Jaraslav haşek

kahraman asker şvayk

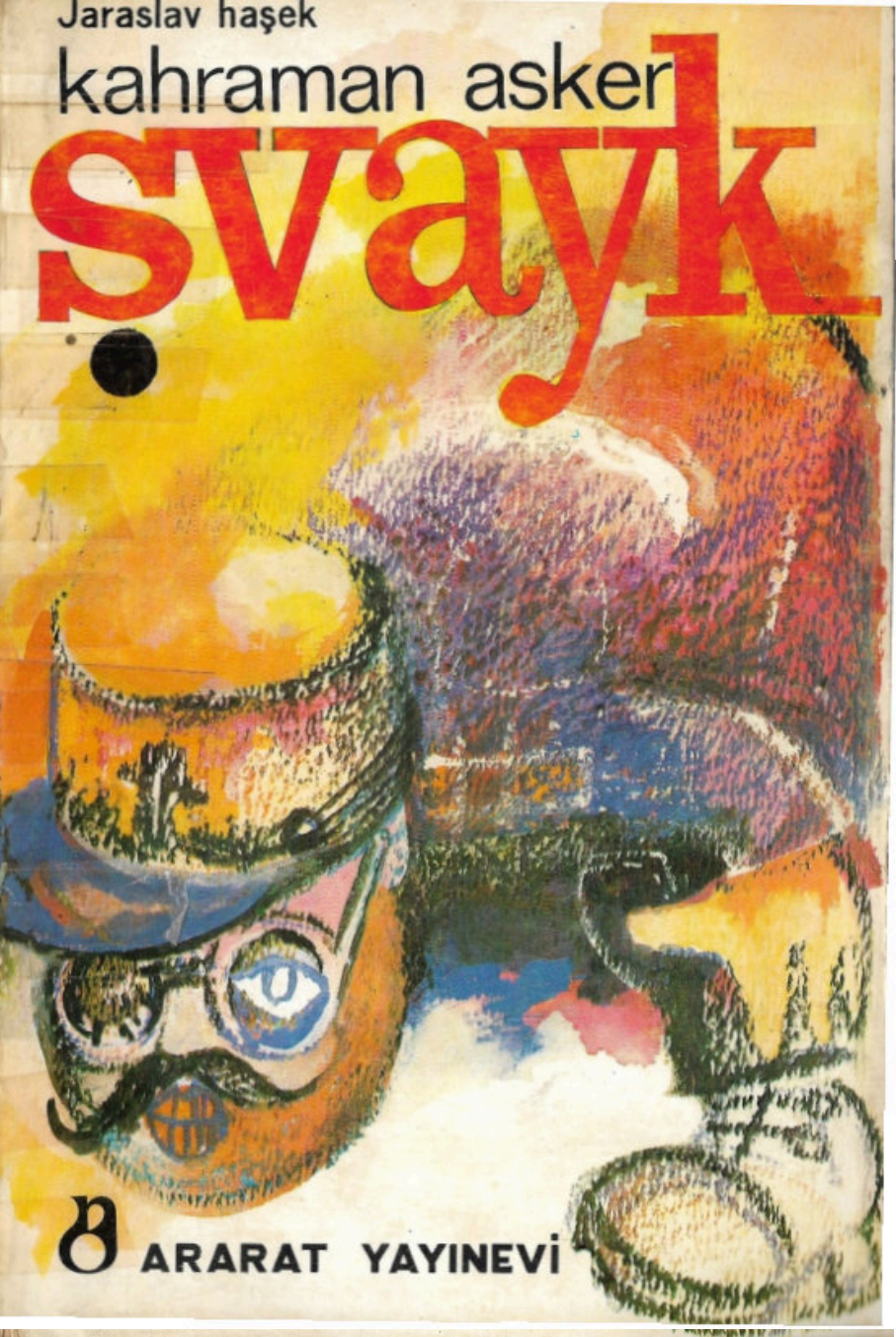

ARARAT YAYINEVİ

Jaraslav Haşek

KAHRAMAN ASKER ŞVAYK

II. Baskı

ARARAT YAYINEVİ

ARARAT YAYINEVİ
P. K. 819
Sirkeci - İstanbul
Tel. : 27 04 71
Nuruosmaniye Cad. 24/2
Cağaloğlu _ İstanbul

Dizgi ve Baskı: Gülek Matbaası

Kapak:
İsmail ÇOBAN
İstanbul, Temmuz, 1972

GİRİŞ

Büyük devirler, büyük insanlar yaratır. Napolyon'un şöhretinden yoksun kahramanlar vardır, yanlış anlaşılmış ve utangaç. Ama onların kişiliklerini inceleme, Makedonyalı Büyük İskender'in nâmını gölgede bırakabilir. Prag caddelerinde dolaşan bir adam görürsünüz. Üstü başı perişandır ve kendisi yeni zamanların tarihinde oynadığı rolün farkında bile değildir. Kendi yoluna gider utangaç. Kimseyi rahatsız etmez. Kimse de rahatsız etmez onu. Gazetecilerin, onunla bir röportaj yapmak, akıllarına bile gelmez. Eğer ona, adının ne olduğunu soracak olursanız, size son derece çekingen ve alçak gönüllülükle, «Adını Şvayk,» diye cevap verecektir.

Ve bu sessiz, sakin, üstübaşı hırpanî adam gerçekte, eski ve iyi asker Şvayk'tır. Avusturyalılar zamanında Böhmen Krallığında onun adı düşmemiştir vatandaşların ağzından. Ve Kahraman Asker Şvayk'ın şânı, Cumhuriyet devrinde de sararıp solmıyacaktır.

Ben son derece severim cesur asker Şvayk'ı ve onun dünya savaşı süresince başına gelen maceraları yazıyorum. Hepinizin bu utanga çve yanlış anlaşılmış kahramanı seveceğinizden eminim. Herostratos adındaki budala gibi, gazetelere ve okul kitaplarına geçebilmek için Efes'teki Tanrıçanın mabedini yakmadı o.

Sanırım ki, bu kadarı da yeterlidir.

Jaraslav Haşek

KAHRAMAN ASKER ŞVAYK CİHAN SAVAŞINA KARIŞIYOR

Yıllar öncesi toplanan bir askerî komisyonun, kesinlikle geri zekâlı olduğu gerekçesiyle askerlik görevinden affettiği ve o günden bu yana hayatını bir takım sokak köpeklerini çiftleştirerek ,ortaya çıkan iğrenç yaratıkları saf kan ve de cins hayvanlar olarak satan, secerelerini de büyük bir ustalıkla kendisi sahte olarak tanzim eden Şvayk'a, hizmetçisi:

— Şimdi de nâmı hesabımıza, Ferdinand'ı temizlemişler, dedi.

Köpek ticaretinin yanında sık sık romatizma tarafından da ziyaret edilen Şvayk, şu anda kâfur ile ağrıyan dizini oğuyordu.

Masaj yapmasına ara vermeden sordu: «Hangi Ferdinand, Bayan Müller? İk itane Ferdinand tanırım ben. Bunlardan biri eczacı Pruşa'nın yanında çalışıp da bir seferinde yanlışlıkla bir şişe kepek ilâcı içen Ferdinand'dır. Diğerine gelince, köpek tersi toplayan Ferdinand Kokoşka'dır ki, bildiğime göre her ikisi sıhhat ve afiyetteler.»

— Ah benim iyi efendim, ben Arşidük Ferdinand'-

dan bahsediyorum. Hani şu Konopişt'li iyiliksever tombul Ferdinand.

— Hay Hazreti İsanın kutsal anası Meryem, diye bağırdı Şvayk. Hiç de fena değil. Bu belâ kendilerinin başına nerede gelmiş bakalım?

— Saraybosna'da vurmuşlar sayın efendim. Hem de bir tabanca ile. Anlıyorsunuz değil mi? Hanımı ile birlikte otomobil gezintisi yaparken.

— Hele bak sen şu işe. Gördünüz ya bayan Müller. Otomobilde demek. Eveeet böylesine bir efendi, demek oluyor ki, bir araba gezintisinin nasıl acıklı bir şekilde sona ereceğini zerrece düşünmeyip, kendini vurmalarına izin verebiliyor. Üstelik de Saraybosna'da. Biliyorsunuz, Bosna'dadır bu şehir Bayan Müller. Elbette ki Türkler becermiştir bu işi. Bosna ve Hersek'i ellerinden almakla hiç de doğru bir iş yapmadık. Anlıyorsunuz değil mi Bayan Müller? Demek şimdi arşidük hazretleri Allah Babanın yanındalar. Çok can çekişmiş mi bari?

— Hayır. Arşidük o anda değiştirmiş mekânını, sayın efendim. Evet. Görüyorsunuz ya böyle bir tabanca oyuncak değildir hiç bir zaman. Kısa bir süre evvel bizim, Nusle'de tabanca ile oynayan efendinin biri tüm ailesini vurduktan başka, üçüncü katta olan gürültüleri merak edip yukarı çıkan kapıcıyı da temizlemişti.

— Hayır Bayan Müller, dediğiniz gibi her tabanca ateş almaz. Hattâ insan kafasının üzerinde dursa bile, türlü çeşidi vardır bunların. Ama adam, arşidük için muhakkak iyi cins bir tabanca almıştır. Ayrıca sizinle iddiay bile girerim, Bayan Müller. Bu işi beceren kişi, olayın içine girmeden evvel muhakkak iyi de giyinmiştir. Neden dersiniz, bir arşidük'ü vurmak son derece güç bir iştir de ondan. Bu iş ruhsatsız ve de kaçak avlanan bir kimsenin, orman bekçisini vurmasına benzemez hiç. Burada asıl önemli mesele, vurulacak kişiye

nasıl yaklaşılacağıdır. Böyle yüksek kademeli bir efendinin yanına partallar içinde gidilmez. Hattâ daha işin başında polis tarafından enselenmemek için insanın kafasına bir silindir şapka bile geçirmesi gerekmektedir.

— Bir hayli kalabalıklarmış, saygıdeğer efendim.

— Elbette ki öyle olacak Bayan Müller, diyen Şvayk, dizini oğmaya son verdi. Eğer bir Arşidük veya Kayseri vurmaya karar verecek olursanız, evvelâ başkalarının da tavsiyelerini almanız gerekir. İnsan ne kadar çok kimseye akıl danışırsa, başarısı da o nisbette büyük olur. Birisi bir akıl verir, diğeri bunun tam aksini söyler ve millî marşımızdaki mısra gibi, sonunda başarı kazanılır. Asıl önemli taraf, böyle bir efendinin geçeceği anı kollamaktır. Herhalde merhum Elisabet'i, bir demir eğesi ile şişleyen Bay Lucheniyi unutmamışsınızdır. Kadınla beraber yürüyüş yapıyorlardı. Böyle bir şey kimselerin aklına gelmezdi tabiî. Zaten o günden beri de imparatoriçeler yürüyüşe çıkmaktan bütünü ile vazgeçtiler. Ayrıca, aynı akıbet daha bir sürü insanı beklemekte. Görürsünüz Bayan Müller, yakında çarların ve de çariçelerin sıraları gelecek. Allah korusun ama, Kayserinki de yakındır. Baksanıza, herifler işe adamcağızın yeğenini temizlemekle başladılar. İhtiyar efendinin sürüyle düşmanları var. Hattâ bu Ferdinand'ınkinden çok daha fazla. Geçenlerde meyhanede bir beyin söylediği gibi, bütün Kayserler de peş peşe aynı akıbete uğrıyacaklar ve en yüksek mahkeme bile, yani mahkemeyi kübra demek istiyorum, onları kurtaramıyacak. Bunları söyledi ama, sonra da hesabını ödiyemedi. Ödiyemeyince de meyhaneci polise verdi zavallıyı. Kafası kızan adam iyi bir şamar attı meyhaneciye. Polis ise iki şamar yedi. Tabiî sonra, kendine gelmesi için deliğe tıktılar. İşte böyle Bayan Müller, çok şeyler oluyor son zamanlarda. Ayrıca bu da Avusturya

için yeni bir kayıp. Ben askerlik ederken bir piyade eri vardı. Hiç unutmam, yüzbaşısını vurmuştu. Tüfeğini doldurduktan sonra, bölük odasına gitti. Her ne kadar kendisine oradan alacak bir şeyi olmadığını söylediler-se de, herif inad edip, yüzbaşıyı görmek için dayattı durdu. Dışarı çıkan yüzbaşı adamı dinlemeden kendi-sine oda hapsi verince beriki silâhını ateşlemesiyle yüzbaşıyı kalbinden vuruverdi. Herifin sırtından çıkan kurşun odada da bir hayli zarar ziyana sebep oldu. Mü-rekkep şişesini parçaladığından, bazı kâğıtlar kullanıl-maz hale geldiler.

— Peki askere ne oldu? diye sordu Bayan Müller, kısa bir süre sonra. Şvayk giyinmişti.

— Pantalon askıları ile astı kendini. Bunları söy-lerken sert saçlarını fırçalıyordu. Üstelik askılar da kendisinin değildi. Pantalonlarım düşüyor diye, gardi-yandan ödünç almış. Hiç olmazsa sabredip, kurşuna di-zilene kadar bekleseydi, değil mi ya? Siz de bilirsiniz ya, Bayan Müller, böyle durumlarda insanın aklı, ge-reğinden fazla karışır. Ayrıca gardiyanın da rütbesini indirdiler. Üstelik altı ay da hapis cezası yedi ama, yat-madı. İsviçre'ye tüydü. Orada da bir tarikata girip pa-paz olmuş. Günümüzde artık namuslu kişilerin kıtlı-ğına kıran girdi, Bayan Müller. Öyle sanıyorum ki, Sa-raybosna'da, Arşidük Ferdinand da kendisini vuran adamı yanlış anladı. Karşısında bir efendi görünce her-halde şöyle düşünmüş olmalı: «ana yaşa, varol diye ba-ğırdığına göre, herhalde iyi bir adam olmalı.» Beriki ise canına okudu onun. Bir kurşun mu sıkmış, yoksa birden fazla mı?

— Gazetelerin yazdığına göre, arşidük hazretleri kalbura dönmüş efendim. Tabancadaki bütün kurşun-ları sıkmış üzerine.

— Çok çabuk olur bu gibi işler, Bayan Müller. Son

derece, tahmin edilemiyecek kadar çabuk. Böyle bir durum karşısında ben, bir browning satın alırdım doğrusu. Görünüşü bir oyuncaktan farksızdır ama, insan böyle bir delikli demirle iki dakika içinde, ister zayıf, ister şişman olsun, tam yirmi adet arşidük'ü merhumların safına sokabilir. Lâf aramızda kalsın ya Bayan Müller, işin doğrusunu bilmek isterseniz, insan tombul bir arşidük'ü, zayıf bir arşidükten çok daha kolayca vurabilir. Portekizlilerin, kendi krallarını nasıl vurduklarını unuttunuz mu? O da şişkonun biriydi. Ayrıca bir kralın da zayıf olmaması gerekir. Şimdilik hoşça kalın, ben Kupa kahvesine gidiyorum. Eğer avans aldığım, fare avcısı köpeği almaya gelecek olurlarsa, kendilerine, hayvanın köydeki köpek çiftliğimde olduğunu ve kulaklarını kestiğimi söylersiniz. Bittabi, hayvanın kulakları iyileşmeden bir yere gidemez di mi ya? Ayrıca kulaklarını üşütebilir de. Anahtarı, giderken kapıcının karısına bırakıverin lütfen.

Kupa kahvesinde tek bir müşteri vardı. Cinayet masasından dedektif Bretşnayder'den başkası değildi bu. Meyhaneci Palivec bardakları çalkalıyor, hafiye Bretşnayder de, adamla ciddî bir konuşmaya girmek için insan üstü bir çaba gösteriyordu.

Palivec, basit bir kimse olarak tanınırdı. Her iki lâfta bir, kıç ve bok derdi. Buna karşılık, herkese Viktor Hugo'nun hâtıralarını, Napolyon'un eski muhafızının son savaş sayılan Waterloo'da, İngilizlere neler söylediğini okumasını tavsiye eden okumuş bir adamdı.

— İyi bir yaz geçiriyoruz, diye Bretşnayder, ciddî konuşmanın eşiğinden atladı.

Palevic bardakları raflara yerleştirirken, cevap verdi: «Bir boka yaramaz.»

— İyi iş becerdiler bizim için Saraybosna'da, diyen Bretşnayder, bir cevap alacağını umuyordu.

— Hangi Saraybosna'da? Nusle'deki şarapçı dükkânı Saraybosna mı? İyi ama dostum, her Allahın günü hır gür çıkar orda.

— Bosna'daki, Saraybosna'da sayın patron. Arşidük Ferdinand'ı vurdular orada. Ne dersiniz bu işe?

— Kıçımı yalasalar bile, ben burnumu bu gibi işlere sokmam ,diye cevap verdi Palevic. Sonra büyük bir ciddiyetle, piposunu ateşledi. Bugünlerde böyle şeylere karışmak, insana kellesini kaybettirebilir. Her şeyden evvel meyhanecinin biriyim ben. Birisi gelip de, bir bardak bira isteyecek olursa, gerekirse ikram bile ederim. Ama, yok Saraybosnaymış, yok siyasetmiş, yok merhum Arşidükmüş, bunlar bize göre işler değil. İnsan göz açıp kapayana kadar, kendini, Pankrac'da (*) bulabilir.

İyice hayâl kırıklığına uğrayan Bretşnayder, susmak zorunda kalıp, gözlerini boş meyhanede gezdirdi.

Kısa bir süre sonra yeniden lâfa girdi.

— Şimdi aynanın asılı olduğu yerde. kısa bir süre evvel Kayser'in resmi asılıydı.

— Evet bu konuda yerden göğe kadar hakkınız var, diye cevap verdi, Bay Palevic. Ama sinekler sıçtı üzerine. Belli olmaz, bakarsın birisi gelir, imalı bir lâf eder. Ben de buna meydan vermemek için, resmi tavan arasına kaldırdım. Başımın belâya girmesi hiç işime gelmez.

— Ama Saraybosna'daki hâdise gerçekten korkunç olmalı, sayın patron.

Bu yersiz soruya, Bay Palevic, son derece dikkatle cevap verdi.

— Bu son zamanlarda, Bosna-Hersek'te işler son derece kızışmış durumda. Öyle ki, orda askerlik yaptı-

---

(*) Prag'daki büyük bir cezaevi.

ğım sıralarda, bizim teğmenin başına, serinlesin diye buz torbası korduk devamlı olarak.

— Askerliğinizi hangi alayda yaptınız sayın patron?

— Böyle ufak şeyleri hatırlamam ben. Ayrıca bu gibi boktanlıklara önem vermediğim için, hangi alayda askerlik ettiğimi merak bile etmedim, diye cevap verdi, Bay Palevic. Üstelik fazla meraklı olmak, hiç de iyi bir şey değildir.

Hafiye Bretşnayder bu sefer kesinlikle susmuştu. Ama asık suratı, Şvayk kapıdan girip de, siyah bira ısmarladığı zaman, aydınlanıverdi.

— Bugün Viyana'da matem var, dedi Şvayk.

Bretşnayder'in gözleri, umutla pırıldadı. Kısaca konuştu.

— Konopişt'e on siyah bayrak astılar.

Birasından bir yudum alan Şvayk cevap verdi:

— Aslında on iki olması gerekirdi.

— Neden on iki olacakmış? diye sordu, hafiye Bretşnayder.

— Yuvarlak hesap olsun diye. İnsan düzineyle daha kolay hesap yapabilir. Ayrıca alışveriş düzineyle yapılacak olursa, malı daha ucuza da kapamak mümkündür.

Bir sessizlik oldu. Sonra bunu, içini çekerek, Şvayk bozdu gene.

— Demek şimdi, gökyüzünde, Allah Babamızın yanında istirahat ediyor. Allah taksiratını affedip ona ebedî sükûn versin. Fukara, Kayser olacak kadar bile yaşıyamadı. Ben askerlik ederken, generallerden biri büyük bir sessizlik içinde attan düşüp, kendi kendinin canına okudu. Kaldırıp, yeniden ata bindirmek istediler ama, adamcağız çoktan öbür tarafa gitmişti. Oysa tam mareşal olmak üzereydi. Bir geçit resminde oldu

bu. Aslında resmigeçitler hiçbir zaman iyi sonuç vermezler. Saraybosna'da da geçit resminde olmuş olanlar. Hatırlarım, böyle bir geçit resminden evvel, üniformamda tam yirmi düğme eksikti de, bu yüzden tam on dört gün hapis yatmıştım. Tam iki gün Lasarus gibi elim kolum bağlı yattım. Ama orduda disiplinin olması gerek. Yoksa hiç kimse, hiç bir şeyi umursamaz. Bizim teğmen Makovec her zaman şöyle derdi bize: «Her şeyden evvel disiplin olması lâzım eşşoğlueşşekler. Yoksa her biriniz, şebek maymunları gibi ağaçlara tırmanırsınız. Ama talimler sizi adam kılığına sokacak, aylak dürzüler.» Kim iddia eder bunun doğru olmadığını? Şöyle bir park düşünün hele. Diyelim ki, Karlplatz parkı. Her ağacın üzerinde de disiplinsiz bir asker oturuyor. Ben bu gibi şeylerden oldum olası son derece korkarım.

— Saraybosna'da olanlar, diye Bretşnayder, yeniden söze başladı. Sırplar yaptı bu işi.

— İşte burda yanıldınız, diye cevap verdi, Şvayk. Türklerin marifeti bu. Bosna-Hersek'in intikamını aldılar.

Ve Şvayk, Avusturya'nın, Balkanlarda güttüğü politika hakkındaki fikirlerini söyledi. Türkler, 1912 yılında, Sırplara, Bulgarlara ve Yunanlılara karşı açtıkları savaşı kaybetmiştiler. Avusturya'nın kendilerine yardım etmesini bekliyorlardı. Böyle bir şey olmayınca da, kalkıp, Ferdinand'ı vuruverdiler.

Şvayk, meyhaneci Palivec'ten tarafa dönerek sordu: «Türklerden hoşlanır mısın? Sever misin bu imansız rezilleri? Herhalde sevmezsin değil mi?»

— Benim için her müşteri, diğeri kadar iyidir. Hattâ Türk olsa bile, diye cevap verdi Palevic. Biz meyhaneciler için siyaset diye bir şey yoktur. Paranı verip, biranı içtikten sonra bir yere çöreklen ve istediğin kadar lâf ebeliği yap. Benim düşturum bu işte. Ferdinandımı-

za bu işi, Sırp veya Türk yapmış, müslümanmış veya katolikmiş, anarşistmiş yahut Genç-Çeklerdenmiş, tümü vızgelir **bana.**

— Çok iyi bir düstur, diye lâfa karıştı, hafiye Bretşnayder. Bu arada içlerinden birini içeri tıkmayı yeniden umutlamaya başlamıştı. Ama şunu kabul edelim ki bu, Avusturya için büyük bir kayıp.

Bu lâfa, meyhanecinin yerine, Şvayk cevap verdi:

— Kayıp da ne demek. Telâfi edilemiyecek bir kayıp hem de. En süzme aptal yerini tutamaz, Ferdinand'ın. Aslında biraz daha şişman olsaydı daha iyi olurdu.

— Bununla ne demek istediniz? diye soran Bretşnayder iyice umutlanmıştı.

— Bununla demek istediğim mi? diye cevap verdi Şvayk, memnun bir şekilde:

— Evet, sadece şunu demek istiyorum ki, eğer biraz daha şişman olmuş olsaydı, tarlalarında mantar ve pirinç toplayan yaşlı karıları kovalarken bir kalb sektesinden giderdi de, böyle utanç verici bir şekilde gebermek zorunda kalmazdı. Meseleyi daha yakından düşünüyorum da, haşmetmeap Kayserimizin kardeşinin oğlu bu şekilde vurulsun ha« Bu düpedüz, rezaletin dik alâsı. Bütün gazeteler bundan bahsediyorlar. Bundan yıllarca evvel, bizim Budojovice'de pazar yerinde ufak bir tartışma yüzünden, Bretislav Ludvik adında bir celebi bıçaklayıp eşek cennetine yollamışlardı. Bohuslav adında bir oğlu vardı rahmetlinin. Oysa derbeder, ne zaman domuzlarını satmak istese, hiç kimse ondan mal almaz ve hep bir ağızdan: «Bıçaklanmış bir adamın oğlu o, herhalde babası gibi iyi bir insandır,» derlerdi. Sonunda talihsiz, Krumlov'da bir köprünün üzerine çıkıp kendini Moldau nehrine attı. Neyse, karaya çıkarıp canlandırmaya çalıştılar, hattâ yuttuğu suları

bile çıkardılar ama sonunda kendisine iğne yapan doktorun kolları arasında ruhunu teslim etti.

— Gerçekten garip benzetmelerde bulunuyorsunuz, dedi hafiye Bretşnayder. Evvelâ Ferdinand'dan bahsediyorsunuz, arkadan da celep giriyor lâfın içine.

— Ne demek yani? diye kendini savundu Şvayk. Allah korusun. Benim kimseyi kimseye benzetip mukayese ettiğim yok. Buranın sahibi tanır beni. Şimdiye kadar hiç kimseyi, kimseyle kıyasladım mı ben? Sadece Arşidük'ün elbiseleri içinde olmak istemezdim, o kadar. Karısı ne yapacak şimdi? Bir kere çocuklar babasız, Konopişt malikhanesi de efendisiz kaldı. Acaba yeniden başka bir arşidükle evlenir mi dersiniz? Bunu yapsa ne geçecek eline? Yeniden kocası ile birlikte Saraybosna'ya seyahat edecek, bu sefer ikinci defa dul kalacak zavallım. Bir kaç yıl evvel, Hluboka kıyısındaki Zliv'de bir orman muhafaza memuru vardı. İğrenç de bir ismi vardı herifin, Pindour diye. Kaçak avlananlar vurdular da arkada bir dul karıyla iki çocuk bıraktı. Ama aradan bir yıl geçince kadın kendisine başka bir orman muhafızı buldu. Midlovarili Pepik Şavloviç. Onu da vurdular. Karı üçüncü seferinde gene bir orman muhafaza memuruyla evlendi ve şöyle dedi: «Allahın hakkı üçtür. Eğer bunun da sonu gelmezse ne yapacağımı bilemiyorum.» Anlaşılacağı üzere, onu da tahtalıköye yolladılar ve kadın üç orman muhafaza memurundan altı çocukla dul kaldı Yeniden. Hattâ Hluboka'ya gidip, oranın Kontuna, orman muhafaza memurları ile başının nasıl derde girdiğini anlatıp şikâyette bile bulundu. Kendisine Razie barajında bekçilik yapan Jareş'i salık verdiler. Peki ya buna ne dersiniz? Bu sefer herifi bir balık avında suya atıp boğdular. Karı ondan da iki çocuk peydahlamıştı. Bunun üzerine Vodnani'li bir domuz kasabıyla evlendi ve bir gece herif, karıyı baltayla

doğradıktan sonra, kendi rızası ile gidip teslim oldu. Sonra herifi köydeki mahkeme binasının yanına kurdukları bir daracağına astılar. Günah çıkarmaya gelen papazın burnunu ısırıp, yaptıklarına hiç pişman olmadığını söyleyip, Kayser hakkında da çok ayıp lâflar etti.

— Acaba ne söylediğini biliyor musunuz? diye sordu Bretşnayder son derece ümit dolu bir sesle.

— Maalesef bunu size tekrar edemiyeceğim. Zira, bugüne kadar kimse bunu söylemeğe cesaret edemedi. Ama söylenenlere göre bu öylesine dehşet verici, öylesine korkunç bir şeymiş ki, idamı seyredenlerden biri işitir işitmez aklını oynatmış. Adamcağızı bugün bile söylediği başkaları tarafından duyulmasın diye, tek kişilik hücrede muhafaza ediyorlar. Yani demek istediğim, öyle insanın, kafayı çektiği zaman, ağzından kaza ile kaçırdığı âdi, beylik küfürlerden değil.

— Peki ya Kayser hakkında, adamın kafası tütsülenince ne gibi küfürler kaçarmış bakalım? dedi Bretşnayder.

— Affedersiniz ama efendiler, başka bir konuda konuşamaz mısınız, diye lâfa karıştı meyhaneci Palevic. Bunlar hiç hoşuma gitmiyor benim. İnsanın başı kolayca belâya girer. Üstelik içerde oturmak da işin cabası.

— Yani insan sarhoşken, Kaysere karşı ne gibi kötü lâflar mı eder demek istiyorsunuz? Çok değişiktir bu. Evvelâ şöyle iyice bir sarhoş olun bakalım. Ardından Avusturya millî marşını çalsınlar, o zaman meydana çıkar söyleyecekleriniz. Öyle şeyler söylersiniz ki, dediklerinizin yarısı bile doğru olsa, Haşmetmeap hazretlerinin hayatını rezil etmeye yeter de artar bile. Ama zavallı ihtiyar bu gibi lâflara hiç de hak kazanmamıştır aslında. Evvelâ oğlu Rudolf'u daha bebekken kaybetti. Sonra karısı Elizabet'i eğe ile vurdular. Arkasından kardeşi, Meksika İmparatoru Jan Ort'u bir kalenin duva-

rının dibine dikerek, kurşunlarla delik deşik ettiler, şimdi de onun bu ihtiyarlık günlerinde yeğeni vuruldu. Bu kadar çok felâkete dayanabilmek için, insanın çelikten sinirlere sahip olması gerekiyor. Bütün bunlar yetmezmiş gibi, bir de kafayı bulan ayyaşlar çatıyor adamcağıza. Eğer savaş patlak verecek olursa, alimallah, Kayserimize hizmet etmek için gönüllü giderim ben. Tâ ki beni parça parça etsinler.

Şvayk, birasından okkalı bir yudum yuvarladı.

— Yani siz, Kayserin bütün bunları kabulleneceğini mi sanıyorsunuz? Hadi efendim, siz de. O zaman çok yanlış tanıyorsunuz onu. Muhakkak savaşa tutuşacağız Türklerle. Madem ki benim kardeşimin oğlunu öldürdünüz, bunun hesabını vereceksiniz. Su götürmez bir gerçek. Muhakkak savaş olacak. Sırplarla Ruslar yardım edecekler bize. Hey Allah, ne menem yağlı bir kötek atacağız hayin düşmana.

Şvayk'ın bu kehanet ânında şahane bir görünüşü vardı doğrusu. Saf ve azbuçuk budala yüzü, dolunay gibi sırıtıyor, heyecandan gözleri pırıldıyordu. Her şey onun için öylesine ayan beyandı ki.

Avusturya'nın geleceği hakkındaki fikirlerine devam etti:

— Bu arada, savaş olacak olursa, Almanların üzerimize saldırması mümkündür. Zira, Almanlarla Türkler pek fazla tutarlar birbirlerini. Böylesine domuzluk daha dünya yüzünde görülmemiştir. Ama biz de o zaman Fransızlarla barışırız. Malûmunuz veçhile, yetmiş bir yılından beri Fransızların kuyruk acısı geçmiş değil. Hâlâ diş biliyorlar Almanya'ya. Evet başarırız bu işi. Savaş olacak ben ille de bunu der ve de başka bir şey demem.

Bretşnayder ayağa kalkıp, kibarca konuştu:

— Zaten başka bir şey söylemenize de pek lüzum

kalmadı artık. Eğer benimle biraz koridora çıkarsanız size bir şey tebliğ edeceğim.

Koridorda, gerçek bir sürpriz bekliyordu, Şvayk'ı. Bira arkadaşı kendisine kartallı hüviyetini (*) gösterdi ve kendisine tevkif edildiğini ve hemen karakola gitmek zorunda olduğunu açıkladı. Şvayk, her ne kadar bütün gayreti ile suçsuz olduğunu ve kimseyi incitecek, kimseye zarar verecek bir lâf etmediğini iddia ettiyse de, Bretşnayder, ona bir hayli suç işlediğini ve bunların arasında vatana ihanetin bile bulunduğunu açıkladı.

Sonra beraberce, birahaneye döndüler, Şvayk, meyhaneci Palevic'in yanına gitti.

— Beş birayla, bir de sucuk yedim. Şimdi bana bir duble erik rakısı ver bakalım. Zira, sonra gitmem gerekiyor. Tevkif edildim.

Bretşnayder, kartallı hüviyetini Palevic'e de gösterdi. Bir süre adamın yüzüne baktıktan sonra sordu:

— Evli misiniz?

— Evet.

— Siz yokken, karınız burasını idare edebilir mi?

— Evet.

— O zaman mesele yok, sayın patron, dedi Bretşnayder, zevkten ağzı kulaklarına varırcasına. Karınızı çağırıp, işi ona devredin, bu akşam gelip sizi alacağız.

— Öyle pek fazla kederlenmene lüzum yok, diye Şvayk, teselli etti meyhaneciyi. Ben sadece vatana ihanetten gidiyorum.

— Peki ama ben niye geleyim, diye ıkınır gibi inledi Palevic. Üstelik o kadar da dikkatli davrandım.

Bretşnayder muzaffer bir şekilde güldü.

— Sinekler Kayserin üzerine sıçtı dediğiniz için. Kayserimiz hakkında bu gibi düşünceleri kafanızdan

---

(*) **Avusturya Polis Arması.**

çekip çıkarmak gerekiyor.

Şvayk, Kupa birahanesinden detektif Bretşnayder'le sokağa çıktığı vakit, her zamanki, iyimser gülümsemesiyle sordu:

— Yaya kaldırımından aşağı ineyim mi?

— Neden o?

— Hiç, yani tevkif edildiğim için artık yaya kaldırımında yürümek hakkım kaldırılmıştır diye düşündüm de.

Karakolun kapısından girerlerken, Şvayk şöyle dedi:

— İnsan sizinle ne kadar çabuk vakit geçiriyor. Kupa birahanesine sık sık gider misiniz?

Şvayk'ın karakola girdiği anda, Palevic de birahanenin işlerini ağlıyan karısına teslim ederken, bir yandan da kadıncağızı teselli etmeye uğraşıyordu.

— Kes artık ağlayıp sızlamayı. Üzerinde sinek sıçmığı olan bir Kayser resmi için ne ceza verirler ki bana?

Ve böylece kahraman asker Şvayk, o bütün iyimserliği ile dünya savasındaki yerini almış oldu.

Onun bu öngörüşü, muhakkak ki, tarihçileri bir hayli ilgilendirecektir. Ama durum, daha sonraları, onun Kupa birahanesindeki tahminlerinin tersine çıktıysa, şunu unutmamamız gerekir ki, dostumuzun diplomatik bir eğitimi olmamıştır hayatı süresince.

KAHRAMAN ASKER ŞVAYK KARAKOLDA

Saraybosna'da yapılan suikast, karakolu sayısız kurbanlarla doldurmuştu. Peş peşe ve de aralıksız geliyordu tevkif edilenler. Müracaatdaki yaşlı komiser, iyimser sesiyle konuştu:

— Bu Ferdinand, size epey pahalıya mal olacak galiba.

Şvayk'ı, birinci kattaki hücrelerden birine tıktıkları zaman, bizimki içerde altı kişinin bulunduğunu farketti. Bunlardan beş tanesi bir masanın başına oturmuş, altıncısı ise, kendisini onlardan ayrı tutmak istercesine, köşelerden birine büzülmüştü.

Şvayk, her birine, ayrı ayrı neden tevkif edildiklerini sordu.

«Saraybosna yüzünden!» - «Ferdinand'ın yüzünden!» - «Arşidük'ün katli yüzünden!» - «Ferdinand için!» - «Arşidük'ün Saraybosna'da canını aldıkları için.»

Bu beş kişiden kendini uzak tutan adam, onlarla bir alış verişi olmadığını ve kendisinden şüphelenmelerini istemediğini açıkladı. O buraya, soygun yaparken, cinayete teşebbüs ettiği için getirilmişti. Canına kıymak

istemişti Holice'li bir köylünün.

Şvayk, masa başındaki beş sanığın yanına oturdu. Adamlar belki de onuncu defadır bu belânın başlarına nasıl geldiğini anlatıyorlardı birbirlerine. Her biri, ya bir kahvehane, ya bir şarapçı dükkânı, ya da bir meyhanede faka bastırılmışlardı. İçlerinde tek istisna, olağanüstü şişman, kelebek gözlüklü ve ağlamaktan gözleri kan çanağına dönmüş bir adamdı. Onu evinde tevkif edip getirmişlerdi buraya. Sebebine gelince, suikastten iki gün evvel, Brejşka'da, iki Sırp teknoloğunun meyhane hesabını ödemişti. Üstelik, Monmartrend adındaki meyhanede hafiye Briks de onların yanında oturmuş, zil zurna sarhoş olduktan sonra, o bile Sırplara içki ikram etmiş, hattâ bunu ifadesinde de imzalı olarak belirtmişti.

Karakolda, daha evvel hazırlanmış soruşturma formülünün bütün sorularına tek bir cümleyle cevap vermişti adam.

— Benim bir kırtasiye dükkânım var.

Ve tek bir cevap almıştı buna karşılık.

— Bu bir mazeret teşkil etmez.

Şarapçıda **yakalanan ufak tefek** bir bey ise, tarih öğretmeni olduğundan, meyhaneciye, tarihteki ünlü bazı suikastları anlatmış ve sözünü bunun psikolojik sebebini izah etme çabası ile bitirmişti.

— Suikast düşüncesi, Kristof Kolomb'un yumurtası kadar basittir.

— Pankrac'ın sizi beklediği kadar basit, demişti soruşturmayı yapan komiser cevap olarak.

Üçüncü sanık ise, Hodkoviç'deki yardımseverler teşkilâtının başkanıydı. Suikastın olduğu gün, konserli bir bahçe eğlencesi tertip etmişti. Bu sırada toplantıya gelen jandarma çavuşu, dâvetlilere ayrılmalarını, zira Avusturya'nın mateme büründüğünü söyleyince, baş-

kan bütün iyi niyetiyle:

— Hiç olmazsa parçayı bitirsinler. Hey Slovane (*), demişti.

Şimdi ise, başı öne düşük sızıldanıp duruyordu zavallı.

— Ağustos ayında yeni başkan seçimi yapacaklar. Eğer o zamana kadar eve dönmiyecek olursam, belki de beni seçmezler. Oysa, tam on defa başkan seçildim. İnan olsun böyle bir utanca dayanıp da yaşıyamam artık.

Merhum Ferdinand, dördüncü sanıkla gerçekten iyi matrak geçmişti. Kişiliği kuvvetli, geçmişinde en ufak bir leke bile bulunmayan bir adamdı ve tastamamına iki gün, Ferdinand konusunda konuşmaktan kaçınmış, ama bir akşam, kahvede iskambil oynarken, eline koz yedilisi gelince:

— Saraybosna'daki gibi tam yedi tane işte, deyivermişti.

Beşinciye gelince, «şu Saraybosna'daki Arşidük'ün öldürülmesi» lâfı, kendi ağzından bile çıksa, korkudan saçı, sakalı diken diken oluyor ve kafası, ürkmüş bir kirpiyi andırıyordu.

Aslına bakılacak olursa, gittiği lokantada ağzını açıp, tek bir kelime bile söylememiş, hattâ Ferdinand'ın öldürüldüğünü yazan gazeteyi bile okumamıştı. Yalnız başına bir masanın başında otururken, yanına gelen bir efendi, karşısına oturmuş ve damdan düşer gibi soruvermişti:

— Okudunuz mu?

— Hayır.

— Ne olduğunu biliyor musunuz?

— Hayır.

— Hâdiseden haberiniz var mı?

(*) **Çek millî marşı.**

— Var ama, bu beni hiç ırgalamıyor.

— İyi ama, ilgilenmeniz gerekir.

— Beni neyin ilgilendirmesi gerektiğini bilmiyorum. Püromu içip, bir kaç bardak bira içiyor ve akşam yemeğimi yiyorum. Üstelik gazete de okuduğum yok. Gazetelerin tümü birden yalan yazıyor. Boş yere ne diye heyecanlanıp sinirlerimi bozayım.

— Demek siz, Saraybosna'da olan cinayetle zerrece ilgilenmiyorsunuz.

— Aslına bakacak olursanız, hiç bir cinayet beni ilgilendirmiyor. İster Paris.te, ister Viyana'da, ister Saraybosna'da, isterse Londra'da olsun. Bu iş için ilgili makamlar, mahkemeler ve polis kuvveti var. Eğer birisi, başka birisinin canına okuduysa, beriki bunu hak etmiş demektir. Kaz kafalı neden o kadar dikkatsiz davranıp öldürülmesine meydan veriyor?

Son sözü de bu olmuştu zaten. O andan itibaren de beşer dakikalık aralıklarla:

— Ben suçsuzum... ben suçsuzum, deyip duruyordu.

Aynı şeyleri, karakolun kapısında da bağırarak söylemişti, aynı şeyleri Prag'daki emniyet müdürlüğünde ve atılacağı hücrede de tekrarlıyacaktı, bıkıp usanmadan.

— Kutsal efendimiz Hazreti İsa da suçsuzdu ama, gene de onu çarmıha gerdiler, dedi Şvayk. Bugünedek hiç kimse, bir suçsuzla ilgilenen bir insana rastlamamıştır. Çeneni kapa da talim et biraz! Alaydayken böyle söylerdi subaylarımız. En iyi hal çaresi de budur zaten.

Şvayk, tahta ranzaya uzanıp, kaygusuz bir uykuya daldı.

Bu arada iki tutuklu daha tıkılmıştı içeri. Bunlar-

dan bir tanesi Bosnalıydı. Hücrenin içinde volta atıyor, dişlerini gıcırdatıp, her iki lâfta bir, «Allah belânızı versin,» diyordu. En büyük korkusu, alış veriş sepetinin karakolda kaybolma ihtimaliydi.

Diğer yeni misafir ise, meyhaneci Palevic'ti. Adam eski dostu Şvayk'ın orada olduğunu farkedince, gidip onu uyandırarak, son derece boğuk ve acıklı bir sesle:

— İşte ben de buradayım, artık, dedi.

Şvayk, büyük bir içten gelenlikle adamın elini sıktıktan sonra cevap verdi:

— İşte buna gerçekten memnun oldum. Ben zaten, seni sonra gelip alırım dediği zaman, adamın sözünü tutacağından emindim. Bu kadar dakik olmak çok güzel bir şey doğrusu.

Bay Palevic, böyle dakikliğin içine sıçacağını kesin bir dille belirttikten sonra, yavaş bir sesle, Şvayk'a diğer tevkif edilen efendilerin hırsız olup olmadıklarını ve kendisine bir zarar verip vermiyeceklerini sordu.

Şvayk dostuna, buradakilerin hepsinin, Ferdinand yüzünden yakalandıklarını açıkladı. Sadece içlerinden birisi, köylünün birini soyarken öldürmeye teşebbüs etmişti.

İyice kederlenen bay Palevic, burada olma sebebinin, o budala Ferdinand olmayıp, majeste Kayser yüzünden olduğunu açıkladı. Diğerleri konuyla ilgilenince meyhaneci onlara, en ince ayrıntılarına varıncaya kadar, sineklerin Kayser hazretlerine neler yaptıklarını anlattı.

— Benim hesabıma herifi rezil etti hayvanoğlu hayvanlar, diye bitirdi hâtıratını ve ekledi: Sonunda da bana kodesi boylattılar işte. Bundan böyle sinek denen haşereyi asla affetmiyeceğim, dedi tehdit dolu bir sesle.

Şvayk, uyumak için yeniden uzandı ama, ne yazık

ki, fazla uzun sürmedi bu zevki. Gelip sorguya çekmek için aldılar kendisini hücreden.

Şvayk, üçüncü kata çıkarken, tıpkı Hazreti İsa'nın Golgata'da yürüdüğü gibi, haçını sırtına vurmuş, merdivenleri tırmanıyordu ama, hangi inancı yüzünden sorguya çekileceğinden haberi yoktu.

Bu sırada, duvardaki bir yazıdan, koridorlara tükürmenin yasak olduğunu öğrenince, kendisine eşlik eden polise, tükürük hokkasına tükürmek için ricada bulundu ve soruşturma odasının kapısına gelince, büyük bir saflıkla haykırdı:

— Efendiler, cümlenize iyi ve hayırlı akşamlar temenni ederim.

Bu selâmına cevap yerine birisi, kaburgalarının arasına bir dirsek atarak, onu bir masanın başına doğru iteledi. Masanın arkasında, son derece soğuk ve eksiksiz ukalâ memur tipli bir adam oturuyordu. Öylesine hayvanî bir suratı vardı ki, insan herifin, Lambrozonun «Suçlu» adlı kitabından biraz evvel çıktığına hiç çekinmeden kalıbını basabilirdi.

Kana susamış gibi, Şvayk'ın yüzüne baktıktan sonra konuştu:

— Böyle aptalca hareket etmeyin bakalım.

— Bu benim elimde olmayan bir şey, diye, Şvayk büyük bir ciddiyetle cevap verdi. Geri zekâlı olduğum için, askerlik görevinden affedildim. Ayrıca resmî olarak, özel bir komisyon tarafından aptal olduğuma karar verildi. Yani ben, resmî bir aptalım.

Yüzü bir suçlununkini andıran efendi, dişlerini gıcırdattı:

— Sizi suçlu durumuna sokan ithamlar, beş duygunuzun da yerinde olduğunu isbat ediyor.

Ve adam, Şvak'ın yaptığı suçları teker teker saydı. Vatana hıyanetten başlayıp, sözü Kayser ailesine edilen

hakaretlerle bitirdi. Bütün bunların arasında, ki suçların en büyüğü, Arşidük Ferdinand'ın öldürülmesi geliyordu ki, bu da ortaya yeni bir takım suçların daha çıkmasına sebep olmuştu. En önemli tarafı, genel bir yerde, halkı tahrik edercesine konuşmaktı.

— Ne diyorsunuz bütün bunlara? diye hayvan suratlı efendi, muzaffer bir şekilde sordu.

— Çok fazla diyorum, dedi Şvayk, masum bir şekilde. Hattâ çok fazla bile az gelir bunlara.

— Demek itiraf ediyorsunuz?

— Elbette her şeyi itiraf ediyorum. Şiddet lüzumludur zaten. Şiddet olmadan insan hiç bir sonuca varamaz. Askerlikte talim yaparken...

— Kes sesini be! diye bağırdı komiser. Sana bir şey sorulduğu zaman konuş sadece. Anladın mı?

— Neden anlamıyacak mışım? Bay komiser, söylediklerinizi eksiksiz olarak anladığımı tasdik ediyorlar değil mi?

— Kiminle ahbaplık ediyorsun?

— Hizmetçimle, beyefendi hazretleri.

— Siyasî çevrelerde arkadaşların yok mu hiç?

— Beyefendi hazretlerine şunu belirtmek isterim ki, Norodni Politikas gazetesinin ikindide çıkan nüshasını alırım.

— Defol! diye bağırdı hayvan görünüşlü adam, Şvayk'a.

Şvayk, kapıdan çıkarken geri dönüp:

— İyi geceler, beyefendi hazretleri, demeyi de ihmal etmedi.

Hücresine geldiği zaman, diğer sanıklara, böyle bir soruşturmanın, gerçekten son derece eğlenceli bir şey olduğunu anlattı. «Biraz bağırıp çağırıyorlar, sonra da kapı dışarı ediyorlar adamı.»

— Eski zamanlarda ,diye devam etti Şvayk, işler

çok daha kötüymüş. Bir zamanlar bir kitapta okumuştum, o zamanlar adamın suçsuz olduğunu anlamak için sanığı kor haline getirilmiş demir üzerinde yürütüp, erimiş kurşun içirirlermiş. İtiraf etmedi mi ayaklarına, İspanyol çizmesi geçirip merdivene asarlarmış. Yahut da kutsal Jan Nepomuk'a yaptıkları gibi, meşale ile kalçalarını yakarlarmış. Yok eğer bıçaklandığı zaman bğıracak olursa ve de susmazsa, su geçirmez bir çuvala koyup, Elisabet köprüsünden aşağı atarlarmış adamı. Bu kadar olsa iyi. Bir sürü olay var buna benzer. Suçluyu da dörde bölüyorlar, ya da müzenin yakınında kazığa geçiriyorlarmış. Eğer, açlık kulesine atmakla yetinirlerse insan yeniden doğmuş gibi hissedermiş kendini.

Şimdi ise içerde oturmak eğlenceli bir iş. İnsanı ne dörde bölüyorlar, ne de İspanyol içzmesi giydiriyorlar. Ranzalarımız var, masamız var, sıralarımız eksik değil, birbirimizin üstüne çıkmıyoruz. Çorba getirip, ekmek veriyorlar. Ayakyolu dersen, burnumuzun dibinde. Herşeyde bir ilerleme var. Gerçeği söylemek gerekirse, sorgu odası biraz uzakta. İnsanın üç uzun koridordan geçip, bir kat yukarı çıkması gerekiyor. Ama buna karşılık koridorlar son derece temiz .Adamın birini bir yana götürüyorlar, bir başkasını öbür yana. Her taraf cıvıl cıvıl. Kimisi genç, kimisi ihtiyar. Kadın, erkek ne istersen var. İşin en güzel tarafı, insanın burada yalnız olmaması. Üstelik herkes halinden memnun, kendi yoluna gidiyor ve hiç birinin içinde ertesi gün idare tarafından: «Hakkınızda hüküm verildi. Yarın dörde bölünecek, yahut yanacaksınız. Bu ise arzunuza bağlı,» denecek diye korku yok. Karar vermek herhalde pek güç bir şey olurdu efendiler. Böyle bir anda sanırım ki, birçoğumuz aklımızı yitirirdik. Evet şimdi, herşeyde bizim lehimize bir ilerleme kaydediliyor.

Modern cezaevlerinin savunmasını tam bitirmişti ki, kapı açıldı ve bir görevli bağırdı:

— Hazırlan bakalım, Şvayk, sorguya çekileceksin.

— Hemen şimdi hazır olurum, diye cevap verdi Şvayk. Hiç bir itirazım yok. Yalnız korkarım ki, bir yanlışlık var bu işte. Daha biraz evvel soruşturma odasından kovuldum. Ayrıca burada benimle birlikte bulunan efendilerin de bana kızacaklarından çekiniyorum. Ben peş peşe iki defa sorguya çekilirken, onlar bütün gece bir defa olsun çağrılmadılar. Beni kıskanma ihtimalleri de mevcut ayrıca.

— «Fazla gevezelik etme de çık dışarı,» oldu, bu kibarca konuşmasına aldığı cevap.

Şvayk, kendisini yeniden o katil suratlı komiserin karşısında buldu. Ortada fol yok, yumurta yokken, adam, son derece sert bir sesle ve de kabaca sordu:

— Her şeyi itiraf ediyor musun?

Şvayk, iyilik dolu mavi gözlerini, bu peşin karar vermiş adamın yüzüne dikerek, yavaş bir sesle konuştu:

— Eğer beyefendi hazretleri, itiraf etmemi istiyorlarsa, itiraf ederim elbette. Yok eğer siz bana, «Şvayk, hiç bir şey itiraf etme,» derseniz, beni lokma lokma doğrasalar kaçar giderim buradan.

Bu fazlasıyla sert efendi, protokola birşeyler yazıp, Şvayk'a bir kalem uzatarak, imzalamasını işaret etti.

Ve Şvayk, Bretşnayder'in ithamlarının altına ilâve edilen yazıyı imzaladı:

Hakkımda yukarda yapılan bütün ithamlar, kelimesi kelimesine doğru ve gerçektir.

Jazef Şvayk

Şvayk, kâğıdı imzaladıktan sonra, sert efendiden tarafa döndü, yeniden:

— İmzalıyacağım başka bir şey daha var mı? Yok-

sa yarın sabah erkenden tekrar mı geleyim?

— «Yarın sabah, cinayet masasına götürüleceksiniz,» oldu aldığı cevap.

— Saat kaçta acaba, beyefendi hazretleri. Allah göstermesin, belki uyur kalırım da.

— Defol! diye bağırdı karşı tarafta oturan adam, aynı gün, ikinci defa olarak.

Şvayk, kapısı demir parmaklıklı yeni evine döndüğü zaman, kendisine eşlik eden polis memuruna:

— Burada da her şey tıkır tıkır işliyor maşallah, dedi.

Kapı arkasından kapandığında içerdeki tüm sanıklar, türlü çeşit soru yağmuruna tuttular Şvayk'ı. O ise kısaca şöyle cevap verdi:

— Biraz evvel, muhtemelen, Arşidük Ferdinand'ı öldürdüğümü itiraf ettim.

Altı adam, bitli battaniyelerini başlarına çektiler. Konuşan, sadece Bosnalı oldu.

— İyi etmişsin.

Şvayk, ranzasına uzandığı zaman, bir açıklama yaptı.

— Çalar saatimizin olmaması gerçekten çok kötü.

Oysa, çalar saate lüzum kalmadan sabah erken uyandırdılar Şvayk'ı. Ve saat tam altıda, hapishane arabası ile Cinayet Kısmına gitmek üzere yola çıkıldı.

— Sabahın bu saati, ağzında altın saklar, dedi Şvayk beraber yolculuk ettiği mahkûmlara, cezaevi arabası, tam karakolun kapısından çıkarken.

ŞVAYK MAHKEME DOKTORLARI ÖNÜNDE

Cinayet kısmının, cana yakın küçük odası son derece iyi bir etki yaptı Şvayk'ın üzerinde. Beyaz boyalı duvarları, siyah parmaklıkları, hattâ nezarethanenin baş sorgu memuru bay Demartini'nin leylâk rengi kol yenleri, kasketinin kenarındaki zırh, Şvayk'ın çok hoşuna gitmişti. Bu leylâk yenli üniforma sadece soruşturmalarda değil, aynı zamanda kutsal oruç günüyle, paskalyanın ilk akşamı da kullanılırdı.

Kudüs'ü zapteden Romalıların zengin tarihi yeniden tekrarlanıyordu burda. Yakalanan sanıklar, zemin katındaki 1914 modeli Pontius Platus'ların karşısına çıkarılıyordu. Ellerinde bir sürü iş olan, sorgu hâkimleri, yani yeni moda Pilatus'lar, birbiri arkasına gelen dosyalar, masalarının üzerine yığılırken, Tessing lokantasından, kendilerine gulaşla bira ısmarlamaktan da geri kalmıyorlardı.

Tam mânasıyla, mantık denen nesne kaybolup gidiyordu burada. Kanun galip geliyor, kanun boğuluyor, kanun anlayışını kaybediyor, kanun karman çorman oluyor, kanun gülüyor, kanun tehdit edip af etmiyordu. Burada kanun cambazları vardı, papazlar vardı kendilerini kanuna adamış, sanıklarla karınlarını doyuran kimseler vardı ve gene Avusturya ormanlarının

kaplanları vardı, sıçramalarını paragraf numaraları ile ayarlıyan.

İstisnalar da vardı aralarında (tıpkı polis müdüriyetinde olduğu gibi) bir kaç kişiydi bunlar, kanunu pek öyle ciddiye almıyan. Her zaman için bir buğday çuvalında, öğütülmemiş bir iki taneye rastlanır.

İşte Şvayk, sorgusu yapılmak için bunlardan birinin karşısına çıkarıldı. İyi huylu, iyi yüzlü yaşlı bir efendiydi bu. Hattâ Valeş adında tanınmış bir katilin sorgusunu yaparken bir kere olsun, şöyle demeyi unutmamıştı:

— Buyrun oturun Bay Valeş. Bakın boş bir iskemle var burada.

Şvayk, yaşlı sorgu hâkiminin karşısına çıkarıldığı zaman, yaşlı adam, ona yer gösterdikten sonra:

— Demek, Bay Şvayk, sizsiniz, dedi.

— Öyle sanıyorum ki, kendisi benim. Zira babamın ismi de Bay Şvayk'tı, anamınkı ise Bayan Şvayk. Yani ismimi inkâr edip, sizi müşkül duruma düşürmek istemem.

Sorgu hâkiminin yüzüne, dostça bir gülümseme yayıldı.

— Çok mükemmel bir hikâye yaratmışsınız. Vicdanınızda bir hayli şey olsa gerek.

— Vicdanımda her zaman için bir çok şey vardır, dedi ve Şvayk sorgu hâkiminden daha da dostça gülümsedi. Belki de sizin vicdanınızdan daha kalabalıktır benimki reis beyefendi.

— Ben imzaladığınız protokolden bahsediyorum, dedi sorgu hâkimi aynı dost sesle. Poliste size baskı filân yaptılar mı?

— Ne gibi bir baskı, reis beyefendi? İmzalamam gerekip gerekmediğini ben kendim sordum. Onlar da imzala dediler ve ben söyleneni yerine getirdim. Kendi im-

zamı inkâr edecek değilim herhalde. Ayrıca, bunun bana hiç bir faydası olmaz. Her şeyden evvel, nizam, intizam olmalı.

— Kendinizi tam olarak sıhhatli hissediyor musunuz, Bay Şvayk?

— Tam mânası ile sıhhatliyim diyemem, reis beyefendi. Romatizmalarım var ve kâfurla masaj yapmak zorunda kalıyorum.

Yaşlı adam, yeniden dostça gülümsedi.

— Sizi, mahkeme doktorlarına muayene ettirsek, ne dersiniz?

— Vaziyetim öyle pek kötü değil. Sayın doktorlar neden benim yüzümden kıymetli vakitlerini kaybetsinler? Polis müdüriyetinde bir doktor, cinsî hastalık var mı diye muayene etti beni.

— Biliyor musunuz Bay Şvayk? Biz gene de bizim doktorlara bir muayene ettireceğiz sizi. İyi bir komisyon kuracağız. Bu süre içinde bizim nezarethanede kalır, iyice bir dinlenirsiniz. Bunun dışında bir tek soru sormak istiyorum, size. Protokole göre, yakında bir savaş çıkacağını söylemişsiniz kesinlikle.

— Elbette, sayın reis beyefendi. Hem de çok yakın bir zamanda çıkacak savaş.

— Ara sıra kriz geçirdiğiniz olur mu?

— Hayır, asla. Sadece bir sefer Karlplatz'da bir araba beni az kalsın çiğniyordu ama, üzerinden bir yıl geçti bu olayın.

Soruşturma, burada son bulmuştu. Şvayk, hâkimin elini sıktı. Hücresine götürüldüğü zaman da, komşularına hemen bir açıklama yaptı:

— Arşidük'ün katli yüzünden, mahkeme doktorları muayene edecekler beni..

— Ben de bir kere mahkeme doktorları tarafından muayene edilmiştim, dedi genç bir adam. Arakladığım

bir kaç halı yüzünden çıkarmışlardı beni jürinin karşısına. Aklımın tam yerinde olmadığını açıkladılar. Şimdi ise buharla çalışan bir harman makinesi çaldım ama, bana bir halt edemiyecekler. Avukatım diyor ki, eğer insan mahkeme tarafından bir kere aklı yeterli değil diye ilân edilirse, ömrübillâh bundan istifade edermiş.

— Ben mahkeme doktorlarına zerre kadar inanmıyorum, dedi, zeki görünüşlü bir başkası. Bir seferinde sahte para bastıktan sonra, nasıl hareket etmem gerektiğini öğrenmek için Doktor Heveroç'un verdiği derslere devama başladım ve orada yakalandım işte. Ve beni doktorun tariflerine göre, felçli olarak ilân ettiler. Komisyondaki mahkeme doktorlarından birinin bacağını ısırdım. Masanın üzerinde duran mürekkebi içtim ve bütün komisyon üyelerinin önünde odanın köşesine gübreledim. Ama, sırf herifin baldırını dişledim diye akıl dengemin normal olduğuna kanaat getirdiler. Böylece de suyum kaynamış oldu.

— Ben bu efendilerin hiç birinden zerre kadar korkmuyorum. Askerliğimi yaparken bir hayvan doktoru tarafından muayene edildim. İşler hiç de fena gitmedi.

— Mahkeme doktorları, süzme sahtekâr, dedi ufak tefek, sinirli bir tutuklu. Daha geçenlerde arazimde yapılan bir kazı sonunda, topraktan bir iskelet çıkardılar. İskelet, kafasına sert bir sicim vurularak, bundan kırk yıl evvel öldürülmüş. Oysa ben otuz sekiz yaşında olduğum halde tevkif edildim. Kilise kayıtlarını, doğum ilmühaberimi filân çıkarttım ama, hiç fayda vermedi.

— Bana kalırsa, dedi Şvayk, insan her şeyi iyi tarafından almalı. Herkes yanlış yapabilir. Hattâ bunu daha derin düşünecek olursak, insanların yanlış yapmaları lâzım. Mahkeme doktorları da insan. Hata yapmak da insanlara vergi. Nusledeyken bir akşam, Benzet'ten

evime dönüyordum. Botiç köprüsünün yakınlarında yanıma gelen bir efendi, kafama kalın bir kayısla öylesine vurdu ki, yere yıkıldım. Adam yüzüme baktıktan sonra: «Yanlışlık olmuş, bu, o değil,» dedi. Ve yanlış birine vurduğu için öylesine kızdı ki, sırtıma okkalı bir tekme indirdi. İnsan tabiatı böyledir. Tâ ölümün eşiğine kadar ardı arası gelmeyen yanlışlıklar yapar. Meselâ başka bir efendiyi örnek alalım. Adamcağız bir gece yarısı, yarı donmuş bir köpek bulup evine götürerek karısının yatağına yatırıyor. Hayvan ısınıp kendine geldikten sonra evvelâ bütün aileyi ısırıp, sonra da beşikte uyuyan en küçük bebeyi parçalayıp afiyetle viyor. Yahut bizim evde oturan bir tornacının yaptığı yanlışlığı anlatayım size. Herif anahtarı ile, mahalle kilisesinin kapısını açıyor. Çünkü, orada oturduğunu düşünürmüş. Papazın soyunma odasında çizmelerini çıkarıyor. Meğer orasını, evinin mutfağı sanırmış. Sonra gidip mihraba uzanıyor. Sebebine gelince orasını da evinin yatak odası olarak kabullenmiş. Üzerine de, kutsal yazılar işlenmis örtüleri yorgan diye örttükten sonra, başının altına da, İncille diğer bazı kutsal kitapları yastık diye yerleştiriyor. Sabahleyin zangoç buluyor kendisini. Aklı başına geldiği zaman çok kibar bir şekilde büyük bir yanlışlık yaptığını açıklıyor. «Çok nefis bir yanlışlık doğrusu,» diyor zangoç, «sırf bu yüzden, kilisenin yeniden törenle açılması lâzım.» Sonra tornacıyı mahkeme doktorlarına muayene ettiriyorlar. Heyet, adamın ayık olduğunu karar verip, sarhoş olsaydı, anahtar deliğini bulamazdı diyor. Pancrak'da öldü zavallı. Ayrıca size Kladno'da yanlışlık yapan bir polis köpeğini de örnek olarak gösterebilirim... Bahsi geçen hayvan, bizim tanış, jandarma komutanı Rotter'in kurt köpeği. Jandarma komutanı köpeklerini devamlı olarak, yollarda dolaşan gezginci serserilerin üze-

rine salardı. Çok da iyi netice aldığından, tüm aylaklar bir süre sonra Klodno bölgesine uğramaz oldular. O zaman bizimki, emrindeki jandarmalara, her ne pahasına olursa olsun şüpheli birini bulmaları için emir veriyor. Emir kulları da kısa bir süre sonra Lâni ormanında, bir kütük üzerinde dinlenen, iyi giyimli birini tutup getiriyorlar bizim komutanın karşısına. Hemen paltosundan bir parça kesilip, talim görmüş köpeklere koklatılıyor ve adamı jandarmalar, şehrin dışındaki bir tuğla fırınına götürüyorlar. Sonra da köpekleri salıyorlar adamın izine. Hayvanlar sanığı tutup geri getiriyorlar. Sonra adamı merdivenle tavan arasına çıkarıyorlar, duvardan atlatıp baraja iteliyorlar. Tabiî köpekler de peşinde. Sonunda zavallının, Parlâmento çalışmalarından yorulup da hava almaya çıkan muhafazakâr bir milletvekili olduğu anlaşılıyor. İşte bu yüzden, ben insanların daima hata yapabileceklerini söylüyorum. İster okumuş bir kişi olsun, isterse kaz kafalı budalanın biri. Hattâ vekiller bile yanlış yapabilirler.

Şvayk'ın ruhî durumu hakkında ve itiraflarının ne dereceye kadar doğru olduğunu inceleyerek karar verecek komisyon, üç ciddî doktordan meydana gelmişti. Her birinin kendine göre fikirleri ve teşhisleri vardı ve hiç birininki, diğerinin teşhisini tutmuyordu.

Yani bunlar üç ayrı psikiyatri okulunu temsil eden kişilerdi.

Aslında Şvayk durumunda bir kimsenin aklî dengesi hakkında karar verilmesi gerektiğinde bu birbirine zıt ilim adamlarının ortaklaşa tartışmaları ve bir sonuca varmaları gerekiyor. Oysa Şvayk, daha içeri girer girmez komisyon üzerinde kahredici bir etki yaptı. Çünkü dostumuz, duvarda asılı Avusturya İmpara-

torunun resmini görür görmez, büyük bir ciddiyetle haykırıvermişti:

— Efendiler, yaşasın Kayser birinci Frans Josef.

Mesele ayan beyandı artık ilim adamları için. Şvayk'ın bu âni çıkışlarını, Psikiyatrist Kallerson, Dr. Heveroş ve İngiliz Weikings sistemlerine göre bir sonuca bağlamak için uğraşmaya başladı, aralarında fikir birliği olmayan ilim adamları.

— Radyum, kurşundan daha mı ağırdır?

— Özür dilerim ama, hiçbirini tartmadığım için bilemiyeceğim, efendiler oldu, Şvayk'ın cevabı. Aynı zamanda her zamanki iyimserliği ile gülümsüyordu.

— Dünyanın sonuna inanıyor musunuz?

— İnanabilmem için, evvelâ bunu görmem gerekiyor,dedi Şvayk aynı cesaretle. Ama şunu kesinlikle söyliyebilirim ki, bu iş yarın olmayacak efendiler.

— Dünynın diyametresini ölçebilir misiniz?

— Bu işi başaracağımı hiç sanmıyorum, diye cevap verdi Şvayk. Ama benim de efendilere sormak istediğim bir bilmece var. Üç katlı bir evimiz var. Her katta da sekiz pencere mevcut. Ayrıca evin damında iki baca var ve her dairede de iki kiracı oturuyor. Şimdi söyleyin bakalım efendiler, kapıcının anneannesi hangi yıl öldü?

Doktorlar, mânalı bir şekilde birbirlerine baktılar.

— Pasifiğin en derin çukurunu biliyor musunuz?

— Hayır ama, herhalde Moldau'daki Şişehard yarından oldukça daha derindir.

Komisyon başkanı kısaca sordu:

— Yeter mi?

Oysa komisyon üyelerinden bir tanesi, son bir soru daha sormak için ricada bulundu.

— On iki bin sekiz yüz doksan yedi kere on üç bin sekiz yüz altmış üç kaç eder?

Şvayk gözünü bile kırpmadan cevap verdi: Yedi

yüz yirmi dokuz.

— Sanırsam bu kadar yeter, dedi komisyon başkanı. Sanığı yerine geri götürebilirsiniz.

— Çok teşekkür ederim ,efendiler, dedi Şvayk kibarca. Benim için de yetti doğrusu.

Bizimki gittikten sonra, üç meslekdaş, Şvayk'ın son derece geri zekâlı olduğuna ve tabiat kanunları gereğince de su katılmamış aptallığa bir örnek teşkil ettiğine karar verdiler.

Sorgu hâkimine gönderilen raporda ise şunlar yazılıydı:

«Aşağıda imzaları olan komisyon üyesi doktorlar, Josef Şvayk'ı muayene ettikten sonra, kendisinin ruhî tembellikten ve aptallıktan muzdarip olduğuna oy birliği ile karar vermişlerdir. Odaya girer girmez: «Yaşasın Kayser birinci Frans Josef» demesi de onun tam anlamı ile bir geri zekâlı olduğunu ispat etmiştir. Aşağıda imzaları olan komisyonun teklifi: 1. Şvayk'ın daha fazla muayene edilmemesi, 2. Göz altında bulundurularak, bir psikiyatri kliniğinde, çevresine ruhî bakımdan ne derece zararlı olduğunun araştırılması.»

Doktorlar bu raporu yazarlarken, Şvayk da hücre arkadaşlarına başından geçenleri anlatıyordu.

— Herifler Ferdinad'a büsbütün boş verip, bana bir sürü ipe sapa gelmez sorular sordular. Sonunda karşılıklı olarak, bu işin yettiğine karar verdik. Böylece ayrıldık.

— Ben bunların hiç birine inanmıyorum, dedi tarlasından iskelet çıkan sinirli adam. Tümü birden hırsız çetesi.

— Böyle hırsız çetelerinin de olması gerekli, diyen Şvayk, saman şiltesine uzandı. Eğer herkes karşısındakine iyi davranmış olsaydı, yakın bir gelecekte insanlar birbirlerini öldürürlerdi.

ŞVAYK TIMARHANEDEN ATILIYOR

Şvayk daha sonraları, tımarhanedeki hayatını anlatırken bunu alışılmamış bir şekilde överek yapıyordu.

— Gerçekten ben, delilerin içeri kapatıldıkları için, neden bu kadar kızdıklarını bir türlü anlamıyor, buna akıl erdiremiyorum. İnsan burada, anadan doğma üryan yerlerde sürünebilir, canı çekerse, çakal gibi ulur, hattâ homurdanıp istediğini ısırır bile. Eğer kişi bunları bir caddede yapacak olursa, insanları gerçekten son derece şaşırtır. Ama burada, gayet makul karşılanıyor. Burada öylesine bir özgürlük var ki, sosyalistler bile böyle bir şeyi düşünemezler. Kişi isterse Allah Baba, Meryem Ana, yahut Papa veya İngiltere kralı olabilir. Hattâ haşmetli Kayser ile Kutsal Wenzel bile olmak mümkün. Yalnız bu son bahsettiğim, anadan doğma çıplak olarak bir hücrede tek başına bağlı olarak oturmak zorunda. Başka biri daha var ki, o da Arşidük olduğunu avaz avaz haykırıyor ve devamlı olarak yemek yiyordu. Tabiî yediği yemekler yüzünden başka bir şey daha yapıyordu. Anlaşılacağı üzere, burada kimse şaşmıyor bu gibi işlere. Hele bir tanesi vardı ki, kendisini hem Kutsal Kirillos ve hem de Metodios sanıyordu. Sırf iki porsiyon yemek için. Ayrıca tombul bir bey de her önüne geleni, vaftiz törenine dâvet ediyordu. Bunların dışında içeri kapatılmış bir

sürü tiyatro oyuncusu, politikacı, balıkçı, izci, pul koleksiyoncusu, ressam ve fotoğrafçı da var. İçlerinden bir tanesi devamlı olarak deli gömleği giymiş olarak dolaşıyor, dünyanın sonunu hesaplıyamasın diye. Ben de buraya iki profesörle birlikte geldim. Bir tanesi, çingenelerin aslında Riesen dağlarından geldiğini iddia ediyordu. Diğeri ise bana yaptığı açıklamada, dünya yuvarlağının içinde ikinci bir yuvarlak olduğunu ve bunun dış yuvarlaktan çok daha büyük olduğunu açıkladı. Herkes orada aklına ne gelirse, canı ne çekerse hiç çekinmeden söyleyiveriyor, tıpkı millet meclisinde olduğu gibi. Ara sıra da birbirlerine masal anlatıyorlar ve işler bir prenses için kötü gidecek olursa, hafiften döğüşmeler de olmuyor değil. Ama içlerinde en dehşetli olanı, kendisini Otto Ansiklopedisinin onaltıncı cildi sanan biri var ki, her önüne gelene kendisini açıp, «Mukavva dikişçisi» kelimesini bulmalarını istiyor. Aksi halde kaybolurmuş.

Ancak sırtına deli gömleği giydirdikleri zaman rahatladı biraz. Sebebine gelince, mücellithanedeki prese girdiğini sandı da ondan. Üstelik ciltlendikten sonra, modern bir şekilde kesilmesini rica etti. Orada kaldığım sürede, cennette yaşadım sanki. Öyle ya, insan isterse bağırıyor, homurdanıyor, şarkı söylüyor, ağlıyor, yalvarıyor, inliyor, ıkınıyor, canı çekerse taklak atıyor, keyfi isterse dört ayak üzerinde yürüyor, içinden gelirse düz duvara tırmanıyor ve bu arada hiç kimse de gelip: «Bunu yapmak doğru değil, hiç yakışmıyor size efendiler, sizin gibi gün görmüş, okumuş birinin böyle şeyler yapmaktan utanması lâzım,» da demiyor. Ama, doğrusunu söylemek lâzım gelirse, aralarında gerçek deliler de var. Bunlar nedense pek sessiz oluyorlar. Hele içlerinde bir tanesi vardı ki, durup dinlenmeden, devamlı olarak burnunu karıştırıyor ve

günde sadece bir defa: «Elektriği keşfettim,» diyordu. Evet dediğim gibi, gerçekten neşeli günlerdi onlar. Hattâ diyebilirim ki, tımarhanede geçirdiğim zaman hayatımın en tatlı anılarıyla doludur.

Polis müdüriyetinden, tımarhaneye getirilen Şvayk'a yapılan karşılama töreni gerçeği söylemek gerekirse, hiç de onun beklediği gibi olmamıştı. Evvelâ kendisini anadan doğma soydular ve bir çeşit gecelik verdiler, sonra dostça, itimat telkin edercesine koluna girip, banyoya götürdüler. Bu arada bakıcılardan biri onu neşelendirmek için devamlı olarak, komik yahudi fıkraları anlatıyordu. Banyo odasında, Şvayk'ı evvelâ sıcak su dolu bir banyo küvetine soktular, sonra çıkarıp, soğuk duşun altına götürdüler. Üç defa tekrar edildi bu ameliye, sonra da bunu nasıl bulduğunu sordular. Şvayk, yaptığı banyonun, Karlsbıon'daki hamamdan çok daha iyi olduğunu açıklayıp, banyo yapmayı pek sevdiğini de belirtmeyi unutmadı.

— Eğer tırnaklarımla saçlarımı da keserseniz, hiç bir eksik tarafı kalmıyacak mutluluğumun, dedi dostça gülümsiyerek.

Bu isteği de yerine getirildikten sonra bu sefer onu iyice süngerle ova ova yeniden yıkadılar ve bir çarşafa sararak, birinci kısma taşıyıp bir yatağa yatırdıktan sonra, uyumasını rica ettiler.

Şvayk bugün bile, başından geçen olayı büyük bir şükran hissiyle anlatır:

— Düşünün bir kere, taşıdılar beni. Hem de kelimenin tam anlamı ile taşıdılar. O anda kendimi merhum olmuş zannettim doğrusu.

Kendisinden istendiği gibi, mutlu bir uykuya da daldı yatağa yatar yatmaz. Sonra uyandırıp, önüne bir çanak sütle çörek koydular. Çörek ufak parçalar halinde kesilmişti. Bu arada, bakıcılardan biri Şvayk'ın elle-

rini tutarken, diğeri de çörekleri süte batırıp, Şvayk'ı besledi, tıpkı meraklı bir çiftlik sahibinin, en gözde kazını beslemesi gibi. Yemek faslı bittikten sonra, kollarına girip kendisini helâya götürdüler ve yeniden, küçük ve büyük tabiî ihtiyaçlarını yapmasını rica ettiler.

Bu tatlı anda bile Şvayk olayı büyük bir hassasiyetle anlatır. Daha sonra ne yaptıklarını burada teferruatı ile anlatmam yersiz olur. Sadece Şvayk'ın söylediğini tekrar edeyim.

— Bu arada içlerinden biri beni kollarımdan tuttu. Geri götürdükleri zaman tekrar yatağına yatırıp, uyumasını rica ettiler. Tam uykuya daldığı zaman uyandırıp, muayene odasına götürdüler ve Şvayk kendisini anadan doğma üryan, iki doktorun karşısında buldu. İşte o zaman sayısız anılarla dolu askerlik zamanını hatıladı. Onu hiç düşünmeden, doktorlardan biri, gönülsüz bir şekilde:

— Askerlik yapabilir, dedi.

— Siz ne dersiniz bu işe dedi, diğer doktor. Beş adım ileri, beş adım geri gidin bakalım.

Şvayk, on adım gitti.

— Ben size sadece beş adım gidin demiştim, dedi doktor.

— Bir kaç adım fazla veya eksik, bir şey farketmez benim için, diye cevap verdi, Şvayk.

Bundan sonra doktorlardan biri, oturmasını söyledi, diğeri ise, dizine vurdu. Ve doktor, meslekdaşına, reflekslerin mükemmel olduğunu söyledi. Oysa, beriki kafasını salladıktan sonra, kendisi vurmaya başladı Şvayk'ın dizine. Birinci doktor ise, göz kapağını kaldırmış, göz bebeklerine bakıyordu. Sonra beraberce masa başına gidip bir kaç lâtince cümle atıştılar.

— Buraya bakın, dedi bir tanesi. Şarkı söyler mi-

siniz. Bizim için bir şarkı rica etsek herhalde hatırımızı kırmazsınız.

— Memnuniyetle sayın baylar. Aslında ne sesim, ne de müzik kulağım vardır ama, eğer bu sizi memnun edecekse, hatırınız için deneyebilirim.

Ve Şvayk sesini ayarlayıp okumaya başladı:

Küçük keşiş oturmuş iskemlesine
Dalmış en derinine düşüncelerin
İki damla acı göz yaşı
Aktı yanaklarından aşağı

— Bu şarkının sonunu bilmiyorum, dedi Şvayk. Ama, isterseniz başka bir tane söyliyebilirim.

Fazlasıyla kederli ruhum
Yüreğim sıkışıyor göğüs kafesinde
Sessizce oturmuşum uzaklıklara karşı
Uzaklar, uzaklar tesellim benim.

— Bu şarkıdan da sadece bu kadar biliyorum, dedi içini çekerek .Sonra, Yuvam nerede benim şarkısının ilk mısraını, ayrıca General Windischgratz ve erleri güneş doğarken girdiler savaşa ve bunlardan başka da bazı millî şarkılar daha bilirim. Koru bizi Tanrım, Jaromer'e girerken ve de Binlerce selâm sana.

Her iki doktor birbirine baktıktan sonra bir tanesi sordu:

— Ruhî durumunuz hiç incelendi mi?

— Evet, alaydayken, dedi Şvayk büyük bir ciddiyet ve gurur dolu bir sesle. Muayeneden sonra askerî doktorlar benim ıslah olmaz bir aptal olduğumu söylediler.

— Sahtekârın birisin sen, diye bağırdı ikinci doktor avazı çıktığı kadar.

— Ben mi efendiler? Ben sahtekâr filân değil, gerçek bir aptalım. Eğer inanmazsanız Karlin'deki alay

karargâhına sorabilirsiniz bunu.

Yaşlı doktor büyük bir şaşkınlık içinde kollarını iki yana açtı ve hasta bakıcıya, Şvayk'ı göstererek konuştu:

— Bu adamın elbiselerini verip, kendisini birinci koridordeki, üçüncü kısma götürün. Ondan sonra biriniz gidip idareden bütün kâğıtlarını alsın. Memura söyleyin kırtasiyeciliği bir kenara bırakıp, çabuk yapsın işini. Onun burada daha fazla kalmasına lüzum yok.

Doktorlar son bir defa daha kızgın ve kırgın olarak baktılar Şvayk'a. O ise, temennalar ederek, geri geri kapıya doğru gidiyordu. Hastabakıcılardan biri, kendisine ne gibi bir budalalık yaptığını sorduğu zaman, Şvayk'ın verdiği cevap şöyle oldu:

— Üzerimde elbisem olmadığı için, yani çıplak olduğumdan bu efendilere nasıl bir insan olduğumu gösteremedim. Yanlış anlaşılmamak için tabiî.

Hastabakıcılar, Şvayk'a elbiselerini geri verme emrini aldıkları andan itibaren onunla zerre kadar meşgul olmadılar. Giyinmesini söylediler ve içlerinden biri onu üçüncü kısma götürdü. İdaredeki kâğıtları hazır olana kadar geçen bir kaç gün zarfında Şvayk burada, gerçekten bir sürü ilgi çekici olaya şahit oldu. İyice hayâl kırıklığına uğramış doktorların, Şvayk hakkında yaptıkları teşhis: «Anlayışı kıt ve kaytarıcı» olmuştu. Ve sırf bu yüzden taburcu edileceği gün, kendisini yemekten evvel salıverince bir kıyamettir koptu.

Şvayk bir açıklama yaparak, tımarhaneden atılan bir insanın, yemek verilmeden sepetlenmesinini büyük bir haksızlık ve vicdansızlık olduğunu iddia ediyordu.

Kapıcı tarafından çağrılan polis memuru bu sahneye son verip, Şvayk'ı Salm sokağındaki karakola götürdü.

ŞVAYK, SALM SOKAĞINDAKİ KARAKOLDA

Tımarhanede geçirdiği o unutulmaz güzel günlerden sonra, Şvayk'ı çok daha başka şeyler bekliyordu şimdi. Komiser Braun, Şvayk'ı, eski Roma'nın o şirin, sevimli ve nonoş imparatoru Neron'un cellâtlarının sınırsız gaddarlığı ile karşıladı. O günlerde nasıl insafsız, merhametsiz bir sesle: «Atın şu hıristiyan köpoğlusunu aslanlara» deniliyorsa ,komiser Braun da aynı ses tonuyla

— Tıkın herifi deliğe, dedi.

Ne eksik, ne de fazla tek lâf etmedi başka. Komiser Braun'un gözleri, sapık bir memnunluğun pırıltıları ile yanıp sönüyordu.

Bel kırarak selâm veren Şvayk, gururlu bir ifadeyle:

— Bendeniz, hazırım sayın baylar, dedi. Sandığıma göre, delik dediğiniz nezarethane olacak ki, bu da hayatta insanın başına gelebilecek en kötü bir felâket değildir.

— Ukalâlık etmesen iyi olur, dedi polis memuru.

— Aslında ben ukalâ değil, son derece utangaç ve müteşekkir bir insanım ve benim için girdiğiniz bütün zahmetlere teşekkürü bir borç bilirim.

Hücredeki ranzanın üzerinde, kederli bir adam otu-

ruyordu. Öylesine canından bezmiş, umutlarını yitirmiş bir hali vardı ki, anahtar delikte gıcırdıyacak olsa, kendisinin serbest bırakılabileceği düşüncesi aklının ucundan bile geçmiyordu.

— Şahsım tarafından selâmlandınız, haşmetmeap hazretleri, diyen Şvayk adamın yanına oturdu. Acaba saat kaç ola ki?

— Saat benim efendim değildir, dedi kederli adam.

Şvayk, konuşmasına devam ederek, burasının hiç de kötü bir yer olmadığını, üstelik de ranzanın rendelenmiş olduğunu belirtti.

Ciddî adam cevap vermek lüzumunu hissetmeyip ayağa kalkarak, daracık yerde, ranza ile kapı arasında aceleci bir şekilde volta atmaya başladı. Sanki birisini kurtarmak için sabırsızlanıyordu.

Bu süre içinde, Şvayk ilgisini, duvarların üzerindeki yazılara yöneltti. Yazılardan biri, meçhul bir mahkûmun, polisi ölüm - kalım savaşı ile tehdit etmesiydi: «Bunun hesabını vereceksiniz eşşoğlu eşşekler.» Başka bir mahkûm, «Ananızı ağlatacağım, orospu çocukları.» Bir üçüncüsü ise kuru bir gerçeği belirtmişti: «5 Haziran 1913 yılında burada oturdum. Kimse bana kötü davranmadı. Vrşovice'li tüccar, Josef Maraçek.» Derinliği insanı iliklerine kadar titreten başka bir yazı vardı: «Merhamet ey ulu Tanrı...» Tam altında ise: «Buyur da öp G.» yazılıydı. Başka birisi, G'yi devam ederek GÖZLERİMİ, yazmıştı. Onun yanında şair ruhlu birinin mısraları yer alıyordu: «Oturuyorum hücremde keder dolu, gökyüzünde ay sapsarı - Düşünüyorum hep sevgilimin oturduğu ormanı.»

Daracık yerde, maraton yarışını kazanmaya ahdetmiş kederli adam, bir süre daha gidip geldikten son-

ra, dili bir karış dışarı uğramış, yerine oturup, başını ellerinin arasına alarak haykırdı: «Salıverin beni!»

— Hayır salıvermezler beni, diye kendi kendine devam etti. Salıvermezler beni, salıvermezler beni. Sabah altıdan beri buradayım.

Sonra birden içini boşaltmak istercesine, Şvayk'a sordu:

— Acaba yanınızda bir kemer bulunmak ihtimali var mı? Bu işe bir son vereyim artık.

— Size bütün kalbimle yardım etmek isterim, diyen Şvayk, belinden kemerini çıkarıp, adama uzattı. Şimdiye kadar, insanın bir hücrede, kemerle kendini nasıl astığını görmemiştim .Aksiliğe bakın siz hele, dedi, etrafını bir kolaçan edip. Etrafta kancaya benzer birişey de yok. Pencerenin mandalı ağırlığınızı çekmez. Yok eğer, Emanus manastırında, bir yahudi kızına âşık olup da kendini dizlerinin üzerine çökerek, çarmıha asan keşiş gibi, siz de ranzanın yardımı ile intihar etmek isterseniz mesele yok. İntihar edenlerden çok hoşlanırım ben. Hele cesaretleri de taptaze olursa.

Şvayk'ın kemerini verdiği kederli adam, bir süre elindeki kemere bakıp ,fırlattı attı ve bir ağlama krizine tutuldu. Bir yandan göz yaşlarını simsiyah elleri ile silerken, bir yandan da inliyerek konuşuyordu.

— Küçük çocuklarım var benim. Sarhoşluk ve ahlâksızlık yüzünden düştüm buraya. Ey, İsanin anası Meryem Ey zavallı karım. İdarede ne diyecekler benim için. Evet ben buraya içki ve ahlâksızlık yüzünden düştüm.

Sonunda biraz sakinleşen adam, kapının yanına giderek, kalın tahtayı yumruklayıp, tekmelemeye başladı. Dışardan ayak sesleri duyuldu ve sordu birisi:

— Ne istiyorsun?

— Salıverin beni burdan, dedi kederli adam. San-

ki hayat konusunda tüm umutlarını kaybetmişti.

— Nereye? diye sordu dışardaki adam.

— İdareye, diye cevap verdi, talihsiz baba, koca, memur, sarhoş ve ahlâksız.

Bir kahkaha, korkunç bir kahkaha perişan etti koridorun sessizliğini ve topuk sesleri uzaklaştı.

— Dışardaki efendinin bu şekilde gülmesiyle bir karar verecek olursak, onun sizden son derece nefret ettiği su götürmez bir gerçek, dedi Şvayk yeniden yanına oturan, canından bezmiş adama. Eğer bir aynasızın kızgınlığı bu hadde varacak olursa, kendisinden her şey belenebilir. Sakin olun oturun hele. Eğer kendinizi asmak istemiyorsanız, işin nasıl sonuçlanacağını bekleyin. Şayet memursanız, evli ve çoluk çocuk sahibi iseniz, durumunuzun son derece kötü olduğunu ben de kabul ediyorum. Her halde siz de kesinlikle işinizden kovulacağınızın farkındasınızdır, eğer yanılmıyorsam tabiî.

— Bu konuda bir şey diyemiyeceğim, dedi bedbaht adam. Çünkü ben de artık ne yaptığımı hatırlamıyorum. Bildiğim tek şey, bir yerden kapı dışarı edildim, sonra içeri girip püromu yakmak istedim. Oysa, herşey ne kadar güzel başlamıştı. Kısım şefimiz, isim gününü kutluyordu. Hepimizi şarapçıya dâvet etti. Sonra bir ikincisine, bir üçüncüsüne, bir dördüncüsüne, bir beşincisine, bir altıncısına, bir yedincisine, bir sekizincisine bir dokuzuncusuna...

— İsterseniz hesaplamanıza yardım edeyim, dedi Şvayk. Çok iyi anlarım bu gibi durumları. Bir gece ben, şahsen tam yirmi sekiz yere gittim ama, hiç birinde, üç biradan fazla içmedim .Unutmayın bunu.

— Uzun lâfın kısası, diye talihsiz memur devam etti hikâyesine

— Bir düzüne kadar şarapçıyı ziyaret ettikten

sonra, şefi kaybettiğimizin farkına vardık. Halbuki onu bir iple bağlamış, köpek gibi her gittiğimiz yere çeke çeke götürüyorduk. Geri dönüp aramaya başladık. Derken bizimkiler, teker teker kaybolmaya başladılar. Sonunda ben yalnız kaldım ve Vinohrady'deki bir gece kahvesine girdim. Son derece kibar bir yer. Evvelâ bir şişe likörü ağzıma dayayıp içtiğimi hatırlıyorum. Gerisinden haberim yok. Sonra buraya getirdiler beni. Polislerin verdiği rapora göre, son derece sarhoş olup, hiç de yakışık almaz bir şekilde hareket etmişim. Bir kadını tokatlamışım evvelâ, arkasından ,bir yabancının şapkasını askıdan alıp, çakımla parça parça etmişim, çalgıcı kadınları dışarı kovalayıp, şef garsonu yirmi kronumu çalmakla itham ettiğim yetişmiyormuş gibi, oturduğum masanın mermerini kırıp, komşu masada oturan bir beyin de kahvesinin içine tükürmüşüm. Daha başka bir şey yapmadım, yani başka bir halt daha karıştırıp karıştırmadığımı hatırlamıyorum. İnanın bana ben son derece tertipli ve rastlıyabileceğiniz en zeki ve aydın kişilerden biriyim. Ailemden başka hiç bir şey düşünmem. Ne dersiniz bu işe? Yani suçlu bir insan değilim ben.

— Masanın mermerini kırarken fazla uğraştınız mı? diye sordu Şvayk, cevap vereceği yerde, birden ilgilenmişti. Yoksa, bir vuruşta mı kırdınız?

— Bir vuruşta, dedi aydın kişi.

— İşte o zaman hapı yuttunuz demektir, dedi, Şvayk son derece kederli bir tavırla. Zira ilgili makamlar sizin bu iş için daha evvelden idmanlı olduğunuzu iddia edip isbat ederler. Şimdi gelelim, o yabancının, tükürdüğünüz kahvesine. Sade miydi, yoksa rom var mıydı içinde?

Ve cevabı beklemeden açıklamaya girişti

— Eğer kahvede rom vardıysa, iş daha da kötüle-

şir, çünkü romlu kahve, romsuzundan daha pahalıdır.

— Mahkemede, diye fısıldadı, düşünceli baba. Tüm cesaretini yitirmişti artık. Başı öne düşmüş, omuzları çökmüştü. Vicdanı kemirilen bir insanın o tarifsiz kötü durumundaydı.

— Evdekiler yakalanıp tevkif edildiğinizi biliyorlar mı? Yoksa bunu ilk defa gazetelerden mi öğreneceker?

Büro şefimiz zavallı kurbanı, büyük bir saflıkla sordu:

— Yani siz, olanların gazeteye geçeceğini mi sanıyorsunuz?

— Bundan adınız gibi emin olabilirsiniz, oldu çıplak gerçeklerle dolu cevap .Zira, Şvayk, karşısındaki kişilerden niç bir şeyi saklıyacak tipte bir insan değildi. Hikâyeniz, bütün gazetelere en ince ayrıntılarına kadar geçecek elbette. Ben kendi hesabıma, sarhoşların maceralarına ait olan havadisleri büyük bir zevkle okurum. Geçenlerde Kupa birahanesine gelen bir misafir, en eğlenceli şeyin, büyük bir bardakla kendi kafasını kırmak olduğunu sanıyordu. Koca bardağı havaya attığı gibi, geçip altına durdu. Tabiî etraftan yetişenler adamı kurtardılar ama, havadisi ertesi günü gazetelerden okuduk. Hattâ, Bendlovec'de ben bir sefer, bir mezarlık bekçisinin burnunun ortasına yumruk indirdim .Onun da elleri armut devşirmediği için o da bana bir yumruk attı. İşi sulh yoluyla halletmek için ikimizi de aynı hücreye kapadılar. İkindi gazetelerinde okuduk yaptıklarımızı. Sonra «Ceset» birahanesinde iki adet bardak kıran sulh ceza hâkimi. Sanıyor musunuz ki onun yaptığını sakladılar. Kat'iyen, sayın efendim. Ertesi gün onun da macerası çıktı gazetelerde. Sizin yapacağınız tek şey, gazeteye cezaevinden bir tekzip yollıyarak, gazetede çıkan hava-

disteki kişinin sizinle bir ilgisi olmadığını, bu isimdeki efendinin ne kendiniz, ne de akrabanız olduğunu bildirirsiniz. Sonra eve bir mektup yazıp, ailenizden tekzibi kesmesini rica eder, cezanız bitip de evinize döndüğünüz zaman okursunuz... Üşümüyor musunuz? diye sordu Svayk, akıllı efendinin dislerinin takırdadığını farkedince. Bu sene sonbahar gerçekten çok soğuk olacak.

— Mahvettim kendimi ben, dedi Svayk'ın talihsiz hücre arkadaşı. Ağlamaya başlamıştı. Artık benim istikbalim mahvoldu. Terfi merfi edemem bundan böyle

— Elbette ki gerçek bu merkezdedir. dedi Svayk kendinden emin bir sekilde. Eğer cezanızı bitirdikten sonra, gelip idareden sizi almazlarsa, bilmem veniden baska bir iş bulabilir misiniz. Çünkü, herkes sizden iyi hal kâğıdı isteyecek. Hattâ bir sahtekârın yanında iş arasanız bile. Yani başınızı soktuğunuz belâdan hiç bir şekilde kârlı çıkmanıza imkân yok. Sonra siz icerdeyken, karınızın ve çocuklarınızın geçimesini sağlıyacak bir geliriniz var mı, yoksa karınız sokak sokak dilenmek zorunda kalıp, çocuklarınıza da bu konuda bazı dersler mi verecek?.

Acıklı bir ağlama sesi doldurdu hücreyi.

— Zavallı karım, biçare yavrularım!

Aklı başından gitmiş olan adam, ayağa kalkarak çocukları hakkında bilgi vermeye başladı. Beş çocuğundan en büyüğü, on iki yaşında olup, izciymiş. Sudan başka bir şey içmezmiş. Hayatında ilk defa böyle bir rezalete meydan veren babasını örnek alma ihtimali var mıydı acaba oğlanın?

— İzci mi? diye bağırdı Svayk. Ben izcilerden bahsedilmesinden son derece zevk alırım. Hiç unutmam bir zamanlar, Zlid yakınlarındaki Midlovari'de talim yapıyorduk. Bu arada çevredeki köylüler de, devlet or-

manına yuva yapmış olan izcileri avlamaya çıkmışlardı. Üç tane yakaladılar İçlerinden en küçüğü birden öylesine bağırıp, ağlamaya, haykırmaya başladı ki, köylüler küçüğü bğlamak zorunda kaldılar. Biz feleğin çemberinden geçmiş, dayanıklı askerler böyle bir manzarayı seyre dayanamadığımız için, kenara çekilmek zorunda kaldık. Üç izci kendilerini bağlamaya uğraşan köylülerden, sekiz tanesini fena halde ısırdı. Ondan sonra belediye reisinin huzurunda kızılcık sopasının tadını, gerilerinde duymaya başlayınca, bütün çevrede dolaşmadıkları yer olmadığını itiraf ettikten başka, bu arada hasattan evvel, kaçak vurdukları bir av hayvanını kızartırlarken bir buğday trlasını da yaktıklarını söylediler. Ormanda saklandıkları yerde bir arama yapıldığı zaman elli kilodan fazla kuş kemiği sayısız kiraz çekirdeği ve bir o kadar elma, armut koçanı buldular.

Ama, izcilerden bahsetmek bu kederli babayı teselli etmeye elvermemişti.

— Ah ne yaptım ben, diye inledi. Bütün şânımı, şöhretimi berbat ettim.

— Çok doğru, dedi Şvayk, bir türlü elden bırakmadığı ciddiyetiyle. Artık bundan böyle ömrünüz boyunca da kurtulamazsınız bundan. Hele dostlarınız, olanları bir gazetede okumaya görsünler. Hepsi kendilerine göre bazı ilâveler yapıp, bire bin katacaklardır. Bu her zaman için böyledir ama, siz aldırmayıp boş verin buna. Zira, bu dünya yüzünde, kötü şöhretli kişiler, iyi şöhretlilerden en azından on misli fazladırlar. Yani demek isdtediğim, önemsenecek bir mesele değil başınıza gelenler.

Koridordan gelen ağır ayak sesleri duyuldu. Sonra bir anahtar döndü kilitte, gıcırdıyarak. Polis, Şvayk'ın ismini söyledi.

— Affedersiniz, dedi Şvayk, orta çağ şövalyelerinin yürekliliği ile. Ben burada, sadece on ikiden beri bekliyorum. Ama bu bey, sabah saat altıdan beri buradaymış. Yani, demek istediğim, benim acelem yok.

Cevap yerine, polis kuvvetli koluyla, Şvayk'ı tuttuğu gibi, çekip koridora çıkardı ve sonra hiç lâf etmeden birinci kata geldiler.

İkinci odadaki masanın arkasında oturan komiser, her halinden yufka yürekli olduğu belli olan şişman bir adamdı.

—Demek, Bay Şvayk sizsiniz, dedi şişman adam. Nasıl geldiniz buraya?

— En basit bir şekilde, diye cevap verdi Şvayk. Timarhaneden akşam yemeği yemeden atılmak istemediğim için bir polis memurunun refakatinde getirildim buraya. Tıpkı bir sokak kızını yakalar gibi davrandılar bana karşı.

— Biliyor musunuz Şvayk dedi komiser dostça. Neden sizinle Salm sokağı karakolunda kavga patırdı edelim? Sizi polis müdüriyetine yollasak daha iyi olmaz mı dersini z?

— Hani bir lâf vardır, durumun efendisi sizsiniz, diye, dedi Şvayk mutluca. Hele şimdi bu akşam vakti, Polis müdüriyetine gitmek, gayet nefis bir yürüyüş olur benim için.

— Aynı fikride olmamız, beni gerçekten sevindirdi, dedi komiser. İnsanların karşılıklı olarak anlaşmaları ne kadar güzel bir şey, değil mi Şvayk?

— Ben de zaten, herkese fikirlerini ve tavsiyelerini sorarım. Emin olun bana karşı göstermiş olduğunuz iyiliği asla unutmayacağım sayın bay komiser.

Şvayk, kibarca bir bel kırdıktan sonra, polis memuruyla birlikte, nöbetçiler odasına indi. Aradan on beş dakika geçmeden, başka bir polis memuru ile bir-

likte Jeçna sokağı ile Karlplats'ın kesiştiği yerdeydi... Adamın koltuğunun altında, üzerinde Almanca «Tevkif defteri» yazılı göz alıcı bir kitap vardı.

Spalne sokağının köşesinde, Şvayk'la güdücüsü, asılmış bir ilânın önüne birikmiş bir kalabalığa rastladılar.

— Kayser hazretlerinin savaş ilânını bildiren, bir yazısı, dedi polis memuru, Şvayk'a.

— Ben daha evvel söylemiştim, dedi Şvayk. Ama, tımarhanede bundan hâlâ haberleri yok. Yoksa, en evvel oradakilerin bilmesi gerekirdi.

— Nasıl yani? diye sordu polis.

— İçeri kapatılmış o kadar çok subay var ki tımarhanede, diyerek, açıklamada bulundu. Yeni bir ilânın başına toplanmış yeni bir kalabalığa rastladıkları zaman, Şvayk bir nara attı:

— Yaşasın Kayser Frans Josef. Bu savaşı kazanacağız.

Kalabalığın içinden birisi, Şvayk'ın şapkasına asıldığı gibi, şapkayı onun kulaklarına kadar geçirdi. Ve kahraman asker Şvayk, dört bir yandan koşuşan insanların arasından sıyrılarak, yeniden, polis müdüriyetini kapısından girdi.

— Bu savaşı, kesinlikle kazanacağız, dedi Şvayk. Bunu bir daha tekrar ediyorum efendiler! dedi.

Ve böylece, peşine takılmış olan kalabalıktan ayrılmış oldu, Şvayk.

Ve bitmek tükenmek bilmez tarihin üzerine, ertesi gün yeni plânların karanlık gerçeği çöreklenip çökecekti.

ŞVAYK POLİS BELÂSINDAN KURTULUP YENİDE NEVİNE DÖNÜYOR

Polis müdüriyetinin binasında garip bir hava esiyor ve bu esrarengiz görünmeyen kuvvet, sanki halkın savaş konusundaki heyecanının ne derece yüksek olduğunu anlamaya çalışıyordu. Bir kaç istisna vardı içlerinde elbette ki. Bunlar bir milletin evlâdı olduklarını inkâr etmiyor ve hiç düşünmeden yabancı çıkarları uğruna kanlarını akıtacaklarını söyleyip duruyorlardı. Bunun dışında polis komiserliği, sarılı - siyahlı sırmalarla süslenmiş bir yaban hayvanları kolleksiyonundan meydana gelmişti. Bu adamların tek bir gaye ve anlayışları vardı. Kanunun, çift anlamlı girdi çıktılarının sayesinde cezaevini ve darağacını korumak.

Bu arada, karşılarındaki kurbanlarına, zehirli bir nezaketle davranıyor ve her kelimelerini iyice tartmadan tek lâf etmiyorlardı.

— Bu beni gerçekten ıztıraba boğdu, dedi sarı sırmayla bezenmiş, hayvanlardan biri, Şvayk'a. Yeniden bizim elimize düşmeniz hiç de hoş bir şey değil. Bizlerse sizin uslanacağınızı ummuştuk. Demek ki, yanılmışız.

Şvayk, ses etmeden kafasını salladıktan sonra, bir koyun masumluğu ile karşısındakine bakınca, sarı sır-

malı hayvan, bir süre merakla Şvayk'ın yüzüne bakıp, sonunda konuştu:

— Böyle zıpırlık etmeyin lütfen.

Ve hemen arkasından, son derece dost bir sesle, konuşmasına devam etti:

— Doğrusunu söylemek gerekirse, sizi nazarethanede tutmak bizler için hiç de hoş bir şey değil. Emin olun, ben kendi hesabıma, sizin suçunuzun pek öyle büyük ve önemli olduğuna hiç inanmıyorum. Zira, sizin gibi geri zekâlı bir kimse muhakkak aldatılmıştır. Söyleyin Bay Şvayk, size böyle aptallıkları yaptıran kim?

Şvayk, öksürüp cevap verdi:

— Affedersiniz ama, benim bahsettiğiniz aptallıklardan haberim yok.

— Belki de budalalık denmez bu yaptıklarınıza, dedi polis, babacan bir tavırla. Ama, sizi buraya getiren görevlinin anlattıklarına göre, köşe başına yapıştırılmış, savaş beyannamesinin önünde toplanan halkı: «Yaşasın Kayser Frans Josef, bu savaşı kazanacağız,» diye bağırarak, galeyana getirmişsiniz.

— Özür dilerim ama, pasif kalmak elimden gelmedi, diye açıkladı ve o iyilik dolu gözlerini kendisini sorguya çeken adamın gözlerine dikti. Onların savaşı ilân eden beyannameyi okuyup en ufak bir tepki bile göstermemeleri beni son derece heyecanlandırdı. Hiç biri ne yaşa, ne de varol diye bağırıyordu. Daha doğrusu hiç bir şey yapmıyorlardı, hâkim bey hazretleri. Sanki olan bitenler kendilerini en ufak bir şekilde ilgilendirmiyormuş gibi bir halleri vardı. Ben ki, doksan birinci alayda görev yapmış eski bir askerim, nasıl olurdu da böyle bir durum karşısında ilgisiz kalabilirdim. İşte o zaman, biraz evvel söylediğiniz kelimeleri tekrarladım. Öyle sanıyorum ki, benim yerimde

siz olsaydınız, aynı şekilde hareket ederdiniz. Madem ki ortada bir savaş var, elbette ki bunu kazanmamız gerekiyor. Aynı zamanda, yaşasın Kayser diye de bağırmak zorundayız. Kimse de beni bunu aksine ikna edemez.

Muzaffer olduğu kadar, ezilmiş, içinde bulunduğu durumdan habersiz, sepet kafalı Şvayk, koyun gözleri ile bakarken, sarı sırmalı hayvan, önündeki kanunun pragraflarını tetkik ediyordu.

— Davranışınızdaki samimiyeti kabul ediyorum ama, savaş hakkındaki düşünce ve tenkinizi onlara başka şartlar altında göstermeniz gerekirdi. Unutmayın ki, bir polis refakatinde götürülüyordunuz. Neden böylesine vatansever bir kimse, böyle bir durumda, alaycı bir şekilde milliyetçi hislerini ortaya döksün?

— Eğer bir kimse, polis tarafından götürülüyorsa, diye cevap verdi, Svayk, bu onun hayatında kederli ve hüzün verici bir an demektir. Ama, ortada bir savaş varken, insan, içinde bulunduğu kötü durumda ne yapması ve nasıl davranması gerektiğini unutursa ,bence o kişi iyi ve makbul bir insan değildir.

Biraz homurdanan sarı sırmalarla bezenmiş hayvan, bir kere daha. Svayk'ın gözlerinin içine baktı.

Svayk, bu bakışlara, tatlı, zayıf, utangaç, suçsuz, sıcak ve yumusak bakışları ile cevap verdi.

Bir an daha baktılar birbirlerinin gözlerine.

—Hay şeytan götürsün seni, Şvayk, dedi, kanunun sakallı hizmetcisi, eğer bir daha karşıma çıkacak olursan, sana tek bir sual sormadan, doğru divanı harbe yollarım seni. Anladın mı?

— Allah da yardımlarını sizden esirgemesin sayın reis beyefendi. Eğer bir gün, cins bir köpeğe ihtiyacınız olursa, bana müracaat edin. Köpek yetiştiririm ben.

Ve böylece, Şvayk, hürriyetine yeniden kavuşup,

evinin yolunu tuttu.

Kupa birahanesine uğrayıp, uğramamak arasındaki bocalaması, meyhanenin, bir süre evvel detektif Bretşnayder eşliğinde çıktığı kapısını açar açmaz sona erdi

Bir mezar sessizliği vardı salonda. İçerde bir kaç müşteri ses etmeden oturuyordu. Aralarında Sankt Appolinarius kilisesinin orgcusu da vardı. Kederli bir hali vardı tümünün birden. Bayan Palevic, tezgâhın ardında oturmuş, boş gözlerle bira fıçılarına bakıyordu.

— Eveeet, işte gene burdayım, dedi Şvayk, neşeli bir sesle. Verin bakalım bir bardak bira. Dostumuz Bay Palevic nerelerde? O da geldi mi eve?

Cevap vereceği yerede, Bayan Palevic, iki gözü iki çeşme ağlamaya başladı. Başına gelen talihsizliği, ıkına ıkına söylediği kelimelerle, belirtmek istiyordu sanki.

— Bir... hafta... evvel... on... yıla... mahkûm... ettiler...

— Ya, öyle mi? dedi Şvayk. Demek daha şimdiden bir haftasını geçirdi cezanın.

— O kadar da dikkatliydi, diye cevap verdi Bayan Palevic, ağlamasına ara vermeden. Her zaman da ne kadar dikkatli olduğunu söylerdi.

Salondaki misafirler, sanki aralarında, Palevic'in ruhu dolaşıyormuş gibi hiç ses etmiyor ve onun hâtırasına hürmeten, ondan daha fazla dikkatli olmaya gayret ediyorlardı.

— Dikkat, aklın anasıdır, dedi Şvayk. Sonra birasını içmek için masanın başına oturdu Bardağın üzerini kaplayan köpük, birayı getirirken, bayan Palevic'in akıttığı göz yaşlarından çiçek bozuğuna dönmüş, delik deşik olmuştu. İçinde bulunduğumuz bu zamanlarda insanın bir kat daha dikkatli olması gerekiyor.

— Dün iki cenaze vardı, dedi Sankt Appolinarius kilisesinin orgçusu, konuyu değiştirmek için.

— Demek birileri ölmüş, dedi bir misafir. Bu sırada bir üçüncüsü lâfa karıştı:

— Acaba törenler katafalk üzerinde mi yapıldı?

— Çok bilmek isterdim, dedi Şvayk, acaba savaş süresince, askerî cenaze törenleri nasıl yapılacak?

Misafirler, hep birlikte ayağa kalkıp, hep birlikte paralarını ödeyip, sessiz sedasız. hep birlikte meyhaneyi terk ettiler. Şvayk, Bayan Paleviç ile yalnız kalmıştı.

— Ben suçsuz bir insanın beş yıla mahkûm edileceğine asla inanmazdım ya, bu gibi olayların olduğunu duydum. Yalnız, on yıl gerçekten biraz fazla.

— Ah kocam keşke itiraf etmeseydi, dedi bayan Palevic ağlıyarak. Hani şu sineklere ve o mâlûm resme söylediği sözleri. Ama, gerek polis müdüriyetinde, gerekse mahkemede aynı şeyleri tekrar etti. Mahkemeye gittim şahit olarak. Ama, nasıl şehadet ederdim. Bana kocama akraba olduğumu, istersem şahitlik etmiyeceğimi söylediler. Bu akrabalık hikâyesinin bir sürü belâya sebep olacağını düşünüp, o kadar korktum ki, şahit olmaktan kaçındım doğrusu. Zavallı adamcağız, bana öylesine bir bakışla baktı ki, ömrü billâh o gözleri bir daha unutamam artık... sonra, karar verildikten sonra, nasıl aptallaşmıştı. Koridorda, avaz avaz bağırdı: «Yaşasın hür düşünce,» diye.

— Peki ya, Bay Bretşnayder, artık buraya gelmiyor mu? diye sordu Şvayk.

— Bir kaç defa geldi, bir veya bir kaç bardak bira içti. Buraya kimlerin geldiğini sorup, müşterilerin futbol konusunda konuştuklarını dinledi. Zira, hiç biri herif kapıdan ayağını atar atmaz, futboldan başka bir şey konuşmuyorlar. Alçak, sinirden, her an bağırıp geri

dönecekmiş gibi titreme nöbetleri geçiriyor. Bütün bu süre içinde, öksesine sadece, Priçni sokağında oturan ve duvar kağıtlayan bir adamı yakaladı.

— Antrenman yapmış demek. Peki bu bahsettiğiniz duvar kağıtçısı, aptal bir adam mıydı?

— Eh, aşağı yukarı kocam kadar, dedi Bayan Palevic, ağlamasına ara vermeden. Polis adama, Sırpları vurup vurmak istemediğini sorunca, beriki, tüfek atmayı beceremediğini, bir seferinde atış poligonuna gidip tüfek attığını ama her attığının karavana, olduğunu söyledi. İşte o zaman Bretşnayder, not defterini çıkarıp, «aman bu ne menem vatana bir büyük hıyanet» deyip, adamı peşine takarak çekti gitti ve o günden beri de bir daha da uğramadı buraya.

— Evet, daha bir sürü insan da geri gelmiyecek artık, dedi, Şvayk. Bana bir rom versenize.

Şvayk, ikinci romunu içerken içeri hafiye Bretşnayder girdi. Adam bomboş salona ve yan odalara bir göz attıktan sonra, gelip, Şvayk'ın yanına oturdu. Bir bira ısmarlayıp, sabırla, dostumuzun konuşmasını beklemeye başladı.

Şvayk, raftan bir gazete alıp, bir yandan ilânlara bakareken, bir yandan da konuşmaya başldı.

— Bak sen hele, Raçineveş posta bölgesinde, Staşkov beş numaradaki Cimpera, altmış beş bin metre karelik çiftliğini satıyormuş. Çevrede okul ve demiryolu da varmış üstelik.

Bretşnayder, sinirli bir şekilde, parmakları ile masanın üzerinde bir süre trampeta çaldıktan sonra, Şvayk'tan tarafa döndü.

— Çiftlikle ilgilenmeniz beni gerçekten çok şaşırttı, Bay Şvayk.

— Aaaa, siz misiniz, diyen Şvayk, elini uzattı Bretşnayder'e. Birden tanıyamadım sizi. Hafızam ol-

dukça zayıftır da. Son defa polis müdüriyetinin bekleme salonunda görüşmüştük. O günden beri neler yaptınız bakalım? Sık sık geliyor musunuz buraya?

— Bugün sırf sizin hatırınız için geldim buraya. Müdüriyette, bana sizin köpek alım satımı yaptığınızı söylediler. Bir av köpeğine ihtiyacım var da. Hani şu fare tutan cinsinden.

— İstediğiniz her emri yerine getiririm. Saf kan bir hayvan mı olacak, yoksa bir sokak köpeğini mi tercih edersiniz?

— Her halde saf kan bir hayvan almaya kararlıyım.

— Bir polis köpeği olmayacak her halde. Hani şu her işe burnunu sokup, hırsız izi sürmek isteyen cinsten. Vrşovice'de bir kasap tanırım, bu cins bir hayvanı var ama, zavallı kasabın küçük et arabasını çekiyor. Sahibi de zaten, her zaman, köpeğinin, yanlış mesleğe intisap ettiğini söyler durur.

— Hayır, bir fino olacak. Sakin bir fino. Isırmayan cinsinden.

— Öyleyse, sizin istediğiniz, dişsiz fir fino. Dejvice'de bir hancının böyle bir köpeği var. Soralım bir kere belki satar.

— Daha iyisi bir fare köpeği alayım, dedi Bretşnayder, şaşkınca.

Köpekler hakkındaki bilgisi daha pek yeniydi zehir hafiyenin. Eğer müdüriyetten emir almamış olsaydı, bu konuda ömrü billah bir şey öğreneceği de yoktu aslında.

Ama, öylesine açık, anlaşılır ve sert bir emirdi ki, verilen... Köpek alma bahanesi ile Şvayk'la yakınlık tesis edecek ve onun, kimlerden ne şekilde köpek aldığını, kimlerle münasebeti olduğunu öğreceketi..

— Fare köpeklerinin hem küçüğü vardır, hem iri-

si. Bende iki küçük, üç büyük var. Beşini birden insan dizine alabilir. Size tümünü birden tavsiye ederim. Hem de bütün samimiyetimle.

— Tam bana göre bir şey, diye açıkladı, Bretşnayder. Fiyatı ne olacak?

— Büyüklüğüne bakar. Fare köpeği dediğin dana değildir ki. Tam tersinedir burda fiyat. Köpek ne kadar küçük olursa, fiyatı da o kadar fazla olur.

— Ben büyüğünden isterim, dedi hafiye Bretşnayder. Aynı zamanda bekçilik de edebilmeli. Bu arada, müdürüyetin sırlarını da ortaya dökmekten kaçınıyordu.

— Pek güzel öyleyse, büyük olanı size elli krona satabilirim. Daha büyüküğü isterseniz, onun fiyatı kırkbeş kron olur. Bakın bir şey unuttuk. Yavru mu istiyorsunuz, yoksa büyümüş mü? Sonra dişi mi olacak, erkek mi?

— Benim için hiç bir şey farketmez, dedi Bretşnayder. Bilmediği bir konuyla karşı karşıyaydı. Siz bana bir tane temin edin, ben yarın akşam saat yedide gelirim alırım. Anlaştık mı?

— Anlaştık, Gelin bakalım. Yalnız bu siparişiniz için, sizden otuz kron avans almak zorundayım.

— Elbette. Hemen takdim edeyim, diyen Bretşnayder, parayı saydı. İzin verirseniz, şimdi benim hesabıma çeyrek litre bir şarap içelim.

Şişeler beşi bulunca, Bretşnayder, Şvayk'a yalvarmaya başladı. O gün kendisi görevde olmadığı için, ondan korkmasına hiç mi hiç lüzum yoktu. Eh, görevde olmadığına göre de beraberce siyasetten konuşabilirlerdi.

Şvayk ise, bir meyhanede asla siyaset konuşmadığını, üstelik siyasetten lâf etmenin bebelerin işi olduğunu açıkladı.

Buna karşılık, bu gece son derece ihtilâlci olan Bretşnayder, zayıf olan her devletin batmaya mahkûm olduğunu söyleyip, bu konuda Şvayk'ın fikrinin ne olduğunu sordu.

Beriki ise buna cevap olarak, devletlerle bir alış verişi olmadığını, ama buna karşılık bir zamanlar elinde hasta ve zayıf bir Sent Bernart yavrusu olduğunu, hayvanı askerî peksimetle beslediğini ve hayvancağızın öldüğünü söyledi.

Altıncı şişeyi bitirdikleri zaman, Bretşnayder bir anarşist olduğunu ve hangi teşkilâta yazılması gerektiğini sordu.

Şvayk ise, bir anarşistin vaktiyle kendisinden yüz krona, taksitle bir bekçi köpeği aldığını ama, son taksidi hâlâ vermediğini açıkladı.

Yedinci şişede, Bretşnayder ihtilâlden bahsedip, seferberliğe karşı olduğunu söyleyince, Şvayk adamdan tarafa eğilerek, kulağına şunları fısıldadı:

— Şimdi yeni bir müşteri geldi dükkâna. Aman dikkatli olun. Bu yüzden başınız belâya girebilir. Sonra, görüyorsunuz, kadıncağız da ağlıyor.

Gerçekten de Bayan Palevic, tezgâhın arkasında oturduğu iskemlede aralıksız ağlayıp duruyordu.

— Neden ağlıyorsunuz, Bayan Palevic, diye sordu, Bretşnayder. Üç aya kadar savaşı kazanacağız. O zaman genel af çıkacak ve kocanız dönecek evine. Geldiği gece hep berber iyi bir kafaları çekeriz.

— Siz de inanıyorsunuz değil mi savaşı kazanacağımıza, dedi Bretşnayder, Şvayk'tan tarafa dönerek.

— Bu işin üzerine bu kadar düşmeye ne lüzum var. Elbette ki kazanacağız. Benim artık eve gitmem gerekiyor. Müsaadenizle.

Şvayk, hesabını ödedikten sonra evine gitti. İh-

tiyar hizmetçisi, Bayan Müller, kapıyı anahtarla açan adamın, Şvayk olduğunu farkettiği zaman, az kalsın altına kaçırıyordu korkudan.

— Ah benim iyi yürekli efendiciğim, sizin en azından bir kaç yıl sonra geleceğinizi sanıyordum, dedi her zamanki dürüst tavrıyla. Ben ise, haline çok acıdığım için, bir gece kahvesinin bekçisine kiraya vermiştim burasını. Siz yokken üç kere arama yaptılar burada. Hiç bir şey bulamadıkları için de çok dikkatli ve kurnaz bir kişi olduğunuzu, bu yüzden de suyunuzun kaynadığını, mahvolduğunuzu söylediler bana.

Şvayk bir anda, bu hiç tanımadığı yabancının gerçekten de rahatına düşkün bir kimse olduğuna kendisini ikna etti. Kendi yatağında uyuyan adam, büyük bir alçak gönüllülükle, yatağın yarısıyla yetinmişti. Öbür yarısına ise uzun saçlı bir yaratık yerleştirmişti. Ve bu yerleşmenin verdiği şükran hislerinden saçı uzun yaratık, teşekkür kabilinden, uykuda, kollarını adamın boynuna dolamıştı. Bu arada birbiriyle sarmaş dolaş olmuş kadın - erkek elbise ve iç çamaşırları, yatağın çevresine kümelenmişti. Bu karışıklığın içinde insan, gececi kahve bekçisinin eve hanım arkadaşı ile birlikte kafaları iyice tütsülü olarak geldiklerini anlıyordu

— Bana bak efendi, dedi Şvayk ve adamı sarsaladı. Dikkat et de akşam yemeğini kaçırma. Eğer gelip de sizleri, lokantaların kapandığı bir saatte dışarı attığımı söyliyecek olursanız, beni son derece kızdırmış olursunuz. Ben kimsenin aç kalmasını istemem zira.

Gececi kahvenin bekçisi son derece uykuluydu. Yatağın sahibinin eve geldiğini ve yer değişmeleri gerektiğini kendisine anlatmak bir hayli vakit aldı.

Bütün gece bekçilerinin âdeti olduğu üzere, bu kahvehane bekçisi de, kendisini uyandırmaya çalışan

kişilerin anasını belleyeceğini belirtip, yeniden uykusunun derinliklerine döndü.

Bu arada Şvayk, çiftin gardrobunu yerden toplayıp yatağa götürdü ve son derece canlı bir şekilde adamı sallayıp sarsalamaya başladı.

— Eğer kalkıp giyinmiyecek olursanız, bu halinizle sizi sokağa atmak zorunda kalacağım. Eğer elbiseleriniz sırtınızda burdan uçup gidersiniz, bu iş, nâmı hesabınıza çok daha akıllıca ve faydalı bir hareket olur.

— Ben ise sekize kadar uyumayı düşünmüştüm, dedi adam, pantalonlarını giyerken. Buradaki hanıma, yatak için günde iki kron veriyorum. Ayrıca pazarlığımıza, kahveden kız arkadaşlarımı da getirmem dahildi. Haydi kalk bakalım, Mareno.

Adam kolalı takma yakasını takıp, boyunbağını da bağladıktan sonra ancak kendine gelebilmiş ve Şvayk'a gece kahvesi Mimosa'nın gerçekten çok iyi bir yer olduğunu ve ancak polis kayıtları ve vesikaları muntazam kadınların girebildiğini açıklamış ve bir gece gelmesini rica etmişti. Hem de onun dâvetlisi olarak

Buna karşılık, arkadaşı, pek hazzetmemişti Şvayk'tan ve bu arada birkaç güzel cümle sıralamıştı ki, içlerinde en kibarı:

— Dölü bozuk, eşşoğlu eşşek'ti.

Kiracılar gittikten sonra, Şvayk, hizmetçisi bayan Müller'le hesaplaşmaya karar vermişti ama, kadından geriye kalan, sadece kurşun kalemle, kargacık burgacık yazılmış bir kâğıttan başka bir şey değildi. Bayan Müller, pusulada, efendisinin yatağının başına gelen bu üzücü olay hakkında düşüncelerini açıkladıktan ve ne kadar üzüldüğünü belirttikten sonra, yazısını şu cümleyle bitiriyordu:

«Affedersiniz benim iyi yürekli efendim, ama artık yüzünüze bakamıyacağım için, kendimi pencereden

aşağı atıyorum.»

— Yalan söylüyor, dedi Şvayk ve beklemeye başladı.

Yarım saat sonra, talihsiz Bayan Müller, hırsızlama, mutfağa girdi. Kederli yüzünden, bir kaç teselli edici söz işitmek istediği belli oluyordu.

— Eğer pencereden atlamak istiyorsanız, lütfen içeri odaya geçin, dedi Şvayk. Sizin hesabınıza açtım pencereyi. Mutfak penceresinden atlamanızı hiç tavsiye etmem. Zira, o zaman bahçedeki güllerin üzerine düşüp, fidanları kırarsınız ve de zarar ziyanı ödemek zorunda kalırsınız üstelik. Onun için oturma odasından atlıyacak olursanız, nefis bir şekilde sokağa uçarsınız. Talihiniz yaver giderse boynunuz kırılır, kurtulursunuz. Yok bir terslik olursa sadece bütün kaburgalarınız, kol ve bacak kemikleriniz kırılır ki, bu sefer de hastahane masraflarını ödemek gerekir.

Birden ağlamaya başlıyan, Bayan Müller, iç odaya sessizce giderek pencereyi kapadı. Ve şöyle dedi geri geldiği zaman:

— Ceryan yapıyor, bu da sevgili efendiciğimin romatizmalarına hiç iyi gelmez

Sonra yatağı yapıp, ortalığı her zamankinden çok daha fazla bir titizlikle temizledi. İşini bitirip de mutfağa, Şvayk'ın yanına geldiği zaman, yaşlı gözlerle başka bir açıklamada bulundu.

— Şu bahçede beslediğimiz iki köpek yavrusu vardı ya, sayın efendim, öldüler fıkaralar. Polisler de evi ararken Sent Bernard köpeği kaçtı.

— Ey gökyüzünde oturan Rab efendimiz, diye bağırdı Şvayk, sen koru bizleri. Başımız gene belâya girecek. Polis arayacak hayvanı şimdi.

— Hayvanı yatağın altından çekipçıkarmaya çalışan polis komiserini ısırdı, diye Bayan Müller hikâ-

yesinde devam etti. Evi aramaya geldikleri vakit, efendilerden biri, yatağın altında birinin olduğunu söyledi. O zaman başka biri, köpeğe, kanun namına yatağın altından çıkmasını emretti. Hayvan söz dinlemeyince, çekip çıkardılar. Köpek sanki hepsini bir lokmada yutmak ister gibi bakıyordu yüzlerine. Sonra açık kapıdan fırlayıp gitti ve bir daha da geri gelmedi. Beni de alıp karakola götürdüler ve de sorguya çektiler: eve kimler geliyordu, dış ülkelerden para gönderen var mıydı size. O zaman benim aptal olduğumu söylediler, ben de onlara sadece ara sıra dış ülkelerden para geldiğini söyledim Ve onlara son olarak Brünn'deki bir efendinin Ankara kedisinin bedeli olan altmış kronu yolladığını anlattım. Hatırlarsınız, hani Norodni Politika gazetesine ilân vermiştiniz de, kedi yerine hurma kutusuna yerleştirdiğiniz kör, foksterier yavrusunu göndermiştiniz. Ondan sonra benimle son derece nazik konuşup, o gece bekçisini eve almamı, böylece yalnız kalmak zorunda olmayacağımı tavsiye ettiler. Hani şu biraz evvel kovduğunuz adam...

— Benim ilgili makamlarla talihim hiç bir zaman barışmıyacak, Bayan Müller, dedi, Şvayk içini çekerek. Göreceksiniz bir kaç güne kadar sürüyle adam gelecek köpek satın almak için.

İhtilâlden sonra, polis arşivindenki defterleri kontrol eden efendilerin özel tahsisattan para verilen bazı şifreleri çözüp çözemediklerini bilmiyorum. Şöyle bazı yazılar vardı o defterlerde: B...40 Kr., F...50 K, L...80 Kr. ve saire. Ama, eğer incelemeyi yapan beyler, B. F, ve L'nin 40, 50 ve 80 krona Çek milletini satan bazı hayinlerin şifreleri olduklarını sandılarsa, son derece yanıldıklarını belirtmek isterim. Zira bunların, vatanı sarı - siyah kartala satan kişilerle bir ilgisi yoktur.

B'nin mânası Sent Bernart, F'ninki Foksterier, L

ise Leonberger anlamına gelir. Bütün bunları Bretşnayder, Şvayk'tan satın alıp, polis müdüriyetine getirmiştir. Bu iğrenç yaratıkların cins köpeklerle en ufak bir ilgileri olmadığını söyliyebiliriz.

Sent Bernart diye satılan aslında, sahte bir Fransız Pudel'i ile zavallı bir sokak köpeğinin kırmasından başka bir şey değildi Foksterierin kulakları, bir Taks'ın kulaklarının eşiydi ve hayvan bir çoban köpeği iriliğinde olup, raşitik hastalığına tutulmuş gibi de çarpık bacaklıydı. Leonberger'e gelince, tüyden görünmeyen bir kafası, kesik bir kuyruğu, ünlü Amerikan cüce köpekleri gibi tüysüz bir kıçı vardı ve iriliği de bir fino kadardı.

Bir seferinde hafiye Kalous, Şvayk'ı ziyarete gitti. Merkeze geri döndüğü zaman, İskoç çoban köpeği diye aldığı mahlûkun uyuz olmuş bir çakaldan zerre kadar farkı yoktu. Gizli deftere ise şöyle işlenmişti. D...90 Kr.

Bu canavar gerçekten de bir Boldok gibi hareket ediyordu.

Ama, usta hafiye Kalus bile, Şvayk'ın ağzından lâf almakta başarılı olamadı. Akıbeti aynı Bretşnayder'inki gibi olmuştu. En ustaca hazırlanmış bir siyasî konuşma bile, Şvayk'ın köpek hastalıklarından, yavruların nasıl bakılması gerektiğinden söz etmesine sebep oluyordu. Kılı kırk yararak yapılan tuzakların sonucu ise, Bretşnayder'in, merkeze tarifi imkânsız iğrençlikteki bir köpekle geri dönmesinden ileri geçemiyordu. Her gelene ne yapıp, ne edip bir köpek satıyordu Şvayk.

Ve bu da, ünlü hafiye Bretşnayder'in sonu oldu. Böylesine iğrenç yedi köpek sahibi olan Bretşnayder sonunda, kendisini hayvanlarla birlikte bir odaya kilitledi ve tümünü birden aç bıraktı. Sonunda köpekler de adamcağızı parçalayıp, afiyetle yediler.

Öylesine namuslu bir adamdı ki, polis müdüriyetini cenaze masrafından kurtarmayı bile ihmal etmemişti.

Polis müdürüyetindeki fişinde şöyle yazılıydı: «Vazife kurbanı» ve bunu şu acıklı cümle takip ediyordu: «Kendi köpekleri tarafından parçalanıp yenilmiştir.»

Çok sonraları, Şvayk bu acıklı hâdiseyi duyduğu zaman, şöyle dedi:

— Sadece bir tek şeyi bilmeyi çok isterdim. Herifi, kıyamet günü nasıl toparlayıp bir araya getirecekler.

ŞVAYK SAVAŞA GİRİYOR

O zamanlar, Galiçya'daki Rab nehrinin kıyısındaki ormanlar, Avusturya birliklerinin nehri geçerek kaçtıklarını gördüler. Ayrıca Sırp cephesindeki tümenler ise ardı arası kesilmeyen şamar yiyorlardı kıçlarına. Bunu da uzun bir süreden beri hak etmişlerdi doğrusu. İşler böyle aksi gitmeye başlayınca, Avusturya Savunma Bakanlığı, artık Şvayk'ın monarşiye yardım edip, onu bu felâketten kurtarma zamanının geldiğine karar verdi.

İşte o zaman, Şvayk'a gönderilen bir dâvetiyede, kendisinin bir hafta zarfında, Streleckyön'e gidip sıhhî muayeneye girmesi gerektiği bildirildi. Oysa, tam o sırada, Şvayk, kendisini ziyarete gelen sadık romatizması yüzünden gene yorgan döşek yatıyordu .

Bayan Müller, kahve yapıyordu, Şvayk'a.

— Bayan Müller, diye zayıf sesi duyuldu, Şvayk'ın iç odadan. Bayan Müller, bir dakika gelir misiniz?

Kadın yatağın yanına gelince, Şvayk, aynı zayıf sesle konuştu:

— Oturun, Bayan Müller.

Sesinde, bir sır, bir olağanüstü hava gizliydi.

Kadın oturduğu zaman, Şvayk gayret sarfederek, yatakta doğrulup oturmayı becermişti.

— Savaşa gidiyorum.

— Amanın, kutsal bakire Meryem Anamız, diye bir çığlık attı, Bayan Müller.. Ne yapacaksınız orada?

— Savaşacağım, dedi Şvayk, mezardan gelircesine boğuk bir sesle. Avusturya'nın durumu, perişandan da beter. Bir ucunu Krakau'da sıkıştırıyorlar, öbür ucunu Macaristan'da. Nereye baksan biçilen başaklar gibi devriliyoruz. İşte bu yüzden çağırdılar beni. Dün size gazeteden okuduğum gibi, ana vatanın üzerinde karanlık bulutlar toplanmaya başladılar..

— İyi ama, kımıldanacak haliniz yok.

— Bu bir şey farkettirmez, Bayan Müller. Seferberlik dairesine ufak bir arabayla giderim. Köşedeki şekerciyi biliyorsunuz. Onda böyle bir araba var. Bir kaç yıl evvel, kötürüm babasına hava aldırmak için onu koyup gezdirirdi hani.. İşte bu arabayla beni, seferberlik dairesine götüreceksiniz Bayan Müller.

Bayan Müller ağlamaya başladı.

— Gidip doktor getireyim mi, sayın efendim?

— Hiç bir yere gitmiyeceksiniz, Bayan Müller. Sadece bacaklarım hasta. Ama herhangi bir topu besleyebilirim. Avusturya böyle müşkül bir durumdayken, bütün kötürümler yerlerini almak zorundadırlar. Siz hiç telâş etmeden kahveyi pişirmeye devam edin lütfen.

Bayan Müller heyecanından bir yandan ağlayıp, bir yandan da kahveyi süzerken, kahraman asker Şvayk da yatağında şarkı söylüyordu.

General Vindişgretz ve delikanlıları
Savaşa giriyorlar bir şafak vakti
hop hop hop.
Başlıyor kavga, atıyorlar korkunç bir nara
Yardım et bize Meryem Ana ey ulu İsa
hop hop hoppp!

Bu korkunç savaş şarkısının etkisinden ödü kopan Bayan Müller, kahveyi filân unutmuştu. Vücudu korkudan zangır zangır titrerken, yatağında şarkı söyleyen Kahraman Asker Şvayk'ı dinliyordu.

Meryem Anamız yanımızda köprüler aşacağız
Piemento'da seni ezmek için çağlayıp coşacağız
hop hop hop.
Solferino'da yaptık o çılgın valsi
Nehirler gibi aktı kan geldi gırtlağa dayandı
hop hop hop.
Bir kasap dükkânı gibi et kokuyor ortalık
On sekizinci korkmaz ne olursa olsun kalabalık
hop hop hop.
Siz on sekizinciler korkmayın bekliyor kızlar
Maaşınız hazır, pırıl pırıl paralar
hop hop hop.

— Tanrı aşkına, güzel efendim benim, diye bir ses geldi mutfaktan ama, Şvayk savaş şarkısının sonuna gelmişti artık.

Evet, para, kızlar ve yenecek bol yemek
Hangi alay boy ölçüşürmüş senle, ne demek
hop hop hop.

Kapıdan top gibi fırlayan Bayan Müller doktor aramaya gitti. Bir saat sonra geri geldiği zaman, Şvayk uyumuştu bile.

Kibar bir bey tarafından uyandırıldı. Adam bir süre elini alnında tuttu Şvayk'ın.

— Korkmayın sakın. Vinohardi'den Dr. Pavek'im ben... çıkarın dilinizi... biraz daha... oynatmayın dilinizi lütfen... ananız ve babanız hangi hastalıktan öldüler?

Viyana, bütün Avusturya, Macaristan ülkelerini,

vatana sadakat göstermesini isterken, doktor Pavek, Şvayk'ın bu vatanperverliğine ilâç olarak bir müsekkin yazıp, kahraman savaşçı Şvayk'a savaşı aklına bile getirmemesini tavsiye etti.

— Şöyle rahat yatın ve sakin olun. Yarın tekrar geleceğim.

Ertesi sabah geldiği vakit, Bayan Müller'e, mutfakta, hastanın nasıl olduğunu sordu.

İyiden iyiye huzuru kaçmış olan kadıncağız: «Hali daha berbat doktor bey,» dedi. «Bu gece romatizmaları tuttuğu zaman, bağıra bağıra, Avusturya millî marşını söyledi.»

Doktor Pavek, bu artan milliyetçiliğe, artan bir müsekkin yazdı.

Üçüncü günü, bayan Müller, doktora, hastanın çok daha fenalaştığını bildirdi.

— Bugün ikindi vakti, beni gönderip, savaş meydanlarının bir haritasını aldırdı. Gece ise Avusturya'nın savaşı kazanacağını sayıkladı durdu.

— Verdiğim tozu, muntazaman alıyor mu?

— Almam için eczaneye gitmeme izin vermedi sayın doktor.

Biraz yüksek sesle geçen bir konuşmadan sonra, Dr. Pavek bir daha gelmiyeceğini ve yazdığı tozları kullanmayan bir insanı bir daha asla tedavi etmiyeceğini bildirdi.

Şvayk'ın, seferberlik dairesinde bulunmasına sadece iki gün kalmıştı. Bu süre içinde önemli işler yaptı Şvayk. Evvelâ Bayan Müller'i yollayıp bir asker şapkası aldırdı. Sonra, kadını köşedeki şekerciye yollıyarak, adamın kötürüm babasını hava almak için gezdirdiği arabayı istetti. Ondan sonra, koltuk değneğine ihtiyacı olduğunu hatırladı. Bir talih eseri olarak, şekerci, aile yadigârı olarak büyük babasının

koltuk değneklerini de saklamıştı.

Tek aksik, âdet olduğu üzere, askere gidenlerin taktıkları büyük rozetti. Şvayk, bunu da, son zamanlarda, üzüntüden ve ağlamaktan hayli zayıflamış olan bayan Müller'e aldırttı. Artık tamamdı her şey.

Ve ertesi gün, insanlar, Prag sokaklarında, unutulmayacak bir vatanperverlik örneği gördüler, gözleri yaşararak.

İhtiyar bir kadın, tekerlekli bir iskemleyi itiyor, kafasında bir asker şapkası olan bir adam, elindeki koltuk değneklerini sallayıp duruyordu.

Ve bu adam bir yandan koltuk değneklerini sallarken bir yandan da Prag sokaklarında avaz avaz bağırıyordu:

— Belgrad'a, Belgrad'a!

Ardından büyük bir kalabalık geliyordu. Şvayk savaşa katılmak için evinden çıktığı zaman ardından gelen bir kaç meraklı, çığ gibi büyümüştü.

Şvayk, sokak köşelerinde duran polislerin, o geçerken selâma durduklarını da farketti.

Valcav meydanına geldikleri vakit, Şvayk'ın tekerlekli arabasının etrafındaki kalabalık, yüzlece kişiyi bulmuştu. Krakav sokağında ise, bir Alman öğrencisi, kalabalığın arasından fırlayıp, şapkasını çıkararak bağırdı:

— Aerin! Al aşağı edelim Sırpları!

Vadiçkova sokağının köşesinde, kalabalığı dağıtmak için atlı polisler işe karışmak zorunda kaldılar.

İşte o zaman, Şvayk, komisere açık ve kesin olarak, aynı gün seferberlik dairesinde olmak zorunda olduğunu anlattı. Biraz hayâl kırıklığına uğrayan komiser, başka birşey yapamayınca, Şvayk'a, Streleckyön'e kadar refakat etmeleri için iki atlı polis tahsis etti.

Bu olay hakkında, Praşska Uredni Noviny gazetesinde şöyle bir makale çıktı:

BİR KÖTÜRÜMÜN VATANSEVERLİĞİ

Dün ikindi vakti Prag'ın ana caddelerinde dolaşmakta olanlar asla unutulmayacak bir sahneye şahit oldular. Böyle güç durumlarda bizim vatanımızın da evlâtları, sadakatin ve vatanseverliğin örneğini vermesini biliyor ve yaşlı Monarkımızın tacına olan bağlılıklarını gösteriyorlar. Sanki eski Yunanlıların ve Romalıların yaşadıkları zaman geri geldi. Tıpkı yanmış koluna önem vermeden savaşa giden Mucius Scaevola gibi, en kutsal hislerini açıkça ortaya döken bir kötürüm, ihtiyar bir kadın tarafından itilen tekerlekli arabasında koltuk değneklerini sallıyarak, kendi acıklı durumuna hiç mi hiç aldırmadan, Çek seferberlik dairesine gidiyordu. Evet, Kayseri için hayatını feda etmek üzere giden bu vatanperver evlâdımız, bir yandan da «Belgrad'a» diye bağırıyordu. Ve Prag sokaklarında dolaşan Praglılar, vatan aşkının ne demek olduğunu böylelikle bir kere daha anlamış oldular.

Prager Tagblatt gazetesi de aynı ateşlilikle haberi veriyor, yazının sonuna da bu kötürüm gönüllünün, Çek ajanları tarafından linç edilmemesi için, kalabalık bir Alman topluluğu tarafından korunduğunu açıklamakla bitiyordu.

Bohemia gazetesi, verdiği ilânda, bu meçhul kişinin, gezete idarehanesine müracaat edip, Alman vatandaşları tarafından kendisine verilen hediyeleri almasını bildiriyordu.

Her üç gazete bu fikirde olduğu halde, seferberlik

dairesindeki efendiler nedense, onlarla aynı fikirde değillerdi.

Bunların başında da, sahra baş tabibi Bautze gelmekteydi. Zira, adamcağız şimdiye kadar sadece, savaştan, ateş hattından, kurşunlardan, şarapnellerden kaçmak isteyen kişilerle karşılaşmıştı.

Kesin fikri şöyleydi, doktorun: Bütün Çek halkı bir kaçak topluluğudur.

On haftalık bir çalışmadan sonra, 11.000 sivilden, 10.999'unun asker kaçağı olduğunu ispatlamıştı ser tabip. 11.000 inciyi de ispatlayacaktı ama, talihli adam, doktorun ayakları dibine yığılivermişti.

— Kaçağı çıkarın diye bağırdığı zaman, herifin öldüğünü anlamıştı doktor.

İşte bu unutulmaz günde, Şvayk, bütün diğer muayeneye sevkedilenler gibi anadan doğma çıplaklığını, dayandığı koltuk değnekleri ile saklamaya çalışarak, herkesi asker kaçağı sanan doktorun karşısında duruyordu.

— Garip bir incir yaprağı bu, dedi Bautze. Cennette böylesini kullanmıyorlardı benim duyduğuma göre.

Kâğıtları tetkik eden, görevli: «Geri zekâlı olduğu için, askerlik görevinden affedilmiş,» dedi.

— Başka ne eksiğiniz var? diye sordu, Bautze.

— Romatizmalı olduğumu bildiririm, ama haşmetli Kayserimize, parça parça edilene kadar hizmet etmek istiyorum, dedi Şvayk, utangaç bir tavırla. Dizkapaklarım şişti.

Bautze, Kahraman Asker Şvayk'a korkunç bir şekilde baktıktan sonra, haykırdı:

— Asker kaçağısınız, siz.

Sonra görevli subaya dönerek, son derece sakin, hattâ buz gibi bir sesle, emir verdi: «Hemen içeri tıkın hergeleyi.»

Süngü takmış iki er, Şvayk'ı, garnizon hapishanesine götürdüler.

Şvayk, koltuk değneklerinin yardımıyla giderken, romatizmasının hafiflemeye başladığını hayretle farketti.

Bu arada, köprünün başında, tekerlekli iskemle ile Şvayk'ı bekleyen, Bayan Müller, onu iki süngülünün arasında görünce, bir daha dönmemek üzere, tekerlekli iskemleyi olduğu yerde bırakarak, ağlıya ağlıya uzaklaştı köprü başından.

Ve Kahraman Asker Şvayk, yanında devletin iki süngülü muhafızı olduğu halde, utangaç bir şekilde yoluna devam etti.

Süngüler, pırıl pırıl parlıyordu güneş ışınları altında. Radecky anıtının yanına geldikleri zaman, Şvayk, kendisini takip eden kalabalığa dönerek:

— Belgrad'a, Belgrad'a, dedi.

Mareşal Radecky, anıtının üzerinden, rüya dolu gözlerle, eski koltuk değneklerine dayanarak, giden Kahraman Asker Şvayk'a bakarken kalabalığın içinde iyi giyimli bir efendi, etrafındakilere, yakalanan bir asker kaçağının, cezaevine götürüldüğünü açıklıyordu.

ŞVAYK KAÇAK DURUMUNDA

Bu gergin ve önemli zamanlarda, askerî doktorlar, akla hayâle gelebilen her türlü usullere müracaat ederek, sabotaj denen iblisi, bu asker kaçaklarının ruhundan çekip koparark, onları orduya yararlı bir hale sokmaya çaba gösteriyorlardı.

Asker kaçakları ve asker kaçağı sanılan kişiler için işkence usullerinin değişik kademeleri vardı. Asker kaçağı olduklarından şüphelenilerleri şöyle gruplandırabiliriz: Ciğer hastaları, romatizmalılar, fıtıklılar, tifüslüler, şeker hastaları, zatürreeliler ve diğer hastalar.

Asker kaçaklarına tatbik edilen işkence şekilleri, sistemli bir şekilde düzenlenmişti ve dereceleri şöyleydi:

1. Sıkı perhiz. Üç gün sadece sabah ve akşam bir fincan çay ve şikâyetleri ne olursa olsun, terlemeleri için bol miktarda aspirin.

2. Savaşın tatlı yemeğe benzemediğini öğrenmeleri için bol miktarda toz kinin, yahut yalanacak kinin.

3. Günde üç kere, bir litre sıcak suyla mide yıkama.

4. Sabunlu su ve gliserinle tenkiye.

5. Soğuk suya batırılmış çarşafa sarılma.

Bazı kahraman kişiler, bu beş kademeli işkencelerden geçip, sonunda dayanamayıp bir tabutun içinde askerî mezarlığa son yolculuklarına çıktılar. İçlerinden bazıları, tenkiye işkencesine geldikleri vakit, kendilerini daha iyi hissettiklerini söylemeye başladılar. İstedikleri artık sadece, bir an evvel cepheye hareket edecek trenlere binmekten başka bir şey değildi.

Garnizon cezaevine getirilen Şvayk, kararsız kaçakların bulunduğu hastahane barakasına yatırıldı.

— Artık daha fazla dayanamıyacağım, dedi, biraz evvel ikinci defa midesi yıkanmaktan gelen yatak arkadaşı.

Bu adamın kaçaklığı miyop olmasıydı.

— Yarın hemen alaya gitmeye karar verdim, dedi sol taraftaki yatak komşusu. Biraz evvel tenkiye yapılmıştı kendisine. Onun kaçaklığı ise, duvar gibi sağır olmasıydı.

Kapının yanında ise, ciğerlerinden hasta olup, can çekişen başka biri, soğuk suya batırılmış çarşaflara sarılı olarak yatıyordu.

— Bu hafta üçüncü bu, dedi sağ taraftaki komşu. Senin neyin var?

— Romatizmam, dedi Şvayk, O anda barakanın dört bir tarafından kahkahalar yükseldi. Hattâ ölmek üzere olan ve kaçaklığı verem olan hasta bile gülüyordu.

— Burada romatizma hikâyesini sakın denemeye kalkma, dedi şişman bir adam. Çünkü, onlarca romatizma ile nasır arasında en ufak bir fark yoktur. Ben kansızlıktan muzdaribim. Ayrıca midemin yarısı olmadığı gibi, beş tane de kaburga kemiğim noksan. Böyle olduğu halde kimse inanmıyor halime. Burada bir sağır dilsiz vardı. Tam on beş gün adamı, her yarım saatte bir suya batırılmış çarşafa sardılar, her allahın günü

hem midesini yıkadılar, hem tenkiye yaptılar. Bütün hastabakıcılar, herifin yakında cezaevine gideceğini sanıyorlardı. Derken günlerden bir gün, doktor kusmuk ilâcı verdi adama. İşte o zaman, herif bülbül kesilip: «Artık sağır ve dilsizliğe daha fazla dayanamayacağım,» dedi. «Hem dilim çözüldü, hem de duyma duygum geri geldi.» Bütün arkadaşlar bir budalalık yapmaması için yalvarıp yakardık ama, o Nuh dedi ve de peygamber demeyip, herkes gibi konuşup, herkes gibi işittiğini söylemekte inat etti. Ertesi sabah da gidip tekmil verdi doktora.

— Gerektiğinden fazl adayandı ayrıca, dedi başka bir adam.

Onun kaçaklık sebebi ise, bacağının öbüründen on santim kısa olmasıydı.

— Ama o saralı olduğunu idda eden kadar dayanamadı işkencelere. Saralının ise, üç kinin dozu, bir tenkiye ve bir günlük oruçtan sonra, sıra mide yıkamaya gelince, sarasından eser kalmamıştı. Buraya en fazla dayanan, kuduz köpek tarafından ısırıldığını iddia eden birisiydi. Önüne geleni ısırıp, uluyordu. Bu işi gerçekten mükemmel yapıyordu ama, bir türlü ağzını köpürtemiyordu fıkara. Kendisine yardım da ediyorduk. Örneğin, viziteye çıkmadan evvel bir saat kadar gıdıkladığımız oluyordu. Midesine kramp filân giriyordu ama bir türlü ağzı köpürmüyordu. Korkunç. Bir sabah viziteye çıktığı zaman her şeyden vazgeçti. Hepimiz çok acıdık kendisine. Bir mum gibi, dimdik yatağının yanında durup, doktora selâm verdi ve: «Doktor komutana, beni ısıran köpeğin kesinlikle kuduz olmadığını arzederim,» dedi. Baş hekim adama öyle acayip baktı ki, fıkara birden zangır zangır titremeye başlayıp, devam etti konuşmasına: «Şunu da arzetmek isterim ki, beni köpek filân da ısırmadı ayrıca. Ben kendi elimi kendim ısırdım.» Bunu

itiraf ettikten sonra zavallıyı, cepheye gitmemek için, kendi kendini yaralamak suçundan mahkemeye verdiler.

— Ağzın köpüklü olmasını gerektiren hastalıkları taklit etmek gerçekten çok zor bir iş. Örneğin buraya biri geldi, herif saralı olduğunu iddia ediyordu. Kriz numarası yapması mesele değilmiş onun için. Öyle ki, günde en azından on defa kriz geçiriyordu. Kramplar içinde kıvranıyor, yumruklarını sıkıyor, gözlerini yuvalarından uğratıyor, aklına gelen her şeyi yapıyor ve kendisinin birinci sınıf bir krizci olduğunu söylüyordu. Derken birden yumruk kadar çıbanlar çıkarmaya başladı. İki tane boynunda, iki tane de sırtında çıktı. Tabiî kıvranmaları, yerleri tekmelemeleri son buldu. Zira, ne başını çevirebiliyor, ne oturuyor, ne de yatabiliyordu. Derken bir de ateş bastı herifi. Sayıklamaya başladı ve ilk iş olarak, doktorlar geldiği zaman kendi kendine ihanet etti, ateşin tesiriyle. Bu çıbanları yüzünden iyi dert açtı başımıza rezil. Üç gün kaldı burda. Kendisine başka bir perhiz tatbik ettiler. Sabahları kahveyle çörek, akşamları ise ya yulaf ezmesi, ya da çorba veriyorlardı. Biz mideleri yıkanmış, sıkı perhize tâbi zavallılar bu hergeleyi seyretmek zorunda kalıyorduk.. Deyyus oğlu deyyus da ağzını şapırdatıyor, tokluktan inliyor, arada bir de geğiriyordu. Bu yüzden üç kişinin kanına ekmek doğradı. Herifler gidip sağlam olduklarını itiraf ettiler. Oysa, üçü de kalb rahatsızlığından yatıyorlardı. burda.

— En kolay numara yapmak, dedi numaracılardan biri, deli taklidi yapmak. Yan odada yatan iki öğretmen arkadaş bu numaraya yattılar. Bir tanesi gece ve gündüz, devamlı olarak, «Giordano Bruno'nun odunları tütüyor, Galile'yi yeniden mahkeme edin,» diye bağırıyor. Öbürü ise havlıyor. Evvelâ, üç defa ağırdan, «hav-hav-hav» diyor, sonra beş defa çabuk havlıyor, «hav-hav-hav-hav-hav,» diye. Tekrar ağırdan alıyor arkasından. Gün

boyu devam ediyor bu minval üzere. Üç haftadır da devam ettiriyorlar numaralarını. Ben de başlangıçta aptal numarası yapmaya karar verdim, yahut da papanın saflığı hakkında nutuk atan, deli bir yobaz olmaya karar verdim. Ama, sonunda Mala Strana'daki bir berberden, on beş krona mide kanseri aldım.

— Ben, Brevnov'lu bir berber tanıyorum, herif on krona adama bir ateş veriyor, alimallah insan kendini pencereden atar bundan kurtulmak için, dedi başka bir numaracı.

— Bu hiç bir şey değil, dedi bir başkası. Vrsovice'de bir ebe var, adamın bacağını öyle fiyakalı bir şekilde yerinden çıkarıyor ki, ömrübillâh sakat kalıyor insan. Hem de sadece yirmi krona.

— Ben beş krona ayağımı çkarttım ,dedi bir başka hasta. Beş kron ve üç bardak biraya.

— Benim hastalığım bana, ikiyüz krondan fazlaya mal oldu, dedi onun yatak komşusu. Kurumuş daldan farksız bir adamdı bu. Bana istediğiniz zehir ismini söyleyin.. Almadığım zehir kalmadı çünkü. Hepsini bilirim, evelallah. Yaşayan bir zehir deposuyum ben. Süblime içtim, civa harı kokladım, arsenik çiğnedim, afyon içtim, afyon ruhu içtim, morfin yaptım, her türlü fosfor karışımı kullandım. Kibritleri eritip onu da içtim. Karaciğerimi, ciğerlerimi, böbreklerimi, safra kesemi, beynimi, yüreğimi, barsaklarımı mahvettim. Kimse bilmiyor bende neyin eksik olduğunu.

— En iyisi, kol derisinin altına gazyağı sıkmaktır, dedi, ilerde yatanlardan biri. Yeğenimin öyle şansı vardı ki, kolunu dirseğinden kestiler de şimdi rahat artık. Askerlik için kimsenin rahatsız ettiği yok.

— Evet, dedi Şvayk. İşte görüyorsunuz ya, bütün bunlara Kayserimizin hatırı için katlanıyoruz. Hattâ, tenkiye ile mide yıkanmasına bile. Bundan yıllarca ev-

vel, alayımda askerlik yaparken, işler çok daha kötüydü, inan olsun. O zamanlar, hastanın ellerini kollarını bağlayıp, hapse atarlardı tedavi olsun diye. Şimdi buradaki gibi, ne yatak vardı, ne tükürük hokkası. Hasta, tahta bir ranzada yatmak zorundaydı. Bir seferinde. gerçek bir tifüslü vardı. Yanında yatan ise çiçek çıkarmıştı. Her ikisinin de ellerini, bacaklarını bağladılar, alay doktoru da gelip, herifler numara yapıyor diye midelerine tekme atmaya başladı. Her iki asker de ölünce mesele meclise aksetti tabiî. Hemen gazete okumamızı yasak edip, bavullarımızı aradılar. Her zamanki talihsizliğim, koca alayda kimsede bir şey çıkmadı da bir bende gazete buldular. O saat alay merkezine götürüldüm sorguya çekilmek için. Alay komutanı , hilâfsız öküzün tekiydi, Allah taksiratını affetsin, bana bağırıp, çağırmaya başladı, esas duruşa geçmem için. Sonra bu yazıyı yazıp, gazeteye kimin haber verdiğini sordu. Aksi halde, ağzımı kulaklarıma kadar yırtıp, beni çürüyene kadar toprağa gömecekmiş. Ardından alay doktoru gelip, yumruğunu, burnumun ucunda sallamaya başladı: «Ulan lânetlenmiş köpoğlu, uyuz hayvan, leş kokulu bok yığını, sosyalist rezili,» diye bağırdı. Topunun birden gözlerinin içine baktım. Sustum ve gözümü bile kırpmadım Sağ elim kasketimin kenarında, sol elim pantolon dikişindeydi. Çevremde köpekler gibi dolandılar. Ben ise sanki yağmur yağıyormuş gibi umursamıyordum hiç birini. Selâmı bozmuyor, sesimi çıkarmıyor, sol elimi de pantolonumun paçasından ayırmıyordum. Yarım saat kadar tümü birden, bu minval üzerine maskaralık ettikten sonra, Albay benden tarafa gelip bağırdı: «Sen aptal mısın, yoksa aptal değil misin?» - «Evet, albayım, ben bir aptalım,» dedim. «Yirmi bir gün kesin tevkif, aptallık için .Haftada iki gün oruç, bir ay kışla hapsi. Hemen içeri atılacak. yiyecek verilmiyecek, eli - ayağı bağlanacak ki, ordunun

aptallara ihtiyacı olmasın» deyip sözlerini şöyle bitirdi: «Bu gazeteleri biz senin kafandan çıkarmasını biliriz, rezil.» Sonra bir süre, dolaştı odanın içinde. Ben içerdeyken kışla da epey matrak bir hayat yaşamış doğrusu. Bizim albay, tüm askerlere okumayı men etmiş. Hattâ Praşke Uredni Noviny'yi bile. Üstelik bir emir çıkarıp, pazar yerinde, paynirin ve sucukların gazete kâğıdına sarılmasını yasaklamışlar. İşte o günden itibaren, tüm askerler okumaya başladılar ve bizim alayımız da en bilgili alay olup çıktı ortaya. Türlü çeşit gazeteleri okuduğumuz gibi, her bölükte de, albay için şiirler yazılıp maniler düzülüyordu. Şayet alayda herhangi bir şey olacak olursa, insan ve yardımsever bir er, bu havadisi, gazetelere göndermeyi ihmal etmiyordu. Başlık aynıydı her zaman: «Kötü muamele gören asker.» Bununla da yetinmiyorlar, Viyana'daki ilgili makamlara yazılar yazarak, rezaletin yerinde incelenmesini istiyorlardı. Derken efendim, birbiri ardına, başladı mı soruşturmalar açılmaya. Bu arada, Albayın da bir hayvandan farkı olmadığı belirtiliyordu .İnceleme yapmak üzere gelen bir heyet, tali mmeydanında, Albaydan bir tokat yeyip de, Viyana'ya şikâyette bulunan Hluboka'lı, Franta Hençel adında birini iki yıla mahkûm etti. Adamlar gittikten sonra, bizim Albay bütün alayı bir araya toplayıp, bir askerin daima bir asker olduğunu ve bu yüzden çenesini tutup talime devam etmesi gerektiğini anlattı. En içerlediği şey de disiplin suçlarıydı: «Gelen komisyonun size yardım edeceğini sandınız değil mi sümüklü reziller,» dedi. «Ama içinize sıçtı hepinizin, sıçmık oğlu sıçmıklar. Şimdi bütün bölükler önümde defile yapıp, benim söylediklerimi yüksek de anlaşılır bir şekilde tekrarlıyacaklar.» Derkene, bölükler bir biri peşinden önünden geçmeye ve tam önüne gelince başlarını sağa çevirip, avaz avaz haykırmaya başladılar: «Biz sümüklü reziller,

gelen komisyonun bize yardım edeceğini sanmıştık. Ama onlar biz, biz sıçmık oğlu sıçmıklarına içine sıçtılar.» Albay, öylesine gülüyordu ki. kasıklarını tutmak zorunda kalıyordu devamlı olarak. Bu, tâ on birinci bölüğün sırası gelene kadar devam etti. Muntazam adımlarda, çakı gibi yürüyerek, Albayın önüne geldiler ve tek kelime söylemeden, aynı sessizlik içinde çekip gittiler. Bizim Albay kızgınlıktan haşlanmış ıstakoz gibi kıpkırmızı olup, on birinci bölüğü geri çağırttı ve bir kere daha geçmesini emretti önünden. Yeniden geçtiler ama hiç biri ağzını açıp tek lâf etmiyor, sadece Albayın gözlerinin içine tehdit edici bir şekilde bakıyorlardı. «Dur,» diye haykırdı Albay. Sonra elindeki kamçıyı, çizmesinin koncuna vura vura bir süre, aşağı yukarı bahçede dolaştı durdu. Sonra birdenbire haykırdı: «Soldan geri dön, marş,» diye. Kendi de kapının önünde duran atına atladı ve gitti. Hepimiz on birinci bölüğün başına gelecekleri merakla bekledik ama, hiç bir şey olmadı. Albay da kışlaya gelmez olmuştu. Tabiî, astsubaylar, subaylar ve erler pek fazla keder etmediler bu yokluğu kendilerine. Sonra yeni bir Albay geldi. Eskisinin bir hastahanede yattığını öğrendik. Majeste Kayser hazretlerine, kendi başına bir mektup yazarak, onbirinci bölüğün isyan ettiğini bildirmiş.

İkindi muayenesinin vakti yaklaşıyordu.

Askerî doktor Grünştayn, ardında bir sıhhiye astsubayı olduğu halde yatak yatak dolaşıyordu.

— Makuna?

— Evet.

— Tenkiye ve aspirin... Pokorni?

— Evet.

— Mide yıkanması ve kinin... Kovarik?

— Evet.

— Tenkiye ve aspirin... Kotatka?

— Evet.

— Mide yıkanması ve aspirin.

Bu böylece devam etti durdu. En ufak bir merhamet hissi duyulmadan ve de zalimcesine.

— Şvayk?

— Evet.

Doktor Grünştayn, ailenin bu yeni ferdine dikkatle baktı.

— Senin neyin var?

— Romatizmam var doktor.

Doktor Grünştayn uzun meslek yıllarında, alaycı olmanın, insanlar üzerinde bağırıp çağırmadan çok daha etkili olduğunu anlamıştı.

— Bak sen, romatizma demek, dedi Şvayk'a. Şu halde siz son derece ağır bir hastalıktan muztaripsiniz. Bir dünya savaşı çıktığı ve erkeklerin cepheye gitmeleri gerektiği zaman romatizma hastalığına tutulmak, doğrusunu söylemek gerekirse büyük bir talih eseri. Tahmin ederim ki, sizi fazlasıyla rahatsız ediyor bu hastalık?.

— Evet, doktor. Son derece rahatsız ediyor.

— Bak sen hele. Üstelik kızdırıyor da demek. Romatizmalarınızla buraya bizleri düşünerek gelmeniz, gerçekten son derece mükemmelce düşünülmüş bir şey. Sıkı pehriz ve diğer tedavi şekillerimiz çok iyi neticeler verdi. Burada Piştani kaplıcalarından çok daha çabuk iyileşirsiniz ve de sert adımlarla cepheye yürürsünüz, çevrenizde toz bulutu kaldıra kaldıra.

Bunları söyledikten sonra, yanındaki sıhhiye çavuşuna dönerek:

— Yaz, dedi. Şvayk. Sıkı pehriz. Günde iki defa mide yıkanması ve bir defa tenkiye. Bakalım netice nasıl olacak. Şimdi kendisini hemen bakım odasına götürün ve midesini yıkayıp, tenkiyesini yapın. Kendisine geldiği zaman, tüm sesiyle gelmiş geçmiş bütün azizleri çağırınca, romatizması korkudan keçileri kaçırıp yok olacak.

Sonra, bütün yataklardan tarafa dönerek, akıllı ve güzel cümlelerle dolu bir nutuk çekti.

— Burnundaki halkayı çekmekle yola getireceğiniz bir öküzle uğraştığınızı aklınızdan çıkarın bir kere. Sizin davranışlarınız asla ve asla benim dengemi bozamaz. Tümünüzün birden numara yaptığınızı ve askerden kaçmak istediğinizi biliyorum. Ve kararlaştırıldığı üzere muamele yapıyorum hepinize. Sizin gibi yüzlerce asker gelip geçti elimden. Tıklım tıklım, dolup taştı bu yattığınız yataklar: Tek bir eksik tarafları vardı yatanların Savaş ruhu! Arkadaşları cephede döğüşürken, onlar sırt üstü yatıp, istirahat edeceklerini, hasta yemeği yiyeceklerini ve savaşın bitimine kadar burada kalacaklarını sanıyorlardı. Ama, hepsi budalaca yanıldılar. Sizler de budalaca yanılıyorsunuz. Aradan yirmi yıl geçse bile, siz uykularınızda avaz avaz, beni nasıl aldatamadığınızı haykıracaksınız.

— Doktor, dedi sakin bir ses, pencere kenarındaki yataktan. Sıhhatime kavuştum ben. Bu gece farkına vardım astımın geçtiğine.

— Adınız?

— Kovarik. Tenkiye yapılacaktı bana doktor.

— Tenkiye, öyle mi? Hiç üzülmeyin. Yola çıkmadan evvel tenkiyeniz gene yapılacak. Böylece, sizi tedavi etmediğimi söylemezsiniz her önünüze gelene. İşte böyle Şimdi adını söyliyeceğim bütün hastalar sıhhiye çavuşunun peşine takılacaklar. Zira, her hastaya gereken tedavinin yazıldığı gibi tatbik edilmesi lâzım.

Ve her birine de yazılı olan tatbik edildi. Midesi yıkananlar ve tenkiye yapılanlar, hastahaneden çıktıktan sonra sıhhiyeci olmak için müracaat edeceklerini, belki o zaman kendilerine böyle davranan kişilerin de karşılarına çıkacağını, tehditkâr bir şekilde söylüyorlardı. Sadece Şvayk'dı kahramanlığından hiç bir şey kaybetmi-

yen.

— İltimas filân yapma bana, dedi, kendisine tenkiye yapan tıp ırgatına. Sadece görevini düşün. Hattâ burada öz baban veya öz kardeşin yatsa, gözünü bile kırpmadan sokacaksın tenkiyeyi kıçlarına. Düşün ki, Avusturya'nın selâmeti ve zaferi bu tenkiyelere bağlı. Zafer bizimdir!

Ertesi gün, viziteye çıkan doktor, Şvayk'a, garnizon hastahanesini, nasıl bulduğunu sordu .

Şvayk verdiği cevapta, burasının son derece iyi ve yüksek bir müessese olduğunu söyleyince, mükâfat olarak kendisine bir gün evvelki gibi, üç doz kininle bir aspirin, hemen suya boca edilerek derhal içmesi için sunuldu.

Sokrat bile, Şvayk'ın kinini içtiği sakinlikten daha sakin bir şekilde içmemiştir baldıran zehirini. Grünştayn, Şvayk'ın üzerinde her türlü işkenceyi denedi.

Doktorların yanında ıslak çarşafa sarıldığı zaman, bunu nasıl bulduğunu soran doktorlara şöyle cevap verdi Şvayk:

— İnsan kendini yüzme havuzunda, yahut açık denizde banyo yapıyor gibi hissediyor.

— Romatizmalarınız hâlâ devam ediyor mu?

— Evet doktor. Daha iyi olmadı.

Şvayk yeni bir işkenceye tâbi tutuldu.

İşte tam bu sıralarda, bir piyade generalinin dul karısı, Barones von Botzenhaym, Bohemiya gazetesinin yazdığı, tekerlekli iskemlesinde: «Belgrad'a, Belgrad'a,» diye bağıran kötürüm askeri bulmak için, elinden geleni ardına komamacasına bir arama faaliyetine girişmişti. Gazetenin yazı işleri müdürü, bu kahramanın askeri örnek göstererek, milletin milliyetçilik hislerini nasıl da galeyana getirmişti doğrusu. Hemen bir yardım kampanyası açıldı bu şerefli hasta için.

Sonunda polis müdüriyetine sormaya karar veren kadın, bu kahraman kişinin Şvayk olduğunu öğrenince, gerisini getirmek kolay olmuştu işin. Barones von Botzenhaym yanına refakat hanımını ve hizmetçisini aldıktan sonra, tedarik ettiği bir sepetle, Hradçani'nin yolunu tuttu.

Zavallı kadıncağız bir garnizon cezaevinin hastahanesinde ne söylemesi gerektiğini gerçekten bilmiyordu. Kartviziti, cezaevinin kapılarını ardına kadar açtı. İdarehanede kendisine daha da fazla ihtimam gösterdiler ve kadın, cezaevine geldikten beş dakika sonra, aradığı «Kahraman Asker Şvayk'ın» üç numaralı barakadaki, on yedi numaralı yatakta yattığını öğrendi. Olanlardan iyice şaşkına dönen doktor Grünştayn da kadının peşine takılmıştı.

Şvayk, doktor Grünştay'in kendisine tatbik ettiği tedaviyi geçirmiş ve yatağında oturmuştu. Etrafında bir sürü açlıktan kadidi çıktığı halde mücadeleden vazgeçmeyen numaracılar vardı.

Eğer birisi konuşulanları işitmiş olsaydı, kendisinin yüksek bir ahçılık okulunun usta öğretmenleri arasında olduğunu sanırdı.

— Öküzün bile içyağı kızartması yenilebilir, dedi, «mide zafiyetinden» yatan bir hasta. Yalnız sıcak olması şart. Fazlalıklar eriyince adam geri kalanı bastırıp kurutur, sonra üzerine tuz, biber ekip afiyetle mideye indirir. Size şu kadarını söyliyeyim ki, kaz yağı, bunun yanında solda sıfır kalır.

— Kaz yağını karıştırma, dedi, mide kanseri olan hasta. Kaz yağı kızartması ile aşık atabilecek başka hiç bir iç yağı bulunmaz. Ama ya domuz yağına ne demeli? Yalnız; anlaşılacağı üzere bunu büyük bir itinayla, sararıncaya kadar kızartmak gerekir. Yahudilerin yaptığı gibi. Onlar yağlı bir kazı alıp, hayvanın derisini yüzüp pişirirler.

— Domuz iç yağı konusunda hepiniz son derece yanıldığınızın farkında değilsiniz, dedi, Şvayk'ın yatak komşusu... Elbette ki, ben evde hazırlanmış iç yağı kızartmasından bahsediyorum. Ne kahverengi olacak ne de sarı. İkisinin arası bir renk tam kararıdır. Böylesine iç yağı kızartması ne yumuşak olacak, ne de sert Kıtır kıtır da olmaz. O zaman, yanmış demektir. Yani uzun lâfın kısası, bu nesne adamın dilinin üzerinde erimelidir ama, çenesinden de vıcık vıcık yağlar akmamalıdır.

— İçinizde hiç beygirin iç yağını yiyen var mı? diye bir ses duyuldu ama, kimse cevap vermedi kendisine. Çünkü, tam bu sırada sıhhiye çavuşu yel yeperek koğuştan içeri dalmıştı.

— Herkes yatağa, diye bağırdı. Bir Arşidüşes ziyarete geliyor. Kimse kirli ayaklarını yorganın altından çıkarayım demesin.

Aslına bakılacak olursa, hiç bir Arşidüşes, Barones von Botzenhaym kadar kibarca davranamazdı. Kadının arkasına takılı kalabalığın arasında ilk kontrolda görevinden alınıp, cephedeki dikenli tellere ve şarapnellere hediye edilecek levazım müdürü bile vardı.

Adamcağızın yüzü solmuştu ama, Doktor Grünştayn'ınki kireç beyazlığındaydı. Adamın gözlerinin önünde kadının, üzerinde, «General dulu» yazılı kartı dansediyordu hâlâ. Ne belâlar gelmezdi başına, hastalar bir şikâyete başlıyacak olurlarsa. Muhakkak ki, nüfuzlu tanıdıkları vardı Barones'in. Adamı ateş hattının tâ göbeğine sürerlerdi alimallah. Korkunç şeyler olabilirdi.

— İşte Şvayk burada, dedi sahte bir sükûnetle. Bu arada, Barones von Botzenhaymı,kahraman Askerin yatağının yanına getirmişti.

Barones von Botzenhaym, yatağın yanına sürülen bir iskemleye oturduktan sonra konuştu:

— Çek asker, iyi asker, kötürüm asker, kahraman asker. Ben sever çok Çek Avusturyalı.

Kadın bunları söyledikten sonra, Şvayk'ın traşı uzamış yanaklarını okşıyarak, devam etti:

— Var okumak hep gazete. Sana getirdi, yiyecek, ısıracak, tütün içecek. Çek asker kahraman asker. Johan buraya gel!

Düz sakallı uşak, elindeki tepeleme dolu sepeti getirdi. Refakat hanımına gelince, yüzünden çok çektiği belli olan ihtiyar kadın, Şvayk'ın yatağının kenarına oturmuş, hatta askerlere böyle davranılması gerektiğini sanarak, saman şilteyi çekiştirerek düzeltmeye uğraşıyordu.

Bu arada Barones, getirdiği hediyeleri çıkarmaya başlamıştı bile. İlk çıkanlar, pembe kâğıtlara, sarı - siyah ipek kurdele ile sarılmış bir düzine kızarmış tavuk İki şişe savaş için çıkarılmış olması gereken likör. Zira, etiketin bir tarafında «İngiltede'nin belâsını Allah versin» yazısı vardı. Diğer taraftan ise, Kayser Vilhelm'le, Kayser Frans Josef, sanki: «Hendekte bir tavşan uyuyordu. hasta mısın tavşancık, tavşan kaç, tavşan kaç» oyununu oynamak istercesine, el ele tutuşmuşlardı.

Bundan sonra sepetten nekahathanelerde hastalara verilen üç şişe, kına kına şarabı, iki paket sigara çıktı. Bütün bu güzel hediyeler, Şvayk'ın yanındaki boş yatağın üzerine diziliyordu. Derken son derece güzel ciltlenmiş ve üzerinde altın yaldızla «Kayserimizin hayatından hikâyeler» yazılı bir kitap da hediyelerin yanında yerini aldı. Kitap, Praşske Uredni Noviny gazetesinin başyazarı tarafından kaleme alınmıştı. Bundan sonra kadın, yatağın üzerine bir kutu çukulata koydu. Üzerinde gene «İngiltere'nin belâsını Allah versin,» yazısı vardı ama, Kayserler bu sefer el ele tutuşmamış, kendi başına buyruk kişiler gibi durup, birbirlerine sırtlarını çevirmişlerdi. Sonra üzerinde «Viribus unitis» yazısı olan güzel bir diş fırçası vardı ki, insan her dişini yıkayışta,

Avusturya'yı hatırlayacaktı. Dikenli tellere ve siperlere son derece uyacak hediyelerden birisi de, bir manikür takımıydı. Kapağın üzerinde patlayan bir şarapnel, başında miğfer, silâhının ucunda süngü takılı koşan bir adamın resmi vardı. Altında ise şunlar yazılıydı: «Tanrı, Kayser ve ana vatan için.»

Büyük bir paket peksimetin üzerinde resim yoktu ama, şu şiir yazılıydı:

Avusturya asiller evi
Bırak bayrağını öpsün
Rüzgârların busesi
Avusturya yaşıyacak ebedî.

Paketin arkasında da bu güzel şiirin, Çekçeye tercümesi yazılmıştı.

Son hediye, saksıdaki bir sümbüldü.

Bütün bunlar yatağın üzerine dizilince, artık kendini daha fazla tutamayan Barones, ağlamaya başladı. Bu arada, açlıktan anaları ağlamış numaracı hastaların da tükürük bezleri tam yol çalışmadaydı. Şvayk'ın yatağında oturan refakat hanımı da aynı şekilde ağlıyordu. Sessizlik, ellerini kavuşturan Şvayk tarafından bozuldu:

— Gökyüzündeki ulu babamız. Senin kutsal adın için, cennetine gelmeye... Özür dilerim asil hanımefendi, bunu demek istememiştim. Yanlışlık oldu:

— Tanrım, bizim cennetteki babamız. Bu güzel hediyeleri takdis et, çünkü hepsini senin cömertliğine dua ederek yiyeceğiz. Amin.

Bu lâfları söyledikten sonra, yatağın üzerinden aldığı bir tavuğa, Doktor Grünştayn'in ateş saçan bakışları altında dişlerini geçirdi.

— Ah kimbilir nasıl lezzetli geliyordur zavallıya, diye ihtiyar Barones, Grünştayn'e fısıldadı. Muhakkak iyileşmişti rartık ve hemen cepheye hareket edebilir. Ona

bu kadar yaramasından dolayı gerçekten çok mutluyum!

Bundan sonra kadın, yatak yatak dolaşarak, hastalara sigara ve çikolata dağıttı. Sonra tekrar Şvayk'ın yatağına gelerek saçlarını okşadı ve şöyle dedi:

— Tanrı seninle olsun! Ve Barones, peşindeki kalabalıkla çıktı gitti.

Barones'i geçirmeye giden doktorun yokluğundan istifade eden Şvayk, tavukları hastalara dağıtmış ve onlar da kemikleri öylesine bir yalamışlardı ki, Doktor Grünştayn geri geldiği zaman, kemirilen kemikler, sanki canlı canlı bir akbaba tarafından yendikten sonra, kemikleri aylarca güneşte kalmış beyazlıktaydı.

Savaş likörü ve şarap şişeleri de boşalmıştı. Hattâ çikolatalar ve peksimetler bile çoktan tutmuşlardı midelerin yolunu. Bundan başka, hastalardan biri manikür kutusunda bulunan tırnak cilâsını içmiş ve diş patının da yarısını yemişti.

Doktor Grünştayn, ziyaretçilerin gitmesiyle hafifleyen yüreğine güvenip uzun bir nutuk çekti hastalara.

— Askerler, diye başladı söze. Eğer sizde zerre kadar anlayış, mantık ve kafa bulunsaydı, bütün bu hediyeleri olduğu yerde bırakır ve kendi kendinize şöyle derdiniz: Eğer bir bunları yiyecek olursak, sertabib bizlerin ağır hasta olduğumuza asla inanmaz. Nitekim, bu hareketinizle, benim sizlere karşı göstermiş olduğum iyiliği anlamadığınızı ispat etmiş oldunuz. Ben sizlerin midesini yıkar, tenkiye yapar ve hepinizi sıkı perhiz tedavisine tutarken, sizler gidip, işkembelerini ağzına kadar dolduruyorsunuz. Ne o yani? Mide fesadına mı uğramak istiyorsunuz? Ama, yanılıyorsunuz hepiniz. Çünkü, daha mideleriniz yemekleri hazmetmeye başlamadan, onları öylesine esaslı bir şekilde temizliyeceğim ki, ölüm döşeğinde bile aklınızdan çıkmayacak ve çocuklarınıza, bir seferinde midelerinizi nasıl abur cubura doldurduğunu-

zu ve daha yemekleri sıcakken nasıl pompalanarak çıkardığınızın hikâyesini anlatacaksınız. Şimdi sırayla arkamdan gelin bakalım. Zira, ben sizler gibi öküz değil, topunuzdan çok daha kurnaz bir insanım. Ayrıca şunu da belirtmek isterim ki, yarın hepinizi bir heyete havale edeceğim. Burada gerektiğinden fazla yan gelip yattınız. Üstelik beş dakika içinde midelerinizi böylesine çalıştırmakla bir çok şeyleri ispatlamış oldunuz. Haydi bakalım. Uygun adım marş!

Sıra Şvayk'a gelince, günün bu esrarengiz ziyaretinden ötürü, Doktor Grünştayn, ona bir sual sormak zorunluğunda hissetti kendini.

— Baronesi tanıyor musun?

— Üvey anamdır, dedi Şvayk serinkanlılıkla. Bebeyken sokağa atmıştı ama, şimdi geldi buldu işte.

Doktor Gürnştayn, kısaca emir verdi:

— O zaman, sana bir tenkiye daha yapılacak.

O gece bir keder sarmıştı bütün sahra yataklarını. Nasıl sarmasın ki bir kaç saat evvel türlü çeşit güzel yemeklerle dolu olan midelerde şimdi sadece son derece açık bir fincan çayla, kâğıt gibi kesilmiş bir dilim ekmekten başka bir şey yoktu.

Pencerenin yanındaki yirmi bir numaralı yataktan bir ses yükseldi:

— Biliyor musunuz arkadaşlar, ben haşlanmış tavuğu, kızarmışından fazla seviyorum.

Birisi kükredi:

— Kırın şu deyyusun burnunu.

Ama hepsi bu ziyafetten o kadar zayıf düşmüşlerdi ki, kimsenin kımıldanacak hali yoktu.

Doktor Grünştayn, sözünü tuttu. Ertesi gün, öğlenden evvel, ünlü komisyondan bir kaç askerî doktor geldi. Büyük bir ciddiyetle her yatağın yanında durdular. Sadece kısa bir cümle duyuluyordu koğuşta.

— Çıkar dilini.

Şvayk, dilini öylesine bir çıkardı ki, gözleri kapandı ve yüzü son derece aptal bir ifade aldı.

— Daha fazla çıkmıyor doktor.

Bundan sonra, komisyonla Şvayk arasında ilginç bir konuşma geçti. Şvayk bu lâfı, belki doktorlar, dilini onlardan saklıyor korkusu ile söylediğini iddia ediyordu.

Komisyon üyelerinin, Şvayk hakkındaki fikirleri değişikti.

Üyelerin yarısı, Şvayk'ın «zevzek bir aptal» olduğunu iddia ediyor, diğer yarısı ise, onun bir rezil olduğunu ve askerlik hesabına, komik olmaya çalıştığını söylüyordu.

— Allah kahretsin, diye haykırdı komisyon başkanı, Şvayk'a .Seni yola sokamıyacak mıyız biz?

Şvayk, toplanan üyelere, masum bir çocuğun o Tanrısal sakinliği ile bakıyordu.

Alay doktoru ,Şvayk'ın burnunun dibine sokuldu.

— Şu anda ne düşündüğünü çok bilmek isterdim doğrusu, kobay oğlu kobay.

— Ben kat'iyen düşünmem doktor.

— Hay dinini imanını ananı avradını! diye bağırdı bir üye, kılıcını şakırdatarak. Bak hele sen. Kat'iyen düşünmezmiş. Peki neden düşünmüyorsun Siyam fili?

— Düşünmem doktor. Çünkü, ordudaki askerlerin düşünmesi yasaktır. Bundan birkaç yıl evvel, doksan birinci alayda askerlik ederken yüzbaşımız, bize sık sık şöyle derdi: «Bir asker asla düşünmiyecek. Üstü onun yerine düşünür. Bir asker düşünmeye başladı mı, o artık bir asker değil, Allahın belâsı bir sivildir... Aslında düşünmek iyi bir şey değildir...»

— Kes sesini, dedi komisyon başkanı. Çıldırmak üzereydi. Elimizde size ait bir rapor var. Bu herif, herkesin kendisini aptal sanacağına inandırıyor kendisini...

Sen aptal değilsin Şvayk. Akıllısın sen, zekisin, sen bir rezil, dolandırıcı, üçkâğıtçı, sahtekârsın. Anladın mı?...

— Evet doktor.

— Sana, çeneni tut diye daha evvel emir vermedim mi? İşittin mi ne dediğimi?

— Evet doktor işittim. Dilimi tutmamı söylediniz.

— Allahım, sen bana sabır ver. O zaman tut çeneni. Emrediyorum sana. Susman gerektiğini gayet iyi biliyorsun.

— Evet, doktor. Biliyorum. Susmam gerekiyor.

Subaylar birbirlerine bakıp, çavuşu çağırdılar.

— Bu herifi al, diye komisyon üyelerinden alay doktoru, Şvayk'ı işaret ederek söze başladı. İdareye götür ve orada bizden gelecek emirle raporu bekle. Domuz gibi sıhhatli ve bir değirmen kadar geveze. Üstlerine karşı maskaralık ediyor... ve buraya sırf onu eğlendirmek için geldiğimiz kanısında. Üstelik savaşı da şaka ve eğlence sanıyor rezil.

Şvayk, çavuşla beraber, idareye giderken, bahçede, kendi kendine bir şarkı mırıldanmaya başladı.

Ben sanırdım talimi
Askerin eğlencesi
Ama sade bir hafta
Yahut en fazla iki.

İdaredeki görevli subay, Şvayk'a, onun gibi rezil deyyusların vurulması gerektiğini avaz avaz haykırırken, komisyon üyeleri de, koğuşta bir yaprak dökümüne başlamışlardı. Yetmiş hastadan, sadece iki kişi kurtarabildi kendini. Birinin, bir el bombası bacağını götürmüştü .Öbüründe ise kemik çürümesi vardı.

Sadece bu ikisine, silâh altına, denmemişti. Bütün diğerleri, hattâ ölmek üzere olan üç veremli de savaşa yeterli bulundular. Eline böyle bir fırsat geçen alay dok-

toru bir nutuk atmaktan kendini alamadı. Konuşma genellikle değişik türde küfürlerden meydana geliyor ve herifin ne demek istediği pek anlaşılmıyordu. Bir kere hepsi köpoğlu köpek ve de bok soyuydular. Eğer Kayser için kahramanca çarpışacak olurlarsa, ancak o zaman insanların yaşadığı topluma dönebilirlerdi. Savaştan sonra afları düşünülebilirdi. Numara yapıp, askerden kaçmak istedikleri de unutulurdu belki. Ama o böyle bir şeye inanmıyordu. Tümünü birden bekliyen şey, yağlı ilmiklerdi. İşte o kadar.

Genç bir askerî doktor, alay doktorundan izin istedi, bir kaç kelime söylemek için. Onun ruhu henüz, üstleri gibi kirlenmediğinden, konuşması da değişik olmuştu. Kendisini diğerlerinden ayıran, iyimserliği ve saflığıydı. Almanca konuştu.

Uzun uzun, hastahaneyi terkederek, sahradaki alaylarına giden kişilerin her birinin birer kahraman, birer yiğit olduğunu söyledi. O her birinin silâhlarını sivil hayattaki başarıları gibi kolaylıkla kullanacaklarından emindi. Muzaffer birer asker olacaklardı. Akıllarından Radeky'yi ve Savoylu Prens Eugen'i çıkarmamalıydılar Kanlarıyla memleketlerini renklendirecekler ve kahramanlıklarını tarih yazacaktı. Ve hayatlarına hiç önem vermeden, kurşunlardan kalbura dönmüş alay sancaklarının gölgesinde zafer naraları atarak, bir başarıdan öbürüne koşacaklardı.

Koridora çıktıkları zaman, alay doktoru bu saf adama şunları söyledi:

— Aziz meslekdaşım. Seni temin ederim ki, boş yere nefes tükettin. Bu rezilleri, ne Radecky, ne de Prens Eugen adam edip asker yapabilirdi. Onlarla ister melek gibi konuş, ister şeytan. Heriflere vız geliyor. Bir boka yaramaz reziller sürüsü, kısacası.

ŞVAYK GARNİZON TEVKİFHANESİNDE

Savaşa gitmek istemeyen kişilerin son sığınacakları yer, garnizon tevkifhanesi idi. Subay görevlisi birini tanırdım. Matematikçi olduğu halde, topçu olup ateş etmek istemediği için, tevkifhaneyi boylamak uğruna bir teğmenin saatini çalmıştı. Büyük ve olgun bir düşüncenin etkisi altında yapmıştı bu işi. Savaş onu etkilemediği gibi, bu oyun, el bombaları ve şarapnellerle, karşı taraftaki matematikçileri öldürmek, onun için son derece budalaca bir davranıştan başka birşey değildi.

— Zorbalık ve de zalimlik ederek, benden nefret edilmesini istemem, deyip, hiç heyecanlanmadan, gidip saati çaldı.

Evvelâ aklî durumunu incelediler. O zaman ıslah olmayacağını söyledi ve böylelikle de tevkifhaneye gönderilmiş oldu. Buna benzer, yani hırsızlık ve sahtekârlıktan mahkûm olmuş sürüyle adam vardı burada. İdealistler idealist olmayanlar, savaşı bir kazanç vasıtası olarak kabul edenler. Cephede ve cephe gerisinde türlü çeşit sahtekârlık yapan, maaş ve tayın çalan bölük emir subayları ve bunlardan yüzlerce defa daha namuslu olan küçük hırsızlar yollanırdı buraya. Ayrıca, garnizon tevkifhanesinde başka suçlar işlemiş askerler de vardı, disipline karşı gelenler, isyan çıkaranlar, kaçaklar vesaire gibi. Bunların dışında sırf kendine has bir tip olan siya-

siler vardı. Bunlardan yüzde sekseni tam anlamıyla suçsuzdu ama, mahkeme sonunda yüzde doksanı mahkûm olurdu bunların.

Askerî cezalara bakan kanun adamlarından meydana gelmiş teşkilât gerçekten çok büyüktü. Ama, böyle bir teşkilâta, gerek siyasî, gerek iktisadî ve gerekse ahlâkî bakımdan çökmek üzere olan her memlekette rastlanır. Devletin kuvvet ve itibarı ancak mahkemeler, polis, Jandarma ve jurnalcılar kalabalığı tarafından ayakta tutulabiliyordu.

Her kısımda, kendi arkadaşlarını ihbar eden, Avusturya casusları mevcuttu.. Bunlar ki, aynı ranzaları paylaştıkları, yürüyüşlerde tayınlarını bölüştükleri kader yoldaşlarını ele veren kimselerdi.

Buraya polis müdüriyetinden de adamlar yollanırdı. Ayrıca savaş sansürü de cephe ile evleri arasında mektuplaşan yazarları buraya tıkar ve tümünü birden anlamadıkları şaşkınlık içinde bırakırdı. Üstelik Jandarma kuvvetleri buraya, çalışamıyacak kadar yaşlanmış ihtiyarları de getirirdi.. Bunların suçu ise, cephedeki yakınlarına mektup yazmak, evde olanları anlatmak ve ihtiyaçları için üzülmemelerini bildiren teselli edici sözlerdi. Divanı harbe gelince, bu gibilerin hiç gözünün yaşına bakmadan on iki yıl ağır hapse mahkûm ederdi zavallıları.

Hradçany'deki tevkifhaneden bir yol da, Brevnov üzerinden Motols talim sahasına giderdi. Askerlerin arasında bir adam yürürdü. Elleri, kolları zincirlerle bağlıdır adamın, ardından ise üzerinde bir tabut olan araba gelir ağır aksak. Ve Motols talimgâhında kısa bir emir duyulur: «Nişan al. Ateş.» Ve bütün alaylarda, bütün bölüklerde infaz hükmü okunurdu. İsyana teşebbüs eden bir er, kurşuna dizildi diye. Oysa, işin aslı, kurşuna dizilen, yani isyan eden, vedaya gelen karısı, kendisinden

kolayca kopamadığı için, tutamayıp, subayın yakasına sarılmıştır. İsyanın aslı astarı budur işte.

Ve bu garnizon tevkifhanesinde üçüzlü bir sacayağı da hüküm sürmedeydi. Kıdemli çavuş Slvik, Yüzbaşı Linhart ve Çavuş Repa, görevlerinden dolayı, cellât diye de adlandırılırdı. Kaç kişinin kanına girdiler bunlar. Yüzbaşı Linhart, şimdiki Cumhuriyet devrinde de yüzbaşıdır herhalde. Cezaevinde görev yaptığı yılların lehine işlemiş olmasını temenni ederim. Slavik'le Klima, görev yılları için polis müdüriyetinden mükâfatlarını aldılar. Repa, sivil hayata dönüp, eskisi gibi duvarcılık ustalığı yapmaya başladı. Belki de şimdi, Cumhuriyetin, milliyetçi bir teşkilâtında üyedir.

Kıdemli Çavuş Slavik, Cumhuriyetin ilânından sonra hırsız oldu. Şimdi cezaevinde vaktini doldurmakta Zavallı, her halde öbür savaşçılar gibi Cumhuriyetin gidişatına sağlam ayak uyduramadı.

Anlaşılacağı üzere, Şvayk'ı da karşılayan Slavik oldu ve tehdit dolu bakışlarla bizimkinin yüzüne bir süre baktıktan sonra konuştu:

— Buraya kadar düştüğüne bakılırsa, şânına, şöhretine leke sürülmüş.. Madem ki bizim elimize düştün, biz de senin buradaki misafirliğini, diğerlerine yaptığımız gibi neşelendiririz. Elimiz dedim de hatırıma geldi. Karı eline benzemezler hiç.

Bakışlarının etkisini daha da fazlalaştırmak istediğinden, balyoz gibi, sinirli ve tombul elini Şvayk'ın burnunun altına tutup konuştu:

— Kokla bakalım şunu biraz rezil.

Şvayk, yumruğu kokladıktan sonra, fikrini açıkladı:

— Bu eli burnumun dibinde istemem, zira kabristan kokuyor.

—He, he, diyen adam yumruğunu Şvayk'ın midesine indirdi. Esas vaziyetinde dur ulan. Ne var ceplerinde?

Bir sigaran varsa alakoyabilirsin ama, paran varsa, çalınmaması için bize teslim et... Daha fazla yok mu? Emin misin? Yalanın cezası büyüktür burda.

—Bunu ne yapacağız? diye çavuş Repa sordu.

— On altı numaraya kapatırız, dedi Slavik. İç donluların yanına. Görmedin mi Yüzbaşı Linhart kâğıda ne yazmış: «Dikkat, sıkı tevkif» diyor... Evet, evet, dedi Şvayk'a dönüp. Rezillere, rezilce muamele etmek lâzımdır. Eğer birisi emirlere karşı gelecek olursa, onu hemen tek kişilik hücreye kapatır ve bütün kaburgalarını, teker teker kırarız ve de işi tamam olana kadar bırakırız orada. Bu hak bize tanınmıştır çünkü. Tıpkı kasaba yaptığımız gibi, değil mi Repa?

— Elbette. Rezil amma derde sokmuştu başımızı, diyen çavuş, düş görürmüş gibi bir sesle ilâve etti:

— Ne vücuttu doğrusu. Kemikleri kırılmadan evvel tam beş dakika tepindiydim üzerinde. Ancak, ondan sonra ağzından kan gelmeye başladıydı. On gün de yaşadı üstelik. Çetin cevizdi gerçekten.

— İşittin ya dümbük. Bize dik kafalılık edenlerin nasıl son bulduklarını, dedi Slavik büyük bir pedagogun sesiyle. Hele keçmaya çalışmak, düpedüz intihardır burada ve de aynen intiharmış gibi cezalandırılır. Hele Allah korusun ya, köpoğlu aklına teftiş olduğu zaman birine şikâyet etme fikri gelmesin. Zira, sorarlar adama: «Bir şikâyetin var mı?» diye. İşte o zaman hemen esas duruşa geçip: «Hayır, her şey mükemmel, hiç bir şikâyetim yok,» diyeceksin, bok böceği. Ne diyecekmişsin bakalım?

— Hayır, her şey mükemmel, hiç bir şikâyetim yok, diye Şvayk, söylenenleri yüzünün yumuşaklığını hiç bozmadan tekrar etti. Bu yüzden de Slavik, karşısındakinin namusuna, itaatine ve aptallığına kolayca inanmış oldu.

— Haydi bakalım, çıkar şimdi pantollarını ve on

altı numaraya gel benimle. Slavik, yumuşak bir sesle söylemişti bunları ve âdeti olduğu üzere, rezil, köpek, eşek, domuz gibi kelimelerden hiç birini kullanmamıştı.

On altı numarada, Şvayk iç donu ile dolaşan yirmi adamla karşılaştı. Bunların hepsinin kâğıtlarında, Şvayk'ınkinde olduğu gibi, «Dikkat, sıkı tevkif» notu vardı ve kaçmamaları için bu şekilde dolaştırılıyorlardı.

Eğer adamların ayaklarındaki donlar temiz olup da, pencerelerde demir parmaklıklar olmasaydı, insan kendini kolaylıkla, bir yüzme havuzunun soyunma odasında sanabilirdi.

Çavuş Repa, Şvayk'ı, «oda komutanı» na teslim etti. Gömleğinin düğmeleri açık, vücudu fazla kıllı bir adamdı bu. Şvayk'ın ismini duvara asılı bir kâğıda yazdıktan sonra konuştu:

— Yarın tiyatro var burada. Kiliseye vaaz dinlemeye götürecekler bizi.. Üstelik biz iç donlular da tam mihrabın altında duruyoruz. Son derece neşeli oluyor.

Tıpkı diğer cezaevlerinde, toplama kamplarında olduğu gibi, burada da kiliseye karşı büyük bir rağbet vardı. Ama kilisenin görevi, mahkûmları zor kullanarak Tanrıya yaklaştırmak, ya da onlara ahlâk hakkında konferanslar vermek değildi. Böylesine budalalıklar, akıllarının ucundan geçmezdi bile.

Dinî âyinler ve vaazlar, cezaevinin yeknesak hayatında büyük bir değişikliğe sebep oluyordu. Demin de söylediğimiz gibi, burada önemli olan şey Tanrıya yaklaşmak değil, koridorlarda, yahut bahçede atılmış bir püro veya sigara izmariti bulmak ümidiydi. Tanrı, bir tükürük hokkasında umutsuzca yüzen bir püro, yahut bahçenin tozları arasında bulunan bir sigara izmaritinin çok gerilerinde kalmıştı burada. Böylesine küçük ve leş kokulu bir matah, Allaha ve ruhun kurtuluşuna kolaylıkla galebe çalabiliyordu.

Ondan sonra, vaaz, yani büyük güldürü başlardı. Sahra papazı Otto Katz, gerçekten son derece hoş bir adamdı. Vaazları, inanılmayacak kadar güzel, çekici ve hapishane hayatının yeknesaklığı içinde büyük bir değişiklikti. Ezbere dua okuma sanatını son derece iyi bilir. Tanrının o tükenmez merhameti hakkında devamlı olarak gevezelik eder ve mahkûmlara kuvvet vermesini sağlardı. Ayrıca kürsüde veya mihrapta kavga etmek sanatının da ustasıydı. «İte missa est» diye bir homurdanıp bütün dinî âyini son derece değişik bir şekilde hafifletir, kutsal toplantının tüm lâflarını kasırgaya tutulmuş gibi allak bullak ederdi. Hele kafayı çektiği zamanlar yeni dualar icad eder, yepyeni bir âyin çıkarırdı ortaya ki, böylesine özel kişiliği olan bir âyin, mumla aransa dünyanın hiç bir tarafında bulunamazdı.

Böyle anlarda kutsal şarabı ve ekmeği vermek için ayağa kalktığı zaman yüzükoyun yuvarlandığı çok sık görülen olaylardandı. İşte o zaman, bağırıp çağırmaya başlar, cezaevi kısmındaki yardımcısının, kendisine çelme taktığını iddia ederdi.. Ve bağıra çağıra yardımcıyı tehdit eder, onu tek kişilik hücreye hem de boynuna tasma vurdurup duvara zincirle bağlatacağını söylerdi.

Bu gibi olaylara şahit olanlar gerçekten eğlenirlerdi. Kilise âyinin bir parçasıydı bu ve rahip, kendine düşen rolü büyük bir başarı ile oynardı.

Bütün askerî rahiplerin en iyi ve en dürüstlerinden biri olan Otto Katz, aslında yahudiydi. Ama, bu öyle şaşılıp önem verilecek bir şey değildir doğrusu. Zira, Başpiskopos Kohn da yahudi olduğu gibi, üstelik ihtilâlci şair Machar'ın da iyi arkadaşıydı.

Askerî rahip Otto Katz'ın macerası, ünlü Başpiskopos Kahn'ınkinden çok daha karışıktı. Evvelâ, yüksek ticareti bitirmiş, sonra askerliğini bir yıllık gönüllü olarak yapmıştı. Para ve para kullanma hakkında öylesine bir

bilgi sahibiydi ki, koskoca Katz ve ortakları firmasını bir yıl içinde iflâs ettirmeyi başarmıştı. Sonuç olarak babası bazı özel işlerini hallettikten sonra Amerika'ya göçmüştü. Hallettiği işler hakkında. Arjantin'e göç eden ortağının bile haberi olmamıştı.

Delikanlı Katz, Katz ve ortakları firmasının Kuzey ve Güney Amerika'ya hicretinden sonra ibadullah sivri külâh kalıvermişti ortalıkta. Hiç bir yerden miras ummadığı gibi, nereye gideceğini de bilmediğinden, askerlik yolunu seçmiş ve askerî hayata atılmıştı.

Bu işe girmeden evvel, bir yıl gönüllü askerlik etmiş delikanlının aklına şahane bir fikir gelmiş, gidip din değiştirerek, kendini vaftiz ettirmiş. Hazreti İsa'dan tarafa dönmüştü. Zira, döndüğü kişi, ona meslek hayatında ilerlemesi için yardımcı olacaktı. Onun gerçek inanca dönmesi, sadece Tanrının oğlu ile kendi arasında bir iş alış verişinden başka bir şey değildi.

Büyük bir merasimle, Emaüs'da vaftiz edildi. Bizzat Rahip Alban vaftiz teknesine batırmıştı onu ve doğrusunu söylemek gerekirse, görülecek bir manzaraydı bu. Törende, Otto Katz'ın görev yaptığı alaydan, Tanrı korkusu olan bir binbaşı ile Hradçany rahibeler manastırından yaşli bir bakire, bir de Otto Katz'ın vaftiz babası olacak bir piskoposluk temsilcisi vardı.

Subaylık imtihanını başarı ile veren yeni Hristiyan Otto Katz, orduda kaldı. Başlangıçta talihi öylesine yaver gidiyordu ki, kurmaylık imtihanına bile girmeye karar verdi.

Ama bir gün körkütük sarhoş olup, manastıra giderek, kılıcını teslim edip cüppeyi geçirdi sırtına. Sonra, Hradcany Piskaposunun verdiği seminerlere katıldı. Papazlık imtihanını vereceği gün, «Vevodovice» nin dışındaki, hanımların hizmet ettiği bir evde kafayı iyice çekip, fuhşun ve günahın kapısından çıkarak papaz olma-

ya gitti. Merasimden sonra, alayına gittiği zaman kendisini askerî papaz yaptılar. Bunun üzerine bir at satın alan Otto Katz, Prag sokaklarında hayvanı ile dolaşmaya ve alay subaylarının içki kanunlarına gönüllü bir şekilde uyarak onlarla beraber, meyhane meyhane dolaşmaya başladı.

Oturduğu evin kapısında sık sık, tehditler, lânetler ve küfürler işitilirdi ve bütün bu patırdılar da bir türlü paralarını alamayan alacaklılar tarafından yapılırdı. Üstelik evine sokaktan karı da getirir, yahut emirerini yollardı sokak kızlarını bulup getirmesi için. Ayrıca «Febl» adı verilen bir kâğıt oyununa da düşkündü ve karşısındaki herkes onun hile yaptığından fazlasıyla şüphe ederdi. Ama kimse de, geniş cübbesinin kolu içinde fazladan bir bey sakladığını ispat edemezdi doğrusu. Subayların arasında kutsal peder diye çağırılırdı, Otto Katz.

Vereceği vaazları, evvelden hazırlamak gibi bir âdeti yoktu. Oysa, kendisinden evvelki meslekdaşı, cezaevinde vaaz verirken bu içeri kapatılmış insanların din sayesinde doğru yola sokulacağına fikri sabit halinde inanmıştı bir kere... Mahkûmların karşısına geçtiği zaman, gözlerini ilâhî bir şekilde gökyüzüne kaldırır, sağa - sola devirerek, fahişelere tatbik edilmesi gereken reformlardan bahseder, evlenmemiş anaların da reforma tâbi tutulmasını ister piçlerin nasıl eğitilmesi gerektiği konusunda konuşur, sözün kısası dinleyenleri sıkıntıdan çatlatırdı.

Askerî rahip Otto Katz'ın vaazları ise herkesi memnun eden cinstendi.

On altı numaradaki donluları, kiliseye götürmek görülmeye değer bir manzaraydı doğrusu. İçlerinden birinin muhakkak kaçacağından korktukları için giyinmelerine izin verilmiyor ve bu yirmi kişi dua kürsüsünün

tam önüne yerleştiriliyordu. Talihin yüzlerine güldüğü bazı mahkûmlar, yolda buldukları sigaraları, anlaşılacağı üzere cepleri olmadığı için, ağızlarının içinde saklamak zorundaydılar. Çevrelerinde, cezaevinin diğer mahkûmları bu donlularla alay ederken, askeri rahip Otto Katz, şangırdayan mahmuzları ile kürsüye çıkar çıkmaz:

— Haz'rol! diye bir nara patlatırdı evvelâ. Duaya başlıyoruz. Herkes benim söylediklerimi tekrarlasın. Sen ordaki! Sana söylüyorum ulan, arka sıradaki, parmaklarına sümkürme burnunu be! Allahın mâbedinde olduğunu unuttun mu hayvan... deliğe mi tıkayım yani seni? Ulu Tanrım duasını unuttunuz mu yoksa köpoğulları? Haydi bir deneyelim... ben biliyordum zaten sökmiyeceğini. Öyle ya, neden Ulu Tanrım? En iyisi iki porsiyon eti, yeşil fasulya salatası ile tıkınıp, yüz üstü yatıp burnunu karıştırmak. Desene bu durumda kim ipler Ulu Tanrıyı... Yalan mı söylüyorum ulan?

Bir süre kürsünün altında duran iç donlu yirmi beyaz meleğe baktı. Onlar da diğerleri kadar neşelerini buluyorlardı. En arka sıralarda ise hareketli bir iskambil oyunudur gidiyordu.

— Fevkalâde, diye Şvayk fısıldadı komşusuna. Bu adam, üç kron karşılığı, askere gitmek istemeyen bir arkadaşının bir elindeki tüm parmakları balta ile kesmekten sanık olarak yatıyordu.

— Bekle hele, oldu Şvayk'ın aldığı cevap. Bugün kafayı iyice çekmiş. Muhakkak, günahın dikenli yollarından demvurur.

Askerî Papaz Otto Katz, son derece neşeliydi. Sebebini kendi de bilmiyordu. Bir ara kürsüden öylesine sarktı ki, kıl payı kaldı tepetaklak aşağı düşmesine.

— Haydi bir şarkı söyleyin çocuklar, diye bağırdı. Yoksa, benim size yeni bir şarkı öğretmemi ister misi-

niz? Haydi bakalım, benimle söyleyin:

Benim herkesten çok sevdiğim
Tertemiz ve masum sevgilim
Sanmayın ki yalnız giderim ona
Binlerce âşığıyla
Birlikte çıkarız yola
Peki, kimmiş benim bu sevgilim
Elbette ki kutsal Meryem Ana...

— Bunu asla öğrenemezsiniz siz zırdeliler, diye devam etti rahip. Aslında hepinizin vurulması gerekiyor. Dediklerimi doğru anladınız mı düdükler? İşte bunu burada Tanrının yerinden söylüyorum sizlere, bir boka yaramaz reziller. Çünkü, Tanrı sizlerden zerre kadar korkmaz ve etrafınızda öyle bir danseder ki, anası bellenir tümünüzün birden. Çünkü siz, İsa'nın yoluna dönmekte gecikip, günahın dikenli yollarında taban tepmeyi tercih ediyorsunuz.

— Tamam, mevzua geldik. Kafası iyice tütsülü, dedi Şvayk'ın komşusu.

— Günahın dikenli yolu dediğimiz şey, koyun kafalı sersem sepetler, öyle bir yoldur ki, insan orada sırtındaki yükle birlikte boğuşur. Kaybolmuş oğullarsınız siz. Allah Babaya döneceğiniz yerde, hücrelerde pinekleyip çürüyorsunuz. Kaldırın bakışlarınızı yukarı ve şu tepenizde uzanan uçsuz bucaksız gökyüzüne bakın. Galip geleceksiniz ve huzur yavaştan dolacak ruhlarınıza, anladınız mı bitli köpekler. Rica ederim, kim o arkada kişneyen. Unutmasın ki, kendisi bir beygir olmadığı gibi, burası da ahır değil, Tanrının evidir. Sizlerin dikkatinizi çekmek istiyorum, sevgililerim. Evet nerede kalmıştım ben? Niye durakladım? Ha, evet ruhum huzuru. Şunu unutmayın ki, öküz oğlu öküzler, insansınız hepiniz ve o budala gözlerinizi kaldırıp çevrenize baktığınız zaman hatırlayın ki, her şey fani ve fakat, sadece Tanrı

bakidir. Fevkalâde, doğru değil mi sayın baylar? Bel ki de benim gece - gündüz, siz salakların nâmı hesabına Tanrıya dua edip yalvarmam gerekiyor. O, sonsuz şefkati ve merhametiyle ruhlarınıza girsin ve sizi temizliyerek, ebedî hayata iştirâk etmenizi sağlasın. Ve o buz gibi yüreğinizi sevgisiyle ısıtsın biraz ve sizleri sevsin, öyle mi ulan sokak köpekleri? Ama, yanılıyorsunuz. Sizi cennete götürmeye hiç niyetim yok. (konuşmanın burasında hıçkırdı, rahip) Götürmiyeceğim işte. Hiç bir şey yapmıyacağım sizin için, Kılım bile kıpırdamaz uğrunuza. Çünkü sizler, ıslah olmaz soytarılardan başka bir şey değilsiniz. Allahın iyiliği sizleri doğru yola sokmıyacak, onun kutsal nefesi temizlemiyecek sizi. Çünkü, Tanrının aklına sizin gibi soytarılarla uğraşmak gelmez ki. İşittiniz mi? Siz iç donlular, ha?

Yirmi kişi bir ağızdan cevap verdi:

— Evet, peder, işittik.

— Yalnız işitmek yetmez, diye devam etti askeri rahip. Tanrının gülümsemesi sizleri yaşadığınız, o karanlık bulutlardan kurtaramaz. Zira, onun iyiliğinin de bir sınırı vardır. Sana gelince, ordaki uyuz katır. Kıpraşıp durma. Yoksa deliğe tıktırırım ki seni çürür gidersin. Sen aşağıdaki, galiba dükkân zannetmeye başladın kendini. Kepenkleri açtığına bakılırsa öyle olmalı. Evet, Tanrının merhameti sonsuzdur ama, sadece kendilerinde düzelme kabiliyeti olan kişilere karşı. Yoksa sizler gibi, toplumun kir tabakasına merhamet tanımaz. Ancak, onun kanunlarına göre düzelip, onun emirlerini yerine getirirseniz belki bir şeyler düşünür. İşte ben de bunu söylemek istiyordum. Dua etmesini bilmediğiniz gibi, buraya da sırf eğlence olsun diye geliyorsunuz. Tiyatro, yahut sinematoğraf mı burası be? O sizin kaz kafalarınızdan çıkaracağım bir nokta var ki, o da benim buraya sizleri eğlendirmek için gelmediğimdir. Ayrıca,

sizlere de hayatta saadet vermek zorunda hiç değilim. Herbirinizi tek kişilik hücrelere kapatacağım, it oğlu itler. Boşuna nefes tüketip, boşuna harcıyorum zamanımı. Buraya mareşal, yahut başpiskopos gelse siz gene, kendinize çeki - düzen verip Tanrıya yönelmezsiniz. Ama, bir gün benim sizlere ne derece samimî davrandığımı anlayıp, beni düşüneceksiniz.

Birden derin bir iç çekiş duyuldu. yirmi adet iç donlunun arasından. Şvayk, ağlamaya başlamıştı.

Rahip, kürsüden aşağı baktı. Şvayk, yumruklarını gözlerine bastırıp, ovalayıp duruyordu. Çevresinde ise arsız arsız sırıtan mahkûmlar vardı.

Rahip, parmağı ile Şvayk'ı işaret ederek, konuşmasına devam etti:

— Hepinizin bu adamdan örnek almanız gerekir. Ne yapıyor? Ağlıyor! Ağlama. Ağlama diyorum sana, ağlama. Düzeleceksin. Ama bu o kadar kolay olmıyacak senin için dostum. Evet, şimdi ağlıyorsun ama, hücrene döndüğün zaman gene eski tas, eski hamam. Tanrıyı, onun merhametini fazlasıyla düşünmen gerekiyor. Ancak o zaman senin bu dünyadaki günahkâr ruhun, gitmen gereken doğru yolu bulmakta sana yardımcı olacaktır. Evet, bugün bir adamın ağladığını gördük. Düzelmek isteyen bir adam. Peki diğerleri ne yapıyor? Hiç bir şey. Orda birisi durmuş bir şeyler çiğniyor. Sanki anası - babası geviş getiren hayvanlardanmış gibi, öbürü de Tanrının mâbedinde olduğunun farkında bile değil, tutmuş bit avlamaya çalışıyor yakasından. Gidip evinde kaşınamaz mısın? Âyin saatini mi beklemek lâzım bit avı için. Başçavuş, bakıyorum hiç bir zahmete girdiğiniz yok. Herşeyden evvel başıbozuk değil, birer askersiniz. Kilisede bile olsanız, asker gibi hareket etmeniz gerekmektedir. Burada başınızı eğip Tanrıyı arayın. Bitlerinize gelince, onları da koğuşunuzda ararsınız. Böy-

İece burada sözümü bitirmiş oluyorum, uyuz köpekler. Bundan böyle âyinde ciddî olmak için zorlayın kendinizi biraz. Geçen seferki gibi olmasın. Rezilin biri orada Kraliyetin iç çamaşırlarını ekmekle değişip, tıkınmaktan utanmıyor ,Tanrının huzurunda.

Kürsüden inen rahip, kilisenin yanındaki rahip odasına girdi. Alay kıdemli çavuşu da arkasından.. Biraz sonra dışarı çıkan çavuş, yirmi iç donlu arasından Şvayk'ı çekip çıkararak, rahibin odasına götürdü.

Rahip, rahat bir şekilde masanın üzerine oturmuş, sigara sarıyordu kendine.

Şvayk içeri girdiği zaman konuştu:

— Demek buradasın. Meseleyi düşündüm ve sanırım ki, ciğerini okudum senin sahtekâr. Anlıyor musun? Hayatımda ilk defa böyle bir şey geliyor başıma. İlk defa birisi ben kilisede konuşurken ağladı.

Masadan atlayıp, Şvayk'ın yanına kadar geldi ve onuz başlarını tutup sarsmaya başladı.

— İtiraf et ulan rezil, matrak olsun diye ağladığını.

Bunları söyleyen rahip, Aziz Sales'li Frans'ın büyük bir resminin altında duruyordu.

Ve Aziz Frans resimden aşağıda duran Şvayk'a baktı. Karşı duvardaki bir başka resimden kendisini Romalılar tarafından işkence edilen dini bütün bir hıristiyan, dikkatle izliyordu. Bir kaç Romalı, ellerindeki testere ile herifi doğramakla meşguldüler. Oysa, talihsizin yüzünde insan en ufak bir acı izi görmediği gibi, bir memnuniyet ifadesi de yoktu. Rahatsız bir hali vardı ve sanki şunu sormak istiyordu Romalılara: «İşler nasıl gidiyor. Sormak ayıp olsamın ama beyler, ne yapıyorsunuz bana?»

— Evet, Peder, dedi Şvayk büyük bir ciddiyetle ve elindeki bütün kozları serdi ortaya. Ben Tanrıya inanan

bir kimseyim ve şu anda siz onu temsil etmektesiniz. Ben, gerçekten de şakadan, ağladım.. Sizin verdiğiniz vaazda, pişman olmuş bir günahkârın eksik olduğunun farkına vardım. İşte bu yüzden, sizin memnun olup, bu koca kalabalığın içinde pişman olmuş bir günahkâr bulunduğuna inanmanızı istedim. Kendi hesabıma gelince, böyle ağlamamın sebebi, biraz hafiflemek ve biraz da cesaretimi arttırmak içindi.

Rahip, Şvayk'ın saf yüzüne dikkatle baktı. Bir güneş ışığı, Aziz Frans'ın kederli resmi üzerinde ışık oyunları yapmaya başlamıştı. Karşı duvardaki din kurbanının yüzüne geniş ve aydınlık bir tebessüm yayıldı.

— Daha şimdiden senden hoşlanmaya başladım, diyen Rahip, yeniden masanın üzerine oturdu. Hangi alaydansın, diye sordu hıçkırarak.

— Hem doksan birinci alaydanım, hem de değilim. Daha doğrusu nereye ait olduğumu ben de bilmiyorum, muhterem Peder.

— Peki burda olmanın sebebi ne? diye soran Rahibin hıçkırığı geçmemişti. Kiliseden org sesi gelmeye başladı. Asker kaçağı olarak yakalanan bir öğretmendi orgun başında oturan ve inad olsun diye en rezil kilise parçalarını çalıyordu. Bu melodiler başka bir şekle soktular rahibin hıçkırığını.

— Buraya neden kapatıldığımı da, gerçekten bilmiyorum, muhterem Peder. Ama, burada olduğumdan şikâyetçi de değilim. Sadece benim talihsizliğim. Her zaman bütün iyi niyetimi ortaya koymama rağmen, işler benim için hep ters ve aksi gidiyor. Sonuç her zaman şu resimdeki din kurbanının başına gelenlerden farksız.

Rahip, resme baktıktan sonra gülmeye başladı:

— Gerçekten hoşlandım senden. Hele hakkında ilgililerle bir konuşayım bakalım. Ama, şimdi burada da-

ha fazla oturup, seninle hoşça vakit geçiremem. Koskocâ âyini idare etmem lâzım. Geri dön, marş!

Şvayk iç donlular familyasına geri geldiği zaman, her biri, rahibin ne istediğini sorduysa da, onun cevabı çok kısa oldu.

— Sarhoş!

Rahibin yeni hereketleri bütün kalabalık tarafından büyük bir dikkatle izleniyordu. Hattâ, kürsünün dibinde duranlardan biri, rahibin elindeki şarap kupasını, düşüreceği üzerine, ekmeğine karşılık, iki tokatla iddiaya girdi ve **kazandı.**

Kiliseye gelenlerin, dikkatini toplayan ne inancın mistisizm'i, ne de Katolikliğin sert kurallarıydı. Hayır bu onlar için sonunu bilmedikleri bir piyes gibiydi. Büyük bir merak ve gerilim içinde, braz sonra, rahibin ne yapacağını, nasıl hareket edeceğini düşünüyorlardı. Şimdi artık mihraba çıkmış olan Rahip, sanki seyircilerini beklenmiyen bir olaya dâvet eden bir kahraman, ya da bir kurbandı.

Kızıl saçlı bir yardımcı,«kutsallara» dahil olan bir asker kaçağı ki, aslında yirmi sekizinci alayın, küçük hırsızlıklar uzmanıydı, kafasının derinliklerinden âyinin sırasını ve sözlerini çıkarmaya çalışıyordu. Bir zamanlar rahibin yardımcılığını ve de suflörlüğünü yapmıştı adam. Zira, hafızası pek zayıf olan askerî rahip, dua faslı gelince oradan oraya atlar, söyliyeceklerini birbirine karıştırır ve işin içinden çıkmak için de hemen bir ilâhî okumaya başlardı.

Aslında ne kulağı, ne de sesi vardı ve işte bu yüzden kilisenin içi, kesilen bir domuzun çığlığını andıran sesle dolardı bir anda.

— Tam zom olmuş bugün, dedi mihrabın dibinde oturanlardan biri. Kıyak herif doğrusu. Gene bir bardak

fazl akaçırmış. Muhakkak, bir yerlerde, karıların yanında dut olmuştur böyle.

Bu arada, mihraptan belki üçüncü defadır, papazın «İta misse est» şarkısı, bir kızılderilinin savaş narası gibi patlayıp, tüm pencerelerin camlarını zangır zangır titretti.

Bundan sonra, rahip, elinde tuttuğu kupaya, içinde bir damla daha şarap kaldı mı diye bakıp, büyük bir hayâl kırıklığı ile, dinleyicilerine döndü:

— İşte böyle. Artık defolup evlerinize dönebilirsiniz reziller ordusu. Bu iş burada biter. Şunun farkına vardım ki, Tanrının evindeki kutsal mihrabın altında bile, sizde Allah korkusu diye bir şey yaratmanın imkânı yok kızışmış itler. Allahla yüzyüze durduğunuz halde, hiç birinizde utanma kalmadığı için, kiminiz gülüyor, kiminiz öksürüyor, kiminiz burnunu çekiyor, kiminiz ayaklarını sürtüyor yere. Hattâ benim varlığım bile hepinize vız gelmede. Ulan ben burada, Meryem Anamızı, İsa Efendimizi ve de Allah Babamızı temsil ediyorum, eşşoğlu eşşekler. Eğer bunu bir daha tekrarlıyacak olursanız, âyine başlamadan evvel size hayatı öylesine bir cehennem ederim ki, dünya yüzünde de gerçek bir cehennem olduğuna tüm kalbinizle inanmaya başlarsınız. Eğer bu birinci cehennemden kurtulursanız, ikincisinden pek kurtaramazsınız paçanızı. Hadi bakalım, sallanmayalım. Marş - marş!

Aslında eski bir âdet olan ve askerî rahiplerin cezaevini ziyaret etmelerini Otto Katz da yapardı ama, bugün âyin biter bitmez, papaz odasına girip gözden kayboldu. Âyin şarabını bir kaba boşalttıktan sonra, son damlasına kadar yuvarlayıp, yardımcısının insan üstü gayreti ile atına binebildi. İşte o anda, aklına Švayk geldiği için, teker meker attan inerek, idarenin yolunu tuttu, görevli subayla konuşmak için.

Soruşturma hâkimi olan Bernis aslında bir cemiyet adamı, son derece iyi bir dansör ve ahlâk kurallarına pek fazla önem vermeyen bir kişiydi. Üstelik yazıhanesinde, canı fazlasıyla sakıldığı için, Almanca, kadınların hoşuna gidecek manzumeler yazıyordu. Elbette, insanın elinde bir stok bulunması hiç de kötü bir şey değildir. Üstelik Divanı Harp makinesinin ön önemli dişlilerinden biriydi. Öylesine çok halledilmemiş meseleler, karmakarışık olmuş dâvalar vardı ki elinde, bütün harp divanının bu yüzden kendisine son derece hürmet etmesi gerekiyordu. Ona getirilen suç delilleri sık sık kaybolur, o da yenilerini bulmak zorunda kalırdı. İsimleri karıştırır, ipuçlarını kaybeder, olayların hangi yıllarda olduğunu hatırlamaz ve bütün dâvaları kendi işine geldiği gibi görmekle yetinirdi. Örneğin, asker kaçaklarını, hırsızlık suçuyla mahkûm eder, buna karşılık hırsızlar karşısında, asker kaçağı olarak muamele görürlerdi. Bunların dışında siyasî dâvalara da bakardı ama, derbederliği yüzünden, bütün deliller kaybolduğu için, kendileri, «ne sihirdir ne keramet, el çabukluğu marifet» hesabı, bir takım ithamlar uydurur, kimsenin aklı hayâline gelmiyecek isnatlarda bulunarak, casusluktan, krala hakarete kadar türlü çeşit suçlamalarla karşısına çıkanlara hükmü giydirirdi ki, buna en fazla şaşıran gene karşısına çıkarılmış suçlular olurdu. Onca asıl önemli olan, suçlunun şu veya bu şekilde cezalandırılmasıydı.

— Merhaba, diyen Rahip, hâkime elini uzattı. Nasılsın bakalım?

— İyi değilim, oldu. Bernis'in verdiği cevap. Delilleri karıştırmış biri nâmı hesabıma. Onun için hiç bir sonuca varamıyorum. Meselâ dün herifin birini, isyana teşebbüsten cezalandırıp, ilgili makamlara yolladım. Biraz sonra herifi geri getirdiler. Bak sen şu ise ki, herifin

suçu isyana teşebbüs değil de konserve hırsızlığı imiş meğer. Ben gene bir numara koydum kâğıda. Ama, doğru mu, yanlış mı Allah bilir artık.

Hâkim, yere bir tükürük attı.

— Hâlâ kâğıt oynuyor musun? diye sordu Rahip.

— Bütün kart oyunlarında kaybediyorum. Geçende o dazlak Albayla Makao oynadım. Ne var ne yoksa, herifin cebine indi. Buna karşılık, çok neşeli bir karı tanıyorum. Peki, sende ne var ne yok, kutsal Peder?

— Bir emirerine ihtiyacım var, dedi Rahip. Bundan evvelki, akademik bilgisi olmayan yaşlı bir muhasebeciydi. Üstelik de acaiplik bakımından birinci sınıf bir yaratıktı. İçini çekip, Tanrının kendisini koruması için dua etmekten başka hiç bir işe yaramadığı için, sonunda kafam kızdı ve rezili bir piyade birliğine transfer edip, cepheye yolladım. Dediklerine göre birliği yerle bir etmişler ve de tek bir canlı kurtulmamış. Ondan sonra başka bir maskara yolladılar bana. O ise, sabahtan akşama kadar meyhanede oturup, benim hesabıma, kafayı çekmekten başka bir iş yapmıyordu. Onu da cepheye giden bir birliğe yolladım. Bugün âyinde bir herife rastladım. Benimle matrak geçmek için, vaazın ortasında hüngür hüngür ağlamaya başladı. Böyle bir adam, son derece işime yarar benim. Adı, Şvayk. On altıncı kısımda mahpus. Buraya neden kapatıldığını bilmek istiyorum. Ve eğer mümkün olursa, onu buradan alayım

Soruşturma hâkimi, çekmelerde, Şvayk'ın neden buraya getirildiğini belirten kâğıtları aramaya başladı ama, her zamanki gibi başarısı sıfır oldu.

— Her halde Yüzbaşı Linhart'tadır, dedi uzun süren bir aramadan sonra. Onu da Allah bilir ya. Anlamıyorum, ne cehenneme gidiyor bütün kâğıtlarım. Belki de, kâğıtları Yüzbaşıya ben yollamışımdır. Hele bir telefon edeyim bakalım... Alo... Hâkim Teğmen Bernis konuşu-

yor. Yüzbaşım, Svayk adında birine ait olan kâğıtların sizde olup olmadığını öğrenmek istiyorum... Şvayk'ın kâğıtlarının bende mi olması lâzım? Çok şaşırdım doğrusu... bana siz mi verdiniz? Gerçekten çok şaşırdım.. On altı numaralı barakada... On altı numaraya, benim baktığımı gayet iyi biliyorum, yüzbaşım. Yani sadece ona ait kâğıtların, sizin orda kaybolduğunu düşünmüştüm... kendime mi geleyim? Sizle böyle konuşamaz mıyım? Demek sizin büroda hiç bir şey kaybolmaz... Alo alo...

Bernis, masanın kenarına oturarak, bütün soruşturma evrakına sövmeye, bütün soruşturma personelini lânetlemeye başladı. Onunla, yüzbaşı arasındaki düşmanlık uzun bir süreden beri devam emekteydi. Ne zaman yüzbaşıyı ilgilendiren bir kâğıt, Bernis'in eline gelse, o kâğıdı bir yere koyar ve kâğıt bir daha asla bulunamazdı. Aynı şeyi de, elleri armut devşirmediği için, Yüzbaşı Linhart yapmaktaydı tabiî. Yani karşılıklı birbirlerinin kâğıtlarını kaybederlerdi. (*)

(Şvayk'a ait kâğıtlar, ilk olarak ihtilâlden sonra. Askerî Arşivde bulundu. Kendisine isnad edilen suç: «Devlet ve mutlak hükümdarı Kayser'le açıktan açığa alay etmek.» Bu kâğıtlar ise, Josef Koudela, adında birinin dosyasından çıktı. Dosyanın üzerinde küçük bir haç ve «Dâva görüldü» yazısı vardı.)

— Şvayk benim için kaybolmuş demektir artık, dedi, Bernis. Buraya çağırtacağım. Eğer kendisi bir şey itiraf etmezse, hemen sana yollarım .Gerisini artık sen alaydaki ilgililerle halledersin.

Askerî rahip gittikten sonra, hâkim ,Şvayk'ı ça-

(*) Garnizon tevkifhânesindeki mahkûmların yüzde otuzu, mahkeme edilmeden, savaş sonuna kadar, orda kalmışlardır. (Yazarın notu).

ğırttı ve bir süre kapının yanında bekletti. Zira, o anda polis müdüriyetinden gelen bir telgrafı okuyordu. Yazı, 7267 numaralı mahkûm, piyade eri Maixner'in teslim alınıp birinci kısma gönderildiğini ve kâğıdı, Yüzbaşı Linhart'ın imzalamış olduğunu bildiriyordu.

Bekleme süresi içinde Şvayk, hâkimin odasını incelemeye başladı.

Buranın insan üzerinde iyi bir etki bıraktığı söylenemezdi doğrusu. Buna sebep de duvarda asılı idam sahnelerinin resimleriydi. Galiçya'da ve Sırbistan'daki ordu fotoğrafçıları tarafından çekilmişti bunlar. Artistik resimlerdi doğrusu. Yanmış kulübeler, dalları, asılan kişilerin ağırlığı ile eğilmiş kavruk ağaçlar. Özellikle, Sırbistan'da, bütün bir ailenin asılmasını gösteren resim çok başarılıydı. Ufak bir çocuk, ana ve baba. Asılanların yanında iki süngülü nöbet bekliyor, yan tarafta bir subay, muzaffer bir komutan gibi sigarasını tüttürüyordu. Resmin öbür tarafında ise, yemek hazırlayan bir sahra mutfağı vardı.

— Sizin başınıza ne geldi, Şvayk, diye sordu hâkim, elindeki telgrafı okuduktan sonra. Ne yaptınız da geldiniz buraya? İtiraf edecek misiniz, yoksa mahkemenin hazır olmasını beklemek niyetinde misiniz? Daha fazla uzayıp gidemez bu. Sadece, başıbozuklardan kurulu bir mahkemenin, hakkınızda adil bir karara varabileceğini aklınızdan çıkarmanızı isterim. Burada ise askerî mahkemeler var. Kraliyet ve İmparatorluk askerî mahkemeleri. Haklı ve âdil. Ağır bir cezaden tek kurtulma çaresi, itiraf etmenizdir dostum.

Sorgu hâkimi, Bernis'in, karşısındaki mahkûmun kâğıtlarını kaybettiği zaman, kullandığı özel bir usül vardı. Gördüğünüz gibi bu pek o kadar önemli olmadığı gibi, bizleri şaşırtacak bir nitelikte de değildir, böyle soruşturma ve mahkemenin sonucu her zaman eşit ol-

muyordu elbette.

Bundan başka, Hâkim Bernis, kendisinin son derece keskin zekâlı bir kimse olduğuna kesinlikle inanıyordu. Öyle ki, elinde en ufak bir kâğıt, bir ipucu olmasa bile, karşısına çıkarılan kimsenin yüzüne baktığı zaman, onun yüz hatlarından, ne gibi bir suç işleyip, garnizon tevkifhanesine atıldığın şip-şak anlıyabilirdi.

Bu keskin zekâsı ve insanları tanıması yüzünden, karşısına askerî bir depoda görevli ambar memuru yanında çalışan bir çingeneyi, iki düzüne iç çamaşırı çalmak suçundan çıkarmışlar, sorgu hâkimi ise keskin zekâsı sayesinde, adamın umumî bir yerde ileri geri konuşup, orada bulunan askerlere, artık bağımsız bir devlet kurmanın zamanı geldiğini söyliyerek, siyasî bir suç işlediğini ispatlamıştı.

— Elimizde deliller var, demişti suçsuz çingeneye. En iyisi bu konuşmayı hangi meyhanede yaptığınızı ve sizi dinleyen askerlerin hangi alaydan olduğunu itiraf etmeniz.

Talihsiz çingene. Tarihle beraber, hangi meyhanede konuştuğunu, dinleyenlerin hangi alaydan olduğunu itiraf etmiş, soruşturma bittikten sonra da tevkifhaneden kaçmayı becermişti, hem de bir daha yakalanmamacasına.

— Demek hiç bir şey itiraf etmiyorsunuz, dedi Bernis, bir mezar sessizliğinde duran, Şvayk'ın yüzüne bakıp. Demek buraya neden geldiğinizi anlatmıyacaksınız bana. Hiç olmazsa bunu bana, ben size söylemeden anlatabilirsiniz. Size bir kere daha, itiraf etmenizi ikaz ediyorum. Hakkınızda çok daha hayırlı olur. Bu, soruşturmayı kolaylaştırdığı gibi, cezayı da azaltır. Bizim, sivil mahkemelerden hiç bir farkımız yoktur zaten.

— Sayın hâkim bey, dedi, Şvayk o her zamanki iyimser sesiyle. Beni buraya sokakta bulunmuş bir ço-

cuk gibi kapadılar.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Bunu açıklamak, son derece kolay sayın hâkim bey. Bizim sokakta dükkân işleten bir kömürcü var. Adamın bir de iki yaşında oğlu vardı. Masum bir sübyan. Günlerden bir gün, küçük, yürüye yürüye Vinohrady'den Liben'e kadar gidiyor. Sonra kaldırımın kenarında, bir polis tarafından bulunuyor küçük oğlan. Oğlanı karakola götürüyorlar ve iki yaşında olmasına rağmen alakoyuyorlar orada. Görüyorsunuz ya, çocuk kesinlikle suçsuz olduğu halde hapsedilmiş durumda. Eğer çıkıp birisi ona, neden karakolda bulunduğunu soracak olsa, küçük oğlan nedenini bilmediği için, cevap veremiyecek. Benim durumum a buna benziyor işte. Ben de sokakta bulunmuş bir çocuğum.

Hâkimin keskin bakışları, Şvayk'ın üzerine doğru uçtular, uçtular ama, onun üzerine çarpar çarpmaz da tuz buz oldular. Öylesine bir rahatlık, öylesine bir suçsuzluk vardı ki, hâkimin karşısında duran bu yaratığın üzerinde, nasıl olup da buraya getirildiğini anlamak mümkün değildi. İçi burulan hâkim, odanın içinde bir aşağı, bir yukarı dolaşmaya başladı. Ve eğer Şvayk'ı, Askerî Papaza göndermeye söz vermemiş olsaydı, Şvayk'ın başına gelecekleri sadece Tanrı bilebilirdi.

Sonunda, hâkim masasının başında durdu.

— Dinleyin beni, dedi, karşısında sonsuz bir rahatlıkla duran Şvayk'a, eğer bir daha karşıma çıkarılacak olursanız, çok daha başka türlü muamele ederim size... Götürün onu.

Şvayk, on altı numaraya götürüldüğü zaman, Bernis, kıdemli çavuş Slavik'i çağırdı.

— Yeni bir karar verilene kadar, Şvayk, Askerî Rahip, Katz'ın emrine verilecek. Tahliye kâğıtlarını hazırlayın ve iki asker eşliğinde Rahibe gönderin.

— Zincire vurulacak mı, Teğmenim?

Hâkim, yumruğunu olanca gücüyle masaya indirdi.

— Ulan öküz herif, daha bir saniye evvel, tahliye kâğıdı dedim.

Ve gün boyu olanların tümü birden, sorgu hâkiminin ruhunda toplanmaya başladı: Yüzbaşı Linhart ve Şvayk, bir azgın nehir gibi, kıdemli çavuzun üzerine akmaya başlamıştı. Bu akış bir taşmayla son buldu.

— Belki artık anladın, dört başı mamur taçlı bir öküz olduğunu.

Böyle lâkırdılar ancak krallarla imparatorlara söylenirdi ama, başı taçsız, kıdemli çavuş bu iltifattan hiç hoşlanmamış olacak ki, odadan dışarı çıkar çıkmaz, yerleri temizleyen bir mahkûmun kıçına şiddetli bir tekme indirdi.

Şvayk'a gelince, diye kendi kendine karar verdi, kıdemli çavuş, bir gece daha kalmalıydı ki garnizon tevkifhanesinde, o da kendi hesabına düşeni yapıp neşesini bulsundu biraz.

Garnizon tevkifhanesinde geçirilecek bir gece, anıların en unutulmazı olurdu.

On altı numaralı barakanın yanında meş'um bir adacık vardı. Tek kişilik hücreydi burası ve o gece de on altı numaradakiler, Slavik'in emriyle, disiplin cezası almış bir askerin, çavuş Repa tarafından, kaburgaları kırılırken attığı canhıraş naraları işittiler.

Yan taraftaki hücrede ses seda kesilince, on altı numaralı odada, arama sonunda mahpusların eline geçen bitlerin, kırılma sesi duyulmaya başladı.

Kapının üzerindeki bir boşlukta, önü demir parmaklıkla kapatılmış bir gaz lâmbası vardı. Kör bir ışık verdiği gibi, tütüyordu da. Gaz kokusu, yıkanmamış insanın kir kokusuna ve köşede duran, her kullanışta kapağı açılınca odaya yeni bir pislik kokusu salan, tahta

pislik yalağının kokusu karışıyordu.

Yemeklerin kötülüğü yüzünden, hazım çok güçleştiği için, mahpuslardan çoğunun karnında gaz toplanıyor ve bunlar gecenin sessizliği içinde, yellendikçe kendilerine ya şakacı bir lâfla, ya da aynı şekilde bir osurukla cevap veriliyordu.

Koridordan, nöbetçilerin ölçülü ayak sesleri geliyor, arada sırada kapının üzerindeki ufak kapak açılıp, bir görevli içeriye göz atıyordu.

Ortalardaki bir ranzadan, anlatan bir adamın, salın sesi dağılıyordu dalga dalga:

— Tüymeye kalkışmadan ve buraya atılmadan önce, on iki numaralı barakada kalıyordum ben. Aslına bakılacak olursa, daha «iyiler» kalıyorlar orada. Bir seferinde taşralı birini getirdiler yanımıza. Bu iyi adamcağız, askerleri misafir edip, evinde uyuttuğu için on dört güne mahkûm olmuş. Evvelâ bunun isyan etmek için yapılan toplantılara benzer bir şey olduğunu sanmışlar ama, sonra herifin bu işi para için yaptığı meydana çıkmış. Aslında en hafif cezalıların koğuşuna kapatılması gerekiyordu ya, orası lebalep dolu olduğu için, adamı bizim barakaya getirdiler. Herifin yanında neler yoktu Tanrım, evinden getirdiği. Üstelik her gün de birşeyler geliyordu kendisine. Her nasılsa, kendi yemeğini kendi temin etmek için izin kopartabilmiş. Üstelik, tütün içmesine de müsaade ediliyordu. Beraberinde iki büyük jambon, koca koca somunlar, yumurta, tereyağı, sigara, tütün ve insanın aklına gelebilen herşey vardı. İki sırt çantasına yükleyip getirmişti yiyeceklerini. Üstelik, herifçioğlu pezevengi, bütün bunları da kendi başına yiyeceğini sanıyordu. Dileniyorduk kendisinden. Bilmiyordu dağıtmasını. Oysa, diğerleri bir paket alınca, bunu herkese dağıtırlardı. Ama, bu rezil cimri kabul etmedi isteğimizi. On dört gün kalacağını söyledi. Bu

süre zarfında, bize verilen çürük patatesler ve askeri tayınla midesini bozamazdı doğrusu. Kendisine getirilen yemeği paylaşabilirdik. Buna itirazı yoktu. Yahut her gün sırayla birimiz yiyebilirdik onun hakkına düşeni. Öylesine kibardı ki, koğuşta bulunan bok yalağını kullanmıyordu da, tâ ertesi sabahki yürüyüşü bekliyordu bahçedeki kenefe gitmek için. Anlıyorsunuz ya iyice şımarmış rezilin biriydi. Hattâ beraberinde tuvalet kâğıdı getirmeyi bile ihmal etmemişti deyyus. Ona, karavanasını istemediğimizi söyledik. Bir gün, iki gün, üç gün geçti aradan. Herif jambon yiyor, ekmeğine tereyağı sürüyor, haşlanmış yumurtaları birbiri ardına kırıp gövdeye indiriyordu. Üstelik sigara içiyor ve de hiç birimize bir nefes olsun vermiyordu. Sigara içmek yasaktı bize ve eğer görevli onlara bir nefes verdiğini görecek olursa, kendisine muhakkak ağır bir ceza verirlerdi. Dediğim gibi bu rezalete ancak üç gün dayanabildik. Dördüncü gece sıvadık kolları. Herif uyandı ertesi sabah, ha daha evvel söylemeyi unuttum, tıkınmaya başlamadan evvel, sabah. öğle, akşam, esaslı bir şekilde hem de uzun bir süre dua ediyordu. O sabah da, duasını ettikten sonra, ranzanın altındaki sırt çantalarına uzandı. Çantalar oradaydı ama, kurumuş erik gibi bumburuşuk olmuştu. Havası boşalmıştı, anlarsınız ya. Bağırıp çağırmaya başladı, soyulduğunu haykırdı, kendisine tuvalet kâğıdından başka bir şey bırakılmadığını ilân etti her tarafa. Beş dakika devam etti bu. Bu arada biz onunla alay ediyor, yemeklerini bir yere sakladığımızı söylüyorduk. O zaman: «Biliyordum, zaten,» dedi. «Benimle şaka yaptığınızı ve bana mallarımı geri vereceğinizi biliyordum. Doğrusu ya iyi şaka yaptınız.» O zaman içimizden biri, Libenli bir delikanlıydı bu, herife «Sen şimdi yatağa gir ve battaniyeni kafana çek ve ona kadar say, sonra da çantalarına bak,» dedi. Uslu

bir çocuk gibi battaniyeyi kafasına çekip başladı saymaya: «bir, iki, üç...» diye. İşte o zaman Liben'li delikanlı: «Bu kadar çabuk sayarsan olmaz,» dedi. «Ağır ağır, hem de çok ağır say ki, olsun.» O zaman, bizimki, battaniyenin altında, muntazam aralıklarla saymaya başladı: «Bir..., iki..., üç...» On'a gelince, ranzadan inip çantaları muayene etti: «Hey ulu İsa'nın kutsal anası Meryem, ey iyi ve insaflı insanlar,» diye başladı söze. «İyi ama, çantalar eskisi gibi boş.» Herifin o budala yüzünü görünce az kaldı çatlıyorduk gülmeden. Ama, Liben'li büyük bir ciddiyetle: «Hele bir kere daha dene,» dedi. İnan olsun, herif olanlardan öylesine serseme dönmüştü ki, yatağa girip bir sefer daha saydı. Ama kalktığı vakit, tuvalet kâğıdından başka bir şey yoktu çantalarında. İşte o zaman, keçileri iyice kaçırıp, kapıyı yumruklamaya, bir yandan da: «Solyuldum, herşeyimi çaldılar, mahvoldum, açın kapıyı, İsa aşkı için açın,» diye bağırmaya başladı. Fırtına gibi doldular içeri. Hemen kıdemli çavuş Slavik ile, çavuş Repa'yı çağırdılar. Bizler ise tek bir ağız gibi, herifin aklını kaçırdığını, zira bir gün evvel, gecenin ta geç saatlerine kadar nesi var, nesi yoksa silip süpürdüğünü söyledik. Oysa, o, aralıksız ağlıyor, «Hiç olmazsa biraz kırıntı kalmıştır,» diye sızlanıyordu. Etrafta uzun bir süre kırıntı aradı ama hiç bir şey bulamadı tabiî. O kadar budala yoktu aramızda. Yiyemediklerimizi postayla yukarı kata yolladık. Yani bir ipin yardımıyla. Tabiî hiç bir şey yapamadılar bize. Aptalların şahına gelince, hâlâ: «Ama biraz kırıntı kalmış olmalı,» diye ağlıyordu. Ertesi gün hiç bir şey yemeyip, hepimizi sıkı bir göz hapsine aldı. Bakalım kim sigara içecek kim bir şey yiyecek diye. Oysa kimse ne sigara içti ne de bir lokma bir şey yedi. Ertesi gün, öğlende de dokunmadı yemeğine. Ama akşam olunca, çürümüş patateslerle, lâhanayı büyük bir iştah ile gövdeye

indirdi. Jambon ve yumurta yediği zamanlardaki gibi, dua da etmiyordu artık. O sırada içimizden biri nerden bulduysa bulduğu sigaraları çıkardı. İşte o zaman ilk defa bizlen konuşup, bir nefes vermemiz için yalvarıp yakardı ama, hava aldı bittabi.

— Ben, sizin ona bir nefes vereceğinizden korkmuştum, diye, Şvayk lâfa karıştı. O zaman bütün hikâye berbat olurdu doğrusu. Böylesine asalet, ancak romanlarda bulunur, yoksa bu şartlar altında garnizon tevkifhanesinde böylesine bir davranışa, düpedüz delilik derler.

— İyi bir de sopa atmadınız mı? diye sordu bir ses.

Ve böylece sessiz bir tartışma başladı mahkûmların aralarında. Herife sopa atılmalı mıydı, yoksa atılmamalı mıydı, diye. Çoğunluk, atılması konusunda oy verdi.

Konuşma zamanla sona erdi. Mahkûmlar uyuklamaya, bitlerin karargâh kurduğu, göğüs, göbek ve koltukaltı bölgelerini kaşımaya başladılar. Bir çoğu kör gaz lâmbasının ışığından rahatsız olmamak için, bitli battaniyeleri, başlarına çekerek uyudular.

Ertesi sabah, saat sekizde, Şvayk'a, idareye gitmesi emredildi.

— İdare kapısının sol tarafında bir tükürük hokkası vardır, içine sigara atarlar, dedi mahkûmlardan biri. Sonra birinci kata çıkarsan orada da bulunur bir tane. Koridorlar saat dokuzda temizlendiği için, belki sigara bulabilirsin.

Oysa, Şvatk, umutlarını boşa çıkardı onların. Bir daha dönmedi on altı numaralı barakaya. On dokuz iç donlu onun âkıbeti hakkında, bir hayli düşündü.

Yüzü çilden görülmeyen ve hayâli hepsinden fazla işleyen, köylü bir asker, Şvayk'ın âkıbetini açıkladı, kader arkadaşlarına. Şvayk, yüzbaşısını vurduğu için, o sabah, Motol talim sahasına götürülüp, kurşuna dizilecekti.

ŞVAYK ORDU PAPAZINA EMİRERİ OLUYOR

Şvayk'ın yeni yolculuğu, süngü takmış iki şeref nöbetçisi ile başladı. Bunlar kendisini Rahibin evine götürüp teslim edecek görevlilerdi.

Bu refakatçiler birbirini tamamlıyan iki kişiydi. Biri son derece uzun boylu ve zayıf, diğeri ise kısa boylu ve şişmandı. Uzun boylusunun sağ, kısa boylusunun ise sol ayağı aksıyordu. Her ikisi de cephe gerisinde görevliydiler. Oysa, savaştan evvel aynı askerlik dairesi her ikisini de çürüğe çıkarıp, askerlik hizmetinden affetmişti.

Büyük bir ciddiyetle caddeden yürüyorlar ve arada sırada, her önüne gelene bir selâm çakan Şvayk'a yan gözle bakıyorlardı. Sivil elbiseleri ve savaşa katılmak için aldığı kasket, garnizon tevkifhanesinin anbarında kaybolduğu için, kendisine, bir evvelki sahibi son derece şişman ve dostumuzdan bir kelle boyu daha uzun olan birinin üniformasını vermişlerdi.

Ayağındaki pantalonun içine, en azından üç Şvayk daha rahatça girebilirdi. Pantalonu çektiği zaman, göğsünün üzerine kadar geliyordu hilâfsız ve de gelen geçenin hayretli bakışlarına sebep oluyordu cabadan. Kolları yamalı, pis ve lekeli cekete gelince, bir korkuluğun üzerine giydirilmiş gibi boldu. Gene tevkifhanede verilen kep, kulaklarına kadar geçiyordu.

Şvayk, gelen geçenin gülmesine, dost bir gülümseme, ve her zamanki, o iyi, o saf, o insan bakışlarıyla cevap veriyordu.

Böylece, Karlin'e, Rahibin evine doğru gidiyorlardı.

Şvayk'la ilk konuşan, küçük şişko oldu. Mala Strana bulvarındaydılar.

— Nerelisin sen, diye sordu şişman.

— Prag'lıyım.

— Bizim elimizden kaçmazsın değil mi?

Bu sefer konuşmaya, uzun boylusu da katıldı. Ne gariptir ki, kısa boylu ve şişman kimseler genellikle, inanç dolu, iyimser olurlarsa, uzun boylu ve zayıf olanlar da bunların tam tersi olur. Şüpheci ve kötümserdirler daima.

İşte bu yüzden, uzun boylusu kısaya, şöyle dedi:

— Hiç merak etme, elinden gelse kaçar.

— Peki, neden kaçacakmış, diye merak etti şişman. Hemen hemen serbest. Garnizondan da çıktı. Tahliye emri burda paketin içinde.

— Peki, Rahibe giden o paketin içinde ne var? diye uzunu sordu.

— İşte onu bilmiyorum.

— Gördün ya, daha ne konuştuğunun bile farkında değilsin.

Karl köprüsünü, tam bir sessizlik içinde geçtiler. Karl caddesine geldikleri vakit, kısa boylu şişman, yeniden Şvayk'la konuştu:

— Ordu rahibine seni neden götürdüğümüzden haberin var mı?

— Dua etmeye, dedi Şvayk, son derece sakin. Yarın asacaklar beni. İnsan böyle durumlarda, ruhunun biraz kuvvetlenmesini ister.

— Peki ama neden, yani demek istiyorum ki... diye

uzun boylusu dikkatle sordu. Bu arada, şişmanı acımaklı bir şekilde Şvayk'a bakıyordu.

Her ikisi de taşralı zanaatkâr ve aile reisiydi askerlerin.

— Ben de bilmiyorum, diye cevap veren Şvayk, dostça gülümsedi. Bu konuda en ufak bir fikrim bile yok. Belki de kaderim böyleymiş. Kim bilir.

— Şu halde sen, eskilerin dedikleri gibi, uğursuz bir yıldızın altında doğmuşsun, dedi şişman olanı ve kederli bir yüzle Şvayk'a baktı. Bizim Jasena'da da, Prusya savaşında birini astılar. Adamı gelip aldılar, hiç bir şey söylemediler, sonra da götürüp Josefov'da astılar.

— Ben inanmıyorum bunlara, dedi uzun boylu şüpheci. İnsanı ortada fol yok, yumurta yokken asmazlar. Mutlaka bir sebep olmalı ki, buna dayanarak hüküm versinler.

— O zaman, savaş mavaş olmaz, diye açıklama yaptı, Şvayk. Sebep filân aranmaz savaş süresince. İnsana kesinlikle acımazlar. Ya gidip cephede geberecektir, ya da memleketinde asılacak. Her ikisi de vız gelir onlara.

— Yoksa sen, sen sakın siyasî olmayasın, diye sırık gibisi sordu.

Sesinin tonuna bakılacak olursa, Şvayk'a iyi davranmak, dost olmak istiyordu.

— Ben, biraz fazla siyasiyim, dedi Şvayk gülerek.

— Yoksa, nasyonal sosyalist filân mısın?

Şimdi de küçük şişman dikkatli olmaya başlamıştı. Konuşmaya karıştı.

— Bu bizi niye ilgilendirsin, dedi. Bir sürü insan gözlerini dikmiş bize bakıyor. Hiç olmazsa bir kapı aralığında filân süngüleri çıkarabilsek. O zaman böyle tehlikeli bakmazlar. Bizden kaçmazsın değil mi? Başımıza çok büyük dertler açılır sonra. Haklı değil miyim, Tonik? dedi uzuna. Beriki ise yavaş sesle cevap verdi:

— Süngüleri çıkarabiliriz. Bu da nasıl olsa bizden.

Uzun boylusu, şüpheci olduğu için, ruhu birden, Şvayk hesabına ıztırap çekmeye başlamıştı. Müsait bir kapı buldukları zaman, içeri girip, süngüleri çıkardılar. Şişman olanı, Şvayk'ın ortada değil de kendi yanında yürümesine izin verdi.

— Belki canın sigara içmek ister, dedi. Eğer... şöyle söylemek istiyordu Eğer asılmadan evvel sigara içmeye izin verirlerse. Ama, cümlesini bitirmedi. Böyle bir şeyi söylemenin büyük bir patavatsızlık olacağını düşünmüştü.

Birer sigara tellendirdiler ve Şvayk'ın muhafızları, ona; Kralovehradec'teki ailelerinden, karılarından, çocuklarından, bir toprak parçasından, bir inekten bahsetmeye başladılar...

— Susadım, dedi, Şvayk.

Uzun boylu ile, kısa boylu bakıştılar.

— Gidip bir yerde bira içebiliriz, dedi şişmanın ve uzun boylunun da buna can attığını farketti. Ama, öyle fazla görünmiyeceğimiz bir yer olmalı.

Kısayla, uzun bir daha bakıştılar ve uzunu konuştu:

— Gidelim öyleyse. Daha Karlin'e çok yolumuz var.

— Kuklik'e gidelim, diye Şvayk bir teklifte bulundu. Silâhları mutfakta bırakabilirsiniz. Dükkân sahibi Serabona, sıkı heriftir. Korkmanıza lüzum yok... üstelik piyano ile keman da çalınır orda, diye devam etti Şvayk. Ayrıca, bir sürü kızdan başka, millet meclisine girememiş kibar kişiler de gelir.

— Gidelim öyleyse, dedi uzun boylusu.

Yol boyunca, Şvayk adamlara bir sürü komik hikâye anlattığından, Kuklik'e girdikleri vakit, askerler, neşelerini iyice bulmuşlardı. Şvayk'ın dediği gibi, silâhlarını mutfağa bırakıp salona girdiler. İçerde gerçekten de keman ile piyano vardı ve tam o sırada moda olan

bir şarkıyı çalıyordu çalgıcılar: «Evet, Pancrak'ın ortasındaki tepede güzel bir yol vardır...»

Kadının biri, gece hayatından kadidi çıkmış, saçları düz taralı bir gencin kucağına oturmuş, kısık sesle şarkı söylüyordu: «Bir kız tavlamıştı ama, şimdi başkasıyla geziyor kaltak.»

Masanın birinde, sarhoş bir sardalya satıcısı, arada sırada uyanıp, masaya bir yumruk attıktan sonra: «Olmaz böyle şey,» deyip, yeniden uykuya dalıyordu. Bilârdo masasının ardındaki aynanın altına karargâh kurmuş üç kadın, bir demiryolu kondüktörüne, «Bize vermut ısmarlasana, delikanlı,» diyordu biteviye. Çalgıcıların yanında ise bir çift, Marka adında birinin devriye tarafından nasıl yakalandığı hakkında kavga ediyordu. Bir tanesi, bunu kendi gözüyle gördüğünü iddia ederken, beriki, kızın bir askerle, yatmak için Valş oteline gittiğini iddia ediyordu.

Kapının yanındaki masada ise, askerin biri, üç sivile, Sırbistan'da nasıl yaralandığının hikâyesini anlatmakla meşguldü. Kolu sargı içindeydi ama, cepleri sivillerden aldığı sigaralarla tıklım tıklımdı. Asker, artık içemiyeceğini söyleyince, içlerinden dazlak kafalı olanı:

— İç, iç sevgili asker, diyordu. Bir daha görüşür müyüz kim bilir? Senin için bir şarkı çaldırayım mı? Yetimler şarkısını sever misin?

Aslında bu, dazlak kafalının en sevdiği şarkıydı. Gerçekten de bir an sonra, kemanla piyano, bahis konusu olan şarkıyı çalmaya başladılar. Dazlak kafalı adamın gözlerine yaşlar birikmiş, kerih bir sesle şarkıya katılıyordu: «İlk defa anasıyla konuşunca, anasını çağırdı, anasını çağırdı.»

Yan masadan bir ses yükseldi:

— Kesin ulan artık bu zırıltıyı. Aslında seni para karşılığı ahaliye gösterip o yetimlerle birlikte bacağından ağaca asmalı.

Ve son bir zafer gibi, düşman masadakiler, hep bir ağızdan: «Ah ayrılık acısı, bin parça ettin kalbimi...» şarkısını söylemeye başladılar.

— Frans, diye bağırdı içlerinden birisi, şarkı bitince yaralı askere. Herifleri artık sittir et de gel bizim masada otur. Bir de suratlarına tükür hergelelerin. Ve de sigaraları getir artık. Ne o be, sen mi eğlendireceksin bu salça çanaklarını?

Şvayk ve muhafızları, bütün bu olanları büyük bir dikkatle izliyorlardı.

Hâtıralara daldı, Şvayk. Savaştan evvel, ne kadar da sık gelirdi buraya. Komiser Draşner, buraya sık sık baskınlar yapardı. Kendisinden çok korkan fahişelerse bir türkü yakmışlardı adama.

Bir seferinde Bay Draşner gelince
Allak bullak oldu her taraf
Maria körkütük sarhoştu ama
Yatmadı gene de alta.

Tam bu anda da Draşner girmişti adamlarıyla içeri. Kızgınlıktan kudurmuş bir hali vardı. Korkudan şaşkın ördeklere dönmüştü millet. Neredeyse başlarını bırakıp kıçlarıyla dolacaklardı. Tümünü birden toplamıştı polisler. Kalabalığın arasında, Şvayk da vardı. Komiser Draşner, kendisinden hüviyet sorduğu zaman, «Bunu sormak için Emniyet Müdürlüğünden izniniz var mı?» diye sormuştu. Sonra Şvayk, aynanın altında oturan bir şairi hatırladı. Kuklik'deki bütün patırdıların, müzik seslerinin ortasında şiirler yazıp, yazdıklarını orospulara okurdu adam.

Buna karşılık, Şvayk'ın muhafızlarının böylesine anıları yoktu. Onlar için son derece yeni bir yaşantıydı bu. Hoşlarına da gitmeye başlamıştı hafiften. İlk önce rahat eden ve cesaretini toplayan, kısa boylu şişman

olmuştu. Bunlar sedece iyimserlikle yetinmezler. Epikürün düşünce arzından da hoşlanırdı. Uzun boylusu, bir süre boğuştuğu kendi kendiyle, Ama, biraz sonra şüpheciliği ile birlikte yavaştan kabalığı ve tüm dikkati de kaybolmuştu.

— Şöyle bir dolanmak istiyorum, dedi beşinci biradan sonra. Şlapak dansı yaptıklarını farketmişti.

Küçük ise, kendini faniliğin tüm zevklerine kapıp koyvermişti. Yanında çenesi durmayan bir kadın verdi ve şişmanın gözleri parlamaya başlamıştı.

Şvayk içiyordu. Uzun boylusu dansettiği kadını da masaya getirdi. Sonra yeniden için, hep bir ağızdan şarkılar söylediler, masa arkadaşı kadınlara sarıldılar. Ve içkinin, ucuz aşkın, nikotinin harman olduğu bir havaiçinde insan eski bir deyimi hatırlamadan edemiyordu: «Ardımdan gelin günah nehrine.»

Öğleden sonra, yanlarına gelip oturan bir asker, kendilerine beş kron karşılığında, hem şişmeler, hem de kan zehirlenmesi temin edebileceğini söyledi. Yanındaki enjeksiyonla, ister ayaklarına, ister ellerine gazyağı sikabilirdi. (*) En azından iki ay yatarlardı hastahanede. Hele yarayı tükürükle ıslatacak olurlarsa, en azından altı ayları vardı, keyfedecek. Hattâ bazen askerlikten affetmek zorunda bile kalırdı ilgililer.

Dengesini iyice kaybetmiş olan uzun boylu, ayağının altına bir şırınga yaptırdı askere.

(*) Hastahaneye gitmek için gerçekten zararsız bir usüldür. Ama, gaz kokusu şişlikte kaldığı için, kurbanını kolaylıkla ele verir. Benzin daha iyi olduğu gibi, tesiri de daha çabuktur. Daha sonraları, eter - benzin karışımı şırınga edilmeye başladı ve zamanla daha iyilerini de buldular. (Yazarın notu)

Şvayk, muhafızlarına, akşam olduğunu hatırlattı. Rahibin evine gitmek zamanı gelmişti artık. Ama, kafası iyice dumanlanan, kısa boylusu, Şvayk'a biraz daha sabretmesi için yalvarmaya başladı. Uzun boylu da aynı fikirdeydi. Rahip biraz daha bekliyebilirdi. Ama, Şvayk, artık Kuklik'in tadının kaçtığını söyleyip, askerleri, yalnız gitmekle tehdit etti.

Kalkmadan evvel ,,yolda bir yere daha uğramak için, iki asker de, Şvayk'tan söz aldı.

Floransa adında küçük bir kahvede daha mola verildi ve kısa boylu, şişman burada, biraz daha eğlenebilmek için, gümüş saatini sattı.

Oradan çıktıkları vakit, Şvayk, askerleri kollarından tutarak idare ediyordu artık. İyiden iyiye belâ olmuşlardı başına. Ayakları üzerinde yalpa yaparlarken, kayıtsız şartsız bir meyhaneye daha gitmek istiyorlardı. Kısa boylusu. Rahibe verilecek paketi az kalsın kaybedeceğinden, Şvayk bunu da kendi taşımak zorunda kaldı sonunda.

Ayrıca, sarhoşları ikaz etmek zorunda kalıyordu. Uzaktan bir astsubay veya subay görününce, hemen bir işaret çakıyordu muhafızlarına. İnsan üstü çabalardan ve cesaretten sonra, Şvcayk, adamları, Rahibin Karlovska sokağındaki evinin önüne getirebildi.

Süngüleri de silâhlara kendi taktıktan sonra, adamların kaburgalarına vura vura, onu götürüp, Rahibe teslim etmelerini söyledi. Yoksa, kendisi onlara muhafızlık edecek değildi.

Bir kat çıktıkları vakit, kapılardan birinde raptiye ile tutturulmuş kartvizit üzerine: «Otto Katz, Askerî Rahip» yazısı vardı. Kapıyı bir er açtı kendilerine. İçeri odadan sesler ve bardak şıngırtıları geliyordu.

— Rahip hazretlerine diye uzun boylusu söze başladı ve bir selâm çaktı karşısındaki ere. Verilecek... bir...

paketle..... bir de..... adam..... var.

— Girin içeri, diye emretti asker. Nasıl geldiniz bu hale be? Rahip içerde.

Bunu dedikten sonra, asker yere bir tükürük attı.

Sonra, paketle beraber kayboldu. Holde, uzun bir süre beklediler. Nihayet açılan kapıdan dışarı çıkan rahip, yürüyerek değil, uçarak geliyordu. Üzerinde sadece bir yelek, elinde de bir sigara vardı.

— Demek şimdiden geldin, dedi Şvayk'a, Adam taktılar yanına öyle mi? Hımmm, kibritin var mı bakayım?

— Hayır efendim.

— Hımmm, niye kibritin yok? Her askerin üzerinde kibrit bulunmalı ki, gerektiğinde sigara yakabilsin. Üzerinde kibrit bulunmayan bir asker nedir bakalım?

— Kibritsiz askerdir, efendim, diye cevap verdi Şvayk.

— Tamam. Kibritsiz bir askerdir. Doğru. Ve kimsenin sigarasını yakamaz. Evet bu birinci soruydu. Şimdi gelelim ikincisine. Ayakların terler mi, Şvayk?

— Hayır efendim.

— Bu da ikincisiydi. Şimdi üçüncüsü. Şnaps içer misin Şvayk?

— Hayır efendim. Şnap içmem, sadece rom içerim.

— Güzel. Çok güzel. Şu askere bir bak hele. Bugün için onu, Teğmen Feldhuler'den ödünç aldım. Ve kendisi hiç bir şey içmiyor. Ye-şil-ay-cıy-mış. İşte bu yüzden de cepheye gidecek çünkü böyle bir adam, benim işime yaramaz. Buna, emireri değil, inek derler. Sadece su içip öküz gibi bağırmak marifet değildir.

— Demek içki içmezsin ha, dedi diğer askere dönerek. Utanmıyor sunun ulan budala. Sana iki tokat atayım da gör gününü.

Bundan sonra, rahibin dikkati, Şvayk'ı getiren iki askere takıldı. İkisi de doğru durmak için, silâhlarına dayanıyor ve ileri geri sallanıyordu.

— Demek ka-kafaları çektiniz ha! dedi Rahip. Demek vazife esnasında sarhoş oldunuz. Bu yüzden sizi hapsettireceğim. Şvayk, al silâhlarını şunların elinden ve mutfağa götürüp, inzibatlar gelene kadar, başlarında nöbet bekle. Şimdi hemen kışlaya te-le-fon edeceğim.

Ve Napolyon'un ünlü; «Savaşta durum her an değişebilir,» sözü, doğruluğunu bir kere daha ispat etmiş oldu.

Sabahleyin kaçmasından korktukları için süngü takıp, onu buraya getiren erlerin başında, şimdi kaçmasından korkulan adam nöbet tutuyordu.

— Birşeyler içmek istiyorum, dedi şişko iyimser. Buna karşılık, uzun boylusu, bir şüphecilik krizine tutulmuştu. Bütün bunların büyük bir ihanet olduğunu söylüyor ve yüksek sesle, Şvayk'a çatıyor, kendilerini bu duruma onun düşürdüğünü, zira ertesi sabah asılacağı için ona acıdıklarını ileri sürüyordu. Şimdi artık görebiliyordu, dua ve asılmanın ne menem bir yalan olduğunu.

Ses etmiyen Şvayk, kapının önünde volta atıyordu.

— Ne büyük aptallarmışız meğer, dedi uzun boylusu.

Sonunda, Şvayk bütün şikâyetleri dinledikten sonra konuştu:

— Hiç olmazsa şimdi, savaşın, karamelâ yemek olmadığını anladınız. Ben sadece görevimi yapıyorum. Ben de bu işin içine tıpkı sizler gibi düştüm ama, sonradan talihim biraz yaver gitti.

— Ben içecek bir şey istiyorum, dedi tombul iyimser, şaşkınca.

Uzun boylusu kalkıp, yalpalıyarak, kapının yanına geldi.

— Bırak eve gidelim. İşleri berbat etme, arkadaş.

— Uzak dur benden, dedi Şvayk. Başınızda nöbet tutuyorum. Artık tanımıyoruz birbirimizi.

Bu arada, rahip belirdi kapıda.

— Kışla ile irtibat temin etmeme imkân olmadı. Haydi şimdi basıp evinze gidin ve bir daha sakın görevdeyken iç-içmeyin. Marş!

Askerî rahibin hesabına şunu söylememiz gerekiyor. Kendisi, daha telefonu olmadığı için kışlaya filân telefon etmeyip, sadece gece lâmbasının sapı ile konuştu.

2

Şvayk, askerî rahibin evinde üç günden beri emirerliği yapıyordu ama, bu süre içinde, rahibi sadece bir defa görebilmişti. Üçüncü gün, Teğmen Helmich'in emireri gelerek, Şvayk'a, gelip rahibi almasını rica etti.

Yolda, emireri, Şvayk'a, rahibin, teğmen ile kavga ettiğini ve piyanoyu kırdığını anlattı. Kör kütük sarhoş olduğu için, eve dönmek istemiyordu.

Teğmen Helmich de sarhoş olduğundan ,kafası iyice kızmış ve rahibi koridora atmıştı. Ve şu anda Şvayk'ın komutanı, kapının yanında yere oturmuş, sırtı duvara dayalı uyuyordu.

Şvayk, olay yerine geldiği zaman, sarhoş rahibi omuzlarından tutarak sarsalamaya başladı. Beriki bir süre homurdanıp, açtı gözlerini. Tam o sırada esas duruşa geçen, Aslan Asker, bir selâm çaktı:

— Sayın komutanıma, burada olduğumu arzederim.

— Peki ne istiyorsun... burada?

— Sizi almaya geldim, efendim.

— Demek beni almaya geldin... peki nereye gideceğiz?

— Evinize efendim.

— Peki eve neden gidiyormuşuz... belki evde yokumdur.

— Siz yabancı bir evin koridorundasınız, efendim.

— Peki... ben... buraya ...nasıl... geldim?

— Buraya misafirliğe geldiniz efendim .

— Ben ziyarete... filân gitmedim... İşte bunda yanıldın.

Şvayk, rahibi yerden kaldırıp ,duvara dayadı. Adam iki yana sallanıyordu. Sonra birden, Şvayk'ın üzerine yuvarlandı.

— Vay anasını kapaklanıyorum be... kapaklanıyorum ,diye tekrarladı ve budalaca sırıttı.

Sonunda, Şvayk, adamı yeniden yapıştırdı duvara. Adam yeniden uyumaya başladı. Şvayk sarsarak uyandırdı, rahibi.

— Ne istiyorsun? diye sordu rahip. Aynı zamanda kayıp, yere oturmak için büyük bir çaba gösteriyordu... Kimsin sen bakalım.

Şvayk, adamı yeniden duvara bastırıp cevap verdi:

— Kutsal Pederin, emireri olduğumu arzederim, efendim.

— Benim emirerim filân yok, dedi rahip ve yeniden Şvayk'ın üzerine yuvarlanmayı denedi... Ben kutsal peder filân değilim... Domuzun biriyi mben, dedi içkinin insana sağladığı açık sözlülükle. Lütfen bırakın beni beyim. Çünkü, sizi tanımıyorum.

Bu küçük kavga, Şvayk'ın tam zaferi ile sonuçlandı. Zaferinden memnun olan Şvayk, bunun tadını çıkarmak için, adamı merdivenlerden sürüye sürüye aşağı indirdi. Kapıya geldikleri zaman rahip, sürüklenerek caddeye çıkarılmak istenmesini protesto etti.

— Ben sizi tanımıyorum, beyciğim ,diyordu aralıksız, Şvayk'la dövüşürken. Sen Otto Katz'ı tanır mısın? O benim işte... Piskoposun yanında da bulundum, diye homurdanıp, kapının pervazına tutundu. Vatikan benimle son derece ilgileniyor, anlıyor musun?

Şvayk şimdi «arzederim, efendim, kutsal peder» lâflarını bir tarafa bırakmış ve adamla inandırıcı bir şekilde konuşmaya başlamıştı.

— Bırak beni, diye ihtar etti. Yoksa, şaplağı yersin ağzının ortasına. Eve gidiyoruz. Hadi bakalım, yallah. Ses seda istemem.

Rahip, kapının peravızını bıraktıktan sonra, Şvayk'ın üzerine abandı.

— Hadi gel bir yere gidelim. Ama, Şuhus'a gitmem, bir sürü borcum var oraya.

Şvayk, yüklendi, sokağa çıktıktan sonra, rahibi sürükleye sürükleye, kaldırımı izleyerek evine kadar götürdü.

— Kim bu adam ,diye sokaktaki seyircilerden biri sordu.

— Kardeşim, dedi Şvayk. İzinli olduğu için, beni ziyarete geldi ve sevincinden içip körkütük oldu. Beni öldü sanıyormuş çünkü.

Son kelimeleri işiten rahip, hiç kimsenin anlamasına imkân ve ihtimal olmayan, ıslıkla çaldığı bir operet parçasını hemen keserek, çevrede toplanmaya başlıyan seyircilere döndü:

— İçinizde ölmüş olanlar, hemen alay yazıcısına müracat etsin. Üç günü geçirmek olmaz... etsin ki, cesedine biraz kutsal su serpelim.

Sonra, derin bir sessizliğe gömüldü. Kendini zorlamasından az kaldı yüzükoyun yere kapanacaktı ama, Svayk tuttu adamı. Koltuklarının altından tutarak, yeniden eve doğru sürüklemeye başladı.

Kafası öne düsmüş, ayakları, belkemiği kırılmış bir kedi gibi yerlerde sürünen, rahip, mırıldanıyordu:

— Dominus vobiscum... et cum spiriyu tuo. Dominus vobiscum.

Bir araba durağına geldikleri zaman, Şvayk, rahibi

bir duvara yaslıyarak, arabacılarla pazarlık etmek üzere yürüdü.

İçlerinden bir tanesi, yaptığı açıklamada, bu beyi çok iyi tanıdığını, bir sefer evine götürdüğünü ve bu hâtayı bir daha asla yapmıyacağını söyledi.

— Arabanın içine kustu, diye tafsilât verdi. Üstelik parayı da vermedi. Tam iki saat dolaştırdım herifi, ancak ondan sonra evini bulabildi. Aradan bir hafta geçtikten ve ben de en azından üç defa ziyaretine gittikten sonra, çıkarıp beş kron verdi.

Uzun süren tartışma ve gevezeliklerden sonra, arabacılardan biri, rahibi evine götürmeyi kabul etti.

Şvayk, duvara yaslanmış, uyuyan rahibin yanına döndü. Başındaki siyah melon şapkayı (genellikle sivil gezerdi) birisi alıp götürmüştü.

Şvayk, adamı uyandırıp, arabacının yardımı ile arabaya bindirdi. Artık büsbütün kapıp koyvermişti kendini. Şu anda Şvayk'ı, yetmiş beşinci alaydan Albay Just zannediyor ve defalarca aynı şeyi söylüyordu:

— Sakın bana kızma arkadaş. Senli benli konuşuyorum diye bozulmana lüzum yok. Çünkü, ben bir domuzum.

Bir an, arabanın sarsıntısından kendine gelir gibi olup, dikelerek oturdu ve tanınmış bir şarkıdan bir parça okumaya başladı. Ayrıca bunun, kendi hayâl mahsulü olduğu da düşünülebilir.

O güzel günleri düşünüyorum
Kucağında oturduğum anlar
Domaşlice yakınındaki Merklinde
Erkeğim öpmüştü beni ağzımdan.

Bir an sonra yeniden boş patates çuvalı gibi olduğu yere yığılıp kendinden geçti. Sonra Şvayk'tan tarafa dönüp, mânalı mânalı göz kırparak sordu.

— Bugün nasılsınız asil efendim?

— Sayfiye için bir yere gidiyor musunuz, diye ikinci soruyu sordu, kısa bir duraklamadan sonra. Şimdi artık her şeyi çift görmeye başlamıştı.

— Daha şimdiden boyunuz kadar bir oğlunuz var, deyip, Şvayk'ı işaret etti.

— Doğru otur be! diye Şvayk bağırdı adama. Zira, rahip, koltuğun üzerinde emeklemeye uğraşıyordu. Ben seni yola sokmasını bilirim, ulan!

Rahip, birden sakinleşip, ufacık domuz gözleriyle, hiç bir şey anlamadan pencereden dışarı bakmaya başladı. Başına neler gelmişti, ne olup bitiyordu?

Tam mânasıyla şuurunu kaybettiğinden, Şvayk'a dönerek utangaç bir sesle sordu:

— Çıkarabilir miyim, sayın bayan?

Bu arada, pantolonunu çıkarmaya uğraşıyordu.

— Çabuk ilikle düğmelerini domuz oğlu domuz, diye bağırdı Şvayk. Bütün arabacılar tanıyor, seni .Zaten bir seferinde de burasını domuz ahırına benzetmişin, etrafa kusup. Bundan bir evvelki gibi de borç takacağını aklından çıkar.

Rahip, başını ellerinin arasına alarak, kederli bir şekilde yeniden şakımaya başladı: «Kimse sevmiyor beni artık...» Şarkıyı birden keserek, Şvayk'a bir açıklama yaptı.

— Affedersin ama, sevgili arkadaşım, sen aptalın birisin. İstediğim şarkıyı söylerim ben.

Sonra fikrini değiştirip, ıslık çalmaya çabaladı. Islık yerine, ağzından öylesine bir prrrrr, sesi çıktı ki, araba duruverdi o an.

Ancak, Şvayk'ın açıklamasından sonra, yeniden yola çıktılar. Bu arada rahip, sigara ağızlığını bir kibritle yakmağa çalışıyordu.

— Yanmak istemiyor, dedi bütün kibritlerini çak-

tıktan sonra. Sen üfleyip söndürüyorsun.

Tekrar ipin ucunu kaçırıp, kahkahalarla gülmeye başladı.

— Amma komik ha, koca tramvayda yalnız kaldık. Değil mi meslekdaşım?

Ve ceplerini aramaya başladı.

— Bileti kaybettim, diye bir nara attı. Durun, biletimi bulmam lâzım.

Sonra, ellerini umutsuzca iki yana açtı.

— Devam et sürmeye...

Bundan sonra, peltek peltek konuşmaya başladı:

— Bir çok vak'alarda... elbette ki... intizam lâzım... her şeyden evvel... Yanılıyorsunuz... iki kat çıkacağız... öyle mi?... bu bir kaçış... hayır beni değil, sizi ilgilendiriyor, madam... para mı vereceğim?..

Yarı uyuklarken hayalî bir düşmanla kavga ediyordu bu defa. Sebebi ise arkadaşının, lokantada pencere yanını kendisine vermeyişiydi. Daha sonra arabayı tren sanıp, pencereden sarkarak, Almanca ve Çekçe haykırmaya başladı:

— Nymburk! Aktarmaaaa!

Şvayk, rahibi ceketinden çekerek yerine oturttu. Rahip bu sefer treni de unutmuş, hayvan seslerini taklide başlamıştı. En fazla takıldığı, horoz olmuştu. Kukkuriiikuuuu, sesi çın çın ötüyordu arabanın içinde.

Kısa bir süre sonra, huzursuz bir şekilde, büyük gayretler sarfederek kendini arabadan atmaya kalkıp, yoldan gelene geçene, hergeleler diye bağırdı. Bunun hemen arkasından mendilini dışarı atarak durmaları için bir çığlık attı. Bavulunu düşürmüştü çünkü. Sonra yeniden anlatmaya başladı:

— Budejovice'de bir zamanlar bir davulcu vardı... evlendi... ertesi yıl da öldü gitti.

Rahip, kahkahalar atmaya başladı.

— Komik bir hikâye değil mi?

Bütün yol boyunca, Şvayk, rahibe insafsız bir sertlikle muamele etti.

Arabadan atlamak, yahut oturduğu koltuğu parçalamak gibi ufak yaramazlıklara kalkıştı. Şvayk, adamın kaburgalarına basıyordu yumruğu, beriki ise bunu bünu büyük bir umursamazlıkla karşılıyordu.

Sadece bir sefer, isyan edip arabadan atlamaya çalıştı. Canı artık araba yolculuğu yapmak istemiyordu. Zira, gayet iyi biliyordu ki, Podmokli yerine, Budejovice'ye gidiyorlardı. Şvayk, bir dakika içinde bu isyanı da bastırıp, adamı yerine oturttuktan sonra, uyumaması için dikkat etmeye başladı. Bu arada söylediği en nazik cümle:

— Uyumaya kalkayım deme, kadavra! olmuştu.

Rahip birden derin bir melankoli krizine kapılıp, hüngür hüngür ağlamaya başladı ve Şvayk'a bir anası olup olmadığını sordu.

— Ben yapayalnızım ey iyi ahali, diye bağırdı pencereden, elimden tutun benim.

— Fazla kızdırma kafamı, dedi Şvayk, eğer bu işe bir son vermiyecek olursan gider herkese, körkütük olduğunu söylerim.

— Ben hiç bir şey içmedim ki, arkadaş, dedi rahip. Son derece ayığım.

Sonra birden ayağa kalkarak, selâma durdu.

— Albayım, sarhoşum ben... domuzun biriyim ben. Bunları şaşılacak bir içten gelenlikle söylemişti.

Şvayk'a dönerek, yalvarmaya başladı:

— Atın beni otomobilden. Ne diye beraberinizde götürüyorsunuz?

Tekrar yerine oturup konuştu:

— Ayın etrafında bir hale oluyor... ruhun ölümsüzlüğüne inanır mısınız yüzbaşım... Bir beygir cennete gi-

rebilir mi?

Yeniden kahkahalar atmaya başladı, birden kederlenip, aptalca Şvayk'ın yüzüne bakıp sordu:

— Affedersiniz beyefendi, ama sizi bir yerlerden gözüm ısırıyor. Viyana'da bulundunuz mu? Ben sizi oradaki seminerlerden hatırlıyorum.

Bir süre de Latince şiirler okumaya başladı: «Aurea prima satas aetasquae vindice nullo.»

— Bu böyle devam edemez. Atın beni dışarı. Peki neden atmak istemiyorsunuz? Hiç bir şey olmaz bana. Yani acı patlıcanı kırağı çalmaz. Burnumun üzerine düşmek istiyorum, dedi kararlı bir sesle.

— Beyefendiciğim, diye devam etti, yalvarırcasına. Sevgili dostum, bana bir şamar atsana.

— Bir mi, iki mi? diye Şvayk sordu.

— İki.

— Buyrun...

Rahip, yüksek sesle, yediği şamarları hesapladıktan sonra, son derece mutlulandı.

— Çok faydası vardır, diye açıkladı. Mideye son derece iyi gelir ve de hazmın kolaylaşmasına yardım eder. Şimdi bir tane de ağzımın ortasına vurun lütfen.

— Bütün yüreğimle teşekkür ederim, dedi, Şvayk isteğini yerine getirir getirmez. Son derece memnundu. Şimdi de lütfen yeleğimi parçalar mısınız?

Akla hayâle gelmiyecek isteklerde bulunuyordu, rahip. Şvayk'a, bacağını büküp çıkarması için yalvardı evvelâ, sonra boğmasını rica etti. Bunun ardından tırnaklarının sökülmesi ile ön dişlerinin kırılması arzusu belirtildi.

Eski Roma'daki dini bütün hıristiyanlara yapılan kencelere benzer şeyler istiyordu. Derken, Şvayk'a, kafasını kesmesini ve bir çuvala koyarak, Moldau nehrine atmasını söyledi.

— Ô zaman kafamı küçük yıldızlarla süsliyecekler. En azından on tane isterim ben.

Arkasından at yarışlarından bahsederken, birden bale'ye geçti ama, bu konuda da fazla durmadı.

— Çardaş dansı yapar mısınız? diye Şvayk'a sordu. Peki, ya ayı dansını bilir misiniz? Böyle yapılır...

Şvayk'ın üzerine atlamak istediyse de beriki, adamı sille tokat yerine oturttu.

— Canım bir şey istiyor, diye yeniden haykırdı rahip. Ama ne istediğimi ben de bilmiyorum. Ne istediğimden sizin haberiniz var mı?

Düşünceli bir şekilde başını önüne eğdi.

— Ne istediğim, benim umurumda mı? Size gelince sayın bay, bu sizi hiç ilgilendirmez. Çünkü, tanışmıyoruz. Peki ama orda durmuş neden öyle bakıyorsunuz bana? Eskrim bilir misiniz?

Bir ara, yeniden kavgacı olmaya çalışıp, Şvayk'ı koltuktan atmayı denedi.

Şvayk, adamı yatıştırdığı gibi, hiç çekinmeden, kendi fizikî üstünlüğünü de ispat etti bu arada. O zaman, rahip sordu:

— Bugün, pazartesi mi, cuma mı?

Ayrıca, Aralık'ta mı, yoksa Temmuz'da mı olduklarını da merak ediyor, bu arada akla gelmeyecek bir sürü sual soruyordu:

— Evli misiniz? Gongonzola peynirini severek mi yersiniz? Evinizde tahta kurusu var mıydı? İşleriniz iyi gidiyor mu? Köpeğinizde solucan var mı?

Daha sonra açıklamalar yaptı. Bir kaç yıl evvel aldığı, çizmelerinin, kamçısının, kılıcının borcunu ödememişti hâlâ.

— Böyle şeyler için ne param vardı, ne de zamanım. Hıçkırdı. Belki bu size acı geliyordur. Ama, söyle bana arkadaşım, ah, ah, ahhh. Başka ne yapabilirdim? Beni

gerçekten affetmelisiniz.

— Ototerm, diye devam etti ama, unutuverdi birden. Bir saniye evvel söylediklerini hatırlamıyordu. Evet, sıcak tencere diyorlar adına. Yemeği veya içecekleri, ilk hararetinde muhafaza ediyor. Hangi kart oyunu sizce daha makbuldür? Febl mi? Yoksa, yirmi bir mi?

— Ben seni gerçekten bir yerde gördüm, diye bağırıp, Şvayk'ı kucaklıyarak, salyaları akan ağzıyla, öpmeğe çalıştı. Seninle aynı okula gittik biz.

— Sevgili oğlum benim, dedi acıklı bir sesle ve ayağını okşamaya başladı. Son gördüğümden beri ne kadar da düyümüşsün. Bütün dertlerden sıyrılıp, ilerlemen ne güzel.

Bir ara, kendisini şairane hislerle dolu zannedip, mutlu yüzlerin ve yanan yüreklerin güneşe dönüşlerinden dem vurdu.

Sonra, dizlerinin üzerine çökerek, duaya başladı:

— Bizim kutsal bakiremiz Meryem. Aynı anda kahkahalarla gülüyordu.

Nihayet evinin önünde durdular ama, adamı arabadan çıkarmak bir hayli zor oldu.

— Daha gelmedik, diye haykırdı. İmdaaat! Aşağı atıyorlar beni... daha gezmek istiyorum!

Kelimenin tam anlamı ile arabadan çekile çekile çıkarıldı. Tıpkı, kabuğundan çıkan, akıllı bir sümüklü böcek gibi, Bir ara, nerede ise parçalayacaklardı rahibi. Ayağını kuvvetle koltuğa vurdu. Sonra onları aldattığını söyliyerek deli gibi güldü.

— İçimi çıkarıyorsunuz efendiler.

Bundan sonra, arabacının yardımı ile sürüklenerek, kapıdan içeri sokulup, aynı şekilde merdivenleri çıkarak, evindeki bir divanın üzerine boş bir çuval gibi atıldı. Bu arada, otomobil, kendisini tutmadığı için, kesinlikl1e metelik vermiyeceğini söylüyordu. Ancak, onbeş dakikada,

kalın kafasına, geldikleri taşıtın otomobil değil, atlı araba olduğu, sokulabildi.

Oysa inadediyor, geldikleri arabanın payton olduğunu söylüyordu.

— Beni aldatmaya uğraşıyorsunuz, deyip arabacıya ve Şvayk'a, pis pis göz kırptı. Buraya yürüyerek geldik be!

Sonra büyük bir kurumla, cebinden çıkardığı cüzdanı arabacıya fırlattı.

— Al, hepsini al. Bir kuruş eksik, bir kuruş fazla hiç bir şey farketmez benim için.

Eğer gerçekten doğruyu söylemek isteseydi, otuzaltı kuruş demesi gerekiyordu. Zira, sadece bu kadar para vardı, cüzdanının içinde. Ama, böyle kuru gürültüye pek papuç bırakacağa benzemeyen arabacı, rahip şamarlardan bahsederken, iyice ve de bir uzman gibi, üzerini aradı.

— Hadi atın şamarı. Ne o? Ayakta duramam mı sanıyorsunuz? Beş şamara dayanırım vallahi!

Sonunda, arabacı askerî rahibin ceplerinden birinde, bir beş kron buldu ve çekti gitti. Giderken de bir yandan hem kendi talihine, hem de papazın gelmişine, geçmişine lânetler ediyordu. Bu kadar zamanını aldıkları yetmiyormuş gibi, bir de aldatılmıştı üstelik.

Bir hayli zor oldu rahibin uyuması. Ardı arası kesilmeyen plânlar yapıyordu. Her türlü şeyi öğrenecekti. Piyano çalmasını, dansetmesini ve balık kızartmasını.

Ondan sonra, Şvayk'a olmayan kızkardeşini vermeye söz verdi. Sonra bir yatağa gömülmek istediğini bildirdi ve aslında herkes kendisini bir insan gibi görüyordu ama, asıl kıymeti bir domuzunkinden fazla değildi, diye açık seçik fikrini belirttikten sonra, nihayet uykuya dalabildi.

3

Şvayk, ertesi sabah, rahibin odasına girdiği zaman, adam yattığı koltukta kafasını insan üstü bir gayretle zorluyarak, kendisini kimin böyle garip bir şekilde ıslattığını ve neden pantalonlarının deri koltuğa ve etine böyle yapıştığını merak ediyor, bunun sırrını çözmeye çalışıyordu.

— Rahip efendiye arzederim, dedi Şvayk, kendileri bu gece...

Bir kaç kelime, rahibe, üzerine birisinin su döktüğü şüphesinde, ne derece yanılmış olduğunu ispat etti. Kafasında son derece büyük bir ağırlık vardı ve kendisini berbat hissediyordu.

— Hiç bir şey hatırlamıyorum, Yahu ben yataktan bu koltuğa nasıl geldim?

— Aslında öyle bir şey yapmış değilsiniz. Zira, eve gelir gelmez, sizi koltuğa yatırdık ve daha ileri gitmemize ne imkân, ne de fırsat oldu.

— Peki, neyim vardı benim? Bir şey mi oldu bana? Sarhoş muydum yoksa?

— Hem de öyle az buz değil. Tam olmuştunuz. Hattâ ufak bir alkol deliliği bile geçirdiniz. Eğer yıkanır ve üzerinizi değiştirirseniz, bunun size iyi geleceğini sanıyorum.

— Dayak yemiş gibi her tarafım ağrıyor, diye şikâyette bulundu rahip. Sonra susuzluktan için yanıyor. Dün kavga ettim mi ben?

— Pek o kadar önemli değildi efendim. Hararetinize gelince, dünkü hararetinizin devamı. Böylesine bir durumdan kolay kurtaramaz insan kendini. Örneğin ben bir marangoz tanırım, adamcağız ilk defa 1910 yılında, içki içip sarhoş oldu. Ertesi sabah öylesine susamıştı ve kendini öylesine kötü hissediyordu ki, hemen tuzlu balık alıp yeniden içmeye başladı. Ve bu tam dört yıldan

beri devam ediyor da, kimse zavallıya en ufak bir yardımda bulunamıyor. Her cumartesi gider ve tam bir haftalık tuzlu balık alır. İşte bu böyle bir dönme dolaptır, derdi bizim doksan birinci alayın kıdemli baş çavuşu.

Rahip gerçekten de fecî bir durumdaydı ve bu durumu da onun dipsiz bir ümitsizliğe düşmesine sebep olmuştu. Eğer o anda birisi onu işitmiş olsaydı, kendisini muhakkak, Dr. Aleksander Bateks'in konferanslarından birinde: «Alkolün kötülüklerini açıklıyayım. Bu belâ en iyi adamlarımızı öldürüyor. Alkolle mücadele bir hayat memat meselesidir,» adlı konuşmayı, yahut da, «Yüz ahlâk kıvılcımı» nutkunu dinlediğini sanırdı.

Rahip, elbette ki, kendi özel stilinde konuşuyordu.

— Eğer insan, diye başladı söze, Arak, Maraskino, Konyak gibi asil içkiler içmiş olsa mesele yok .Ama, ben dün genever içtim. Aşıl şaşılacak, bunu nasıl içmiş olabilmemdir. Rezil bir tadı var. Tıpkı makine yağı gibi. İnsanlar bir sürü kepazelikler icad edip, bunu suymuş gibi içiyorlar. Bir kere bu Genever denen rezaletin rengi olmadığı gibi, insanınboğazını da ateş düşmüş gibi kavuruyor. Bari, bir sefer Mehren'de içtiğim gibi hakikisi olsaydı canım yanmazdı. Ama, içtiğim, odun ispirtosu ile bir çeşit nebati yağdan imâl edilmişti. Nasıl zırvalıyorum değil mi?

— İçki zehirdir, diye bir karara vardı sonra. Eğer gerçekten iyi ve hakikî olsa mesele yok elbette. Ama eğer fabrikalar düzenbaz yahudiler tarafından idare ediliyorsa, sonuç böyle olur işte. Aynı şeyi Rom için de söyliyebiliriz. Hakikisi, ender bulunan bir kıymetli taş gibidir.

— Keşke evde biraz ararot rakısı olsaydı, diye içini çekti. Ne kadar iyi gelirdi mideme. Gerçek ararot rakısı. Şu bizim Bruskalı Yüzbaşı Şnabl'da olan gibi.

Ceplerini karıştırıp, cüzdanını araştırdı.

— Otuzaltı kuruşum var. Şu koltuğu satsam, diye

ekledi, ne dersin bu işe? Acaba koltuk almak isteyen biri var mı çevrede? Ev sahibine, birine ödünç verdiğimi, yahut çalındığını söylerim .Yok, yok. Koltuğu bırakalım bir yana. En iyisi seni, Yüzbaşı Şnalb'a yollarım ve benim nâmı hesabıma, yüz kron borç istersin. Dün kumarda bir hayli kazandı. Eğer orada bir başarı sağlıyamazsan, yoluna devam edip, Vrşovice kışlasına gider. Teğmen Mahler'i görürsün. Diyelim ki talih, orada da yüzüne gülmedi. Hradçani'ye gidip, Yüzbaşı Fişer'i gör. Kendisine, atın taksit parasını içtiğimi, şimdi ise, ödemem gerektiğini anlatırsın. Eğer talihin orada da yaver olmazsa, o zaman da ya herru, ya merru deyip, piyanoyu rehine veririz. İhtiyaten bir kaç satırlık bir mektup yazayım. Sakın atlatılayım deme. Onlara bu paraya gerçekten ihtiyacım olduğunu, meteliksiz kaldığımı anlat. Ne halt edersen et, ama sakın boş elle döneyim deme. Zira, o zaman soluğu cephede alırsın. Yüzbaşı Şnabl'a sor bakalım, o ararot rakısını nereden alıyormuş. Öğren ve iki şişe al.

Şvayk, kendisine verilen görevi üstün bir başarı ile sonuçlandırdı. Dürüst hali, insana güven veren yüzü, karşısındakilere, söylediklerinin, doğru olduğu kanısını veriyordu hemen.

Şvayk, Yüzbaşı Şnabl'a, Yüzbaşı Fişer'e ve de Teğmen Mahler'e, papazın beygir taksidi ödemek zorunda olduğunu söylemenin lüzumsuz olduğunu düşünerek, işi sağlama bağlamak için, efendisinin gayri meşru çocuklarına, nafaka ödemek mecburiyetini açıkladı ve her gittiği yerden de para aldı bu yalanla.

Şvayk, çıktığı seferden geri dönüp, elindeki üçyüz kronu, gösterdiği zaman rahip, yıkanıp üstünü başını değiştirmişti. Paraları görünce, tarifsiz bir şekilde şaşırdı.

— Hepsini birden aldım, dedi Şvayk. Böylece ne ya-

rın, ne de öbür gün para bulmak derdinden kurtulmuş olduk. Tereyağından kıl çeker gibi oldu. Sadece, Yüzbaşı Şnabl'ın önünde diz çöküp yalvarmak zorunda kaldım. Gerçekten insafsız bir yaratık. Ama kendisine, nafaka ödemek zo...

— Nafaka mı?

— Evet efendim. Nafaka! Yani çocukların bakım parası. Siz kendiniz, bana, ne uydurursan uydur ama, eve boş elle dönme dediniz. Bizim orda bir kunduracı vardı ve de beş kadına nafaka ödemek zorundaydı. Her zaman borç alabilirdi. Zira, herkes onun başının gerçekten belâda olduğuna inanmıştı. Bana, sizin kızın nasıl bir kimse olduğunu sordular. Ben de son derece güzel bir kız olduğunu ve henüz onbeşini doldurmadığını söyledim. O zaman ,üçü birden sevgilinizin adresini istediler benden.

— Nefis bir hikâye uydurmuşsun ,Şvayk, dedi rahip, ve derin derin içini çekerek odanın içinde bir aşağı, bir yukarı volta atmaya başladı.

— Yeni bir rezalet daha yarattık böylece, deyip, alnını tuttu. Nasıl da başım ağrıyor.

— Kendilerine, bizim sokaktaki ihtiyar ve sağır bir kocakarının adresini verdim, diye Şvayk açıklamasına devam etti. Meseleyi köklü olarak halletmeye çalıştım. Çünkü, herşeyden evvel emir emirdir. Bana atlatılmamamı emretmiştiniz. Adamlar piyanoyu almak için kapıda bekliyorlar. Taşımaları için bir iki adam bulup getirdim, kutsal peder. Piyano buradan giderse hiç de fena olmaz. Daha iyi yer açılır. Böylece sermayemiz de biraz çoğalır ve siz bir kaç gün rahat edersiniz. Eğer ev sahibi, piyanonun ne olduğunu sorarsa, ben ona gereken izahatı verir, piyanonun bazı telleri koptuğu için tamir edilmek üzere, fabrikasına yolladığımızı söylerim. Biraz evvel kapıcı kadına da asöyledim zaten. Heriflerin piya-

noyu sırtlayıp, arabaya bindirdiklerini görünce şaşırmaması için. Ayrıca, koltuğa da bir alıcı buldum. Benim eski bir dostum. Eski mobilya alım satımı yapar. İkindi üzeri gelecek. Bu zamanlarda deri koltuklar iyi para ediyor üstelik.

— Bunlardan başka bir şey yapmadın değil mi Şvayk, diye sordu, rahip. Başı hâlâ ellerinin arasında olduğu gibi, son derece şaşkın bir hali vardı fazladan.

— Kutsal rahibe şunu da arzetmek isterim ki, emrettiğiniz gibi iki şişe değil, beş şişe ararot rakısı aldım. Böylece evde içecek bir şeyler bulunur. Şimdi piyanoyla gidebilir miyim. efendim. Hiç olmazsa rehinci kapanmadan yetişebilelim.

Rahip, şaşkınca, eliyle başına vurdu. Bir an sonra ise piyano, kapıda bekliyen arabaya yüklenmişti bile.

Şvayk, rehinciden geri geldiği zaman, rahibi açılmış bir şişe ararot rakısının önünde kafayı çekerken buldu.

Yeniden sarhoş olmuştu Otto Katz. Yarından sonra, yepyeni bir hayata başlıyacağı üzerine, Şvayk'a yemin etti.

Zira, içki içmek, maddiyatçılığın ta kendisiydi ve insanın aslında, ruhunu yaşatması ve Tanrıya dönmesi lâzımdı.

Bir saat kadar felsefe yapıp, üçüncü şişeyi açtığı zaman, koltuğun alıcısı geldi. Rahip, koltuğu kelepir fiyatına sattıktan sonra, adamı birlikte içmeğe dâvet etti. Oysa adam, gidip bir gece masası almak zorunda olduğunu açıklayınca, bir hayli hayâl kırıklığına uğradı din adamı.

— Ne yazık ki bende yok, dedi rahip, üzgün bir sesle. İnsan herşeyi birden düşünemiyor ki!

Alıcı gittikten sonra, papaz, Şvayk'le dostça konuşup, bir şişeyi de onunla birlikte bitirdi. Konuşmaların büyük bir kısmı, rahibin kadınlarla maceraları ve is-

kambil oyunu üzerindeydi.

Geç vakitlere kadar oturdular. Akşam geldiği zaman, onları neşeli bir şekilde konuşurken buldu.

Oysa, gece durum yeniden değişti. Papaz bir gün evvelki halini alıp, Şvayk'ı bir başkası ile karıştırıp konuştu:

— Kayıtsız şartsız. Olmaz efendim. Bir yere bırakmam. Seni. O kızıl saçlı istihkâm öğrencisini hatırlıyor musun?

Öğrenci hakkındaki övgü konuşması, Şvayk'ın sabrını taşırana kadar devam etti.

— Yeteri kadar zırvalarını dinledim,. diye başladı Şvayk. Şimdi git zıbar yat ve hemen horlamaya başla. Anladın mı?

— Elbette. Şimdi hemen gider ve de zıbarıp yatarım, benim eşssiz hazinem. Hatırlarsın değil mi, beraber beşinci sınıfa giderdik seninle de sana eski Yunancada yardım ederdim .Sonra, Zbraslav'da bir villâmız vardı. İstimbotla, Moldau'dan giderdik oraya... Moldau'nun ne olduğunu biliyor musun?

Şvayk, adamı soyunması için zorladı. Söz dinleyen rahip bir arada tanımadığı bir takım kimseleri protesto ediyordu.

— Görüyorsunuz ya efendiler, dedi dolapla, saksıdaki kaktüse, akrabalarım nasıl muamele ediyorlar bana?

— Ben kendi öz akrabalırımı tanımam, dedi kararlı bir sesle. Sonra yatağa girdi. Taş çatlasa, yerle gök bir olsa ve de üstüme saldırsa, akrabalırmı tanımıyorum işte.

Ve birden rahibin gürültülü horultuları odayı doldurmaya başladı.

4

İşte, Şvayk'ın eski evine giderek, hizmetçisi bayan

Müller'i de ziyareti bugünlerde rastlar. Şvayk içeri girdiği zaman, karşısına çıkan hizmetçinin yeğeni iki gözü iki çeşme ağlıyarak, Şvayk'a, ihtiyar hizmetçi kadının, onu seferberlik dairesine götürdüğü akşam polis tarafından tevkif edildiğini anlattı. Divanı Harb'in karşısına çıkan hiçareye hiç bir suç isnad edilemediği için, kendisini Steinhof'daki toplama kampına yollamışlar. Hattâ ondan bir kart bile gelmiş.

Şvayk bu evcil kadının kartını alıp okudu:

«Sevgili Annika! Burada son derece iyiyiz. Herkes sıhhatli. Yanımdaki yatakta yatan komşum lekeli... ve bundan başka, çiçek... Yoksa herşey mükemmel.

Bundan başka, yeteri kadar yemeğimiz var. Ayrıca topladığımız patates... ile çorba yapıyoruz. İşittiğime göre bay Şvayk'ı da... Nerede yattığını bulmaya çalış da savaştan sonra mezarına çiçek dikelim.. Sana söylemeyi unutmuştum. Tavan arasının o en karanlık köşesinde bir köpek yavrusu olacak. Ama, beni ikinci defa... zamandan beri yiyecek hiç birşey bulamadığı için artık vaktin çok geç olduğunu sanıyorum. Şimdi her halde sükûn içinde... yanında istirahat etmekte ve... dir.»

Kartın üzerinde boydan boya bir de damga vardı: İmparatorluk ve Krallık Toplama Kampı Steinhof'da sansür edilmiştir.

— Küçük köpek de gerçekten ölmüştü, diye içini çekti, bayan Müller'in yeğeni. Artık apartmanımızı da tanıyamazsınız gibime geliyor. Bir kaç terzi kıza kiraya verdim. Onlar da burasını bir dikiş atölyesi yaptılar. Duvarlarda hep moda resimleri, pencerelerde de çiçekler var.

Bayan Müller'in yeğenini, yatıştırmanın imkânı yoktu.

Sonunda, kadın kesik ağlamalar arasında fikrini söyliyerek, Şvayk'ın cezaevinden kaçtığını, artık kendi hayatının da sonu geldiğini açıkladı ve sonunda Şvayk'-

la, kaçak bir maceraperestle konuşur gibi lâf etmeye başladı.

— Çok doğru, dedi Şvayk. Tıpkı söylediğiniz gibi oldu. Nasıl da bildiniz bayan Kejr? Kaçmam hususunda yerden göğe kadar hakkınız var. Ama, daha evvel tam onbeş adet onbaşı ve çavuşu vurmak zorunda kaldım. Aman sakın bunu kimseye söylemeyin...

İçeri kabul edilmediği için, Şvayk evini terketmek zorunda kaldı.

— Temizleyicide yakalarımla, bir kaç gömleğim var bayan Kejr. Bari lütfen onları alın da savaştan sonra giyecek sivil bir şeylerim olsun. Sonra dikkat edin, elbise dolabıma güveler girmesin. Ayrıca yatağımda yatan kızlara da tarafımdan mahsus selâm edin.

Şvayk, buradan çıkınca, «Kupa» birahanesine gitti. Bayan Palevic, karşısında Şvayk'ı görür görmez, burada ona servis yapılmıyacağını açıkladı. Çünkü, muhakkak cepheden kaçmıştı.

— Kocam, diye yeniden başladı eski hikâyeye. Halbuki o kadar dikkatliydi. Ama zavallı, hiç bir şey yapmadığı halde, hâlâ orada kapalı. Zindanlarda çürüyor. Buna karşılık da, cepheden kaçan bir takım insanlar, ellerini kollarını sallaya sallaya sokaklarda dolaşıyorlar. Geçen hafta gene buraya gelip, sizi aradılar.

— Biz, sizden daha dikkatli olduğumuz halde, diye bitirdi sözünü, çok daha talihsisiz. Herkeste, sizde olan talih nerde?

Smiçov'lu kuyumcu olan bir ihtiyar, bu konuşmayı işittikten sonra. Şvayk'ın yanına gelerek konuştu:

— Affedersiniz beyefendi. acaba beni dışarda bekler misiniz? Sizinle konuşmam lâzım.

Dışarı çıktıklarında, adam, bayan Palevic'in konuşmalarından onun bir kaçak olduğunu anladığını açıkladı.

Kenidisinin oğlu da kaçmıştı askerden ve şimdi Jasena'da, babaannesinin yanında oturuyordu.

Adam, Şvayk'ın yemin billah, asker kaçağı olmadığını anlatmasına kulak bile vermeden, eline bir on kronluk şıkıştırdı.

— İlk yardım bu, dedi. Ve Şvayk'ı kolundan tutup, köşe başındaki şarapçıya götürdü .Sizleri gayet iyi anlıyorum. Benden korkmanız için hiç bir sebep yok.

Şvayk, gecenin geç saatlerinde eve döndüğü zaman, rahip hâlâ gelmemişti.

Şafak sökerken geldiği zaman, Şvayk'ı uyandırdı.

— Yarın gidip, askerî bir âyin yapacağız. Hemen acı kahve yap. Yanında rom olsun. Yahut daha iyisi, sadece romla su getir.

ŞVAYK ASKERÎ RAHİPLE BİRLİKTE ÂYİN İDARE EDİYOR

İnsanları gebertmenin ilk hazırlıkları daima Tanrı, yahut insanların kendi hayâllerinde yarattıkları daha yüksek bir kimse tarafından hazırlanır.

Eski Fenikeliler, yakaladıkları esirin gırtlağını kesmeden evvel, son derece büyük bir dinî tören tertiplerlerdi. Bu olaydan bir kaç bin yıl sonra da insanlar, elerindeki gençleri savaşa yollayıp, düşmanlarına öldürtmeden evvel de aynı şeyi yapıyorlardı.

Guana ve Polinezya'da yamyamlar düşmanlarını yemeden, yahut işe yaramaz kişileri; misyonerler, seyyahlar, çeşitli ticaret firmalarının temsilcileri, ya da şu veya bu şekilde fazla meraklıları; kurban etmeden evvel, Tanrılarına dua edip bir tören yapmayı ihmal etmezlerdi.

Gene kutsal kişiler, kurbanlarını yakmadan önce, kilisede âyinler tertipler, şarkılı, müzikli bir şekilde dualar ederlerdi.

Gene suçluların idamlarında, daima hazır ve nâzır olup, kanunla işbirliği yapan papazlar, oradaki varlıkları ile, idam edilecek olanları her zaman için rahatsız etmişlerdir.

Prusya'da bir papaz, mahkûmu idam kütüğüne kadar takip eder. Avusturya'da, bir katolik rahibi, darağacının dibinde dinî bir âyin yapar. Fransa'da, giyotine; Amerika'da elektrikli iskemleye; İspanya'da, hayâli ge-

niş biri tarafından icad edilen boğulma sandalyesine; Rusya'da ihtilâlciler duvar dibine, daima papazların eşliğinde götürülmüş ve bu adamlar ölmeye gidenlerin her zaman peşlerine takılmışlardır.

Dünyanın bir çok yerlerinde, ölüme giden mahkûmlar, bir kere, çarmıha gerilmeyi yaşamışlardır. Kendilerine sanki şöyle denmek isteniyor: «Senin sadece kafan kesilecek, seni asıyoruz, seni boğuyoruz, yahut, senin vücudundan on beş bin volt ceryan geçiriyorum ama, sen İsa efendimizin çarmıhta neler çektiğini biliyor musun?»

Dünya savaşının kıyma makinesi de papazların takdisinden mahrum edilmezdi elbette. Dünyanın bütün ordularındaki papazlar, ekmeklerini yedikleri tarafın galip gelmesi için dua ederlerdi, aynı Tanrıya.

İsyan eden yahut kaçan askerlerin idamlarında, bir papaz kendini gösterir. Çek lejyonerlerinin idamlarında da daima bir rahip hazır bulunmuştur.

Sonradan kendisine «Kutsal» lâkabı takılıp, bir elinde kılıç, bir elinde haç bulunan ve Baltıklı esirlerin yok edilmesinde hazır olan, haydut Votjech'den bu yana fazla bir değişiklik olmamıştır, insanlık tarihinde.

Bütün Avrupa'da insanlar koyun sürülerinin mezbahaya gitmeleri gibi cephelere giderlerken, mezbaha kralları, yahut celepleri, yani imparatorlar, krallar ve buna benzer yüksek kişiler, papazların yardımı ile sürülerini bir araya toplayıp, onları takdis ettirdikten sonra, bir de kendilerine: «Vatanım uğrunda denizde, karada, havada filân falan,» diye bir de yalan yemin ettirirler.

Askerî âyinler iki fırsatta yapılırlar. Bunlardan birincisi, cepheye gitmeden evvel, ikincisi ise, cephedeki katliamdan evvel. Bir seferinde, hatırlarım, tam âyinin ortasında bir düşman uçağı, sahra mihrabının tam üzerine bir bomba atmış ve geriye, papazın kanlı cüppesin-

den başka bir şey kalmamıştı.

Olaydan sonra, rahip hakkında bir din kurbanıymış gibi yazılar yazılırken, bizim uçaklarımız da düşman toprakları üzerinde, aynı mertebeye eriştirecekleri rahip aramakla meşguldüler..

Bir hayli eğlendirmişti bu olay bizi. Mezarın başındaki basit haçın üzerinde, papazın gömülmesinden bir gece sonra, şöyle bir yazı belirdi:

Bizi gebertecek olan iniverdi tam tepene
Sen söz verdin bizi yollamaya cennete
Tam âyin ortasında kafana indi bomba
Bacaklarından gayri, hepten uçtun havaya

4

Şvayk, eski korsanlarınkini bile gölgede bırakacak bir rom içkisi hazırladı. Hilâfsız, on yedinci yüzyılın denizcileri böylesine bir içkiyi içtikten sonra hiç bir şekilde şikâyette bulunamazlardı.

İşte bu yüzden, son derece memnun olan rahip, sordu:

— Böyle içki hazırlamasını nereden öğrendin bakalım?

— Bir kaç yıl, evvel diye söze başladı. Şvayk, Bremen'de serserilik ederken, gemisini kaybetmiş bir kemici bana şöyle demişti: «İçkiyi öylesine yapacaksın ki, içtikten sonra denize atladığın zaman, yüzerek Manş denizini geçebilesin. Yoksa, hafif bir içkiyle denize girdiğin zaman, köpek yavrusu gibi boğulursun alimallah.»

— Böyle bir içkiden sonra, sahra âyinini mükemmel idare ederiz, Şvayk, dedi rahip. Sanırsam, evvelâ bir kaç veda cümlesi söyliyeceğim. Sen de anlarsın ya, sahra âyini garnizon cezaevinin kilisesindeki o rezillere tiyatro oynamak demek değildir. Böyle bir görevde, insanın kafasını serin tutması gerekir. Bizim bir sahra mihrabı var. Portatif. Hani neredeyse cebine bile sokarsın.

— Hay kutsal İsa'nın bakire anası Meryem, diyen rahip, eliyle alnına vurdu. O mihrabı nereye koyduğunu biliyor musun Şvayk? Sattığımız koltuğun içine. Meğer ne menem öküzlermişiz biz.

— Gerçekten de büyük talihsizlik, dedi Şvayk. Ben mobilyacıyı tanıyorum ama, dün karısını gördüm yolda. Bizim ahbab, çalınmış bir dolap aldığı için, içerde yatıyormuş. Bizim koltuğa gelince, Vrşovice'de bir öğretmene satılmış. Bir sahra mihrabının başına gelebilecek büyük felâket bu. Hele evvelâ içkimizi içelim, ondan sonra gider mihrabı ararız. Zira, öyle sanıyorum ki, böyle bir sahra âyinini mihrapsız yapamazsınız.

— Evet. Eksik olan sadece mihrap. Diğer malzeme, talim yerinde mevcut. Üstelik marangozlar da bir sahne yaptılar oraya. Âyinde ekmek dağıtacağımız tepsiyi Brevnov'dan ödünç alıyoruz. Ben kendi şarap kâsemi götüreceğim... ama acaba nereye koydum?

Düşündü biraz.

— Farzet ki, düşürüp kırdım, yahut kaybettim. O zaman, yetmişbeşinci alaydaki Teğmen Witinger'in, kupasını alırız. Bir kaç yıl evvel bir at yarışında birinci geldiği zaman kazanmıştı. Sıkı bir binicidir doğrusu. Viyana ile Mödling arasındaki kırk kilometreyi, bir saat kırksekiz dakikada aldı. Ayrıca, her zaman bu dereceyi tutturur. Neyse, zaten dün bunu kendisiyle konuşmuştum. Peki ama ey aptal oğlu aptal! Ne halt etmeye mihrabı koltuğun içine koyarsın?

Usta gemicinin tarifi üzerine hazırlanan içkiyi içerlerken, rahip kendi kendine türlü çeşit küfürler edip, belki bir daha asla işitilmiyecek gariplikte beddualarda bulundu. Gerçekten de kendi evinde olduğu belliydi şu anda.

— Haydi gidelim de mihrabı arayalım, diye destek oldu Şvayk. Bak sabah oldu. Gidip üniformamı giydik-

ten sonra, bir içki daha içeceğim.

Sonunda yola çıkabildiler. Mobilyacının karısına giderlerken, Rahip, dün gece «Tanrının inayetiyle» çok para kazandığını ve piyanoyu, rehinden çıkaracağını söyledi..

Aslını söylemek gerekirse, bu bir kabile reisinin, kesilecek kurbana verdiği söze benziyordu. Mobilyacının uyku sersemi karısından, koltuğun yeni sahibi Vrşovice'li öğretmenin adresini aldılar. Rahip son derece dostça davranıyordu. Kadının yanağından bir makas aldıktan sonra, gerdanını da gıdıklamayı ihmal etmedi.

Vrşovice'ye yayan gittiler. Zira, rahip açık havanın, düşüncelerini berraklaştırdığını ve düşünmesinin gerekli olduğunu açıkladı.

Vrşovice'deki Tanrı korkusu büyük olan ihtiyar öğretmenin evinde, kendilerini hiç de hoş olmayan bir sürpriz bekliyordu. İhtiyar efendi, koltuğun içinde, mihrabı bulunca, bunun kaderin kendisine bir hediyesi olduğunu sanıp, Vrşovice kilisesinin rahibine hediye etmişti. Hattâ, mihrabın arkasına da şöyle bir yazı kazılacaktı: «Kutsal Tanrının kilisesine; Tanrının 1914 yılında emekliye ayrılan öğretmeni Bay Kolarik tarafından hediye edilmiştir.» Rahiple, Şvayk'ı, sabahın bu saatında iç donu ile karşılamak zorunda kalan ihtiyar, olaya son derece üzülmüştü.

Onunla konuştukları zaman, adam onlara, koltuğu satın aldığı zaman, bu kelepirin, gerçekten Tanrının bir mucizesi olduğuna inanmış, eve geldiği zamansa, içinden gelen bir ses: «Bak bu koltuğun içinde ne var,» demişti. Hattâ rüyasında gördüğü bir melek de kendisine «Koltuğun içine bak,» diye emretmiş o da verilen sözü dinlemişti.

Koltuğun içinden üçe katlanır, üstelik arkasında, kutsal resim için bir de raf bulunan küçük mihrap çıktı-

ğı zaman, diz çöküp, uzun bir süre dua etmişti. Bu onun ruhuna verilmiş en büyük hazineydi. Mihrabı kaptığı gibi, kiliseyi süslemesi için oraya götürüp, papaza teslim etmişti.

— Hiç doğru bir iş yapmamışsınız, dedi rahip. Size ait olmayan bir eşya bulduğunuz vakit, bunu götürüp, polise teslim etmeniz gerekir. Yoksa, Allhın belâsı bir papaza değil.

— Bu mucize yüzünden başınıza bir sürü dert gelebilir, diye Şvayk, ekledi. Siz sadece bir koltuk aldınız. Yoksa, Millî Savunmaya ait olan bir mihrap değil. Böyle gaipten gelen bir hediyenin fiyatı çok yüksek olabilir. Doğrusunu söylemek gerekirse. meleklerin tümüne birden boş verecektiniz. Zhora'da adamın biri, tarlasını sürerken bir kupa buluyor. Aslında bu bir kilise yağmasından çalınmış ve olay unutulup, daha iyi zamanlarda satılmak için, oraya gömülerek saklanmış. İşte o da bulduğunu gaipten gelen bir hediye sanmış ve altın kupayı eriteceği yerde, kiliseye hediye etmek için, papaza götürmüş. O zaman papaz adamın vicdanı sızladığı için, bunu geri getirdiğini sanıp, belediye reisine haber salmış. Belediye reisi ise, jandarmaya bildirmiş olayı. Tabiî onlar da bu zavallıyı suçsuz adamı yakalamışlar ve de kilise soymaktan dolayı vermişler mahkemeye. Abuk sabuk konuşmuş tabiî dâva süresince, meleklerden filân bahsetmiş, hattâ işin içine Meryem Anamızı bile karıştırmış ama, hiç gözünün yaşına bakmayıp, on yılı geçirivermişler boynuna fıkaranın. En iyisi siz bizimle beraber kiliseye kadar gelin de rahip efendi, Millî Savunma Bakanlığına ait olan bir malı geri vermekte güçlük çıkarmasın. Sahra mihrabı, bir kedi veya çorap olmadığı için, önüne gelene hediye edilmez.

İhtiyar öğretmen giyinirken, vücudu, zangır zangır titrediği gibi, dişleri de takırdıyordu.

— Ben kötü bir şey olduğunu aklıma bile getirmedim bunun. Sadece, bizim fakir kilisemize ufak bir şey hediye etmek istedim.

— Evet, Millî Savunma Bakanlığının hesabına, dedi Şvayk, bıçak gibi keskin bir sesle. Tanrı bizi, böyle gaipten gelen hediyelere sahip olmaktan korusun. Çotebor'lu Pivonka adında biri de, karşısına çıkan tasmalı bir ineği, gaipten gelen bir hediye diye almıştı.

Zavallı emekli öğretmen, bu konuşmalardan öylesine şaşkına dönmüştü ki, acele ile giyinip, bu işi ve de karışıklıkları bir an evvel düzeltmekten başka hiç bir şeyi düşünemez olmuştu.

Vrşovice papazı hâlâ uykudaydı. Büyük bir telâşla uyandırıldığı zaman, bağırıp çağırmaya başladı. Uyku sersemliği ile, ölüm döşeğinde yatan birisine son âyini yapmak için çağırıldığını sanmıştı.

— İnsanları şu son âyini yapmaktan vazgeçirip de rahat bıraksınlar ne olur sanki, diye homurdandı. Bu arada, istemiyerek giyiniyordu bir de utanmadan insanın en tatlı uykusunda, ölmeye kalkıyor reziller. Ondan sonra da, para konusunda gırtlak gırtlağa pazarlık da cabası.

Oturma odasında karşılaştılar. Bir tarafta, Vrşovice'deki katolik sivillerin Tanrı temsilcisi, öbür tarafta ise, savaş gücünün askerî Tanrı temsilcisi.

Aslında ise bu, bir siville bir asker arasındaki çekişmeden başka bir şey değildi.

Rahip, sahra mihrabının, bir koltuğa ait olmıyacağını söyleyince, askerî rahip, bunun, sadece siviller tarafından ziyaret edilen bir kiliseye daha az ait olduğunu belirtti.

Bu arada, Şvayk, fakir bir kiliseyi, askeriyenin parasıyla zengin etmenin çok kolay bir iş olduğunu belirtti. «Fakir» kelimesini üstüne basa basa, küstahça söylemişti.

Sonunda, kilisenin rahibi yazılı bir belge karşılığı, mihrabı geri verdi. Belgede şöyle yazılıydı:

«Kısa bir süre için ve de tesadüfen, Vrşovice kilisesine gelmiş olan sahra mihrabını aldığımı bildiririm.

Askerî Rahip Otto Katz»

Bu kutsal mihrap, aslında Viyana'da her türlü dinî eşya yapan, - kutsal resimlerden şarap kupasına kadar bir âyine ne gerekirse- Yahudi firması Moritz Mahler'den satın alınmıştı.

Kutsal kiliseye hürmeten, bu üç parçalı mihrap, sahte altın yaldıza boyanmıştı ki, bu da kilisenin iç yüzünün dışa vurması demekti.

Mihrabın üç parçasına yapılan resimlerin de neyi kasdettiğini anlamak için insanın son derece kuvvetli bir hayâl gücüne sahip olması gerekiyordu. Bu bir mihrap olduğu gibi, aynı zamanda Zambezili kabile reisleri, yahut Buryat ve Moğolların Şamanları tarafından da kullanılabilirdi.

Uzaktan bakıldığı zaman, çiğ renklerle yapılmış olan mihrap, daha ziyade, demir yollarına girmek isteyen memurlarda daltonizm hastalığının olup olmadığını anlamak için göz doktorlarının kullandıkları resimlere benziyordu.

Sadece bir şekildi belli olan. Kafasında bir aziz hâlesi olan anadan doğma üryan bir insan. Vücuda gelince, çürüyüp dağılmaya başlıyan bir kazın kıçının aldığı yeşil renge boyanmıştı.

Kimsenin bu kutsal kişiye bir fenalık ettiği yoktu. Zira, her iki tarafında melek olması gereken iki kanatlı yaratık bulunmaktaydı. Oysa, resmi görenler, kutsal kişinin, bu her iki yanındaki refakatçılardan son derece ürküp, korkudan avaz avaz bağırdığını sanıyordu. Melekler aslını söylemek gerekirse, bir masal kitabının hayâlî hayvanlarına benziyordu. Kanatlı kedi ile, cehen-

nem canavarları arasında bir acayiplik.

İkinci resim ise, Tanrısal üçgeni anlatıyordu, yani: İnanç, umut ve sevgi. Sanatçı, güvercini hiç de fena yapmamıştı. Öyle bir kuş resmi yapmıştı ki, bu bir güvercin olduğu gibi, Lingorin cinsi bir tavuk da olabilirdi.

Buna karşılık, Allah Babamız, kovboy filimlerinde seyirciyi heyecandan heyecana sürükliyen, Teksaslı bir hayduda benziyordu.

Buna karşılık, Tanrının oğlu, hafif göbekli, neşeli bir genç adamdı ve ayağına mayoya benzer bir şey geçirmişti. Bütünüyle bir atlete benziyordu doğrusu. Elindeki haçı, öylesine bir kibarlıkla tutmuştu ki, insan bunun bir tenis raketi olduğunu sanabilirdi.

Üçüncü resmin ise, neyi temsil ettiğini tahmin etmenin imkân ve ihtimali mevcut değildi.

İşte bu yüzden, askerler aralarında daima çekişirler ve bu bilmeceyi çözmeye uğraşırlardı. İçlerinden bir çoğu, bunun büyük sahradan bir manzara olduğunu sanıyordu.

Resimlerin altında şu yazı vardı: «Kutsal Meryem, İsa'nın anası, merhametini üzerimizden eksik etme.»

Şvayk, mihrabı son derece becerikli bir şekilde, tuttukları arabanın içine soktuktan sonra, çıkıp, arabacının yanına oturdu. İçerde ise kutsal peder, ayaklarını mihrabın üzerine dayamış, yan gelip, rahatça oturmuştu.

Yol boyunca, Şvayk, arabacı ile savaş üzerine konuştu. Dik kafalı âsinin biriydi arabacı. Örneğin, Avusturya silâhlı kuvvetlerinin zaferlerini şu şekilde belirtiyordu: «Sırbistan'da yeteri kadar dayak yediler,» ve buna benzer lâflar. Nizamiye kapısında, içerde ne olduğunu soran nöbetçiye, Şvayk şu cevabı verdi:

— Tanrısal üçgen, Meryem'le birlikte, askerî papaz.

Bu arada, talim sahasında cepheye sevkedilecek, sıralar büyük bir sabırsızlık içinde beklemedeydiler. Üs-

telik daha bir hayli de bekliyeceklerdi. Zira, şimdi kutsal kupayı almak için, Teğmen Witinger'e gitmek zorundaydılar. Bundan sonra da, Brevnov manastırından ödünç aldıkları âyin malzemesini temin etmeleri gerekiyordu. Buradan da anlaşılacağına göre, bir sahra âyini düzenlemek hiç de kolay bir iş değildir.

— Şu veya bu şekilde halledeceğiz işi, dedi, Şvayk, arabacıya, talim sahasına kurulan sahnenin yanına geldikleri vakit. İşte o zaman, bir gerçek çıktı ortaya. Rahip, dinî törendeki yardımcısını unutmuştu .Her zaman bir piyade erini alırdı yanına. Oysa, şimdi bu yardımcı, sahra telefon bölüğüne tayin olunarak cepheye gitmişti.

— Üzülmeye lüzum yok, kutsal peder, dedi Şvayk. Ben yaparım bu işi.

— Daha evvel yaptın mı?

— Hayır, hiç yapmadım ama, insan hayatta her şeyi denemeli bir kere. Savaştayız şimdi. Ve insan savaşta oldumuydu, hayatında aklına bile getirmediği bir çok işleri yapmak zorunda kalır. Ayrıca,**cum spiritu tuo dominus vobiskum**, gibi zevzekliği söylemeyi kolayca beceririm. Üstelik, kedinin sıcak tütün etrafında dolanması gibi, sizin etrafınızda dönmek, ellerinizi yıkamak, şarap kâsesini tutmak, güç bir iş değil...

— Pekâlâ. Çok güzel, dedi papaz. Ama, sakın bana su içirmeye kalkışayım deme. Hemen şimdiden, ikinci çanağa da şarap doldur. Ben sana her zaman, sağa mı yoksa sola mı gitmen gerektiğini işaret edeceğim. Hafifçe bir ıslık öttürdüm mü, sağa. Islıklar iki oldu mu sola. Ayrıca İncil'i de pek o kadar taşımana lüzum yok. Aslına bakarsan bu yaptığımız gerçek bir maskaralıktan başka bir şey değil. Korkmuyorsun değil mi?

— Ben hiç bir şeyden korkmam, efendim. Hattâ papaz yardımcılığından bile.

Askerî rahip: «Hepsi bir maskaralık,» dediği zaman yalan söylememişti.

Her şey, yağdan kıl çekercesine kolay oldu.

Rahibin konuşması son derece kısa ve açıktı.

— Askerler! Sizlerin savaş hattına gitmeden evvel burada bir araya gelmemizin sebebi, yüreklerimizi Tanrıya çevirerek, onun bize zaferi vermesi ve bizleri koruması için dua etmektir. Sizleri daha fazla tutacak değilim. Hepinize yolculuğunuzda iyi talihler, başarılar dilerim.

Sahra âyinlerinin bu kadar kısa olmasına sebep, savaşta kullanılan taktiğin ve savaş kurallarının bir zorunudur. Örneğin, otuz yıl savaşlarında, yapılan sahra âyinleri de son derece uzun tutulurdu. Modern savaş tekniği ve hareket kabiliyetinin çabuklaşması, sahra âyinlerinin de çabuk ve kısa olmasını sağlamıştır. Bu âyin, tastamamına on dakika sürmüş, ve mihraba yakın oturanlar, rahibin âyin boyunca ikide bir ıslık çalmasına bir hayli şaşmışlardı.

Şvayk, kendisine verilen emirlere, harfi harfine, itaat etti. Evvelâ mihrabın sağ tarafına, sonra sol tarafına gidiyor ve: «Et cum spirtu tuo» dan başka lâf etmiyordu.

Aslında, Şvayk'ın yaptığı, yakaladığı esirin etrafında zafer dansı yapan bir kızılderiliyi andırıyordu ama, gene de talim sahasının o tozlu, sıkıntılı havası yok olmuş ve Gotik kilisesinde yakılan günlük kokularının yerini, erik ağaçlarının ve arka taraftaki açık helâların kokusu almıştı.

Herkes, fazlasıyla neşesini buldu. Subaylar, Albayın çevresine toplanmışlar, birbirlerine açık saçık hikâyeler anlatıyorlardı. Her şey plânlandığı gibi aksamadan gitti. Arada sırada erlerin arasında bazı sesler duyuluyordu:

— Bir yudum da bana versene be!

Bu arada orta çağlarda büyücü yakılırmışcasına, mavi bir duman, erlerin arasından yükselip dağılıyordu.

Albayın bir püro tellendirdiğini gören bütün assubaylar sigara içmeye başlamıştı.

Sonunda bir emir duyuldu:

— Dua'ya.

Birden, üniformaların meydana getirdiği kocaman kurşuni dörtgenin çevresinde bir toz bulutu yükseldi Tümü birden Teğmen Witinberg'in, Viyana - Mödling at yarışında kazandığı kupanın önünde diz çökmüştü, çünkü.

Görünüşe göre, kupa doluydu ve herkes, papazın, erata çaktırmadan şaraptan içmek için yaptığı garip numaraların farkındaydı. Otto Katz, sıraların arasında dolaşırken, ikide bir:

— O, bundan içti, diyordu.

Bu gösteri iki defa yapıldı. Ve sonra bir kere daha:

— Dua'ya, emri duyuldu.

Bunun ardından, bando mızıka, «Tanrım bizi koru.» ilâhisini, ellerinden geldiği kadar, marşa benzetmeye uğraşarak çaldı. Ondan sonra da yürüyüş başladı, cepheye gitmek için.

— Topla şu hırdavatları, dedi rahip, mihrabı ve diğer âyin araçlarını göstererek. Gidip ait olduğu yerlere bırakalım.

Sonra kiraladıkları arabaya binerek, herşeyi hemen hemen yerine teslim ettiler, âyin şarabından başka, herşeyi.

Eve gelip de, talihsiz arabacıyı, bu uzun yolun parasını almak için, alay muhasebesine yolladıktan sonra, Şvayk, rahibe sordu:

— Affedersiniz, kutsal peder. Böyle bir âyinde yardımcılığı yapanın, rahibin dininden olması gerekmez mi?

— Elbette, dedi Rahip. Yoksa, âyinin hiç bir değeri kalmaz. Hükümsüzdür.

— Öyleyse çok büyük bir hata yaptık efendim, diye açıkladı Şvayk. Ben vaftiz edilmedim. Ah ne kadar da talihsizim.

Rahip, bir süre Şvayk'a baktı, ses etmedi, sonra omuzunu okşıyarak:

— Hele şişede kalan şu âyin şarabını iç, dedi. Ondan sonra, kiliseye döndüğünü düşün.

DİNÎ BİR TARTIŞMA

Arada sırada , Şvayk'ın, asker ruhları kurtarıcısını, günlece görmediği oluyordu. Rahip vaktinin büyük bir kısmını, görevi ile meyhaneler arasında bölüştüğünden eve pek gelme fırsatını bulamıyordu. Pek seyrek geldiği zamanlarsa, kir pas içinde, üstü başı perişan, tıpkı iyice kızışan ve damlarda aşk hayatı yaşıyan erkek bir kediden pek farkı olmuyordu.

Eğer bu dönüşlerde, ayakta duracak ve konuşacak hali varsa, o zaman, uyuklamadan evvel, Şvayk'la konuşuyor, insanların iç dünyasından, düşünmenin sevincinden yüksek ideallerden dem vuruyordu.

Ara sıra da, ezbere Heinrich Heine'den şiirler okumaya çabalıyordu.

Şvayk, askerî rahibe bir sahra âyininde daha yardım etti. Bu sefer cepheye keşif taburları sevkediliyordu ve yanlışlıkla, âyini idare etmesi için bir başka askerî rahip daha dâvet edilmişti. Son derece dinî bütün bir hıristiyan olan rahip, meslekdaşının kendisini, Şvayk'ın matarasından konyak içmeye dâvet edince, hayli bozulmuş ve karşısındaki rahibe kötü kötü bakmaktan kendini alamamıştı. Bu gibi durumlarda, Şvayk daima konyakla doldururdu matarasını.

— Gayet iyi bir marka, dedi rahip Katz. Hadi iç. Sonra evine gidersin. Ben idare ederim âyini. Ayrıca bu-

gün fena halde başım ağrıdığı için, açık havaya çıkmam gerekiyor.

Dini bütün rahip, başını sallıyarak, hayâl kırıklığı ile çekip gittikten sonra, Otto Katz, görevini başarı ile sona erdirdi.

Kupanın içine bu sefer Hazreti İsa efendimizin kanı yerine, soda doldurulmuştu. Ayrıca vaaz da uzun sürmüş, rahip her iki lâftan sonra «ve saire,» «gerçekten,» demeye başlamıştı.

— Bugün, cepheye hareket ediyorsunuz askerler, ve saire. Kendinizi Tanrıya döndürün, gerçekten vesaire. Elbette ki, başınıza ne geleceğini ben gerçekten bilemem vesaire.

Ve mihraptan arada bir «vesaireler» ile «gerçekten»ler, «Tanrı» ve «tüm aziz»lerin yerini alıyordu.

Artık heyecandan mı, yoksa başka sebeplerden mi bilinmez, rahip, Saviy'lu Prens Eugene'i de aziz yapıp işin içinden çıktı. Ve onun, askerler köprüleri atıp, dikenli telleri keserken, kendilerini koruyacağını bildirdi.

Yaptığı her yanlış en ufak bir kızgınlığa bile sebep olmamış, hareket edecek öncü taburları son derece eğlenmişler, neşelenmişlerdi.

Eve dönerlerken, tramvay biletçisi, ellerindeki mihrap yüzünden onları tramvaya almak istemeyince, vatmanın yanına çıkan Şvayk, adama:

— Şimdi elimdeki tüm kutsal kişilerle kafanı kırarım, senin demiş ve elindeki mihrabı havaya kaldırmıştı.

Nihayet eve geldiklerinde, kutsal resmi, yolda bir yerlerde düşürdüklerini farkettiler.

— Farketmez, dedi Şvayk. İlk hıristiyanlar da kutsal âyinlerini, aziz veya İsa resimleri olmadan yapıyorlardı. Eğer ilân verecek olsak, resmi bulan namuslu vatandaş, gelip bizden mükâfat isteyecek. Ama, kaybolan

para olsaydı o zaman belki, bulan namuslu vatandaş çıkmazdı ortaya, hoş böyle namusluların kıtlığına kıran girmedi daha. Budejovice'deki bizim alayda bir er vardı ki, gerçekten acayip bir yaratıktı. Bir seferinde yolda bulduğu altı yüz kronu, hemen polis karakoluna götürünce, tüm gazeteler kendisinden bahsedip, onun çok namuslu bir vatandaş olduğunu yazdılar. Bu da onun alay konusu olmasına yol açtı. Kimse kendisi ile konuşmuyor, herkes aynı şeyi söylüyordu: «Ulan aptal, nasıl gider de böyle bir budalalık yaparsın? Eğer sende biraz namus varsa, bütün hayatın boyu, sana söylenenleri yalayıp yutacaksın.» Bir sevgilisi vardı, kız bıraktı gitti. İzinli memleketine gittiği zaman, arkadaşları, aynı sebepten oğlanı bir dans yerinden, yaka paça dışarı atmışlar. Ayrıca, bu yüzden bir meyhaneden de kovulmuş. Mesele fena koymaya başlamış kendisine. Çevresine dayanamıyacağını anlayınca da, bir trenin altına attı kendini. Bir seferinde de bizim sokakta oturan bir terzi, yolda altın bir yüzük buldu. Tüm ahali ona, karakola gitmemesini sağlık verdi ama, kimse söz dinletemedi, gitti karakola. Kendisini son derece iyi karşıladılar ve biraz evvel bir müracaatın olduğunu, pırlantalı bir yüzüğün kaybolmuş olduğunu anlattılar. Derken, komiser bir göz atıyor yüzüğün taşına. «Bana bak arkadaş,» diyor. «Bu yüzüğün taşı pırlanta filân değil, cam. Doğru söyle, pırlantayı kaça sattın. Senin gibi namuslu vatandaşları iyi tanırız biz.» Sonunda, başka birinin aile yadigârı, sahte taşlı bir yüzüğü kaybettiği ortaya çıkıyor ama, bizim terzi gene de üç gün yatıyor içerde. Çünkü, serbest bırakıldığı zaman, komiserin anasına, avradına dümdüz gitmiş. Ayrıca, kanunlara göre mükâfat da aldı. Bulunan malın kıymetinin yüzde onu. Meğer bulduğu çirkefin fiyatı sadece oniki kronmuş, yüzüğün sahibinin suratına atıyor. Vay sen misin atan. Adam bizim

terziyi, hakaretten mahkemeye veriyor. Hâkim de on kron para cezası kesiyor bizimkine. O günden sonra gittiği her yerde, böyle namuslu vatandaşların en azından yirmi beş gün yatması gerektiğini söyler durur. Üstelik ona göre bu gibileri, bir de eşşek sudan gelene kadar dövmek gerekirmiş. Ya da meydanda kırbaçlamalıymışki, bu namus huyundan vazgeçsin. Ben bizim kutsal resmin geleceğini hiç sanmıyorum. Hattâ arkasında alayın işareti olsa bile. Zira, hiç kimse askerî eşyalarla alış veriş yapmak istemez oldum olası. Kaldırıp göle atarlar, başları belâya girmesin diye. Dün, «Altın Çelenk» kahvesinde, taşralı bir adamla konuştum. Altmış beş yaşında adamcağız. Bölge askerlik şubesine giderek, neden av arabasını silâh altına aldıklarını soruyor. Yaka paça dışarı atıyorlar fıkarayı. O da eve dönerken bir yandan da gelen geçene bakarmış. İşte tam bu sırada bir araba duduruyor yanında. Genç bir adam, kendisine bir dakika arabaya bakmasını, askeriyeye konserve vereceğini söylüyor. Ama, herif gitti de gelmez. Derken başlıyor musana, at yürümeye. Bizim zavallı ihtiyar da peşinden. Tâ Macaristan'a kadar gidiyorlar. Oraya gelince adam, yoldan geçen birine, bir dakika arabaya bakmasını rica ediyor da canını kurtarıyor. Yoksa, beraberce tâ Sırbistan'a gideceklermiş alimallah. Eve bitkin dönüyor tabiî ve bundan böyle ne askeriye ile, ne de askeriyeyi ilgilendiren kişilerle hiç bir alış veriş yapmak istemiyor.

Akşamleyin, misafir geldi, papaza. Sabahleyin, öncü taburlarının, âyinini idare etmesi için yanlışlıkla çağırılan, dindar papaz. Yobazlığı yetmezmiş gibi, herif bir de her şeyi Allaha bağlamak istiyordu. Kilisede, çocuklara din dersi verirken, bunu meğer orta kuvvette şamar yardımı ile sokarmış fıkaraların kafasına. Bu yüzden, gazetelerde de sık sık haberler çıkarmış kendisinden. Şikâyet mektupları gelirmiş yazı işlerine: «Vakşi Papaz,»

«Şamarcı Rahip» diye. Oysa, aslında herif, çocukların din derslerini «çürütme yoluyla» öğretmeye taraftarmış.

Bir ayağı topallıyordu hafiften. Oğlan, papazdan, Kutsal Üçlü'de biraz durakla.na yaptığı için üç tokat yemiş., Tanrı için, İsa için, Ruhül Kudüs için. Sonra rahibe, çocuğun babası gitmiş bir ziyarete. Sakatlığın sebebi bu işte.

Sebebi ziyareti, meslekdaşı Katz'ı, doğru yola sokmak ve vicdanını temizlemek olduğundan, dini bütün hıristiyan başladı konuşmaya:

— Doğrusu burada bir haç bulunmaması beni son derece şaşırttı. Peki, dinî kitaplarınız nerede? Duvarlarınızı süsleyen tek bir kutsal resim göremiyorum. Yatağınızın baş ucunda asılı olanlar ne?

Katz güldü.

— Susanna'nın banyosu. Onun altındaki çıplak kadın ise, eski bir ahpabım. Sağ tarafta asılı olan şey ise, Japon işi. Bir geyşa ile, ihtiyar bir samuray arasındaki cinsî münasebeti temsil ediyor. Çok orijinal değil mi? Kutsal kitaplar mutfakta. Şvayk, lütfen git ve üçüncü sayfayı aç.

Şvayk, mutfağa gittikten sonra, ard arda üç tapa sesi işitildi. Şarap şişelerinden çıkarılan mantarların sesi.

— Hafif bir âyin şarabı aziz meslekdaşım. Çok iyi bir cins. Rieslig. Tadı son derece Mosel şarabını hatırlatıyor.

— Ben içki filân istemem. dedi dindar rahip. Bunları kesin ve kararlı bir sesle söylemişti. Buraya sizinle ciddi konuşmaya geldim.

— O zaman boğazınız kuruyacak, muhterem meslekdaşım, diye Katz açıkladı. İçmeye bakın. Ben sizi dinlerim. Son derece geniş düşünceli olduğum için, başka-

larının fikir ve görüşlerini işitmek beni çok ilgilendirir.

Dindar rahip biraz içip, gözlerini devirdi.

— Anasının örekesi gibi güzel bir şarap, değil mi meslekdaşım?

— Bakıyorum, küfür de ediyorsunuz.

— Sadece bir alışkanlık, diye cevap verdi Katz. Ara sıra kızıp kendimi kaybettiğim olur. Eh tabiî o zaman, anlıyorsunuz ya, küfürü basıyor insan. Şvayk, misafirimize ikramda bulun. Hattâ ara sıra, **Göktekiallahefendi, put** ve **sanduka** dediğim de oluyor. Eğer orduda benim kadar uzun süre hizmet etseydiniz, siz de kolayca uyardınız buna. Oysa, biz din kişilerinin, Cennet-i ala, Ulu Tanrı, Salip, Kutsal Mihrap, demeniz daha hoş kaçar değil mi? Eh, haydi şerefe meslekdaşım!

Şaşıran rahip, bir yudum aldı hemen şaraptan. Adamın bir şey demek istediği, ama bir türlü toparlayıp söyliyemediği açıkça belli oluyordu. Düşüncelerini bir araya getirmek için uğraşıyordu herhalde.

Katz, devam etti:

— Meslekdaşım. Beş dakika sonra asılacakmış gibi neden başın önde oturuyorsun? Kaldır kafanı da kendine gel. İşittiğime göre, bir Cuma günü yanlışlıkla bir lokantada, domuz pirzolası yemişsiniz. Günleri karıştırıp, Perşembe sandığınız için. Sonra tuvalete gidip boğazınıza parmak atmışsınız kusayım diye. Böylece Tanrının sizi affedeceğini düşünmüşsünüz. Bana gelince, ben perhiz günlerinde et yediğim gibi, cehennemden de korkmam. Özür dilerim, şerefe! Evet, ne diyorduk? Kendinizi biraz daha iyi hissetmiyor musunuz? Belki de sizin cehennem hakkında modern düşünceleriniz vardır ve reformcuların izinden gidiyorsunuzdur. Yani demek istiyorum ki, günahkârların kaynadığı kazanlar ve eli çatallı zebaniler yerine, düdüklü tencereler kullanılacak, günahkârlar evvelâ margarine bulanıp, sonra, elektrikli

izgaralarda kızaracaklar. Dişlerin çıkardığı kıvılcımlar, özel âletli dişçiler tarafından tedavi edilecek, günahkârların feryat figanları, plâğa alınıp, dinleyip zevklenmesi için yukardaki mutlak hâkime yollanacak. Cennete gelince ora sakinlerine kolonya ile friksiyon yapacaklar, filarmoni orkestraları, Brahms çalacak, ta ki adam cehennemi tercih edip kendini ateşe yeniden atana kadar. Meleklerin kıçlarında, kanatları fazla aşınmasın diye ufak birer pervane bulunacak. Hadi şerefe aziz meslekdaşım. Şvayk, misafirimizin kadehine konyak doldur. Bak kendini iyi hissetmiyor galiba.

Dindar papaz, biraz kendine gelince fısıldadı:

— Din bir anlayış meselesidir. Her kim ki, Tanrıya, onun oğluna ve de Ruhul Kudüs'e inanmaz...

— Şvayk, diye rahip, misafirinin sözünü kesti. Rahip efendiye bir konyak daha ver. Bak kendine gelemedi henüz. Sen de birşeyler anlatsana Şvayk!

— Vlaşim'de bir dekan vardı, sayın rahip, lâflarıyla söze başladı Şvayk. Bir de yardımcısı vardı adamcağızın. Derken efendim, adamın hizmetçisi oğlunu ve de paraları toparlayıp kaçtı. İşte o zaman bizim dekan ihtiyarlık günlerinde başladı, Augustinus'u okuyup incelemeye. Dediklerine göre, kutsal Augustinus, kilise babalarından biriymiş. Dekan onun yazılarından, Antipodes'lere, yani taban tabana zıt olanlara ve de dünyamızın güney yarı küresi ki, kuzey yarı küresinin taban tabana zıttıdır, inananların lânetleneceğini öğreniyor. İşte o zaman, yardımcısını çağırıp başlıyor konuşmaya: «Bana bakın,» diyor, «bir vakitler, oğlunuzun makinist olduğunu ve Avustralya'ya gittiğini anlatmıştınız bana. Oysa, kutsal Augustinus, Antipodes'lere inananın kâfir olacağını söylüyor. Şimdi ise sizin oğlunuz, Antipodes'lerin arasında.» -«Saygıdeğer peder,»- diyor kadın, «oğlum bana oradan hem mektup yolluyor, hem de para gönderi-

yor.» -«Bu sadece bir şeytan işi,» diye cevap veriyor dekan. «Kutsal Augustinus'a göre, Avustralya diye bir yer mevcut değil. Sizin bu düşünceniz düpedüz, Hazreti İsa efendimize karşı gelmek..» Pazar günü ise halkın içinde, sadece kadını lânetlemekle kalmıyor, aynı zamanda Avustralya diye bir yerin olmadığını ilân ediyor. Herifi kiliseden alıp, doğruca tımarhaneye atıyorlar. Oraya lâyık daha bir sürü insan var şüphesiz. Örneğin, Ursula rahibelerinin manastırında, içinde Meryem ananın sütü bulunan küçük bir şişe vardır. Dediklerine göre, İsa'yı beslemiş bu sütle. Sonra Beneşov manastırına gelen yetim çocuklara, Loudres'ten gelen suyu içirdikleri zaman sübyanlar öylesine bir amel oldular ki, böyle bir şey dünya yüzünde görülmemiştir daha.»

Bu ipe sapa gelmez, başı sonu olmayan konuşmalardan başı dönen dini bütün rahip o kadar sersemlemişti ki, ancak yeni bir bardak konyak içtikten sonra kendine gelebildi. Oysa, içki kafasına vurmaya başlamıştı hafifften.

Gözlerini kırpıştırarak Katz'a sordu rahip:

— Demek siz, Bakire Meryem'in temizliğine ve onun kimseyle yatmış olmadığına inanmıyorsunuz. Demek size göre Piaristlerin sakladığı baş parmak, İsa'yı vaftiz eden Johannes'in değil. Herşeyden evvel, Allaha inanıyor musunuz? Eğer inanmıyorsanız, neden askerî rahip oldunuz kuzum?

— Sevgili meslekdaşım, diye cevap verdi, Katz ve misafirinin omuzuna vurdu. Devlet, cepheye ölmeye giden askerlerin, Tanrı tarafından takdisinin önemli olmadığını düşündüğü sürece, askerî rahip olmak, kendini sıkıp yormadan rahat ve kolay para kazanılabilecek iyi bir meslektir. Benim için böylesi tozlu talimgâhlara gitmek ve manevralara katılmaktan çok daha iyi bir şey... O zamanlar üstlerimden emir alırdım. Şimdi ise istedi-

ğimi yapıyorum. Var olmayan bir yaratığı temsil ediyor ve bizzat ben Allah rolü yapıyorum. Eğer birinin günahlarını affetmek istemiyorsam, herif önümde diz çökse, yalvarsa, taş çatlasa, affetmem onun günahlarını. Üstelik bu rezillerden de pek fazla kalmadı zamanımızda. Yani nesli tükeniyor bu cinsin.

— Ben Allahı seviyorum, diye söze başlıyan, katıksız hıristiyanı hıçkırık tuttu. Allahı çok severim ben. Biraz şarap verin bakalım .

— Değer veririm, ben ona, diye devam etti. Değer verdiğim gibi sayarım da. Her şeye kadir olan ondan daha üstün bir kimse olabileceğine inanmıyorum.

Ve yumruğunu masaya öyle bir vuruş vurdu ki, tüm şişeler zıpladılar durdukları yerde.

— Tanrı, Tabiat'ın üzerinde bir kuvvettir. Dünyevî olan herşeyden üstündür. Yaptığı bütün işlerde âdildir. Bir güneş gibi pırıl pırıldır ve kimse de beni bunun dışında başka bir şeye inandıramaz. Ayrıca, Aziz Josef'e de kıymet veririm. Bütiün azizler kıymetlidir bence, biri müstesna. O da Aziz Serapion o kadar iğrenç bir ismi var ki.

— Aslında nüfus kütüğüne müracaat edip isim değiştirmesi lâzımdı, dedi Şvayk.

— Azize Ludmilla'yı ve de Aziz Bernard'ı da severim. Bilhassa o, Gothard geçidinde ne kadar hacıyı donmaktan kurtarmıştır. Boynunda bir konyak fıçısı ile dolaşır da kara gömülmüş adam arar, yaa.

Konuşma başka bir yola sapmıştı. Dindar papaz devam etti:

— Üstelik yetim çocukları da severim ben. Onların isim günleri 28 Aralıktır. Herodes'den nefret ederim... Tavuklar uyurken taze yumurta almak mümkün değildir.

Birden gülüp şarkı söylemeye başladı: «Kutsal Tan-

rı, kutsal ve kuvvetli...»

Sonra gülmesini kesip, Katz'a dönerek sertçe sordu:

— Yani sen, Bakire Meryem'in cennete gitmek için yola çıktığı 15 Ağustos'a da mı inanmıyorsun?

Eğlence tam yol gidiyordu artık. Yeni şişeler açılıyor ve arada sırada Katz:

— Allaha inanmadığını söylemezsen, sana şarap vermem, diyordu.

Sanki ilk hıristiyanlık yılları geri gelmişti birden. İyice keçileri kaçıran dindar papaz, ilk hıristiyanların Roma arenalarında arslanlara yem olmadan evvel hep bir ağızdan söyledikleri şarkıyla başladı ve sonra homurdandı:

— Ulu Tanrıya ve de İsa'ya inanıyorum. Kat'îyen inkâr etmem onları. Şarabın da senin olsun. Ben kendime şarap aldırırım.

Sonunda adamı yatırdılar. Sızmadan evvel, sağ elini kaldırıp bir yemin etti.

— Tanrıya, oğluna ve Ruhûl Kudüs'e inanıyorum. Haydi kutsal kitabı getirin. Şvayk, gece masasının üzerinde duran bir kitabı, papazın eline tutuşturdu. Ve böylece dindar papaz, kollarının arasında G. Boccaccios'un Dekameron'u olduğu halde uyudu.

ŞVAYK SON TAKDİSİ YAPIYOR

Askerî Rahip Otto Katz, kışladan gelen yazılı bir kâğıdın başına, son derece kederli bir şekilde oturmuş, acı acı düşünüyordu. Millî Savunma Bakanlığının bir günlük emriydi bu.

«Millî Savunma Bakanlığı savaş dolayısı ile, son telkin, takdis ve yağlama kurallarını aşağıda belirtildiği şekilde değiştirmiştir ve bundan böyle askerî papazların yazılı emirleri yerine getirmesini bildirir:

Madde, 1 — Cephede son takdis kaldırılmıştır.

Madde, 2 — Ağır yaralıların ve ağır hastaların, son takdis için cephe gerilerine gitmeleri yasaktır. Askerî papazlar bundan böyle, bu gibi kişileri, haklarında gereken muamelenin yapılması için ilgili askerî yetkililere teslim edecektir.

Madde, 3 — Cephe gerisindeki garnizon hastahanelerinde, doktorların izni olursa, son takdis toplu halde yapılacaktır. Bu ancak, hastahane personeli için fazladan bir iş temin etmiyecekse mümkün olabilecektir.

Madde,4 — İstisnai hallerde, cephe gerisindeki askerî hastahanelerde, tek kişilik son takdis âyini yapılmasına izin verilmiştir.

Madde, 5 — Askerî papazların görevi, bu son takdis âyinini, ancak hastahane baş hekiminin göstereceği kişilere yapabilirler.»

Rahip, yazılı emri bir kere daha okudu dikkatle. Zira, kendisine daha evvelden ertesi günü, Karllats'daki hastahaneye giderek ölüm halindeki bir kaç hastaya son takdis âyini yapması için haber gönderilmişti.

— Buraya baş Şvayk, diye seslendi, rahip. Böyle bir domuzluk görülmüş mü gel bak. Sanki koskoca Prag'da benden başka askerî rahip yoktu. Neden geçenlerde sarhoş olup da bizim evde sızan o dini bütün papaza yollamazlar böyle emirleri. Yarın, Karllats'daki hastahaneye gidip son takdis âyini yapacağız. Oysa, ben bunun nasıl yapıldığını çoktandır unutmuştum.

— O zaman gider bir din kuralları kitabı alırız, efendim. Ruh tesellicileri için bu kitap yabancı şehirlerin rehberlerine benzer. Ben Emaus manastırında bahçıvan çırağı olarak çalışan bir genç bilirim. Kilisenin içerisinde çalışmak istediğini bildirince, elbiselerini eskitmesin diye bir cübbe verdiler delikanlıya. Ayrıca, bir de el kitabı alması emredildi. Böylece nasıl haç çıkarılacağını, sülâle günahlarından kimin muaf tutulacağını, neyin günah, neyin günah olmadığını, vicdanını huzura kavuşturmak için neler söylemesi gerektiğini ve daka buna benzer bir sürü ufak tefek şeyler öğrenecekti. Ondan sonra, ufaktan, koskoca manastırın bahçesinde yetişen hıyarları satmaya başladı ve bahçenin yarısını da temizledikten sonra, manastırdan kovuldu. Hem de bir günahkâr olarak. Kendisini gördüğüm zaman, bana: «Yahu ben hıyarları din kurallarını öğrenmeden de satabilirmişim meğer,» dedi.

Şvayk el kitabını aldıktan sonra, rahip sayfaları karıştırırken, bir yandan da Şvayk'a izahat veriyordu.

— Bak buraya. Son takdis ve yağlama ancak bir rahip tarafından ve de, Baş Piskopos tarafından takdis edilmiş bir yağla yapılabilirmiş. Bak gördün mü Şvayk sen tek başına yapamazmışsın bunu. Oku bakalım daha ne diyor.

Şvayk okudu:

— Şu şekilde yapılacağını söylüyor: Rahip, hastanın beş duygu organına bu yağdan sürerken, bir yandan da şu şekilde dua edecektir: «Bu kutsal yağ sayesinde Ulu Efendimiz sonsuz merhametiyle, senin hayatın boyunca, görme, işitme, koklama, tad alma, konuşma, dokunma ve hareket etme duygularınla işlediğin günahları affetmektedir.»

— Çok bilmek isterdim, Şvayk. Bir insan dokunmakla ne gibi bir günah işleyebilir. Bana bunu açıklayabilir misin?

— İnsan bununla bir çok günahlar işliyebilir efendim. Örneğin, elini bir yabancının cebine sokabilir. Yahut dansedilen yerlerde... canım böyle işlerin nasıl olduğunu siz de benden iyi bilirsiniz işte.

— Peki ya, yürürken nasıl günah işler?

— Gelen geçenlerin kendisine acıması için, topal taklidi yapabilir.

— Peki ya, kokuyla?

— İstemediği pis bir kokuyu koklamakla.

— Peki ya, tad almaylan?

— Bir şeyin tadına bakarsa.

— Peki, ya konuşmaylan?

— Bu işitme duygusu ile beraber çalışır, efendim İnsan bir sürü abuk sabuk lâflar eder ve de karşısındaki onu dinlerse.

Bu felsefî açıklamadan sonra, rahip bir süre sustu. Düşündü ve konuştu:

— Yani, Baş Piskopos tarafından takdis edilmiş yağ almamız gerekiyor. Şu on kronu al da bir şişe temin et bari. Eminim ki, bizim alayın levazım ambarında bu çeşit yağ bulunmaz.

Şvayk, Baş Piskapos tarafından takdis edilmiş yağı almak için yollara düştü. Böyle bir yağı aramak, aslında

Bezova Nemcovas'ın masallarındaki hayat suyunu aramaktan çok daha zordur.

Şvayk bir dükkâna girip de:

— Bana lütfen Piskapozun takdis ettiği bir küçük şişe yağ verir misiniz, dediği zaman, içerdekiler kahkahayı basıyordu. Bazı dükkânlarda ise, satıcılar tezgâhın altına saklanmak zorunda kalıyorlardı ama, Şvayk o olağanüstü ciddiyetinden hiç bir şey kaybetmiyordu.

Sonunda, talihini bir kere de eczanelerde denemeye karar verdi. Birincisinde kalfa tarafından yaka paça dışarı atıldı. İkinci eczanedekiler, ilk yardıma telefon etmeye kalktılar. Üçüncüsünde ise büyük bir ciddiyetle, aradığı yağın, ancak, Dlouha sokağındak boya ve yağ firması Polak'ın deposunda bulunabileceğini söylediler.

Dlouha sokağındaki Polak firması, gerçekten son derece iş bilir bir kuruluştu. Hiç bir müşterisinin arzusunu yerine getirmeden koyvermemek için elinden gelen her şeyi yapardı buranın satıcıları. Eğer kişi karanfil yağı istemişse, kendisine bir şişe bezir yağı verilir ve meselede bu şekilde halledilirdi.

Şvayk, içeri girip de, Piskapos tarafından takdis edilmiş yağdan on kronluk isteyince, dükkân sahibi, tezgâhtara dönerek:

— Beye üç desilitre keten yağı verin lütfen bay Tauchen. Üç numara olsun, dedi.

Tezgâhtar şişeyi kâğıda sararken, büyük bir iş adamının ciddiyeti ile Şvayk'a:

— En iyi cinsi budur, dedi. Eğer fırça, boya ve verniğe ihtiyacınız olursa hemen bize müracaat edin. Sizi fazlasıyla memnun ederiz.

Bu arada, rahip, din seminerlerinde aklına girmeyen tarafları el kitabından öğrenmeye çalışıyordu. Bilhassa son derece zekice yazılmış bir cümle fazlasıyla hoşuna gittiği için bir kahkaha atmaktan kendini alama-

dı: «Bu âyinin, yani 'son yağlama'nın ismi, kilisenin insanlara verdiği ve verebileceği son yağlama olduğu için, buradan gelmiştir.»

Yahut: «Son yağlama, aklı ve şuuru tamamen yerinde olan ağır hasta, bütün katoliklere yapılır.»

«Son yağlama ancak hasta komaya girmeden evvel ve de şuuru yerindeyken yapılmalıdır.»

Tam bu sırada gelen bir haberci, rahibe, ertesi gün yapılacak olan son yağlama âyininde «Asîl hanımların askerleri dinî alanda yetiştirme birliği» üyelerinin de hazır olacaklarını bildirdi.

Histerik kocakarılardan meydana gelen bu «Birlik»-in üyeleri, hastahane hastahane dolaşarak, yaralı askerlere kutsal resimler ve İmparatoru için ölen bir katolik savaçının hayatını ve maceralarını anlatan, broşürler dağıtırlardı. Bu kitapçıkta bir savaş meydanını tasvir eden bir resim vardı. İnsana ve ata benzeyen yaratıklar kalabalığı, devrilmiş cephane arabaları, tepetaklak olmuş toplar. Ufukta yanan bir köy, tepede patlıyan şarapneller, ön plânda bacakları kopmuş, ölmek üzere olan bir er ve tam tepesinde, bir melek tarafından üzerinde «Bugün cennette benimle beraber olacaksın.» yazılı bir çelenk. Ve adamın kendisine dondurma ikram edilmiş gibi mutlu sırıtması.

Askerin açıklamasından başka, bir de yazılı bildiriyi okuyan rahip, içini çekerek, yere bir tükürük attı.

— Desene ki, yarın gerçekten eğlenceli bir gün olacak.

Tanırdı bu kadınları ve onlara Aziz İgnatus kilisesinin hanımları derdi. Bir zamanlar, askerî vaazlar vermişti bu kilisede. O zamanlar, vaazları üzerinde gerçekten çalışır ve onları iyi hazırlamaya gayret ederdi. Kadınlar topluluğu ise, Albayın ardında oturup can kulağı ile dilenlerdi onu. Birh seferinde, siyah elbiseli, ellerinde

çiçek demetleri olan bu kemik yığını kocakarılardan bir kaç tanesi, vaazdan sonra yanına gelmişler ve tam iki saat, askerlerin dinî bakımdan geliştirilmeleri için olmıyacak lâflar etmişler, sonunda, rahip dayanamamış ve ancak kadınların elinden:

— Affedersiniz hanımlar, yüzbaşı beni poker yaptisine bekliyor, diyerek kurtulabilmişti.

— İşte, yağımızı da aldık, dedi, Polak firmasından geri dönen Şvayk, büyük bir ciddiyetle. En iyi cinsinden üç numara keten yağı. Bununla bütün bir taburu yağlarız evelallah. Büyük bir müessese. Ayrıca, vernik, fırça ve boya da satıyor. Bir de küçük çıngırağa ihtiyacımız var.

— Ona neden ihtiyacımız var, Şvayk?

— Çıngırağı yolda çalacağız ki, gelen geçen insanlar, şapkalarını çıkarıp bizleri selâmlasınlar. Lâf değil, Efendimiz ve de üç numara keten yağımız ile gidiyoruz. Böyle yapılması lâzım. İnsanlar buna aldırış etmeyebilirler ama, etmedikleri için de bir çokları polis tarafından yakalandı. Bir seferinde, Zizkov'da rahip, şapkasını çıkarmadığı için bir körü iyice tokatlamıştı. Üstelik mahkemede adamın sağır olmadığı da ispat edilince, hapis cezası bile verildi kendisine. Çıngıraği işittiği halde şapka çıkarmaması halk arasında büyük bir kızgınlık yarattı. Ayrıca, gecenin geç vaktiydi hani. Bu başka dinî âyinlere benzemez. Halk bizi farketmedi. Eğer bir itirazınız yoksa şimdi hemen gider bir çıngırak temin ederim, efendim.

Şvayk izini aldıktan yarım saat sonra, elinde bir çıngırakla geri döndü.

— «Salip» meyhanesinin çıngırağı bu, efendim. Bana beş dakikalık korkuyla uzun süre beklemeye mal oldu. Gelip geçen bir hayli fazlaydı çünkü.

— Ben kahveye gidiyorum. Şvayk. Gelen olursa oturup beklesinler.

Aşağı yukarı bir saat sonra, kır saçlı, yaşlı bir bey geldi. Sert bakışlı ve dimdik bir adamdı.

Adamın görünüşünden, son derece kızgın olduğu anlaşılıyordu.

Etrafına bakındı. Sanki kader tarafından gezegenimizi yok etmek ve onun bütün izlerini kâinattan kaldırmak için gönderilmişti.

Konuşması, kısa, kuru ve sertti: Evde mi? Kahveye gitti demek! Bekleyecek miyim? Çok güzel .Beklerim! Hattâ icabederse, yarına kadar beklerim! Kahveye gitmesini bilir ama, iş borçlara gelince ödemesini bilmez. Bir de papaz olacak. Allah kahretsin!

Mutfağa tükürdü.

— Lütfen buraya tükürmeyin, diyen Şvayk, ilgilenmişcesine bu yabancı misafire baktı.

— Bir daha tüküreceğim üstelik. Görün bakın. İşte böyle, diyen yaşlı sert erkek ikinci defa yere tükürdü. Utanmıyor musunuz? Bir askerî rahip ha? Hayır, gerçek bir yüz karası.

— Eğer siz terbiyeli bir kimse olsaydınız, yabancı birinin evine tükürmek kabalığında bulunmazdınız. Yoksa, dünya savaşı çıktı diye her haltı işliyebileceğinizi mi sanıyorsunuz? Lütfen, cinsi bozuk köpek gibi değil de, insan gibi terbiyeli konuşun ve bir sokak çocuğu gibi yaygara koyvermeyin. Anladın mı ulan sivil budala!

Sert misafir, oturduğu yerden kalkarak avaz avaz bağırmaya başladı. Kızgınlıktan, bütün vücudu yüksek voltaja tutulmuş gibi titriyordu.

— Siz beni ne sandınız bakalım? Eğer ben terbiyeli bir insan değilsem, neyim?

— Bok böceği, diye cevap veren Şvayk, dik dik adamın gözlerinin içine baktı. Tranvayda, trende ya da herhangi umumî bir yerdeymiş gibi yerlere balgam atıyorsunuz. Genellikle hep merak ederdim, acaba genel yer-

lere, yere tükürmek yasaktır levhalarını neden asarlar diye. Ama, şimdi bunun sırf sizin yüzünüzden yapıldığını anladım. Ne kadar da meşhurmuşsunuz meğer.

Yaşlı olduğu kadar da sert olan misafir, birden bukalemun gibi renk değiştirip kendisini fena halde zorlıyarak esaslı bir küfür salvosuna girişti. Sözler hem rahibe, hem de Şvayk'a tevcih edilmişti.

— Konuşmanızı bitirdiniz mi? diye Şvayk sordu. (Adam, lâfının sonunu: «Ne olacak her ikiniz de haydutsunuz. Böyle başa böyle tarak,» diye bitirmişti.) Yoksa, başka ilâve etmek istediğiniz şeyler var mı? Eğer varsa, merdivenleri aşağıya uçarak inmeden evvel söyleseniz iyi edersiniz.

Misafir bu anda içindekileri tamamen boşaltmış olduğundan, yeni bir küfür bulmakta güçlük çekiyor ve bu sebepten de susmak zorunda kalıyordu. Şvayk, sessizlik ikrardan gelir sandı adamın susmasını.

Bu yüzden, gidip kapıyı açtı, sert misafiri kapının eşiğine getirip, yüzünü de dış kapının istikametine çevirdikten sonra, adamın gerisine öyle bir tekme yerleştirdi ki; en ünlü futbol takımının en ünlü futbolcusu, bu mükemmel yerini bulan ve oturan tekmede en ufak bir kusur bile bulamazdı.

Misafirin arkasından, Şvayk'ın sesi çınlattı merdiven boşluğunu:

— Gelecek sefere, kibar bir kişiyi ziyarete geleceğiniz zaman, kibarlığı elden bırakmayın.

Yaşlı alacaklı, yaya kaldırımında, evin önünden ayrılmadan bir aşağı, bir yukarı dolaşarak ,rahibi beklemeye başladı.

Şvayk, pencereyi açarak, adamı dikkatle izliyordu.

Sonunda, sabrın sonu selâmettir hesabı, misafirin de sabrı semeresini gördü ve kahveden çıkan rahip, adamı yukarı çıkarttığı gibi, içeri de sokarak bir iskemleye

oturttu ve kendisi de karşısındaki koltuğa yerleşti.

Aynı anda, Şvayk, elinde bir tükürük hokkası olduğu halde içeri girip, bunu hiç ses etmeden misafirin önüne yerleştirdi.

— Ne oluyor Şvayk?

— Biraz evvel, bu efendiyle yere tükürmek konusunda tatsız bir tartışma yaptığımızı arzederim efendim.

— Sen biraz çık, Şvayk. Bizim bu bey ile konuşacağımız bazı şeyler var.

— Biraz dışarı çıkacağımı arzederim efendim.

Oysa Şvayk, dışarısı yerine, mutfağa gider gitmez, rahiple misafiri arasında son derece ilgi çekici bir konuşma başladı:

— Buraya, herhalde size yazmış olduğum o bononun karşılığını almaya geldiniz. Tabiî eğer yanılmıyorsam.

— Evet. Umarım ki...

Rahip, içini çekti.

— İnsan ara sıra öyle durumlara düşer ki, elinde umutlarından başka hiç bir şey kalmaz. Ve güzel minicik bir kelimedir «umut,» tıpkı dört yapraklı yonca gibi, insanı hayatın kaosundan yükseklere çıkarır: Umut, inanç ve aşk!

— Umarım ki, rahip efendi, parayı...

— Elbette sayın efendim, diye rahip adamın lâfını ağzına tıkamakta gecikmedi. Şunu bir kere daha tekrar edeyim ki, «umut!» insanın hayat kavgasında daha kuvvetli olmasını temin eder. Ne güzeldir, insanın belirli bir idealinin olması. Tertemiz, hiç birşeyden şüphelenmeden bir insana bono karşılığında borç vermek ve ödeme tarihi geldiği zaman, büyük umutlarla parayı geri almak için boçluyu ziyaret etmek ve ummak. Oysa, ben cebimde yüz

kron olmadan size bin iki yüz kronu nasıl ödeyebilirim?

— Yani siz bu parayı ...diye misafir kekeledi.

— Yani ben bu parayı veremiyeceğim.

Misafirin yüzü yeniden buruşmuş ve eski kızgın halini almıştı.

— Efendi, efendi! Buna, düpedüz dolandırıcılık derler. Adam ayağa kalkmıştı.

— Lütfen sakin olun saygıdeğer efendim...

— Dolandırıcılık bu! diye bağırdı inatçı misafir. İtimadımı sarstınız!

— Saygıdeğer beyefendi. Eminim ki, sizin biraz hava değişimine ihtiyacınız var. Buranın havası fazla boğucu olmaya başladı Şvayk! diye bağırdı mutfaktan tarafa. Evet, buradan temiz havaya çıkmanız lâzım efendim.

— Daha evvel kendisini dışarı attığımı arzederim, efendim, oldu mutfaktan gelen cevap.

— Bir daha at! Emir açık, kısa ve kesindi.

Şvayk, sokak kapısından geri geldiği zaman: «Herifi başımızdan dehlememiz, gerçekten çok iyi oldu. Çabuk davranıp bir rezalet çıkarmasına meydan vermedik. Maleşice'de bir meyhane sahibi tanırım. Herif dindar olması bir yana, üstelik İncili de ezbere bilir ve ne zaman bir adamı kırbaçlıyacak olsa, bir parça okurdu, kutsal kitaptan: «Sopayı sakınan oğlundan nefret ediyor demektir. Oğlunu seven ona gereken cezayı vaktinde verir. Ben de sana rezil, meyhanede böyle kepazelik yapmanın ne demek olduğunu öğreteyim de, gör.»

Görüyorsun ya, Şvayk, dedi rahip gülerek. Kutsal din adamlarına gereken saygıyı göstermeyen insanların başına neler geliyor. Altın dilli, tatlı sözlü Aziz Johannes, şöyle der: «Rahipleri sayan, İsa'yı seviyor demektir. Rahiplerle alay eden, İsayla alay eder. Rahipler ki, onun temsilcileridir.» Yarına iyi hazırlanmamız gerekiyor.

Şimdi domuz pastırmalı yumurta yap ve punç hazırla. Sonra oturup, derin düşüncelere dalmamız lâzım. Çünkü, akşam duasında şöyle bir cümle vardır: «Ve Tanrı bütün merhametini kullanarak, o evi düşmanların saldırısına karşı korudu.»

Oysa, şu dünya üzerinde keçiden ve de katırdan daha inatçı olan insanlar vardır. İşte rahibin evinden aynı gün iki defa atılan sert erkek de bu çeşit kimselerdendi. Akşam yemeği daha bitmemişti ki, kapı çalındı. Kapıyı açmaya giden Şvayk az sonra geri gelip, tekmilini verdi:

— Herif gene geldi efendim. Şimdilik kendisini banyoya kilitledim. Böylece yemeğimizi rahatça yiyebiliriz.

— Hiç de doğru yapmamışsın, Şvayk. Eve gelen misafir, eve gelen Tanrı demektir. Eski zamanlarda verilen büyük ziyafetlerde, ev sahipleri çevrede ne kadar sakat, elden ayaktan düşkün insan varsa, toplayıp misafirlerini eğlendirirdi. Herifi içeri al da, bizi biraz neşelendirsin.

Bir an sonra Şvayk, son derece kızgın bakışlı sert misafiri, önüne katmış içeri girdi.

— Buyrun, oturun, dedi rahip, kibar ve dostça. Birazdan akşam yemeğimiz bitiyor. Az evvel istakozla tütsülenmiş alabalık yedik. Şimdi de domuz pastırmalı yumurta yiyoruz. Ahali bize borç verdikçe, işler iyi gidiyor doğrusu.

— Umarım ki, benim paramı harcayıp böyle ziyafetler tertip etmiyorsunuzdur. Bugün buraya üçüncü gelişim. İnşallah her şey yoluna girer.

— Size şunu arzetmek isterim efendim, dedi Şvayk. Bu adamı dehlemek Liben'li Bouşek'i dehlemekten çok daha zor. Onu bir gece tam on sekiz defa dışarı atmışlardı, Exner meyhanesinden. Her seferinde de geri gelip, piposunu unutuğunu söyledi. Pencereden tırmandı, kapıdan girdi, mutfaktan daldı içeri. Arka odanın duvarından atlayıp, misafir odasını denedi, kilerden arzı endam

etti. Eğer itfaiye yetişip de herifi damdan indirmeseydi, bacadan da girecekti içeri. Öylesine yüzsüzdü ki, kolaylıkla mebus veya vekil olabilirdi. Ne lâzımsa yaptılar herife de bana mısın, demedi.

Kızgın alacaklı, sert bir dille, kendi söylediklerine kimsenin kulak vermediğini hatırlatarak, ekledi:

— Bu işin sonuca bağlanmasını ve dinlenilmeme izin verilmesini istiyorum!

— İzin verilmiştir, dedi rahip. Konuşun saygıdeğer beyefendi. İstediğiniz kadar konuşun. Biz de bu arada huzur içinde yemeğimizi yeriz. Umarım ki, taam etmemiz, sizin konuşmanıza bir zarar verip, sizi rahatsız etmez. Şvayk, kur sofrayı!

— Savaş da işe karıştı artık. Size verdiğim paraya gelince, eğer ortada bir savaş olmasaydı, bunun o kadar acelesi yoktu ama, çok acı tecrübeler geçti başımdan.

Cebinden bir not defteri çıkararak, konuşmasına devam etti:

— Hepsini geçirdim buraya. Teğmen Janata'nın bana tam yedi yüz kron borcu vardı. Böyle olduğu halde hiç utanmadan, Drina'da düşman tarafından öldürüldü. Rus sınırında esir düşen Praşek'in ise bana tastamamına iki bin kron borcu var. Benden sık sık ödünç alan Yüzbaşı Vichterle'yi ise Rava Ruska'da kendi askerleri vurdular. Sırbistanda esir edilen Teğmen Machek'ten bin beş yüz kron alacaklıyım. Buna benzer daha bir sürü vak'a var. Biri Karpatlar'da, borcunu ödemeden delik deşik oluyor, bir başkası, Sırbistan'da esir oluyor, öbürü benim hesabıma boğuluyor, biri Macaristanda bir hastahanede ruhunu teslim ediyor. Görüyorsunuz ya, bu savaş beni mahvedecek, iflâs ettirecek, eğer enerjim ve sabrım olmasa. Sizi düpedüz tehdit eden hiç bir tehlike yok ama, bir de buraya bakın!

Elindeki not defterini, rahibin burnuna soktu:

— Görüyorsunuz ya, Askerî Papaz Matyaş, bundan

tam bir hafta evvel, bulaşıcı hastalıklar hastahanesinde öldü. İşittiğim zaman, saçımı başımı yolacaktım. Herif benim bin sekiz yüz kronu ödemeden, koleradan ölmek üzere olan birine son takdisi yapıyor. Sanki bir alıp vereceği varmış gibi.

— Bu, onun göreviydi, sayın bay, dedi rahip. Yarın ben de gidip son takdis âyini yapacağım.

— Üstelik de, kolera barakasında, diye Şvayk, ekledi. İsterseniz siz de gelin de görün, başkalarının zamanını nasıl harcıyor hastalar.

— Rahip efendi, dedi alacaklı, inanın bana son derece şaşırmış bir durumdayım. Acaba bu savaşlar, bütün borçluları dünya yüzünden kaldırmak için mi yapılıyor?

— Seni de askere alıp, cepheye yolladıkları zaman, diye Şvayk yeniden lâfa karıştı. Rahiple ben dinî bir âyin yaparak, gökyüzündeki Tanrımıza, ilk atılacak el bombasının senin kafanda patlaması için dua edeceğiz.

Adam, ciddî bir şekilde, rahipten tarafa döndü:

— Beyefendi, biz burada ciddî bir meseleyi görüşürken, lütfen hizmetçinize söyleyin de bizim aramızda olanlara burnunu sokmasın. Yoksa bir sonuca varmamız imkânsız.

Şvayk, kimseye fırsat vermeden gene atıldı ortaya:

— Özür dilerim, kutsal pederim. Lütfen bana emredin de sizin işlerinize burnumu sokmayayım. Aksi halde, iyi ve sadık bir asker gibi sizi ilgilendiren mesele ve çıkarlarda daima sizi koruyacağım. Efendi haklı. Kalkıp gitse iyi olacak. Ben bu çeşit eğlencelerden hoşlanmıyorum. Toplum insanıyım ben.

— Biliyor musun Şvayk. Bu artık benim canımı sıkmaya başladı, dedi rahip. Sanki adamın orada olduğunun farkına bile varmamıştı. Ben bu herifin, bizi eğlendireceğini, komik hikâyeler anlatıp bizi güldüreceğini sanıyordum. Oysa, o burada, bana, senin işlerime karış-

naman için emir vermemi istiyor. Hem de sen bu akşam kendisi ile iki defa meşgul olduğun halde. Üstelik, böylesine önemli dinî bir âyinin arifesinde, ben bütün düşüncelerimi Tanrıya çevirmeye uğraşırken, o kalkmış budalaca, bin iki yüz kronluk bir alacak hikâyesi ile, benim kutsal şeyler düşünmeyip, vicdanımı Tanrıdan başka yere döndürmeye uğraşıyor. Hem de biraz evvel, şimdilik bu parayı veremiyeceğimi söylemiştim. Böyle kutsal bir gecede bu konuda artık bir şey konuşmak istemiyorum. Ona sen söyle Şvayk ve de ki: «Rahip metelik vermiyor.»

Şvayk, verilen emri yerine getirerek, söylenenleri, adamın kulağına bağırdı.

Oysa inatçı misafir hâlâ oturmaktaydı.

— Şvayk, sor bakalım kendisine, daha ne kadar oturup, böyle öküz gibi bakmaya niyetli?

Sert erkek, sertçe açıkladı:

— Paramı almadan, şuradan şuraya adımımı atmam.

Yerinden kalkan, rahip, pencerenin yanına gitti.

— O zaman, kendilerini sana havale ediyorum. Şvayk. Ne istersen, canın ne dilerse onu yap.

— Gel bakalım efendi, diye bir emir verdi Şvayk ve adamı yakasından yakaladı. Allahın hakkı üçtür, derler.

Şvayk, emri en kesin bir şekilde yerine getirirken, rahip, pencerenin pervazında, parmakları ile matem marşının temposunu tutuyordu.

Ve düşüncelere dalınıp, Tanrıya yaklaşılacak akşamın değişik kademeleri vardı. Evet, askerî rahip öylesine içine dönmüş ve öylesine Tanrıya yaklaşmıştı ki, vakit gece yarısı olduğu halde, hâlâ penceresinden şarkılar dökülüyordu sokaklara:

Ve çekip gidince yolumuza
Deliler gibi ağladı kızlar
Yokluğumuza...

Ve, Kahraman Asker Şvayk da katılıyordu şarkıya.

Son takdisi ve yağlanmayı bekliyen ve de gerçekten özliyen iki kişi vardı koca hastahanede. İhtiyar bir binbaşı ile, yedek subay olan bir banka müdürü. Karpatlarda her ikisi de midelerinden vurulmuşlardı ve, yan yana yatıyorlardı revirde. Yedek subay olanı bu son takdis törenini, üstleri onun nâmı hesabına istedikleri için kabul etmişti. Ve bunu kabul etmemenin bir disiplin suçu olduğu kanısındaydı. Dindar binbaşıya gelince, bunu istemesi bir takım ince hesapların sonucuydu. nun inançlarına göre, bir insan ne kadar umutsuz ve ağır hasta olursa olsun, bir dua sayesinde yeniden sıhhate kavuşabilirdi. Âyinin yapılmasından bir gece evvel, her ikisi de öldüler ve rahip ertesi sabah yanında Şvayk olduğu halde arzı endam edince, adamlar her boğulan insanda görüldüğü gibi, simsiyah olmuş yüzleri ile birer, çarşafın altında yatıyorlardı.

İdaredeki ilgili memurlar, iki yaralının artık dinî bir âyine ihtiyaçları olmadığını söyledikleri zaman, bir hayli bozulan Şvayk:

— Biz o kadar zahmete girelim, onlar da bize bu oyunu oynayıp, bizi aldatsınlar, olacak iş değil doğrusu, dedi.

Gerçekten de bir hayli zahmete girmişlerdi. Araba tutmuşlardı, Şvayk yol boyu çıngırağını çalmış, rahip bir peçeteye sardığı yağı, pencereden dışarı uzatmış, ve onlar geçerken, her şapkasını çıkaran yayaları takdis etmişti.

Şvayk'ın çıngırak çalmaktaki bütün gayretlerine rağmen, şapka çıkaranların sayısının pek o kadar fazla olduğu söylenemez.

Bu arada, bir kaç masum sübyan arabanın peşine takılmış, hattâ içlerinden biri arabanın arkasına takılmayı başarınca, diğerleri hep bir ağızdan:

— Arabanın peşinden... peşinden, diye bağırmaya başlamışlardı.

Yol boyunca, Şvayk çıngırağını çalıyor, arabacı ise durup dinlenmeden hayvanları kamçılıyordu. Vodiçkova sokağına geldikleri zaman, Mariya kilisesi kadınlar kolu üyelerinden olan bir kapıcı kadın koşarak arabanın yanında gitmeye başladı ve bu arada da rahibe takdis ettirdi kendini. İş bittikten sonra kadın haç çıkarıp yere tükürdü ve sordu:

— Efendimiz yanınızdayken, ardınıza şeytan düşmüş gibi gitmenin mânası ne? İnsanı tıknefes edeceksiniz be!

Ve bunları söyledikten sonra, nefes nefese, acele ile fırladığı kapıya geri döndü.

Çıngırak sesinden en fazla huylanıp rahatsız olan arabanın atıydı. Her halde geçmiş zamanlardan bazı olayları hatırlamış olacaktı ki, ikide bir başını arkaya çeviriyor ve arada bir de, kaldırıma çıkarak dansetmeye çalışıyordu.

Şvayk'a göre son derece fiyakalı bir yolculuk olmuştu bu. Bu arada idareye giden rahip, oradaki memurlarla, son yağlamanın malî yönlerini tartışmakta daha doğrusu kavga etmekteydi. Ona göre, hastahane, kendisine bu kutsal yağ ve araba seyahati için tam yüz elli kron borçluydu.

Sonunda, hastahane komutanı olan baş hekimle, askerî rahip arasındaki kavga iyiden iyiye kızışmış, ve çığırtılar arasında rahip, yumruğunu defalarca masanın üzerine indirerek, haykırmıştı:

— Yani sayın yüzbaşı, son yağlamanın bedava mı olduğuna inandırmak istiyor kendini. Hadi efendim!

Haralarda çiftleşmelere nezaret eden süvarî subaylarına bile yolluk ve yevmiye veriliyor günümüzde. Özür dilerim ama, eğer bu iki mevta, son yağlamayı yaptırsalardı, masraf elli kron daha fazla olacaktı.

Bu arada, Şvayk, elinde kutsal yağ şişesi olduğu halde nöbetçiler odasında rahibin dönmesini bekliyordu. Şişedeki yağ bir hayli ilgi uyandırmıştı erlerin arasında.

İçlerinden biri, bu yağla çok güzel tüfek ve süngü temizleneceğini söyledi.

Hâlâ, Tanrıya inanan ve ondan medet uman genç bir dağlı asker, böyle dindar tartışmalara hıristiyanlığın esrarengiz yönlerinin sokulmamasını rica etti ve: «Hıristiyan olarak umud etmemiz lâzım,» diye sözünü tamamladı.

Yaşlı bir asker ise, gencin bu budalaca saflığını farkettiği için, konuşmaktan kendini alamadı:

— Bir şarapnel tepende patlayıp kelleni götürdüğü zaman, sen istediğin kadar umudunu kaybetme de ne faydası olacağını gör bakalım. Bir sürü zevzekliğe inanmamızı istiyorlar. Bir sefer kilise üyesi olan mebuslardan biri bizleri ziyarete geldiği zaman, çektiği nutukta, Tanrının barışçılığından, dünyamıza onun hükmettiğinden ve eğer O, savaş istemiyecek olursa, hep birlikte kardeşçe yaşıyabileceğimizi söylemişti. Peki şu andaki durum ne? Bütün kiliselerde silâhın zaferi için dua edilip, Tanrıdan savaşı idare eden, Genel Kurmay Başkanı gibi bahsediliyor. Yeteri kadar cenaze gördüm ben bu hastahanede. Ayrıca, kesilen kol ve bacaklar da arabalar dolusu.

— Üstelik, askerler çıplak gömülüyor, dedi bir başkası. Ve de üzerinden çıkarılan üniformalar canlılara veriliyor yeniden. Böylece devam ediyor bu değiş tokuş.

— Yenene kadar da devam edecek, dedi Şvayk.

— Bak hele sen, diye köşede oturan onbaşı lâfa ka-

rıştı. Bu sepet kafalı savaşı kazanmak istiyor. Öyleyse doğru cepheye yollan ahbap. Bütün istediklerin var orada. Dikenli teller, bombalar, siperler, alev püskürtücüler, mayınlar. Cephe gerisinde zırt-pırt kim olsa gevezelik eder ama, kimse canından olmak için aklını peynir ekmekle yemedi daha.

Şvayk, devam etti konuşmasına:

— Kaldı ki ben, bir süngü ile deşilmenin çok güzel bir şey olduğuna inanıyorum. Yahut karnına bir kurşun yemek de hiç fena değil. Ama, en iyisi, patlıyan bir bombanın senden bir şeyler alıp götürmesi. İşte o zaman sana ait olan, bir bacakla mideni, bir arada, senden biraz uzakta yerde yatarken görebilirsin. İnsan ölmeden evvel halini o kadar komik hisseder ki, gülmekten gidip kendisine ait olan takım ve de taklavatı toplıyacak vakit bulamaz.

Genç asker, acıklı bir şekilde içini çekti. Kendi genç hayatı için üzülüyor, haline acıyordu. O kadar rezil bir yüzyılda doğmuş olmanın üzüntüsü içindeydi. Ne farkı vardı mezbahada kesim sırasını bekliyen bir koyundan. Ve büyüklerin eline ne geçirecekti onun ölümü?

Sivilliğinde öğretmen olan bir asker, sanki karşısındakinin düşüncelerini okumus gibi açıkladı:

— Bir çok bilginler, savaşın sebebini güneşteki lekelerde buluyorlar. Böyle bir leke belirir belirmez, muhakkak korkunç bir şey oluyor. Kartaca'nın istilâsı...

— Bilgilerinin cehenneme kadar yolu var, diye onbaşı sözünü kesti adamın. Burada gevezelik edeceğine git de odayı temizle. Sıra senin bugün. Güneşteki bir lekeden bize ne be! İsterse yirmi tane olsun bana vızgelir. Güneş lekelendi diye gidip kendimi asacak değilim ya!

Bu sefer, lâfa Şvayk karıştı:

— Evet, güneşteki lekeler çok önemlidir ve bunların büyük mânaları vardır. Güneşte böyle leke olduğu bir

gün, Banzer'e gelmedik belâ kalmamıştı başıma. İşte o günden beri, bir yere gitmeden evvel, bütün gazetelere dikkatle bakar ve güneşte bir leke olmadığını araştırırdım. Eğer güneşte leke varsa, elveda Mariya deyip hiç bir yere gitmezdim. Hayatta kalmamın da tek sebebi bu. Hattâ Mont-Pellé volkanı patlayıp da koca Martinik adasını yerlen bir ettiği zaman, ünlü bir profesör, Norodni Politika gazetesine yazdığı bir makalede okuyucularını uzun bir süre evvel, güneşteki büyük bir lekeden dolayı ikaz ettiğini yazdı. Yazık ki, Norodni Politika gazetesi geç gitmiş Martinik adasına da fıkralar gereken tedbiri evvelden alamamışlar.

Bu arada, rahip idarede, «Asil kadınların, askerlerin dinî inançlarını geliştirme derneği» nden bir kadınla karşılaşmıştı. Gerçek bir cadalozdu bu ihtiyar. O sabah bütün koğuşları teker teker dolaşmış ve bütün hastalarla, yaralılara Aziz resimleri dağıtmış, adamlar da karı koğuştan çıkar çıkmaz resimlerin hepsini, tükürük hokkalarına atmışlardı.

Dolaşma süresi de, bütün askerlerin sinirlerini, budalaca konuşması ile iyiden iyiye bozmuş, onlara günahlarından dolayı pişmanlık duymalarını, Tanrının ancak o zaman kendilerine ebedî istirahati vereceğini anlatmıştı.

Yüzü tebeşir gibi olan kadın, rahibe, savaş denen şeyin, askerleri insanlıktan çıkarıp, birer hayvan yaptığını anlatıyordu. Bir kat aşağıdaki hastalar kadına dillerini çıkartmış, onun bir korkuluk, yahut da cennet çayırlarında otlamaya lâyık bir inek olduğunu söylemişlerdi.

— İnsanların böylesine kötü olmaları gerçekten çok korkunç, muhterem peder.

Bu arada son derece samimî bir şekilde, erlerin dinî inançlarını geliştirmek için nasıl çalıştığını anlatıyordu. Eğer asker, Tanrıya inanıp, dindar olursa, Kayser'i için

kahramanca çarpışır ve cennetin kendisini beklediğini bildiğinden ölümden zerre kadar korkmazdı.

Çenesi düşük kocakarı, buna benzer daha bir sürü budalaca lâflar etti. Herhalde aklına kesinlikle ,rahibin yakasını bırakmamayı koymuştu ama, beriki hiç de yakışık olmayan bir şekilde veda etti kadına:

— Haydi Şvayk, eve gidiyoruz!

Eve dönerlerken gösteriye önem vermedikleri için, çıngırak çalmak lüzumunu hissetmediler.

— Gelecek sefer son takdis âyinini nasıl isterlerse öyle yapsınlar, dedi rahip. Ulan insan burada, heriflerin başlarından savmak istedikleri her ruh için çekişe çekişe pazarlık etmek zorunda kalıyor be! Topu birden mıhsıçtı olmuş rezillerin.

İşte tam bu sırada, gözüne, Şvayk'ın elindeki kutsal yağ şişesi çarptı.

— En iyisi bununla hem benim, hem de kendi çizmelerini yağla, Şvayk.

— Ayrıca kapılarla kilitleri de yağlıyacağım, diye ilâve etti Cesur Asker. Geceleri geç geldiğiniz zaman fazla gıcırdıyor kapılar.

Olmayan son dinî âyinde işte böyle sona ermişti.

ŞVAYK, TEĞMEN LUKAŞ'A EMİRERİ OLUYOR

Şvayk'ın mutluluğu uzun sürmedi. Kaçınılmaz kader, onunla, askerî rahip arasında olan dostluk bağlarını koparıp attı. Şu âna kadar, askerî rahibimiz anladığınız gibi sevimli bir kişiydi. Ama, şimdi yaptığı bir hareketle, bu sevimlilik maskesini sıyırıp attı yüzünden.

Rahip, Şvayk'ı tuttu, Teğmen Lukaş'a sattı. Daha doğrusu, Şvayk'ı kumarda kaybetti rahip. Eski devirlerde Rusya'da da insanlar sahip oldukları köleleri satarlardı zaten. Son derece beklenmedik bir şekilde olmuştu bu iş Teğmen Lukaş'ın evinde neşeli insanlar toplanmıştı ve yirmibir oynanıyordu.

Rahip varını yoğunu kaybettikten sonra, bir teklifte bulundu:

— Emirerime karşı bana kaç para borç verirsin? Korkunç bir adam. Üstün bir koyun kafalı. İlgi çekici bir kişi. Kısacası fevkalâde. Hayatında böyle bir emireri görmemişsindir.

— Yüz kron borç veririm, dedi Lukaş. Eğer öbür güne kadar borcunu ödemezsen, kelepiri yollarsın buraya. Benim emireri iğrenç herifin biri. Acıklı acıklı, içini çekiyor durmadan, aralıksız evine mektup yazıyor, eline ne geçerse de çalıyor. Cezalandırıyorum ama, hiç bir faydası yok. Herif ne zaman karşıma çıksa, hemen çakıyorum tokadı. Hattâ bir kaç ön dişini bile kırdım ama, herifin düzeleceği yok .

— Anlaştık, dedi, rahip rahatlamış bir şekilde. Öbürgün, ya paranı alırsın, ya da Şvayk'ı.

Bu aldığı yüz kronu da kaybettikten sonra, süt dökmüş kedi gibi evine döndü. Gayet iyi biliyordu ki, söylenen güne kadar bu parayı bulmasına imkân ve ihtimal yoktu. Yani bile bile lâdes hesabı, Şvayk'ı teğmene satmış durumdaydı artık.

— Keşke iki yüz kron isteseydim, dedi kendi kendine, kızgınca. Ama, tranvaya binip de bir kaç dakika sonra evinin kapısına gelince, vicdan azabı uyanmış, kendisini iyiden iyiye üzmeye başlamıştı. Bayağı hassaslaşmıştı birden bire.

«Hiç de güzel bir şey değil yaptığım,» diye düşündü, evinin kapısını çaldığı zaman. «Onun budala ama iyilik dolu gözlerine nasıl bakacağım şimdi?»

— Sevgili Şvayk, diye söze başladı, odadan içeri girer girmez. Bugün hiç beklenmedik, tuhaf bir şey oldu. Oyunda son derece kötü gitti talihim. Kart çektim bir as bir de onlu geldi elime. Bankerin elinde oğlan vardı, o da yirmibir buldu. Defalarca ne zaman yirmibir yapsam, banker de aynı kâğıdı çekiyordu. Son meteliğime kadar kaybettim..

Bir süre sustu.

— Sonunda seni de kaybettim. Sana karşılık, yüz kron borç aldım. Eğer öbür güne kadar ödemezsem, artık bana değil, Teğmen Lukaş'a aitsin. Son derece üzülüyorum, içim parçalanıyor bu işe...

— Benim yüz kronum var. Bunu size borç olarak verebilirim.

— Çabuk getir. Hemen şimdi parayı Lukaş'a götürüp seni kurtarayım. Zira, senden gerçekten ayrılmak istemiyorum.

Lukaş, kısa bir süre sonra, karşısında rahibi yeniden görünce bir hayli şaşırdı.

— Sana borcumu ödemeye geldim, dedi muzaffer bir şekilde ve etrafına bakındı. İzin verirsen bir kart çekeyim.

Sıra kendisine geldiği zaman: «Banko,» dedi rahip.

— Bir sayı fazla çekmişim, diye açıkladı sonra.

İkinci turda aynı şeyi tekrarladı. Gene kaybetti.

— Yirmi kazanır, dedi banker.

— Bende ondokuz var, dedi rahip, serinkanlılıkla ve, geriye kalan kırk kronu da sürdü. Ve gene kaybetti. Yani emirerini kurtarması için aldığı para da yok olunca oyunu bırakmak zorunda kaldı.

Evine gelirken, herşeyin olup bittiğine inanmıştı, rahip. Hiç bir şey, Şvayk'ı artık kurtaramazdı. Evvelden tayin edilmişti bu. Şvayk'ın kaderinde, Teğmen Lukaş'a hizmet etmek yazılmıştı bir kere.

Şvayk, kapıyı açınca, rahip durumu anlattı:

— Herşeye boyun eğmek lâzım, Şvayk. İnsan ne yapsa kaderden kaçamaz. Seni ve senin bana borç verdiğin parayı da kaybettim .Elimden geleni yaptım ama, kader benden çok daha kuvvetliydi. Seni Teğmen Lukaş'ın ayaklarının altına attı kader. Ayrılma zamanımız da çok yaklaştı dostum.

— Çok para var mıydı, bankada? diye sakince sordu Şvayk. Yoksa, eliniz mi kötüydü? Evet, arada bir kötü kâğıt çıkarsa oynayan için çok kötü sonuçlar doğurur ama, bazen işlerin iyi gitmesi, fazla talihli olmak, sanıldığından fazla dert açar insanın başına. Zderaz'da bir zamanlar Vejvoda adında bir tenekeci otururdu. Mahalledeki birahanede her akşam gider iskambil oynardı. Bir gece nasılsa şeytan aklını çelmiş ki, durup dururken arkadaşlarına: «5 kreuzerlik yirmibir oynasak nasıl olur?» diye sordu. Beş kreuzerlik yirmi bir oynadılar. Kasa Vejvoda'daydı. Hepsi kaybetti ve bankadaki para, on Krona yükseldi. Bizim Vejvoda, bankadan kurtulmak istediği

için, her seferinde «küçük kart çek» diyordu kendi kendine. Ama, böylesine bir kötü talih düşünülemez. Herif bir türlü çekemiyordu ufak kâğıdı. Bankadaki para yüz krona çıkmıştı. Oyunculardan hiç birinde bankayı alacak para olmadığı için bizim Vejvoda gerçekten terlemeye başlamıştı. Onun «küçük kart çek,» demesinden başka hiç bir şey duyulmuyordu etrafta. Herkes beşer kron basmaya başladığı halde, kaybediyordu devamlı olarak. Bu işe kızan, bir baca temizleyicisi, para almak için evine gittiği zaman, kasada yüz elli kron toplanmıştı. Adam evinden getirdiği parayı da kaybetti. Vejvoda oyunu bırakmak istiyordu. Sonradan anlattığına göre, keşke otuz çekebilseydim de oyunu bıraksaydım, diye dua ettiğini öğrendik. Ama, o böyle dua ederken eline iki as gelmezmi? Kaybetmek için bile bile: «Onaltı kazanır,» dedi. Oysa, en yüksek kart baca temizleyicisindeydi ve adamın sadece onbeş sayısı vardı. Böyle talihsizlik nerede görülmüş bakalım? İhtiyar Vejvoda bembeyaz olmuş, soğuk soğuk terlemeye başlamıştı. Çevresindekiler ise, fısıltılarla, onun hîle yaptığı hakkında konuşmalar başlamıştı. Gerçekten de bir seferinde hîle yaptığı için iyi bir sopa yemişti ama, doğrusunu söylemek gerekirse, içlerinde en namuslu oyuncuydu. Herkes kronlarını peş peşe basıyordu. Bankada beş yüz kron toplanmıştı artık. Meyhaneci dayanamadı. Biraz evvel biraya yatırmak için sakladığı parayı alarak oyuna girdi ve kasayı almak umuduyla iki yüz kron bastı. Diğer oyuncuların yanına oturdu, gözlerini kapayıp, bir kere döndü yerinde şans gelsin diye. Kasayı almaya karar vermişti. «Haydi açık kartla oynayalım,» dedi. Bizim Vejvoda, kaybetmek için ne olsa yapacaktı artık. Elindeki kartı açtığı zaman herkes hayret etti, zira yedili vardı elinde. Meyhaneci bıyık altından güldü, çünkü yirmibir vardı elinde. Vejvoda bir yedili daha çekti. «Şimdi ya bir

as, ya da onlu» gelecek, dedi meyhaneci zehir gibi bir sesle: «Fazla sayı çekeceğinize, kafama bile bahse girebilirim, bay Vejvoda!» Vejvoda bir kâğıt daha çetki. Bu da yediliydi. Son parası olduğu için, meyhanecinin yüzü bembeyaz oldu. Kalkıp mutfağa gitti. Biraz sonra çırak geldi yanlarına koşa koşa ve kendisine yardım etmelerini rica etti. Gidip ipi kesmeliydiler çünkü, meyhaneci pencerenin mandalına asmıştı kendisini. Gidip ipi kestik, canlandırdık adamı ve oyun devam etti. Kimsenin cebinde metelik kalmamış, bütün paralar kasada toplanmıştı. Vejvoda «küçük kart çek,» diyor da başka bir şey demiyordu. Artık yüksek bir kart çekip kaybetmekten başka bir isteği kalmamıştı. Açık kartla oynadıkları için hile yapmasına ve istiyerek, fazla kart çekmesine imkân ve ihtimal yoktu. Sonunda oynıyanların hepsi adamın talihine kızmaya, sövüp saymaya başladılar. Paraları da olmadığı için, borç senedi ile oynamaya karar verildi. Ne kadar sürdü bilmiyorum ama, Vejvoda'nın önünde binlikler birikmeye başlamıştı. Baca temizleyicisinin bankaya borcu bir buçuk milyonu geçiyordu. Kömürcü bir milyon, meyhanenin kapıcısı ise sekiz yüz bin kron borçlanmıştı. Bu arada bir eczacının borcu iki milyonu geçiyordu. Sadece potanın içinde üç yüz binden fazla kâğıt parçası toplanmıştı. Vejvoda artık her türlü usulü denemeye başlamıştı. Devamlı olarak tuvalete gidiyor, kâğıtları bir başkasına çektiriyor, geri döndüğü zaman, kazandığı haberini alıyordu. Yeni kart getirttiler ama, bunun da faydası olmadı. Vepvoda'nın elinde on beş olsa, diğerleri on dörtten yukarı çıkamıyorlardı. Hepsi ifrit olmuşlardı zavallıya. Ama, içlerinde en fazla kızan, bağırıp çağıran sadece sekiz kron kaybetmiş olan bir duvarcıydı. Herif hiç çekinmeden, açıkça, Vejvoda'nın böyle serbest dolaşmasına izin verilmemesini, onun tekmelenerek evvelâ dövülmesini ve sonra da bir köpek yavrusu gibi nehre atılarak boğulması gerektiğini söylü-

yordu. Sonunda Vejvoda'ya bir kriz geldi, «Ben bir tuvalete kadar gideyim,» dedi, baca temizleyicisine, «Benim yerime sen çek ustabaşı.» Sonra ne palto, ne de şapka almadan sokağa fırlayıp, Myslikova sokağına doğru, polis bulmak için, koşmaya başladı. Yolda rastladığı bir devriyeye, meyhanede, kılıç oynandığını söyledi. Polis kendisine daha evvelden gitmesini birazdan baskın yapacaklarını söyledi. Geri döndüğü zaman, kendisine eczacının iki, kapıcının ise üç milyon kaybettiğini bildirdiler. Potaya beşer yüz bin kronluk borç senetleri koymuşlardı. Bir an sonra içeri polisler dolunca, duvarcı ustası bir nara attı: «Gemisini kurtaran kaptandır,» diye ama, iş işten geçmişti artık .Kasaya el konuldu ve hepsini birden karakola götürdüler. Bu arada Zderaz'lı polise karşı geldiği için herifi hapsettiler. Potada, yarım milyar kronluk borç senedi ile bin beş yüz kron para vardı... «Hayatımda böyle şeye rastlamadım,» dedi polis komiseri, bu sahte senetleri gördüğü vakit: «Burası Monte Karlo'dan bile beter olmuş be!» Vejvoda'dan başka hepsi ertesi sabaha kadar karakolda kaldı. Bizim ahbap muhbir olduğundan serbest bırakılmış ve kendisine, ihbar ettiği için, kanunlara göre, elde edilen paranın üçte birini mükâfat olarak alacağı bildirilmişti. Bu da aşağı yukarı yüz altmış milyon ediyordu. Ama, Vejvoda ertesi sabaha kadar dayanamayıp çıldırdı ve ertesi sabah da Prag sokaklarında dolaşarak, önüne gelen dükkâna, ateşe karşı garantili kasalar ısmarlamaya başladı. Oyunda talih diye buna derim işte.

Bundan sonra, Şvayk gidip birer içki hazırladı ve gece Şvayk'ın papazı teselli ederek yatağa yatırmasıyla son buldu. Ancak papaz, yatağa girer girmez, höyküre höyküre ağlamaya başlamıştı.

— Ben seni sattım arkadaş. Kalleşçesine sattım. Lânet et bana, döv beni, kat'îyen karşı koymıyacağım.

Artık gözlerine bakamıyorum. Tırmala beni, ısır, gebert, ne istersen onu yap. Ben daha iyisine lâyık değilim. Sen Benim ne olduğumu biliyor musun?

Bunları dedikten sonra, yaşlardan sırılsıklam olmuş yüzünü, yastıkların arasına gömerek, zayıf ve yumuşak bir sesle ilâve etti:

— Kişiliği olmayan, alçak rezilin biriyim ben.

Hemen arkasından sanki birisi onu suya atmış gibi, uyumaya başladı.

Rahip, Şvayk'la karşılaşmamak için, ertesi sabah gerektiğinden çok daha erken çıkmıştı evden. Akşam geç vakit, yanında şişman bir piyade eri olduğu halde geri geldi.

— Ona neyin nerede durduğunu göster, Şvayk dedi ve gene gözlerini kaçırdı Şvayk'tan. Ona etrafı göster ve içki hazırlamasını öğret. Yarın erkenden Teğmen Lukaş'a tekmil vereceksin.

Şvayk, o geceyi, şişman piyade ile birlikte son derece neşeli bir şekilde, içki içerek geçirdi. Şafak sökerken, şişman piyadenin ayakta duracak hali kalmamıştı. Gök gürültüsü gibi bir sesle, halk türkülerinden bir derleme konseri vermeye başladı. Sadece, bütün şarkıları birbirine karıştırıyordu ki, o kadar da kusur olur artık.

«Hodova önünden bir sel akar, sevgilim bana kırmızı bira satar, dağlar dağlar, sen ne kadar yükseksin, patikadan bakireler gidiyor, Bila Hora'da harman kaldırıyor köylüler, tra la la.»

— Senden hiç korkum yok, dedi Şvayk. Bu istidat sende varken, uzun zaman kalırsın rahibin yanında.

Ve ertesi sabah ilk defa, Teğmen Lukaş, kendisine tekmil veren, Kahraman Asker Şvayk'ın, dürüst ve namuslu yüzünü gördü.

— Teğmenim! Askerî rahibin kumarda size kaybettiği Şvayk, benim işte.

İmireri düzeni çok eski zamanlara dayanır. Söylenenlere bakılacak olursa, büyük İskender'in emireri varmış. Ayrıca, derebeylik zamanlarında şövalyelerin at bakıcıları da onların emirerlik görevini yapmıştır. Peki ya Don Kişot'un Şanso Panza'sına ne diyelim? Beni asıl şaşırtan bugüne kadar emirerleri tarihinin neden yazılmamış olmasıdır. Örneğin bu bize, Alvamir Dükasının, Toledo muhasarasında açlıktan ölmemek için kendi emirerini tuzsuz olarak yediğini öğretecekti. Adam zaten hâtıratında da yazmış bu olayı. Uşağının etini gevrek, yumuşak, hafif sinirli olarak tarif ediyor. Tadına gelince de, piliç ile eşek arasında bir lezzeti varmış.

Şvabig'de bulunan eski bir savaş sanatı kitabında, emirerleri hakkında bazı ufak bilgilere rastlıyoruz. Eski zamanlarda, emirerlerinin, dindar, dürüst, gerçeksever, utangaç, kahraman, atılgan, namuslu ve çalışkan olması gerekirmiş. Sözün kısası, bir insanlar örneği. Oysa, yeni zamanlar bu tipi oldukça değiştirmiş durumda. Modern emireri aslında ne dürüst, ne dindar, ne de gerçekseverdir. Yalan söyler, efendisini aldatır ve onun hayatını cehenneme çevirmek için elinden geleni yapar. Rezil ve tembel bir köledir. Efendisinin varlığını zorlaştırmak, berbat etmek için yüzlerce hîle bulur ve tatbik eder.

Yeni emireri neslinde, öyle kendini kurban edip, efendilerine, hem de tuzsuz olarak, Almavaris Dükası, asîl Fernando'nun yaptığı gibi, yedirecek yaratıklara pek rastlanmaz.

Öbür taraftan efendilerin, bir ölüm kalım savaşına girmiş gibi, emirerlerini düzeltmek için, canlarını dişlerine takarak uğraştıklarını görüyoruz. Bu yüzden de efendiler, kendi sözlerini dinletebilmek için türlü çeşit usullere baş vurmaktadırlar. Bu da aslında bir korku metodudur. 1912 yılında Graz şehrinde yapılan bir mahkemede, emirerini tekmeliyerek öldürdüğü için yargıla-

han bir yüzbaşı bu işi sadece iki defa yaptığı için, beraat etmiştir. Efendilerin anlayışına göre, emireri denen yaratığın hayatı on para bile etmez. Sadece kıymetsizdir. O sadece bir ŞEY'dir. Kabahat yüklenecek bir zavallı, bir köle, bir oda hizmetçisi. İşte böyle bir hayat tarzı esirin akıllı ve hilekâr olmasını zorlar. Zamanımızda ve gezegenimizde yaşıyan emirerlerini, ilerde ayak oğlanı olmak için, işkence ve dayakla yetiştirilen, orta çağın Pikkolo'larına benzetebiliriz.

Bazı vak'alar vardır ki, aklını kullanıp sivrilen bir emireri, bütün birliğin, hattâ koca taburun korkusu olmuşlardır. Bütün assubaylar, ona rüşvet için yarışırlar. Çünkü o, izin kâğıdı alabildiği gibi, soruşturmayı, kolaylaştıracak, ya da zorlaştıracak bir takım dümenler çevirmesini bilen kişidir...

Böyle gözdeler savaş içinde bir takım, irili ufaklı gümüş, kahramanlık, cesaret madalyaları ile taltif edilirler.

Doksan birinci alayda bazı askerler tanırdım. Emirerlerinden birine, çaldığı kazları ustaca pişirmesinden dolayı, kocaman gümüş bir madalya verilmişti. Bir başkasına ise, ufak bir madalya verilmişti. Buna sebep de emirerinin devamlı olarak evinden yiyecek paketleri alması ve en şiddetli açlık devrelerinde, efendisinin, patlayıncaya kadar karnını doyurabilmesiydi.

Kendisinin bir madalya ile taltifi için, efendisinin yazdığı istida şöyleydi:

«Savaşta büyük bir kahramanlık ve ataklık göstermiş, hayatını ortaya koyarak düşmanın en fazla bastırdığı zamanlar bile, o ateş yağmurunun altında, subayının yanından bir adım olsun ayrılmamıştır.»

Oysa, subay bu istidayı yazarken, emireri de cephe gerisinde bir kümesten tavuk çalmakla meşguldü.

Savaş, emirerinin efendisine karşı tutumunu değiş-

tirmiş ve onu erat arasında en fazla nefret edilen bir kimse yapmıştır. O tek başına bir kutu konserve alırken, askerin beş tanesine bir kutu isabet eder. Emirerinin matarası daima konyak veya romla doludur. Böyle rezillerden biri, gün boyu çukulata, şeker ve subay peksimeti yiyerek aylaklık eder, bir yemek hazırlamak için saatlerce uğraşır ve mükâfat olarak da kendisine fazladan bir kaput verilir.

Emireri herşeyden evvel, levazımcıyla iyi geçinir ve seçtiği eri, kendi zengin sofrasının artıklarına ve diğer mallarına ortak eder. Ayrıca sıhhiye eri ile de bir bağlantı kurulur. İşte subaylara son derece yakınlığı olan bu üçlü, bütün savaş plânlarını ve diğer plânları bilir.

Emireri ile dost olan bir kısım onbaşısı ne zaman ne olacağından, en iyi şekilde haberdardır.

Adam, onbaşıya: «Saat 2.35'de geri çekiliyoruz» dediği zaman, saat tam 2.35'de Avusturyalı askerlerin ricatı başlamıştır.

Emireri ayrıca sahra mutfağı ile son derece sıkı fıkıdır. Çevresinde dolanır, kazan kapaklarını kaldırır ve sanki bir lokantada, elinde liste varmış gibi yemek ısmarlar kendisine.

— Bugün pirzola istiyorum. Dün sığır kuyruğu yahnisi vermiştin bana. Çorbaya da bir ciğer koy bakalım. Bilirsin ki, ben lâpa yemem.

Ama bütün bunların içinde en zirvede olanı, panik yaratan ve hazırlayan emireridir. Bir bombardıman esnasında, kalbi donuna düşmüştür artık. Ateş devam ettikçe kendisine en emin yeri bulur ve kendi eşyaları ile, subayının eşyalarını oraya istif ederek, gelecek şarapnel parçalarından korunmak için de bir örtünün altına sokar. Bu arada, hayatta en büyük arzusu, efendisinin biran evvel yaralanması ve böylece cephe gerisine

gidecek imkânının doğmasıdır.

Bir sır küpü tavrı takınarak, sistemli bir şekilde panik yaratmasını hazırlar. «Görünüşe göre, telefon hatlarını kaldırıyorlar,» diye haber verir kendi kısmına. «Telefon hatlarını kaldırdılar,» diyebildiği zamansa, dünyanın en mutlu adamıdır artık.

Kaçmanın zevkini onun kadar bilen ve çıkaran da yoktur üstelik. Kafasında şarapnellerin ve bombaların uçtuğunu unutarak eşyaları kurmay karargâhına taşır. Burada Avusturya yaylıları beklemektedir ve emireri bu arabalarda seyahat etmeye bayılır. Aksi halde, iki tekerlekli nasta arabaları ile yolculuk yapmak zorundadır. Hele bir yürüyerek gitmek zorunda kalsın. İşte o zaman tamamen umutlarını yitirmiş bir insana örnek teşkil eder. Böyle anlarda efendisinin eşyalarını siperde bırakır ve sadece kendi malı mülkünü taşımak zahmetine girer.

Ama, eğer efendisi düşman saldırısından kaçmayı becermiş ve esir olmaktan kurtulmuş da emireri esir olmuşsa, o vakit, efendisinin de eşyaları onunla birlikte esir kampına gider ve bu mallara bütün ruhuyla bağlanır ve kaybetmemek için elinden geleni ardına koymaz.

Esir olmuş bir emireri görmüştüm. Bir kaç başka erle beraber, Dubno'dan, Kier'in gerilerinde olan Darnice'ye kadar yürüyerek gitmişti bu adamlar. Kendi sırt çantasından başka, subayının çantası yanında beş bavul ve kafasının üzerine yerleştirdiği bir yiyecek paketini ve iki battaniyeyi de beraberinde götürmüş ve yolda, kazakların kendisinden iki çanta çaldıkları konusunda yakınmıştı.

Bu yükle, Ukrayna'yı boydan boya geçen bu adamı asla unutacağımı sanmıyorum. Yük vagonundan farkı yoktu adamın. Yüzlerce kilometre bu eşyaları taşımış,

sonra Taşkent'e gitmiş ve burada, lekeli hummadan ölene kadar, malının mülkünün yanından ayrılmamış, bavullarının ortasında ruhunu teslim etmişti.

Şimdi ise, memlekete yayılan emirerleri yaptıkları kahramanlıkların hikâyelerini anlatmakla meşguller. Sokal'a, Dubno'ya, Niş'e, Uiave'ye saldıran onlardır. Kısacası birer Napolyondurlar teker teker.

— Bizim albaya, kurmay heyetine telefon etmesini, artık saldırma vaktinin geldiğini söyledim.

Bunların çoğu üstelik de gerici oldukları için, eratın nefretini kazanmışlardır. İçlerinden bir çoğu gammazdır ve bir askerin yakalanarak hapsedilmesi, büyük bir zevktir onlar için.

Savaş yeni bir cins çıkardı ortaya. Bencilliklerinin sınırı yoktur bu kişilerin.

3

Teğmen Lukaş, kara günlere doğru giden Avusturya'nın faal bir subay tipiydi. Subay okulu onu gerçekten son derece iyi yetiştirmiş ve ortaya bir amfibi çıkarmıştı. Çevresinde kimseler olduğu zaman almanca konuşur, genellikle almanca yazar, çekçe kitaplar okurdu. Okulda, hepsi Çek olan bir yıllık gönüllü subaylara ders verirken şöyle demişti:

— Bırakın, Çek olalım. Ama kimse bilmesin bunu. Ben de Çek'im.

Çek olmayı, herhalde gizli bir yeraltı teşkilâtının, üyesi olmak gibi bir şey olarak kabul ediyordu. Yani bu çevreden saklanması gereken bir sırdı onun için.

Bunun dışında son derece iyi bir insandı. Büyüklerinden korkmaz, manevralarda kendi birliğini rahat ettirmek için elinden geleni yapar ve bunu bir görev olarak bilirdi. Her zaman rahat ettirilmeye çalışılırdı erleri tarafından ve o buna karşılık o ufacık maaşından fıçı birası alırdı onlara.

Bayılırdı yürüyüşlerde askerlerin şarkı söylemelerine. Bu yüzden talimlere gider gelirken bile onlara şarkı söyletir ve birliğinin yanında yürüyerek o da şarkılara iştirâk ederdi.

Ve tam gece yarısı
Yırtıldı arpa çuvalı
Bumtariye bum, bumtariya bum bum!

Son derece dürüst olduğu ve kimseye en ufak bir eziyet yapmadığı için, erler tarafından fazlasıyla sevilirdi.

Assubaylar, zangır zangır titrerlerdi korkusundan. Bir aylık süre içinde sert, en gaddar çavuşu kuzu gibi uslu yapıverirdi.

Bağırırdı ama, kimseyi azarlamazdı. Kalb kırmaktan kaçınır, sözlerini seçerek ve tartarak söylerdi Teğmen Lukaş:

— Görüyorsunuz ya, derdi. Sizi gerçekten istemiyerek cezalandırıyorum, delikanlı. Ama ne yazık ki, bunun dışında bir şey yapmak elimden gelmez. Zira, ordunun yeterli ve cesur olması, sadece ve sadece disipline bağlıdır. Disiplin olmadan bu birlik, rüzgârın önünde darmadağın olmaya mahkûm bir yaprak kümesinden başka bir şey değildir. Eğer üniformanız temiz olmaz, düğmeleriniz iyi dikilmez veya kopmuş olursa, insan sizin orduya karşı olan görevinizi unuttuğu kanısına varır. Belki de siz, geçit resminde ceketinizde bir düğme eksik olduğu için, cezalandırılıp hapse atılmanın ardındaki büyük gerçeği anlamazsınız. Zira, insan sivil hayatta böyle ufak tefek noksanları pek ciddiye almaz. Ama, şimdi sizin mesleğiniz olan askerlikte böyle bir derbederlik ceza konusudur. Peki neden? Burada mesele bir düğmenin eksik olması değil, sizlerin nizam ve intizama alışmanızdır. Eğer bugün düğmenizi dikmez ve derbederliğe

alışırsınız, yarın tüfeğinizi alıp temizlemek size ağır gelecek, öbür gün süngünüzü bir meyhanede unutur ve nöbette uyumaya başlarsınız ki, b uda bir düğme dikmeye üşenmenin kaçınılmaz sonuçlarıdır işte. İşte sırf bu yüzden sizi cezalandırıyorum, delikanlı ve bunu sizi korumak için yapıyorum. Zira, bu şekilde devam edecek olursanız, ilerde daha büyük cezalar almaya mahkûmsunuz. Çünkü, insan görevlerini bir kere unutmaya başladı mı, ardı arkası gelmez artık. Şimdi ben size beş günlük hapis cezası veriyorum ve siz içerde ekmek ve suyla yaşarken şunu düşünmenizi isterim ki, ceza bir intikam aracı değil, sizlerin daha iyi yetişmeniz için konmuş bir kuraldır. Ve ceza almış askerin zamanla düzelmesine yardım eder.

Teğmen Lukaş'ın uzun süre evvel yüzbaşı olması gerekiyordu ama, onun milliyetçilik sorununda fazla dikkatli olması, kendisine hiç bir şey kazandırmamıştı. Üstelik üstlerinin karşısında hiç çekinmeden konuşur, fikirlerini açıkça söyler, görev esnasında sebep ne olursa olsun, en ufak bir dalkavukluğa yanaşmazdı.

Askerlere karşı haksızlık etmez, onlara eziyetten kesinlikle kaçınırdı ama, kişiliğinin başka bir tarafı daha vardı Teğmenin. Şimdiye kadar daima aynı cins kişiler ona emirerliği ettiğinden, bütün emirerlerinden nefret ederdi.

Onların ağzının ortasına vurur, suratlarına tokat atar, düzeltmek, biraz daha adam etmek için kendisini zorlar ve fakat onlara asla bir asker gözüyle bakmazdı. Yıllar yılı umutsuz bir savaşa girişmişti emirerleriyle. Sonunda sık sık iç geçirmeyi ve şöyle söylemeyi âdet edinmişti: «Gene bir rezil çıktı karşıma, kahrolası emirleri yerine.» Emirerleri onun gözünde, bir çeşit alçak yaratıklardı.

Hayvanları inanılmayacak kadar severdi. Bir ka-

naryası, bir Ankara kedisi, bir de köpeği vardı. Şimdiye kadar gelip giden bütün emirerleri bu hayvanlara, onun kendilerine davrandığı gibi davranmamışlardı. Yani emirerleri için bir çeşit intikam yoluydu bu.

Kanaryayı aç bırakırlardı sık sık, Emirerlerinden biri, Ankara kedisinin gözünü çıkarmıştı. Köpeğe ise son derece fena muamele edilirdi. Hattâ Şvayk'tan evvelki emireri, sonunda hayvanı Panvrak'lı bir rezile götürmüş ve kendi cebinden on Kron vererek, köpeği öldürtmüş ve eve geldiği zaman, hiç utanıp sıkılmadan gezmeye gittikleri vakit hayvanın kaçtığını söylemişti. Ertesi gün ise emireri, diğer askerlerle birlikte, talimgâhta taban tepmeye başlamıştı.

Şvayk gelip de bundan böyle, ona kendisinin hizmet edeceğini bildirince, Teğmen Lukaş, bizimkini odaya alarak konuşmaya başladı.

— Rahip Katz, bana sizi tavsiye etti. Umarım ki, onun tavsiyesini boşa çıkarmaz ve kendinizi küçük düşürmezsiniz. Bugüne kadar elimden düzüne ile emireri geçti ve hiç birinin yanımdaki hizmet süresi, uzun ömürlü olmadı. Size şunu evvelden haber vereyim ki, son derece sıkı bir adamımdır ve her türlü yalanı, terbiyesizliği çok sert olarak cezalandırırım. Size, bana doğruyu söylemenizi ve verdiğim emirleri kaytarmaya sapmadan yerine getirmenizi tavsiye ederim. Eğer, ateşe atla dersem, bu işe gönlünüz olmasa bile, emir olduğu için yerine getirmelisiniz. Öyle durmuş şaşkın şaşkın bakmanızın sebebi ne?

Şvayk, büyük bir ilgiyle, kanarya kafesinin asılı olduğu duvara bakıyordu. Teğmen suali sorunca, iyilik dolu gözlerini ondan tarafa çevirerek her zamanki nazik ve yumuşak sesiyle konuştu:

— Teğmenim, çok güzel bir kanarya bu!

Şvayk, böylelikle, Teğmenin lâfını kesmiş oluyordu

ama, esas vaziyetini bozmadığı gibi, karşısındaki adamın da gözlerinin içine bakıyordu.

Teğmen sert bir söz söylemek istemişti ya, Şvayk'ın masum gözlerini görünce sadece şöyle dedi:

— Rahip, sizi tavsiye ederken gerçek bir sepet kafalı olduğunuzu söylemişti, demek ki, yanılmamış.

— Hayır, teğmenim, rahip efendi bu konuda kesinlikle yanılmadılar. Zaten ben askerliğimi yaparken, aptallık yüzünden görevimden affedildim. Üstelik verdikleri karara bir de «iflâh olmaz,» kelimesini eklemişlerdi. Bu yüzden alaydan iki kişinin askerlik hizmetine son vermişlerdi. Biri ben, diğeri ise Von Kaunitz adında bir yüzbaşı. Evet, bu yüzbaşı caddede giderken, özür dilerim Teğmenim, sözüm meclisten dışarı, hep burnunu karıştırırdı. Sol elinin parmağını sol burun deliğine, sağ eininkini de sağ burun deliğine sokardı. Üstelik, talimlerde bizi her zaman geçit resmine hazırlık yaparmış gibi toplar ve şöyle derdi: «Askerler, eeee, unutmayın ki, eeee, bugün günlerden Çarşamba, eeee, bunun sebebi ise, yarının Perşembe olmasıdır, eee.»

Teğmen Lukaş, o anda verecek cevabı bulmakta güçlük çeken insanların davranışı ile sadece omuzlarını silkmekle yetindi.

Şvayk'ın önünden geçerek, pencere ile kapı arasında dolaşmaya başladı. Bütün bu süre içinde, Şvayk, yüzündeki masum ifadeyi hiç bozmadan, başını sağdan sola çeviriyor ve gözleri ile Teğmenin gidişini izliyordu. Durduğu zamansa, Şvayk ondan tarafa bakıyor, beriki ise gözlerini yerdeki halıya dikerek, deli yüzbaşı ile en ufak bir ilgisi olmayan bazı şeyler mırıldanıyordu.

— Evet. Evimde herşeyin muntazam ve temiz olmasını isterim. Ve bana kesinlikle, yalan söylemiyeceksiniz. Dürüstlüğe âşığımdır ben. Yalandan nefret eder ve bunu merhametsizce cezalandırırım. Anladınız mı?

— Evet, teğmenim. Zaten dünyada yalandan daha kötü bir şey yoktur. İnsan bir kere yalan söyledi mi, herşeyini kaybetmeye başlamış demektir. Pelmirov'un ötelerindeki bir köyde, Marek adında bir öğretmen vardı. Orman bekçisinin kızıyla dolaşıyordu. Buna fena halde içerliyen adam, bir gün öğretmeni kenara çekerek, eğer bir daha kendisine kızı ile ormanda dolaşırken rastlıyacak olursa, kıçına içinde saçma yerine kaya tuzu koyacağı fişek boşaltacağını söyledi. Öğretmen, kızıyla bir ilgisi olmadığını söyledi adama. Ama, gene bir gün ormanda buluşacakları zaman adam üzerine gelince, bizimkinin dili dolaşmaya başladı ve buraya çiçek toplamak için geldiğini söyledi. Arkasından, maksadının kabuklu böcek avlamak olduğunu açıkladı, derken büsbütün karıştırıp, buraya tavşanları yemlemek için geldiğini anlatmaya çalıştı. Sonunda iyiden iyiye saçmalamaya başlayınca, orman muhafızı, adam jandarmaya teslim etti, onları mahkemeye verdiler ve neticede öğretmen hapsedildi. Halbuki gerçeği söylemiş olsaydı, kıçına bir salvo kaya tuzu yemekle paçasını kurtaracaktı. Yani insan yaptığı bir şeyi apaçık, hiç yalana dolana sapmadan, olduğu gibi söylemelidir. Eğer benbir şey yapacak olsam, hemen karşınıza geçip: «Sayın Teğmenim, şunu, şunu yaptığımı arzederim,» derim. Namus'a gelince, insan namuslu olduğu sürece hiç bir zaman kaybetmez, ama tam aksine, kazanır. Bu tıpkı bir yarışa benzer. İnsan hileye hurdaya saptı mı, hiç gözünün yaşına bakılmadan diskalifiye edilir. Yeğenimin başına geldiği için biliyorum. Namuslu birine her zaman ve her yerde hürmet edilir. Eğer kişi yatağa yatmadan evvel, kendi kendine: «Bugün gene namusluydum,» diyebilirse, ondan mutlu kim olabilir?

Bu süre içinde, bir iskemlede oturan, Teğmen Lukaş, bir yandan Şvayk'ın çizmelerine bakarken, bir yan-

dan da düşünüyordu:

— Hey Ulu Tanrım, ben de bu herif gibi sık sık zırvalıyorum ama, her ikimizin hizmet etme şekilleri ayrı.

Otoritesini kaybetmemek için, Şvayk sözünü bitirdikten sonra konuştu:

— Benim yanımda çalıştığınız sürece, çizmeleriniz boyalı olacak. Üniformanızda tek bir eksiklik istemem. Düğmeler eksik olmayacak. Yani görünüşünüz, sivil bir bostan korkuluğu gibi değil, gerçek bir asker gibi olmalı. Emirerlerimin içinde savaşçı yüzüne sahip tek bir tane vardı, o da geçit resmi üniformamı çalıp, yahudi mahallesinde sattı.

Sonra diğer bazı görevlerinden daha bahsetti. Bir kere sadık ve dili sıkı olması gerekiyordu. Evde olup bitenlerin hiç biri dışarı çıkmayacaktı.

— Sık sık, hanımlar gelir ziyaretime. Ertesi gün izinliysem, içlerinde geceyi burada geçirenler de bulunur. O zaman ben size zil çaldığım zaman, kahveyi yatağa getirirsiniz. Anladınız mı?

— Anlıyorum, Teğmenim .Şu veya bu hanım için, benim paldır küldür odaya girmem hiç de hoş olmayabilir. Bir seferinde ben bir hanım misafirimle beraberdim. İşin en tatlı yerinde, hizmetçim kahveyle içeri girdi ve kadını yataka görünce öylesine korktu ki, kahveyi fincana koyacağı yerde sırtıma boşalttı ve ancak ondan sonra, «Günaydın,» diyebildi bana. Anlıyorum Teğmenim. Bir kadın yatakta yatarken en uygun zamanın ne vakit olduğunu bilirim ben.

— Çok iyi, Şvayk. Kadınlara karşı daima titiz ve olağanüstü bir taktik kullanmalıyız. Teğmenin neşesi yerine gelmeye başlamıştı. Zira, kışla, talimgâh ve kumarın dışında kalan boş zamanlarını hanımlara ayırmayı pek severdi.

Kadınlar onun evinin ruhuydu. Bir ev yaratmışlardı ona. Bir kaç düzüneyi geçen bu hatun kişiler, onunla

oturdukları süre içinde evini düzeltmek için türlü çeşit ufak tefek işler yapmışlardı.

Bir meyhanecinin karısı, yanında on beş gün kalmış ve kocası gelip de malını alana kadar kadıncağız Teğmene üzerinde adının baş harfleri bulunan nefis bir masa örtüsü işlemişti. Ayrıca bir duvar işlemesi de yapacaktı ama, kanunî yârı gelip karısını devri teslim almıştı.

Üç haftalık bir ziyaretten sonra, ailesi tarafından alınan başka bir hanım da onun sade yatak odasını bir aşk yuvası haline getirmeyi koymuştu kafasına. Odanın içine türlü ıvır zıvır yerleştirmiş, yatağın baş ucuna da koruyucu bir melek resmi asmayı da ihmâl etmemişti.

Yatak ve yemek odalarında kadınlardan sürüyle izler vardı. Her biri birşeyler bırakmıştı kendinden. Hattâ bu kadın elleri mutfağa kadar girmiş, orada bile izler bırakmıştı. Hele bir mutfak levazımatı imâl eden fabrikatörün karısı ne hediyeler vermemişti ki. Kıyma makinesi, ekmek kesme makinesi, türlü çeşit zerzevat vat doğrama makinesi, tavalar, tencereler, kaplar, kepçeler ve Allah bilir daha neler.

Kadıncağız bir hafta sonra, Teğmenin sürü ile sevgilileri olduğunu öğrendikten sonra çekip gitmişti. Bütün bu sevgililerin bu asîl ve üniformalı evcil hayvan üzerinde bıraktıkları etkiler belli oluyordu.

Bütün bunların dışında, Teğmen Lukaş, son derece geniş bir şekilde mektuplaşıyordu. Sevgililerinin türlü çeşit resimlerinden meydana gelmiş albümlerinin yanında, son iki yıldan beri fetişizme merak saldığından, ayrıca bir de kadın eşyaları koleksiyonu vardı. Sürü ile çorap bağı, dört adet son derece güzel paçaları dantel ve el işleriyle süslenmis don, üç şeffaf gecelik, dantelâdan iç çamaşırları ve bir kaç tane de çorap.

— Bugün görevliyim. Onun için akşama geç gele-

ceğim eve. Bu arada siz her şeyi bir nizama intizama sokun. Son emireri terbiyesizliği yüzünden bu sabah cepheye hareket ediyor.

Bundan sonra, kanarya kuşu ile Ankara kedisini ilgilendiren bazı emirler verdikten sonra, çekti gitti. Fakat, kapının eşiğini atlamadan evvel, doğruluk ve dürüstlük hakkında, son bir kaç kelime daha söyle neden kendini alamadı.

Subay gittikten sonra, Şvayk evi en iyi şekilde nizama soktu. Akşamleyin Teğmen gelince de kendisine tekmil verebilecek duruma geçmişti artık.

— Teğmenime, herşeyin yolunda olduğunu, yalnız ufak bir aksilik sonucu, kedinin kanarya kuşunu yediğini arzederim.

— Nasıl oldu bu iş, diye gömbürdedi, Teğmen.

— Arzedeyim ,Teğmenim. Öteden beri ben, kedilerin kuşlardan hoşlanmadıklarını ve daima onların başına belâ getirmek için uğraştıklarını bilirdim. Bu yüzden birbirleri ile arkadaş olmalarını düşündüm. Eğer kedi rezillik edip, kuşa bir şey yapmağa kalkarsa ona öyle bir ders verecektim ki, ömrünün sonuna kadar unutamıyacaktı postunun başına gelenleri ve bundan böyle, bir kanarya kuşuna ne şekilde kibarca davranması gerektiğini öğrenecekti. Benim oturduğum binada bir şapkacı vardır. Bu konuda kedisini öylesine bir yetiştirdi ki, şaşar da kalır insan. Evet, kedi başta üç kanaryayı yedi ama, ondan sonra kuşlar başına konsalar bile hiç bir şey yapmaz oldu. Üstelik ben de hayvanları ve de kuşları çok severim. Ben de bir deneme yapmaya karar vererek, kanaryayı kafesten çıkarıp, kedinin onu şöyle bir koklamasına izin vereyim dedim. Ama daha ben gözümü kırpmadan kedi olacak o şebek maymunu, kuşcağızın kafasını koparıverdi. Emin olun ben böylesine bir rezillik beklemiyordum kediden. Eğer

yediği bir serçe olsaydı belki bir şey demezdim ama, böylesine bir kanarya kuşunu nasıl cesaret edip yerdi? Sonra nasıl da bir iştahla yedi görecektiniz doğrusu. Tüylerini filân hiç bırakmadı. Kedi değil, sanki mutluluk örneğiydi rezil. Dediklerine göre, kedilerde müzik kulağı ve zevki olmadığı için kuşun ötüşüne dayanamazmış. Oysa, kanaryanın şarkı söylediğini ne kadar anlatmak isteseniz, hayvan olduğu için bunun bir faydası olmaz. Kediye bir ders verdim ama, Tanrı beni korusun öyle büyük bir kötülük etmeyip, sizin eve dönmenizi bekledim, nasıl bir ceza vermek istersiniz diye. Bu canavara ne yapacağız şimdi Teğmenim?

Şvayk, bütün bunları, gözlerini bir saniye olsun Teğmenin yüzünden ve gözlerinden ayırmadan söylemişti. Konuşmanın başında, kötü bir niyetle, Şvayk'a yaklaşan Teğmen, sonra bundan vazgeçip, bir koltuğa oturmuştu.

— Buraya bak, Şvayk. Sen gerçekten zır deli misin?

— Evet, Teğmenim, diye kibarca cevap verdi Şvayk. Evet. Daha küçük yaşlardan beri talihsizlik benim yakamı bırakmadı. Her zaman, her şeyi daha güzel, daha iyi yapmak için uğraştım ama, bütün çabalarım başıma türlü çeşit dertler açmaktan öteye gidemedi. Sadece kendime değil, bütün çevreme de zararım oldu. Gerçekten her ikisini arkadaş etmek istemiştim. Ştuparts'? taki evde bir kedi vardı ki, bundan bir kaç yıl evvel bir papağanı bile yedi. Zira, papağan hayvana gülüp onunla alay ediyormuş. Bildiğiniz gibi kediler dokuz canlıdırlar. Eğer Teğmenim, kedinin canını almamı emrederse, hayvanı ancak kapının arasına sıkıştırarak öldürebilirim. Bu işi başka türlü başarmama imkân yok.

Ve Şvayk her zamanki o insan bakışları ve iyi yüzüyle, Teğmene kedilerin canlarının nasıl çıkması ge-

rektiği hakkında misallerle uzun bir konferans verdi. Hele içlerinde öyle bazı metodlar vardı ki, hayvanseverler derneğinin üyeleri bunları işitmiş olsalardı, bir kaç tanesi muhakkak soluğu tımarhanede alırdı.

Bundan sonra, hayvanlar konusunda öyle bilgiler verdi ki, Lukaş kızgınlığını unutarak sormaktan kendini alamadı.

— Hayvanları anlar, onlarla geçinebilir misiniz, Şvayk? İlgilenir misiniz onlarla?

— En fazla köpekleri severim, diye cevap verdi Şvayk. Çünkü, para getiren bir iştir. Tabiî satmasını bilenler için. Çok namuslu olduğum için bu işte fazla başarı gösteremedim ben. Böyle olduğu halde, gene de bir sürü şikâyetçi kapıma gelip kendilerine cins ve sıhhatli bir köpek yerine, birer kadavra sattığımı söylemekten geri kalmadılar. Sanki dünya yüzündeki bütün köpeklerin, cins ve sıhhatli olması gerekiyormuş gibi. Ondan sonra her biri hemen oracıkta bir de şecere kâğıdı ister. İşte o zaman ben de şecere kâğıtları bastırıp, bir tuğla ocağında doğmuş sokak köpeğini, Bavyera'nın en ünlü köpek çiftliği olan Armin von Barheim'de doğmuş gösterip, köpekleri hemen asilleştiriyorum. Bir seferinde müşterilerden birine kırma bir finoyu Taks diye yutturdum. Vrşovice'de doğmuştu hayvan. Müşterim sadece ta Almanya'dan buraya kadar gelen bu asil hayvanın neden bacaklarının çarpık olmadığına şaştı. Bütün köpekçiler yaparlar bu işi. Hele büyük köpek çiftliklerinde, bu şecerelere neler yaptıklarını bir bilseniz aklınız durur. Bir kere, günümüzde, «ben saf kanım,» diyecek bir köpeğe pek ender rastlanır. Ya anaları fırsat bulup bir sokak köpeğiyle bir halt karıştırmıştır, ya büyük anaları. Sonra bazılarının babaları genellikle birden fazla olduğu için, muhakkak bir karışıklık bulunur cinslerinde. Kiminin kulağında, kiminin kuyruğunda,

bir başkasının tüylerinde, bir diğerinin bacaklarında, kiminin boynunda rastlanır. Şimdi tasavvur buyurun Teğmenim, bir köpeğin böylesine oniki babası olacak olursa, doğacak hayvan neye benzer kuzum? Bir seferinde çoban köpeği diye bir yavru aldım. Ama, hayvan büyüyünce bütün babalarına öylesine benzedi ki, bütün köpekler uzaklaştı yanından, Aslında yok etmeneme sebep, onun ne kadar yalnız ve terkedilmiş olmasını bilmemden ileri geliyordu. Her zaman evin bir köşesinde oturur, son derece mahzun bir halde bana bakar dururdu. Sonunda dayanamadım artık ve iz köpeği diye satmak zorunda kaldım. Fakat en fazla güçlük çektiğim nokta, köpeği boyamam oldu. Tuz ve biber rengi olması gerekiyordu yaptığım secereye göre. Neyse ondan sonra, sahibiyle birlikte Mahren'e gittiler ve şimdiyedek hiçbir haber almadım kendilerinden.

Köpekler hakkında, Şvayk'ın verdiği bilgiler, Teğmeni fazlasıyla ilgilendirdiği için, Şvayk, konuşmasına rahatça devam etti.

— Malûmu âliniz, köpekler, hanımlar gibi kendi kendilerini boyıyamazlar. İnsan elindeki köpeği satmak istiyorsa, bu işi dikkatle görmek zorundadır. Bir köpek fazla ihtiyarlayıp, tüyleri ağardı diyelim. Ve siz de bunu bir yaşında bir yavru, hattâ dokuz aylık olarak satmak istiyorsunuz. Aslında hayvan bir büyük babadan başka bir şey değildir ama, gümüş oksitle siyaha boyadığınız takdirde yepyeni olur. Kuvvetli olması için yemeğine arsenik koymak ve bir beygir gibi beslemek lâzımdır. Bundan başka, paslanmış bıçakları nasıl en ince zımpara kâğıdı ile temizlersek, köpeklerin dişlerini de birer birer zımparalamak gerekir. Satmadan evvel sokağa çıkarken de ağzını açıp biraz erik rakısı dökmen icabeder ki, alıcıya kendini sevdirsin. Rakıyı içer içmez kafasını ve de nesesini bulacağından, mutlu bir şekilde

havlamaya, sevinçle kuyruğunu sallamaya ve tıpkı kafayı iyice çekmiş bir efendi gibi önüne her gelen insanla arkadaşlık etmeye başlar. Ama işin en önemli tarafı, alıcıyla konuşmaktır Teğmenim. İnsan öylesine devamlı konuşacak ki, alıcı artık sonunda serseme dönüp, hiç bir şey anlamıyacak söylenenlerden. Farzedelim elinizde bir av köpeği var, ama alıcı bir bekçi köpeği istiyor. İşte o zaman öyle konuşacaksınız ki, adam av köpeğini alıp, paraları tıkır tıkır sayacak avucunuza. Meselâ başka birisi Alman bekçi köpeği istedi de, sizin elinizde cüce bir fare köpeği var. Konuşmanın sonunda, adam, köpeği, bekçi köpeği yerine cebine sokup gitmeli. Eskiden hayvan alış-verişi yaparken bir kadın geldi ziyaretime. Papağanı, pencereden bahçeye, oradan da çocukların oynadığı sokağa uçmuş. Veletler meğer kızıldericilik oynarlarmış. Hemen papağanın kıçındaki bütün tüyleri yolup, tıpkı bizim resmî polisler gibi kafalarını süslemişler. Zavallı papağan, kıçının çıplaklığından o kadar utanmaya başlamış ve aşağılık duygularına kapılmış ki, kadıncağız sonunda bir baytara götürmek zorunda kalmış. Gerisini de baytar tamamlamış bir iki iğneyle. Kadın şimdi benden yeni bir papağan satın almak istiyordu. Oysa, bende böyle bir hayvan olmadığı gibi, nerede bulacağımı bilmiyordum. O sırada elimde sadece aksi ve kör bir buldog köpeği vardı. İşte o zaman, Teğmenim, kadınla konuşmaya başladım. Saat ikindinin dördüyle ağzını açtığım zaman. Saat yedi olunca da kadın kör buldog'un tasmasını tutmuş, parayı ödemiş evimden çıkıyordu. Yani papağan yerine, bir buldog sahibi ettik kendilerini evvelallah. Diplomatik bir alış-veriş kadar zor olmuştu bu. Kapıdan çıkarken, «hele çocuklar, bunun da kıçını bir yolsunlar bakalım,» dedim ve o hanımla bir daha da konuşmak fırsatı geçmedi elime. Zira, buldog yüzünden, Prag'dan taşınmak

zorunda kalmış. Hayvan bütün evdeki kiracıları ve de mahalle halkını ısırdığı için tabiî. Demek istediğim, iyi cins bir köpek ele geçirmek son derece zordur. Anlıyorsunuz değil mi, Teğmenim.

— Ben köpekleri çok severim, dedi Teğmen. Arkadaşlarımdan bir çoğu cepheye köpekleri ile birlikte gittiler. Bana yazdıkları mektuplarda, yanlarında böylesine sadık bir arkadaşları varken, savaşın çok daha kolaylıkla geçtiğini yazıyorlar. Siz, köpekleri tanıyorsunuz. Eminim ki, onların nasıl bakıldığını da bilirsiniz. Şayet bir köpek alacak olursam ona da bakacağınızı ümid ederim. Sizce en iyi cins hangisi? Ev köpeği olmasını istiyorum. Bir zamanlar bir İskoç finom vardı, ama bilmem ki...

— Bana sorarsanız bu finalar son derece sevimli köpeklerdim, Teğmenim. Ama, herkes bu hayvanı sevmeyebilir. Zira, fazla tüylü olduğu gibi, uzun saç ve sakalıyla da cezaevinden kaçmış bir pranga mahkûmuna benzer. Öylesine çirkindir ki, bu onu güzelleştirir. Üstelik akıllıdır da. Budala bir Sen Bernard'la kıyaslıyacak olursak, Sen Bernard'ın gidip gözden yok olması gerekir. Üstelik, Foksteriyer'den de daha akıllıdır. Birini tanıyorum...

Teğmen saatine bakarak, Şvayk'ın sözünü kesti.

— Saat bir hayli geç olmuş. Yarın gene görevliyim. Bütün gün dolaşıp bana bir fino arıyabilirsiniz.

Teğmen yattıktan sonra, Şvayk mutfaktaki divana uzanarak, Teğmenin kışladan getirdiği gazeteleri okumaya başladı.

— Bak sen hele, dedi Şvayk kendi kendine. Günlük olaylar bir hayli ilgisini çekiyordu. Demek, Osmanlı Sultanı, Kayser Wilhelm'e savaş nişanı vermiş. Oysa, ben, minicik bir gümüş madalyaya bile sahip olamadım.

Sonra, derin düşüncelere dalıp, birden yerinden fırladı:

— Hay Allah, az kalsın unutacaktım...

Derin bir uykuya dalmış Teğmenin odasına girerek, adamı uyandırdı.

— Teğmenim. Kedi için bir emir vermediniz?..

Uyku sersemi, adam, yatağın içinde öbür tarafa dönerken homurdanarak verdi emri:

— Üç gün oda hapsi!

Ve yeniden uykuya daldı.

Şvayk, sessizce odadan çıkıp, mutfaktaki divanın altından kediyi çıkararak:

— Üç gün oda hapsi cezası yedin. Marş!

Ve Ankara kedisi, yeniden divanın altına girdi.

4

Şvayk tam sokağa çıkıp bir köpek aramak üzereydi ki, kapı çalındı ve genç bir hanım, Teğmen Lukaş ile konuşmak istediğini bildirdi. Kadının yanında iki büyük sandık vardı ve Şvayk, merdivenlerden inen, resmî hammalın şapkasını gördü.

— Kendisi evde yok, dedi, sert bir sesle.

Oysa, genç kadın hole girmişti bile. Kısaca emretti, Cesur Askere:

— Sandıkları odaya getir!

— Teğmenin müsaadesini almadan böyle bir şey yapamam. Kendileri bana, o burada olmadan kendi başıma bir şey yapmamı emretti.

— Pek akıllı değilsiniz galiba. Ayol ben buraya, Teğmeni ziyarete geldim.

— Bunu ben bilemem, dedi Şvayk. Kendisi bugün görevli ve eve ancak geç vakitlerde gelecek. Bana da bir köpek temin etmem için emir verdi. Ne genç bir hanım, ne de iki bavul hakkında bir şey işitmedim. Şimdi evi kilitlemek zorunda olduğumdan, sizden gitmenizi rica

edeceğim. Bana hiç bir emir verilmediği için tanımadığım birinin içeri girmesine ve burada yalnız kalmasına izin veremem. Zira, bir seferinde bizim sokakta, pastacı Belçiçki'nin evine bir adamı aldılar da, misafir, beklerken bizim ahbabın kasasını kırdı, paralarla da kaçtı sonra.

Genç kadının fena halde şaşırıp ağlamaya başladığını farkedince, konuşmasına devam etti: «Ayrıca hakkınızda kötü bir şey de söylemiş değilim. Sadece, şartlar ne olursa olsun, burada kalamazsınız. Ayrıca bunu anlamanız lâzım. Bu kat olduğu gibi bana teslim edilmiş durumda ve içerde bulunan en ufak şeyden bile ben sorumluyum. Bu yüzden size bir kere daha ihtar edeyim, hiç boş yere kendinizi zahmete sokmayın. Teğmenden emir almadığım sürece, kendi öz kardeşimi bile tanımam ben. Sizinle böyle konuşmak zorunda kaldığım için gerçekten üzülüyorum ama, başka çare yok. Askerlikte ilk şart disiplin.»

Bu süre içinde, genç kadın biraz olsun kendine gelmişti. Çantasından bir kartvizit çıkarıp, arkasına kurşun kalemle bir kaç satır yazdıktan sonra, bunu son derece zarif, minicik bir zarfın içine koyup, kırılmış bir sesle:

— Bunu götürüp Teğmene verin. Bu arada ben de cevabı beklerim, dedi. Zahmetinize karşılık, şu beş kronu alın lütfen.

— Olacak iş değil bu, dedi Şvayk. Misafirin bu beklenmiyen hareketi kendisini fazlasıyla şaşırtmıştı.

— Beş kronunuz sizin olsun. Şuraya iskemlenin üzerine koyuyorum. Eğer canınız isterse, benimle beraber kışlaya kadar gelin. Orda ben mektubu alıp, cevabı getirirken siz de beklersiniz. Ama benim yokluğumda burada beklemeniz kesinlikle mümkün değil.

Bunları söyledikten sonra, sandıkları hole taşıdı ve

tıpkı bir sarayın kapıcısı gibi, bir deste anahtarı şıkırdatmaya başladı. Sonra kibar bir şekilde hatırattı genç kadına.

— Şimdi kiitliyoruz burayı.

Bütün umutlarını yitiren genç kadın, dışarı çıkmak zorunda kaldı. Şvayk kapıyı kilitleyerek öne düştü .Kadıncağız küçük bir fino gibi arkasına takıldı Şvayk'ın ve ona ancak, Şvayk'ın sigara aldığı bir tütüncünün önünde yetişebildi.

Şimdi artık yanında gidiyor ve bir konuşmaya başlıyabilmek için kendini zorluyordu.

— Mektubu muhakkak ona verecek misiniz?

— Elbette ki vereceğim. Madem ki bir kere söz verdim.

— Acaba Teğmeni bulabilecek misiniz?

— Daha bilmiyorum.

Bir süre daha, konuşmadan yan yana yürüdüler. Konuşmaya başlıyan, kadın oldu.

— Yani Teğmeni bulabileceğinizi ümid ediyor musunuz?

— Evet.

— Nerede olduğunu biliyor musunuz?

— Hayır. Bilmiyorum.

Böylelikle, konuşma uzun bir süre için son bulmuş oldu. Tekrar başladığı zaman, girişi gene genç kadın yapmıştı.

— Mektubu düşürmediniz değil mi?

— Henüz düşürmedim.

— Mektubu, Teğmene vereceğinizden kesinlikle emin misiniz?

— Evet.

— Peki onu bulabilecek misiniz?

— Daha evvel de bunu bilmediğim isöylemiştim, dedi Şvayk. İnsanların bu kadar meraklı olup da aynı

şeyi defalarca, hem de bıkıp usanmadan sormaları çok garip doğrusu. Bu, tıpkı benim yoldan her gelen geçeni çevirip, bugün ayın kaçı dememe benziyor.

Bu sözlerden sonra, onunla konuşmaya teşebbüs etmenin hiç bir sonuca varmıyacağını iyice anlaşıldığından, yolculuğun geri kalan kısmı, mutlak bir sessizlik içinde geçti. Ancak, kışla kapısının önüne geldikleri zaman, Şvayk genç kadına orada beklemesini rica edip, kapıdaki askerlere savaş hakkında konuşmaya başladı. Genç kadın herhalde Şvayk'ın bu şekildeki davranışına fazlasıyla hayret etmişti ki, yaya kaldırımın üzerinde, sinirli bir sekilde aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Son derece bedbaht bir görünüşü vardı genç kadının. Oysa, Şvayk hâlâ büyük bir ciddiyetle askerlerle konuşmaya devam ediyordu. Suratına öylesine mânasız bir ifade vardı ki, bu bir kaç gün evvel, gazetelerde neşredilen ve şöyle resim altı olan bir fotoğrafı hatırlatıyordu: «Avusturya veliahtı bir Rus uçağı düşüren iki havacı ile sohbet ediyor.»

Kapının yanındaki bir sıraya oturan Şvayk, sürünün Karpatlardaki saldırısının başarı kazanamadığı, buna karşılık Przemişls komutanı, Generalin Kiev'e geldiğini, on bir direnme noktasından geri çekilindiğini ve Sırp askerlerinin artık bizim askerleri kovalamaya takatlerinin kalmadığını anlatıyordu.

Ondan sonra bir kaç tanıdığını eleştirip, son derece mühim bir keşifte bulundu ki, bu da dört yanı sarılan bir birliğin, hiç bir çıkış yolu kalmadığı vakit teslim olmak zorunda olduğuydu.

Konuşması bittikten sonra, artık son derece şaşırmış genç kadına bir haber vermek zamanının geldiğine kanaat getirmiş olmalı ki, yanına giderek bir anda geri döneceğini, sakın bir yere kaybolmamasını tembih etti. Sonra hemen idareye giderek, Teğmen Lukaş'ı buldu.

Adam bu sırada, bir Asteğmenle, siper plânları üzerinde tartışıyor ve genç adama, resim yapmasını bilmediği gibi, geometriden de bihaber olduğunu bildiriyordu.

— Nasıl çizileceğini görüyorsunuz işte. Eğer doğru bir hattın üzerine, yukardan aşağı bir hat çekmek istersek, onların kesiştiği yerde uygun bir açı meydana gelmelidir. Anladınız mı? İşte o zaman siperler doğru kazılmış olur ve hemen düşmana hediye edilmez. Siz aslında onlardan altıyüz metre uzaktasınız. Oysa, çizdiğiniz plâna bakılacak olursa, bizim siperler düşman siperlerinin içine girmiş oluyor. Kör bir açıya ihtiyacınız var. Ne kadar kolay değil mi?

Sivilliğinde bir bankada veznedar olan Yedeksubay, bu plânların karşısında gerçekten serseme dönmüştü. Söylenenlerden tek bir kelime bile anlamıyordu. Svayk içeri girip de, Teğmenden tarafa gidince, adamcağız derin bir nefes aldı.

— Teğmenime bu mektubu bir hanımın yolladığını ve hemen cevap beklediğini arzederim. Bunları söyledikten sonra da mânalı mânalı bir göz kırptı.

Teğmen, okuduklarından pek fazla sevinmişe benzemiyordu. Hattâ bu bir darbe tesiri yapmıştı bile diyebiliriz.

«Sevgili Jindrich! Kocam peşimde, beni takip ediyor. Kayıtsız şartsız sende bir kaç gün kalmam lâzım. Emirerin rezilin biri. Çok bedbahtım.

Daima senin olan Katy»

Teğmen Lukaş, derin derin içini çektikten sonra, Svayk'ı iç odaya aldı ve masaların arasında dolaşmaya başladı.

Sonunda, Şvayk'ın önünde durarak sordu:

— Kadın senin bir rezil olduğunu yazıyor. Ne yaptın ona?

— Kendisine hiç bir sey yapmıs değilim. Teğmenim. Hattâ son derece anlayıslı davrandım. Ama o, hemen apartımana girip yerlesmek istiyordu. Oysa, ben sizden bu konuda hic bir emir almadığım icin genç hanımı iceri bırakmadım. Üstelik de sanki orada oturuyormuş gibi iki sandıkla geldi.

Teğmen bir daha yüksek sesle içini çekti. Şvayk da aynı şevi yapınca:

— Ne o? diye sordu tehdit eder gibi.

— Gercekten zor bir olay, Teğmenim. Votyec sokağında, bundan iki yıl evvel, kadının biri, koltuk tamircisinin evine gelmisti ziyaret icin. Adamcağız ne yaptıysa kadını apartımandan çıkaramayınca, sonunda karar verdi, kadını da kendisini de havagazıyla zehirleyip öldürdü. Ancak bu eğlencenin böylece sonunu getirebilmişti. İdaresi güçtür kadın milletinin. Bendeniz inceledim onları.

— Gercekten zor bir durum, dedi Teğmen Lukas.

Ve simdiye kadar da böylesine gercek olan baska bir sey söylememisti. Sevgili Henri gerçekten son derece güc bir duruma düsmüstü. Kocası tarafından takib edilen bir kadın, evinde bir kac gün geçirmek istiyordu. Oysa, bir kac güne kadar, Trebon'lu bayan Micka, her üç ayda Prag'a gelip alıs-veris yaptığı icin üc gün üc gece onun yanında kalır ve bu süre içinde kadının istekleri tekrarlanırdı. Ondan sonra, genç bir hanım, koynuna girmek icin, kesin kararını bir hafta düsündükten sonra vermis, ve bir ay sonra, mühendisle evlenmeden evvel onun olmaya söz vermisti.

Teğmen, masanın üzerine oturmus, başı öne eğik düsünüyor taşınıyor, doluya vurup bosa koyuyordu ama bir türlü çıkamıyordu işin icinden. Nasıl bir kaçış yolu veya hal caresi bulması gerekiyordu? Sonunda, masanın başına oturarak, zarf kâğıt çıkarıp yazmaya başladı:

«Sevgili Katy! Saat dokuza kadar görevliyim. Eve onda geleceğim. Rahat et ve kendi evindeymiş gibi hareket et. Emirerim Şvayk'a gelince, kendisine emirlerini yerine getirmesi için gereken talimatı verdim. Meraklanma.

Her zaman senin, Jindrich.»

— Bu mektubu, hanıma ver, dedi Teğmen. Sana emrediyorum, ona karşı dürüst ve terbiyeli davran ve de bütün isteklerini yerine getir. Onun söylediği her şeyi bir emir olarak kabul edeceksin. Ona karşı kibarca davranacaksın ve iyi hizmet edeceksin. İşte sana yüz kron. Bunun hesabını vereceksin sonra. Belki seni bir şeyler almak için dışarı yollar. Yanında buunsun. Ayrıca, ona akşam yemeği ısmarla. Sonra üç şişe şarapla, bir kutu Memfis sigarası al. Şimdilik bu kadar. Bir kere daha tekrar ediyorum. Onun gözlerinde okuduğun her arzuyu yerine getireceksin.

Genç kadın, Şvayk'ı bir daha karşısında görmekten tamamen ümidini kestiği için, onu karşısında görünce, gerçekten cok şaşırdı. Şvayk kapıdan çıkmış, ondan tarafa geldiği gibi, elinde bir de mektup tutuyordu.

— Teğmenimin emirlerine göre, size karşı nazik, kibar ve terbiyeli davranıp bütün emirlerinizi yerine getireceğim, hanımım. Her istediğinizi yerine getirip, gözlerinizden okuyacağım her arzunuzu da yapmaya gayret edeceğim. Size akşam yemeği ısmarlamam da, Teğmenimin verdiği emirler icinde. İşte, kendisinden aldığım yüz kron. Yalnız bunun icinden üç şişe şarapla, bir kutu Memfis sigarası almak zorundayım.

Kadın, mektubu okuduktan sonra, eski neşesini bulmuştu. Hemen ilk emrini vererek, Şvayk'a bir araba bulmasını söyledi. Araba bulunduktan sonra, içeri girdi ve Şvayk'a arabacının yanına binmesini söyledi.

Eve gittiler. İçeri girdikleri zaman, kadın kusursuz

bir sekilde ev sahibesi rolünü oynamaya baslamıstı bile. Svayk, sandıkları yatak odasına taşıdı, halıları bahçede silkti. Hele aynanın arkasındaki bir örümcek ağı, yeni hanımı çileden çıkarmaya yetti de arttı bile.

Kadının bütün yaptıklarından, bu cepheye tam siper yatacağı belli oluyordu. Hem de uzun bir zaman için.

Bir hayli terledi, Svayk. Halıları silktikten sonra içeri girince, kadının aklına, perdeleri indirip, tozlarını almak geldi. Oturma odası ve mutfağın perdeleri indirildi, tozları alındı. Sonra sıra möblelerin yerinin değişmesine geldi. Bunu da sonderece sinirli bir şekilde yapıyordu kadın. Svayk böylece eşyaların hepsini, bir köşeden öbürüne taşımaya başladı. Kadın hiç birini beğenmiyor ve yeni bastan, odaya başka bir şekil vermek için harekete geçiyordu.

Derken evin mefruşatı ilgisini kaybetmeye başladı ama, bu âna kadar evin içinde alt üst olmayan tek şey kalmamıştı. Şimdi sıra başka işlerin cereyan edeceği odaya gelmişti.

Yatak odasına geçtiler. Kadın kendi elleri ile dolaptan temiz çarşaflar, yastık kılıfları, yorgan yüzleri çıkardı. Her halde bu işi tek başına yapmasının sebebi, yatağa karşı aşırı bir sevgi duymasındandı. Zira, açılıp kapanan burun kanatları bu sırrı fazlasıyla açığa vuruyordu.

Bundan sonra evin yeni hanımı, Şvayk'ı yemek ve şarap almaya yolladı. Ve Şvayk daha geri gelmeden, kadın kendisini çok güzel ve çekici gösteren şeffaf bir gecelik giydi.

Bir şişe şarabı tek başına yuvarladıktan sonra, art arda sigara içti ve yatağa yattı. Bu sırada Şvayk, mutfakta askerî tayınla bir yandan geri kalan yemekleri süpürürken, bir yandan da ekmeğini tatlı rakıya banıyordu.

— Şvayk, diye bir ses geldi yatak odasından. Şvayk!

Şvayk, kapıyı açtığı zaman, kadının yastıklar ara-

sındaki hali, gercekten insanın sırtındaki tüyleri diken diken edecek gibivdi.

— Daha yakına gel!

Yatağın yakınına geldiği vakit, kadın, Svavk'ın belden aşağısını, kuvvetli kalcalarını gözleriyle bir ölçüp, tuhaf bir sekilde gülümsedi.

Sonra üzerindeki hersevi saklıvan ve kapatan ince kumaşı sırtından atıp, sert bir sesle emir verdi:

— Çizmelerini ve pantalonunu çıkar! Göster bakalım...

Böylece Kahraman Asker Şvayk, Teğmen kışladan geldiği zaman tekmilini verdi:

— Teğmenime arzederim ki, hanımın bütün isteklerini yerine getirip, emrettiğiniz gibi kendisine hizmet ettim.

— Teşekkür ederim Şvayk. İstedikleri çok muydu?

— Şimdilik altı tane, diye cevap verdi Şvayk. Hızın yorgunluğu dolayısıyla baygıncasına uyuyor. Gözlerinde okuduğum bütün istekleri yapıp yerine getirdim.

5

Sürüyle birlikler Dunajek ve Rab ormanlarına sıkışmış kalmış, bomba yağmurlarının altında, beklerken, ağır çaplı toplar güllelerini askerlerin üzerine yağdırır ve cekilen birlikler Karpatları aşarken ve ufuklar, yanan köylerden ve şehirlerden çıkan alevlerle gökyüzünü kızıla boyarken, Teğmen Lukaş'la Şvayk, ev hanımı rolü oynayan kadının yanında hiç de hoşlarına gitmeyen günler geçirmeye başlamışlardı. Evin tadı tuzu kaçmak üzereydi neredeyse.

Kadın gezmeye gittiği zaman, Şvayk,la Lukaş kafa kafaya verip, savaş plânları yapıyorlar, kadını başlarından nasıl atacaklarını düşünüyorlardı. İşte böyle günlerden birinde, ilk teklif, Şvayk'tan geldi.

— En iyisi Teğmenim, eğer kaçtığı kocası kadının

pesine düsmüş onu arıyorsa, onu buradan gelip alması ve bizi bu hanımdan kurtarmasıdır ki, onun adresini de benim size kışlaya getirdiğim mektuptan kolaylıkla temin edebiliriz. En iyisi adama bir telgraf çekip karısının sizin yanınızda olduğunu bildirmek ve buraya gelip onu almasını tavsiye etmek. Zira, geçen yıl Vsenori'deki bir villâda aynen buna benzer bir olay olmuştu. Sadece burada telgrafı kadın çekmiş ve kocasına, gelip kendisini almasını bildirmisti. Adam geldiği zaman da iki erkek kavga etmislerdi. Ama, her ikisi de sivildi onların. Yani demek istediğim, hanımın kocası bir askerle kavga etmeye cesaret edemez. Ayrıca bu iste, sizin en ufak bir kabahatiniz bile yok. Bir kere onu buraya dâvet eden siz değilsiniz. Kactığı zamansa, bütün tehlikeleri göze almış demektir. Göreceksiniz, böyle bir telgrafın faydası büyük olacak. Hattâ bir kac samar alıs verisi olsa bile...

— Son derece zekî bir adamdır, Svayk. Kendisini iyi tanırım. Büyük bir baharat mağazası var. Toptancılık yapıyor. Kayıtsız şartsız onunla konuşmalıyım. Evet bir telgraf cekeceğim.

Cekilen telgraf, gerçekten son derece acık ve kısaydı: «Karınızın yeni adresi...» Ve Teğmen Lukaş'ın adresi yazılıydı.

Gerçeği söylemek gerekirse, baharat tüccarı, top gibi kapıdan iceri girince, bayan Katy, fena halde sasırıp afalladı. Gerçekten de cok korkunc görünüşü vardı adamın. Kadın ortadaki dengeyi kaybetmemek için, erkekleri birbirine takdim etti:

— Kocam... Teğmen Lukaş.

Başka bir şey de gelmemişti zaten kadıncağızın aklına.

— Buyrun oturun bay Wendler, dedi Teğmen Lukas, son derece kibarca. Sonra cebinden bir tabaka cıkararak, adama ikram etti: «Bir sigara almaz mısınız?»

Son derece zekî, baharat tüccarı, sigarasını yakıp, dumanını havaya savurduktan sonra, düşünceli bir şekilde sordu:

— Yakında cepheye gidiyor musunuz .Teğmenim?

— Doksan birinci Alaya naklim için müracaat ettim. Yakında herhalde Budejovice hareket edeceğim. Sadece bir yıllık gönüllü yedek subayların okul döneminin bitmesini bekliyorum. Subaya fazlasıyla ihtiyacımız var. Ama ne yazık ki, bu isi yapabilecek kabiliyette olan gençler, gönüllü olarak müracaat etmiyorlar son zamanlarda. Zamanızımın gençlerinin görev duygusu pek kuvvetli değil. Hepsi demesem bile genellikle hepsi, piyade eri olmayı, yedek subay olmaya tercih ediyorlar.

— Savaş baharat işlerine de sekte vurdu, dedi, baharat toptancısı, Bu arada gözlerini karısı ile Teğmen arasında dolaştırıyordu.

Bizim durumumuz çok iyi, dedi Teğmen Lukaş. Hic kimse müttefiklerin bu savaşı kazanacağını aklına bile getirmiyor. Fransa - İngiltere ve Rusya, Avusturya - Alman ve Türk granitinin karşısında parçalanmaya mahkûmdurlar. Evet, bir çok cephelerde hezimete uğradığımız doğru. Ama, Karpatlarla orta Dujanek arasındaki Rus hatlarını kıracak olursak, kısa bir süre sonra savaş bitecektir. Bundan başka, Fransa doğu kısmını kaybetmek tehlikesiyle basbaşa. En kısa zamanda, Almanlar yeniden girecekler Paris'e. Buna hic süpheniz olmasın. Ayrıca Sırbistan'daki saldırınız da büyük bir başarıdır. Geri çekilmeler, sadece birliklerin biraraya getirilerek moral takviyesinden sonra, savaşın icab ettirdiği bir serinkanlılıkla, yeniden taarruza geçmek için. En kısa bir zamanda hazırladığımız savaş plânlarının olgun meyvalarını almaya başlıyacağız. Zahmet olmazsa lütfen bakar mısınız?...

Teğmen Lukaş, baharat toptancısını kibar bir şekil-

de omuzundan tutarak, haritanın asılı durduğu duvara götürerek, işaretlenmiş noktaları göstererek açıklamada bulundu:

— Doğu tarafındaki dağlar bizim en kuvvetli dayanak noktalarımız. Sizin de gördüğünüz gibi, burada tutunabiliriz. Eğer Karpatların bir ön kesidini alacak olursak, durum zaten kendiliğinden ortaya çıkıyor. Bu hat üzerinden kuvvetli bir saldırıya geçecek olursak, ordularımızı ancak Moskova'da durdurmaya tesebbüs edebilirler. Yani demek istediğim, savaş sandığımızdan çok daha evvel bitecek.

— Peki ya, Türkiye'nin durumu nasıl? diye soran toptancı, bu arada meselenin özüne girmek için konuşmaya nereden başlaması gerektiğini düşünüyordu. Öyle ya buraya savaşın gidişatını tartışmak için değil, karısını alıp götürmek için gelmişti.

— Türkiye'nin durumu çok iyi, dedi Teğmen Lukaş. Bunları söyledikten sonra adamı yeniden masanın başına götürdü. Türk parlamentosunun sözcülerinden Halit beyle Ali bey Viyana'ya gittiler. Feltmareşal Liman von Sanders, Çanakkale'deki kuvvetlerin başına getirildi. Golz paşa, İstanbul'dan Berlin'e geldi. Enver paşa, Cevat paşa, Kayser tarafından nişanla taltif edildiler. Kısa zamanda inanılmayacak gelişmeler oldu.

Bir süre, hiç konuşmadan karşılıklı oturup bakıştılar. Nihayet, Lukaş artık bu sıkıntılı duruma bir son verme zamanının geldiğine kanaat getirerek konuşmaya tekrar girdi:

— Ne zaman geldiniz bay Wendler?

— Bu sabah.

— Beni bulduğunuza ve evde karşılaşmamıza gerçekten çok memnun oldum. Zira, öğleden sonraları genellikle kışlaya giderim. Görevim gece başlıyor benim. İş-

te bu yüzden ev bütün gün boş kaldığı için, karınıza bir oda verebildim. Burada olduğu sürece kendisini hiç kimse rahatsız etmedi. Eski dostluğumuzun hatırı için...

Toptancı tüccar, öksürdü hafifçen.

— Katy gerçekten de şâyanı dikkat bir kadın, Teğmenim. Ona bütün yaptıklarınız için, size candan teşekkür ederim. Ortada hiç bir sebep yokken, kalkıp Prag'a gidiyor meselâ. Kendi söylediğine bakılırsa, bunu sinirlerinin düzelmesi için yapıyormuş. Ben seyehata çıkarım sık sık. Eve geliyorum ki, kimsecikler yok. Katy çekip gitmiş.

Sonra yüzüne bir çeki düzen vermek için zorladı kendini. Parmağını salladı iki yana ve zoraki olduğu her haliyle belli bir gülümsemeyle, karısına:

— Gidi seni, dedi. Ben seyahata çıkınca, sen de çıkarım sanıyorsun değil mi? Herhalde düşünmedin ki...

Teğmen Lukaş konuşmanın hiç de hoş olmayacak bir yöne girmek üzere olduğunu anladığından, akıllı ve de zekî baharat toptancısını yeniden duvardaki haritanın başına götürdü. Sonra altı çizili yerler hakkında açıklamalara başladı:

— Size çok ilgi çekici bir durum hakkında açıklamada bulunmayı unuttum biraz evvel. Şu gördüğünüz ve Güney - Batı'ya uzanan kavisli çizgi var ya işte bu sıra dağ topluluğu aslında bir köprü başı oluyor. İşte bu hat yarılacak olursa, düşmanın ana kuvvetleri ile irtibatını kesmek mümkün olur. Böyle olunca da işler kendiliğinden çözümleniyor. Anladınız mı?

Baharat toptancısı gayet iyi anladığını, artık durumu açık seçik gördüğünü belirtip, Teğmeni tatmin ettikten sonra yerine dönerek, başka bir konuya atladı.

— Burada yetişen ve biralara konan baharatın da işi savaş yüzünden bir hayli bozuldu. Fransa, İngiltere ve Rusya biralarını artık baharatsız yapmak zorundalar.

İtalya'ya hâlâ gönderiyoruz ama, Balkanlarla da alış veriş sona ermiş durumda. Savaşı kazandığımız zaman, fiyatları tesbit eden de bizler olacağız. Yalnız ben İtalya'nın da savaşa katılacağından korkuyorum.

— Hayır, İtalya tarafsız kalacaktır, diye teminat verdi, Teğmen Lukaş. Çünkü...

— Pekâlâ, ama acaba neden onlar, Avusturya - Macaristan ve Almanya birleşmesine girmenin kendileri için önemli olduğunu anlamak istemiyorlar? diye lâfı alan toptancı, birden kızıvermişti. Zira, bütün bunlar kafasına ilk defa olarak başka bir üçgen şeklinde girivermişti: Baharat, karısı ve savaş. Ben İtalya'nın Sırplara karşı savaş açacağını sanıyordum. O zaman savaş, çoktan bitmiş olacaktı. Bütün mallar depolarda çürüyor. İç pazarlardaki fiatlar düşük. İhracat ise sıfıra sıfır, elde var sıfır. Üstelik İtalya da tarafsız kalmakta ısrar ediyor. Peki bizimle anlaşmalarını neden 1912 yılında yenilediler? Nerde o Dışişleri Bakanı San Giuliano markisi? Düşünceleri ne bu adamın? Uyuyor mu, yoksa uyanık mı?

Siz benim savaştan evvelki durumumun ne olduğunu bilir misiniz? Bir de şimdiki durumuma bakın.

— Olayları izlemediğimi sakın düşünmeyin, diye devam etti kızgın bir bakışla. Oysa, ağzından saldığı dumanlar son derece sakin bir şekilde yükselip birbirine karışıyordu. Paris kapılarına kadar gelmişken, Almanlar neden sınıra geri çekildiler? Maas ile Mosel arasında neden ağır top düelloları oluyor? Combre, Woewre ve Marche'de üç bira fabrikasının yandığından haberiniz var mı? Biz bunlara yılda beş yüz çuval mal sevkederdik. Hartmanweiler'in Vogeserdeki bira fabrikası yandı. Mülhausen yakınındaki Niederaspach'ın dev bira fabrikasına gelince, savaş yüzünden yerle bir oldu. Bu da firmanın bin iki yüz çuval daha zarara girmesi demek. Almanlar, Belçikalılarla Klosterhock bira fabrikası için tam

altı defa savaşa tutuştular. Bu da benim yılda üç yüz elli çuval mal kaybıma yol açtı.

Öylesine sinirlenmişti ki, daha fazla konuşamadı. Yerinden kalkarak karısının yanına gitti.

— Katy, hemen şimdi eve gidiyoruz. Git mantonu al.

— Bütün bu olaylar son derece sinirlerimi bozuyor, diye ekledi. Eskiden o kadar sakin bir insandım ki.

Kadın mantosunu almak için dışarı çıkınca, toptancı, Teğmene dönerek son derece sakin bir sesle:

— Böyle bir şeyi ilk defa yapmıyor ,dedi. Geçen yıl da bir firmanın temsilcisi ile kaçmıştı. Kendilerini ancak Zagrep'te yakaladım. Bu vesile ile de Zagrep'deki bira fabrikasıyla yaptığım anlaşmaya son verdim .Yılda altı yüz çuval. Güney benim için bir altın madeniydi doğrusu. Mallarım tâ İstanbul'a kadar giderdi bir zamanlar. Şimdi ise, yarı yarıya iflâs etmiş durumdayım. Eğer hükûmet memleket dahilinde imâl edilen birayı da kısıtlayacak olursa, hapı yuttuğumun resmidir.

Lâfın burasında bir sigara yakarak, konuşmasına devam etti. İyice şaşırmış bir hali vardı.

— Sadece Varşova, yılda iki bin üç yüz yetmiş çuval mal alırdı benden. En büyükleri Augustin bira fabrikasıdır Polonya'da. Temsilcileri her yıl ziyaretime gelirdi benim. Allahtan ki, çoluğum çocuğum yok.

Bu mantık dolu lâf ve Polonya temsilcisinin yıllık ziyaretlerinin son bulması. Teğmenin hafifçe gülümsemesine sebep olmuştu. Adam bunun farkına vardı ve devam etti konuşmasına.

— Macar fabrikaları, yılda bin çuval mal alırlardı benden ihraç ettikleri biralar için. Mallarını da İskendediye'ye yollarlardı. Şimdi ise blokaj yüzünden bütün siparişlerini geri alıyorlar. Kendilerine yüzde otuz indirme yaptığım halde, bir çuval olsun satamıyorum. Bütün

bunlar da evin rahat ve huzurunun kaçmasına sebep oluyor.

Toptancı sustu. Ve bu sessizlik ancak, bayan Katy tarafından bozuldu:

— Eşyalarım ne olacak?

— Gelip alacaklar, dedi, toptancı. Halinden memnun olduğu belliydi. Öyle ya türlü çeşit rezalet sahneleri yaratmadan, böyle bir şeye şahit olmadan işi halletmişti artık.

— Eğer yapacak alış verişlerin varsa, yola çıkmak zamanımız geldi. Tren 2.20'de kalkıyor.

Her ikisi de resmî bir şekilde veda ettiler. Toptancı durumdan o kadar memnundu ki ,kapının ağzında son veda sahnesi cereyan ederken, Teğmene:

— Tanrı göstermesin ama, şayet yaralanacak olursanız, nekahat devresini geçirmek için bize gelin .Son derece iyi bakılacağınızdan emin olabilirsiniz.

Teğmen, bayan Katy'nin seyahat için giyindiği yatak odasına girince, tuvalet masasının üzerinde dört yüz kronla birlikte bir de mektup buldu. Şunlar yazılıydı kâğıtta:

«Bay Teğmen! Birinci sınıf bir budala ve de şebek maymunu olan kocama karşı beni savunmadınız. Ve beni, evinde unuttuğu bir eşya gibi alıp götürmesine izin verdiniz. Aynı zamanda, bana burada yatacak bir yer verdiğinizi belirtmekten de geri kalmadınız. Umarım ki, buraya bıraktığım dört yüz krondan daha fazla masrafa mal olmamışımdır sizin için .Lütfen bu parayı, emirerinizle birlikte bölüşün.»

Teğmen Lukaş, mektubu bir an elinde tuttuktan sonra, ağır ağır yırttı. Sonra gülümsiyerek, masanın üzerinde duran paralara bakarken, birden kadının unuttuğu tarak gözüne çarptı ve bunu hemen alıp fetiş koleksiyonuna kattı.

Şvayk ancak yemek zamanı döndü eve. Teğmene bir köpek bulmak için dışarı çıkmıştı.

— Şvayk, dedi. gerçekten şansın varmış. Bizim yanımızda oturan kadın gitti. Daha doğrusu, kocası gelip aldı. Kendisine yaptığın bütün hizmetlerden dolayı da sana verilmek üzere,dört yüz kron bırakmış, tuvalet masasının üzerine. Kendisine ve kocasına kibarca teşekkür etmen lâzım. Zira, seyahata çıkarken yanına aldığı para, elbette ki, kocasına ait. Sana yardım edeyim de mektubu yaz.

Ve Teğmen, Şvayk'a mektubu yazdırmaya başladı:

«Sayın Bay! Karınızın Prag ziyareti esnasında kendisine yaptığım hizmetlere karşılık bana vermiş olduğu dört yüz kron için candan teşekkürü bir borç bilirim. Kendisi için bütün yaptıklarımı büyük bir zevkle ve istiyerek yaptığım, arzularını sevinçle yerine getirdiğim için bu parayı kabul edemiyeceğim...»

— Ne oldu? Devam et Şvayk. Öyle oturduğun yerde ne diye kıvrım kıvrım kıvranıyorsun. Neraede kalmıştık?

— Parayı kabul edemiyeceğim, dedi Şvayk, son derece acıklı bir sesle.

— Öyle mi? Pekâlâ. İşte bu yüzden parayı geri yolluyorum. En derin saygılarımın kabulünü rica ederken, hanımınızın elinden de yürekten öperim.

Josep Şvayk, Teğmen Lukaş'ın emirleri bitti mi?

— Hayır efendim. Tarih eksik.

— 20 Aralık 1914. İşte böyle. Zarfın üzerini de yaz, sonra paraları al ve postahaneye git ve mektupla birlikte şu adrese yolla.

Tam bu sırada, Teğmen neşeli bir şekilde «Şen Dul,» operetinden bir aryayı ıslıkla çalmaya başladı.

— Bir şey daha var, Şvayk. Bulmaya söz verdiğin köpek ne oldu?

— Bir köpek teklif ettiler, Teğmenim. Çok güzel bir hayvan. Ama elde etmek biraz zor olacak. Umarım kı, yarın getiririm. Yalnız, ısırıyor.

6

Son kelimeleri Teğmen işitmemişti, oysa çok önemliydi bunlar. Her ne kadar Şvayk, «Hayvan deli gibi ısırıyor,» diye cümleyi bir daha tekrar etmek istediyse de sonra, «Onun ısırmasından Teğmene ne, köpek istedi, köpeği olacak,» diye düşünüp bu işten vazgeçti.

«Bana bir köpek bul,» demek aslında çok kolay bir şeydir ama, köpek sahipleri hayvanlarına son derece dikkat ederler ve onların başına bir iş gelmesinden korkarlar. Hattâ köpekleri cins olmasa bile. İhtiyar bir kadının ayaklarını ısıtmaktan başka hiç bir işe yaramayan köpek bile sahibince sevilen, sayılan ve korunan bir yaratıktır.

Hele köpek iyi cins bir hayvanca, içgüdüsü yoluyla günlerden bir gün efendisinden ayrılacağını hisseder. Bu yüzden de çalınmak korkusu altında devamlı bir huzursuzlukla yaşar. Zira, ergeç çalınmak zorundadır. Bir gezinti esnasında köpek sahibinden bir hayli gerilerde kalabilir. Başlangıçta neşeli, fazla cesur bir şekilde diğer köpeklerle oynar, ahlâksız bir şekilde öbür köpeklerin üzerine tırmanırlar, duvarları koklar ,her köşe başında bacağını kaldırır, hattâ pazar meydanında patates satan madamanın sepetine bile kalkar bu bacak ara sıra. Kısacası sonsuz bir yaşama sevinci içindedir ve dünya onun için, tıpkı lise bitirme imtihanlarını başarı ile vermiş bir öğrenci için olduğu kadar güzeldir.

Ama, köpekçik kaybolduğunun farkına vardığı an, da, onun bu sınırsız neşesi kaybolmuş demektir. İşte o zaman dipsiz bir şaşkınlığın içine düşüp, sokakta aşağı yukarı koşmaya başlar, acıklı acıklı sesler çıkarıp havlar, öteyi beriyi koklar ve büyük bir umutsuzluk içinde, kuy-

ruğunu iki bacağının arasına kıstırıp kulaklarını indirir ve kendini sokağın bilinmezliğine fırlatır atar .

Eğer konuşabilse, muhakkak şöyle bağırırdı:

— Ey Kutsal Meryem! Beni çalacaklar yahu!

Hiç bir köpek çiftliğine gidip, korkudan şaşkına dönmüş köpek sürülerini gördünüz mü? Hepsi çalınmış köpeklerdir. Büyük şehir yeni bir cins hırsız çıkardı ortaya. Bu adamlar geçimlerini köpek çalmakla temin etmektedirler. Küçük salon köpekleri, cüce köpekler vardır ki, bunların boyu el büyüklüğünü geçmez. Pardesü cebine sığdığı gibi, kadınların manşonlarında da kolayca taşınırlar. Bu hırsızlar zavallı köpekleri oradan yahut nerede taşınırlarsa taşınsınlar, oradan kolaylıkla yürütürler. Bir villânın önünde bekleyen kızgın Alman köpeğini gece götürürler. Polis köpeğini, hafiyenin burunun dibinden alırlar. Köpeğiniz tasmaya bağlı olarak mı geziyor? Bağı keser ve sizi şaşkın şaşkın, yolun ortasında bir deri parçasına bakarken bırakırlar ve bu onlar için iş bile değildir. Sokaklarda gördüğümüz köpeklerin yüzde ellisi defalarca sahip değiştirmiş köpeklerdir. Öyle ki, yıllar öncesi daha yavruyken bir gezme esnasında çalınan köpeğinizi, yıllar sonra yeniden satın aabilirsiniz. Bir köpeğin çalınması için en tehlikeli zaman, hayvana küçük ve büyük tabiî ihtiyaçlarını görmesini öğretmek için dışarı çıkardığınız zamanlardır. Bilhassa bu son işi görürken, köpeklerden bir çoğu yolunu kaybeder. İşte bu yüzdendir ki, köpekler işlerini görürlerken dikkatle çevrelerine bakınırlar.

Köpek çalmanın bir çok değişik usulleri vardır. Bu işi ya yankesicilerin metodları ile yaparsınız, ya da talihsiz hayvanı kandırarak kendinize bağlarsınız. Köpek sadık bir hayvandır ama, sadece okuma ve tabiat bilgisi kitaplarında. En sadık köpeğe kızarmış at sosisi koklatın da ne olurmuş görün bakalım. Yanında yürüdüğü

efendisini unuttuğu gibi, soldan geri çark edip kokuya doğru son sür'at koşmaya başlar. Hem de salyalarını akıta akıta. Sevinci öylesine büyüktür ki, kuyruğunu iki yana salladığı gibi, burun deliklerini de oynatır. İşte bu da onun sonu demektir. Alestadır artık çalınmaya.

Mala Strana'da, saraya çıkan merdivenlerin yanında ufak bir birahane vardır. Günlerden bir gün, yarı karanlık salonun derinliklerinde, iki adam oturmuştu bir masanın başına. Bir sivil ve bir asker. Birbirlerinin üzerine eğilmiş, gizliden birşeyler fısıldıyorlardı. Eski Venedik Cumhuriyetinin yeminli fedailerinden hiç bir farkları yoktu.

— Her gün saat sekizde, diye sivil, askere fısıldadı. Hizmetçi kız onunla beraber Havlıçek meydanının köşesine gidiyor. Ama rezilin teki bir hayvan. Çok fena ısırıyor.

Sonra, askere daha fazla sokulup, daha yavaş bir sesle konuştu:

— Sosis bile yemiyor.

— Kızarmış olsa da mı?

— Hayır. Kızarmış olsa da.

İkisi birden yere tükürdüler.

— Peki ne yiyor, hayvan oğlu hayvan?

— Orasını şeytan bilir. Bazı köpekler Baş Piskaposlar kadar, hattâ daha da fazla şımartılmışlardır.

Askerle sivil, karşılıklı kadeh kaldırıp, şerefe içtiler. Sonra sivil olanı fısıldamasına devam etti:

— Bir vakitler, siyah bir fino vardı peşine düştüğüm. Köpek çiftliğine götürmem gerekiyordu. O rezil de sosis yemiyordu. Üç gün sabırla peşine düştüm hayvanın ama, sonunda canıma tak etti ve gidip, köpeği gezdiren kadına, hayvanın çok güzel olduğunu ve ne yediğini sordum. O kadar memnun oldu ki kadıncağız, kuçu kuçusunun en fazla pirzoladan hoşlandığını itiraf etti. He-

men gidip bir dana pirzolası aldım. Ama biliyor musun götüboklu rezil, başını çevirip bakmadı bile. Meğer kendileri domuz pirzolasını tercih ederlermiş. O zaman gidip bir domuz pirzolası almak zorunda kaldım. Hayvana koklattım evvelâ, sonda kaçmaya başladım. O da arkamdan kaldırdı tabanları. Kadın arkamdan «Puntik, Puntik» diye bağırıyordu ama, sevgili Puntik'in kimseyi işitecek hali kalmamıştı ki. Köşeye kadar koştu peşinden. Orada hemen tasmayı vurdum kendilerine. Ertesi gün de soluğu Klamovka'daki köpek çiftliğinde aldı. Boynunun altında bir kaç beyaz tüy, ufak bir leke vardı ya. siyaha boyanınca kimse tanımadı hayvanı Ama, diğer köpeklerin büyük bir kısmı domuz sosisinin ardından gelirler. Askersin. Üstelik kalıbın da güzel. Kız sana en kısa zamanda gereken bilgiyi verecektir. Ben sordum ama. karı sanki düşüncelerimi okumak istermiş gibi gözlerimin içine bakıp,« Seni ne alâkadar eder,» dedi. Öyle güzel bir şey değil, Gerçek şebek maymunu ama, bir askerle konuşacaktır muhakkak.

— Gerçek bir İskoç mu? Teğmenim sadece böyle bir köpek istiyor .

— Hem de iyi bir fino. Tuz ,biber renginde. Saf kan, Üstelik öyle safkan ki, sen nasıl Şvayk, ben nasıl Blahnik'sem, o da öyle saf kan işte. Benim için önemli olan hayvanın ne yediği. Sen bunu bana bildir, ben köpeği sana getiririm.

İki adam karşılıklı şerefe yeniden kadeh kaldırdılar. Savaştan evvel, Şvayk köpek ticareti yaparak geçinir, Blahnik de ona çaldığı köpekleri getirirdi. Tecrübeli bir adamdı. Şüpheli köpekleri bile alır ve satardı. Hattâ bir vakitler kuduz aşısı olmak için Viyana'daki Pastör Enstitüsünün kapılarını az aşındırmamıştı. Şimdi asker Şvayk'a yardım etmeyi bir görev biliyordu kendine. Pragdaki bütün köpekleri tanırdı ve yavaş konuşmasının se-

bebi, kimliğinin dış dünya tarafından bilinmesini istemediği içindi. Hattâ, altı ay evvel bu meyhaneden bile bir Taks yavrusunu, pardüsüsünün altına saklıyarak götürmüştü. Hayvana cebinde sakladığı emzikli şişeden süt içirdiği için, budala köpek onu anası sanmış ve hiç ses çıkarmamıştı.

Prensip olarak sadece cins köpekler çaldığı için, bir mahkemede kolaylıkla bilirkisi olabilirdi. Bütün köpek çiftliklerine hayvan temin ettiği gibi ,özel kişilere de satardı. Artık canı nasıl isterse öyle. Sabahları sokakta dolasırken, bir zamanlar çaldığı köpekler kendisine hırlar, hattâ ara sıra, bir vitrinin önünde durup, içerdeki malları seyrederken, intikam hissi kabarmış bazı köpekler, arkasına geçip, ayaklarını kaldırarak, pantalonunu bile ıslatırlardı.

Ertesi sabah saat sekizde, yoldan gelen geçenler Cesur Asker Svayk'ın Havliçe meydanındaki parkın köşesinde. bir asağı bir yukarı volta attığını gördüler. Finoyu gezdiren hizmetci kızı bekliyordu Svayk. Nihayet kız göründü ve bol tüylü gözleri zekâyla parlıyan fino, kosa kosa önünden gecti. O da kazuratını bosaltmak istiyen diğer köpekler gibi neselivdi ve caddede at gübrelerinden kahvaltısını eden sercelerin üzerine saldırıyordu.

Derken, köpeğin bütün sorumluluğunu yüklenmiş kisi göründü. Saçlarını tepesinde toplamıs yaslıca bir kızdı bu. Köpeğe bir ıslık caldı ve elindeki kayışla köpek kamcısını havada bir döndürdü.

Şvayk hemen konuştu:

— Affedersiniz efendim, Zizkov'a nasıl gidebilirim acaba?

Kadın durup, acaba ciddî mi söylüyor diye, Svayk'ın yüzüne baktı. Ama onun iyi niyetli, insan yüzünü görünce, karşısındakinin niyetinin gerçekten Zizkov'a git-

mek olduğunu anladı. Yüzü yumuşadı ve nasıl gidileceğini tarif etti etraflıca.

— Prag'a daha yeni geldim, dedi Şvayk. Buralı değilim. Taşralıyım ben. Siz de Prag'dan değilsiniz galiba.

— Hayır ben Vodnani'denim.

— Öyleyse komşu sayılırız. Ben de Protivin'denim.

— O zaman Protivin meydanındaki kasap Pejchar'ı da hatırlarsınız.

— Elbette! Kardeşimdir. Zaten bizim orda herkes sever onu. Çok becerikli ve yardımsever çocuktur. Hem iyi et verir, hem de terazisi hileli değildir.

— Yoksa siz Jareş'lerden olmayasınız? diye soran hizmetçi kız, bu tanımadığı askere karşı bir sempati duymaya başlamıştı.

— Evet.

— Hangi Jares'lerden? Krc'den mi, yoksa Razice'den mi?

— Razice'den.

— Hâlâ arabasıyla bira dağıtıyor mu?

— Evet.

— Ama altmışın üzerinde olmalı şimdi.

— Baharda altmış sekizine bastı, dedi Şvayk sakin bir şekilde. Şimdi bir köpek aldı kendine. Çok seviyor hayvanı. Arabada yanına oturuyor hattâ. Tıpkı şurda serçeleri kovalayan köpeğe benziyor. Güzel, iyi bir hayvan.

— Bizim köpek o, diye açıkladı yeni tanısı Şvayk'a. Ben, Albay'ın yanında çalışıyorum. Bizim Albay'ı tanır mısınız?

— Elbette tanırım. Çok iyi, son derece akıllı bir adamdır. Bizim Budojevice'de aynı onun gibi bir Albayımız vardı.

Çok serttir bizim efendi. Geçenlerde Sırbistan'da

iyi bir şaplak yediğimizi duyunca soluk soluğa eve gelip, top gibi de mutfak kapısından girdikten sonra, içerde ne kadar tabak, çanak varsa, hepsini kırdı. Üstelik beni bile kovmaya kalktı.

— Demek bu sizin köpeğiniz, diye, Şvayk kadının lâfını ağzına tıkadı. Ben köpekleri çok severim ama, Teğmenim tahammül edemiyor köpeğe.

Sustu. Ve sonra damdan düşercesine sordu:

— Her köpek, her şeyi yer değil mi?

— Bizim Foks, bu bakımdan çok kötü bir hayvan. Uzun bir süre et bile yemek istemedi. Daha yeni yeni başladı.

— En fazla neyi seviyor?

— Ciğeri. Haşlanmış ciğeri seviyor.

— Dana mı, yoksa domuz mu?

— Farketmez, diye güldü. Şvayk'ın «memleketlisi.» Zira, bu son cümleyi başarısız bir şaka olarak kabul etmişti.

Bir süre daha beraberce dolaştılar. Sonra köpeğin bağını taktılar tasmasına. Hayvan son derece dostça davrandı Şvayk'a. Ağızlığının altından pantalonunun paçasını yırtmak istedi, kucağına sıçradı. Ama, birden Şvayk'ın kendisi hakkında düşüncelerini anlamış olmalı ki, bir daha üstüne atlamadığı gibi, son derece kederli ve umutsuz bir hal takındı. Yanında yürürken arada sırada, kaçamak Şvayk'a bakıyor ve sanki şöyle demek istiyordu:

— Bu felâket, benim de başıma gelecek demek.

Yaşlı kız daha sonra, Şvayk'a köpekle beraber her akşam saat altıda bu parka geldiğini, Prag'da hiç bir erkeğe itimat etmediğini, bir seferinde gazetede gördüğü bir ilâna cevap verdiğini, ilânı verenin bir çilingir olduğunu ve kısa bir süre sonra, icat ettiği bir kilidi gerçekleştirmek için ondan sekiz yüz kron alıp, sırra kadem

bastığını anlattı. Oysa, köylüler çok daha namuslu olurlardı. Eğer evlenecek olursa muhakkak, taşradan bir erkekle evlenecekti ama, böyle bir şeyi ancak savaş bittikten sonra düşünebilirdi. Ona göre, savaş evlilikleri son derece budalaca bir işti. Bu şekilde evlenen bir kadın, eninde sonunda dul kalmaya mahkûmdu.

Şvayk, kadına saat altıda geleceğine dair bir sürü ümit verdikten sonra, arkadaşına, köpeğin her çeşit ciğer yediğini haber vermeye gitti.

— Sığır ciğeri alırım o zaman. Vdras'da bir fabrikatörün son derece sadık Sen Bernar köpeğini de sığır ciğeri ile tavlamıştım. Merak etme, yarın köpeği sağ salim getiririm sana.

Blahnik, sözünü tuttu da. Şvayk, öğleden evvel, evin temizliğini yeni bitirmişti ki, kapının önünde köpek sesleri, havlamalar yükseldi. Blahnik, aslından da daha fazla isteksiz ve sinirli olan hayvanı, çeke çeke kapıdan içeri soktu. Gözlerini deviriyor ve son derece kızgın görünmeye çalışıyordu fino.Tıpkı hayvanat bahçesinde aç kalıp da, besili ziyaretçilerden birini yemek niyetinde olan bir kaplana benziyordu. Hırlıyor, dişlerini gösterip gıcırdatıyor ve sanki şöyle demek istiyordu:

— Sizi parça parça edip, yiyeceğim.

Hayvanı mutfak masasının ayağına bağladıktan sonra, Blahnik, işi nasıl becerdiğini anlatmaya başladı:

— İsteyerek önünden geçtim hayvanın. Ciğer de kâğıda sarılıydı. Havayı koklamaya başladı. Sonra üstüme atladı. Tabiî hiç bir şey vermeyip, yoluma devam ettim. Parkı geçtikten sonra, Bredov sokağına saptım ve ilk parçayı orada verdim. Beni gözden kaybetmemek için neredeyse ciğeri ;çiğnemeden yuttu. Jindricn sokağına girdiğim zaman, bir parça daha verdim .O karnını doyurduktan sonra bağı taktım tasmasına. Ondan sonra uzun bir yürüyüş başladı. Evvelâ Vacla meydanından Vi-

nohardi'ye, oradan da taa Vrşovice'ye gittik. Yolda da yapmadığını bırakmadı alçak. Tam tramvay yolundan geçerken boylu boyuna rayların üzerine yattı ve kımıldanmadı. Belki de çiğnenmek istiyordu, kim bilir? Yolda gelirken kırtasiyeci Fuchs'dan boş bir şecere kâğıdı aldım. Bunu senin doldurman gerekiyor Şvayk.

— El yazısı senin olmalı. Diyelim ki, Leipzig'den geliyor. Bülov köpek çiftliğinden. Babası Arnheim von Kahlsberg, anası Emma von Trautendorf, onun babası ise Siğfrid von Busentahl. Babası Berlin'de yapılan 1912 fino yarışmasında birinciliği kazanmış. Anasına ise Nürenberg köpekseverler derneği altın madalya vermiş.

— Kaç yaşında olduğunu tahmin ediyorsun?

— Dislerine bakılırsa, iki yaşında.

— Sen bir buçuk yaz.

— Kötü kesilmiş, Şvayk. Bak şu kulaklara.

— Hele bize alışsın düzeltiriz. Biraz daha keseriz. O zaman daha da kızgın olur.

Çalınmış hayvan, hırlıyor, havlıyor, garip sesler çıkarıyordu. Sonra bir süre yerlerde yuvarlandı ve sonunda dili bir karış çıkmış, uslu uslu oturup, bundan sonra başına gelecekleri düşünmeye başladı.

Zamanla sakinleşti. Artık sadece arada sırada inler gibi bağırıyordu.

Şvayk, Blahnik'in bıraktığı ciğeri verdi hayvana. Ama, köpek koklamadı bile. Pis pis konuşan iki adama baktı. Sanki şöyle demek istiyordu:

— Benim bundan ağzım yandı bir kere. İsterseniz siz yeyin.

Sonra her şeye razı bir şekilde yere uzanıp uyur taklidi yaptı bir süre. Ama, birden aklına birşey gelmiş olmalı ki, hemen art ayaklarının üzerinde sıçtı durup, ön ayaklarını sallamaya başladı - teslim olmuştu.

— Yat yerine, diye Şvayk bağırdı zavallı hayvana.

Köpek söyleneni yaptıktan sonra, hafifçe inlemeye başladı arada bir.

— Şecere kâğıdına isim diye ne yazacağız. Bundan evvelki ismi Foks. Ona benzer birşey koyalım ki, anlasın.

— O kalde Maks diyebiliriz kendisine. Bak, bak Blahnik, nasıl dikti kulaklarını. Kalk ayağa Maks!

Talihsiz fino, hem evini, hem ismini kaybetmişti artık. Ayağa kalkıp, verilecek emirleri dinlemeye başladı.

— Bana kalırsa serbest bırakalım ,bakalım ne haltlar karıştıracak.

Hayvan serbest kalır kalmaz, kapıya koşup, tokmağa bakarak üç defa havladı. Bu arada, karşısındaki adamların anlayışını hesap etmişti ama, berikiler hiç oralı olmadılar. Adamların anlayışsızlığına kanaat getirince, kapının yanına ufacık bir havuz yaptı. Böylece kendisini dışarı atacaklarını ummuştu. Tıpkı daha küçükken bir kere aynı şeyi yapmış ve Albay ona askerî bir takım dersler vermişti.

Oysa, Şvayk hayvanın bu hareketini beğenmişti.

— Hiç de budala değil. Cizvit papazı gibi, rezil.

Hemen kayışla bir vurup, hayvanın burnunu havuzcuğa soktu. Gereği kadar ceza vermişti.

Buna kızan hayvan bir iki havlayıp mutfakta oradan oraya kosmaya başladı. Sonra kendi ayak izlerini kokladı bir süre. Az sonra masanın yanına giderek ciğerin geri kalan kısmını yedi. Sonra yatıp ,bütün bu maceranın üzerine güzel bir uykuya daldı.

— Sana borcum ne, diye sordu Svayk, ayrılırlarken.

— Böyle şeyin lâfı mı olur, dedi Blahnik, alınmış gibi. Eski bir arkadaş için yapmıyacağım şey yoktur benim. Hele bir de asker olursa. Hosca kal evlât ve sakın Havlice parkının oralarda dolasma bundan böyle. Basına bir is gelebilir. Eğer baska bir köpeğe ihtiyacın olursa, nerede oturduğumu biliyorsun.

Şvayk, Maks'ı kaldırmadı. Bu süre içinde gidip kasaptan çeyrek kilo ciğer aldı, bunları haşladı ve köpeğin uyanmasını bekledi. Sonra koklaması için sıcak bir parça verdi.

— Maks, diye bağırdı, Şvayk. Gel buraya.

Hayvan hafif şüpheli yaklaştı. Şvayk, köpeği kucağına alarak okşamaya başlayınca, hayvan kesik kuyruğunun geri kalan kısmını salladı iki yana. Sonra hafifçe ısırdı Şvayk'ın elini ve zekî gözlerini Şvayk'a dikti. Belki de şöyle söylemek istiyordu:

— Artık yapacak bir şey yok. Oyunu kaybettiğimin farkındayım.

Şvayk, bir yandan hayvanı okşarken, bir yandan da yumuşak bir sesle konuşuyordu:

«Bir zamanlar, albayın yanında oturan Foks adında bir köpekçik vardı. Hizmetçi kız her gün gezmeye götürürdü onu. Sonra bir bey gelip çaldı Foks'u. Derken efendim, Foks, orduda görevli bir Teğmenin evinde soluğu aldı. İsmi Maks'tı artık.»

— Haydi Maks, yap bana bir raks! Gördün mü bak rezil! Eğer söz dinler, yaramazlık yapmazsan, seninle iyi arkadas olacağız. Yoksa, savaş senin için hiç de kolay olmayacak.

Maks, Şvayk'ın kucağından atlıyarak, zevkle koşmaya, yeni efendisinin etrafında dönmeye başladı. Akşam, Teğmen kışladan döndüğü zaman, Maks'la Şvayk çok ivi iki arkadaş olmuştu.

Şvavk, Maks'a bakarak felsefe yaptı.

— Derin düsünecek olursan, aslında her asker de evinden çalınmıştır.

Teğmen Lukas evde köpeği görünce sevindiği kadar da sasırmıstı. Maks'a gelince evin içinde kılıçlı birini görmek onu da sevindirmişti.

Hayvanın nereden geldiği ve kaç para borçlu olduğu

sorusuna, Şvayk sakin bir şekilde, köpeğin kendisine, yeni askere alınan bir arkadaşı tarafından hediye olarak verildiğini söyledi.

— Çok iyi, Şvayk. Ayın birinde bu hizmetine karşılık sana elli kron vereceğim.

— Teğmenim, kabul edemem bunu.

— Şvayk, dedi Teğmen sert bir şekilde. Seni bu göreve almadan evvel, sana verilen her emre itaat etmen gerektiğini söylemiştim. Sana elli kron alacaksın dedim mi, bu parayı alacak ve son meteliğine kadar da içeceksin. Ne yapacakmışsın elli kronla Şvayk?

— Verdiğiniz emir gereğince, elli kronla içeceğim, Teğmenim.

— Eğer ben unutacak olursam, bana köpek için elli kron borçlu olduğumu hatırlatacaksın. Bu da bir emir. Anladın mı? Pire var mı hayvanda acaba? Her ihtimale karşı bir yıka ve tara. Yarın görevliyim ama, öbür gün çıkar gezdiririm.

Şvayk, Maks'ı yıkarken, köpeğin eski sahibi olan Albay, evin altını üstüne getiriyor, bağırıyor, tehditler savuruyor, köpeğini çalanı eline geçirdiği zaman, hırsızı divanı harbe vereceğini, kurşuna dizdireceğini, asacağını, keseceğini, yirmi yıl prangaya vurduracağını söylüyordu.

— Allah belâsını versin böyle kanlı katillerin, diye öyle bir bağırdı ki, pencere camları zangır zangır titrediler.

Bir felâket, Lukaş'la Şvayk'ın üzerine ağır ağır, ama kesinlikle geliyordu.

FELÂKET

Salzburg çevresindeki köylerden birinden gelen ve ataları tarafından bütün malı mülkü daha 1700 yıllarında yenen Zillergut unvanının sahibi, Albay Fredrik Kraus esi emsali bulunmaz, saygıdeğer bir aptaldı. Bir şey anlattığı zaman, herkes tarafından bilinen gerçeklerden bahseder, aynı zamanda en ilkel şekilde kurduğu cümlelerin, dinleyiciler tarafından anlaşılıp anlaşılmadığını sorardı.

— Demek ki, bu bir penceredir efendiler. Evet. Bir pencerenin ne olduğunu biliyor musunuz?

Yahut:

— Yol nedir. İki tarafında hendekler bulunan yola, şose denir. Evet efendiler. Siz bir hendeğin ne olduğunu bilir misiniz? Bir hendek kazılmış bir çukurdur, ve kalabalık bir işçi topluluğu tarafından meydana gelir. Yani bir derinliktir. Evet. Burada kürekle çalışılır. Siz, kürek nedir bilir misiniz?

Kendisinde bir açıklama hastalığı vardı ve bunu bir mucidin heyecanıyla yapardı.

— Bir kitap efendiler, değişik büyüklükte kesilen kâğıt parçalarının her iki tarafının basılmasından, yapıştırılmasından ve ciltlenmesinden meydana gelir. Evet efendiler bu iş tutkalla olur. Siz tutkalın ne olduğunu bilir misiniz? Tutkal, yapıştırıcı bir maddedir.

Öylesine zevzeklik eden bir adamdı ki, kendisinin geldiğini gören subaylar; yaya kaldırımın, cadde veya sokak olmadığını, yaya kaldırımın yoldan daha yüksek bir taş döşeli yol olduğunu ve evlerin cephesi boyunca uzadığını, ev cephelerinin evin bir kısmı olup, kaldırımdan veya caddeden görülebildiğini, evin arka tarafının ne buradan, ne de caddeden görülemiyeceğini; dinlememek için yol değiştirip kaçmak zorunda kalırlardı.

Her zaman bu ilgi çekici gerçeği belirtmek için tecrübeye girişirdi. Nihayet, günün birinde, gene böyle bir gösteri sırasında çiğneniverdi. Ama, geçirdiği kaza sadece zevzekliğinin artmasına sebep olmuştu. Yoldan geçen subayları çevirmeye, onlarla, omletler, güneş, termometreler, kapılar, pencereler ve pullar üzerinde bitmek tükenmek bilmeyen konuşmalar yapmaya başlamıştı.

Böyle bir budalanın bu kadar yükselmesi ve bir sürü, kodamanların ahpabı olması elbette ki şaşılacak bir şeydir. Askerî cahilliğine rağmen, yüksek rütbeli bir General her nedense adama daima destek olmadadır.

Manevralarda ise yapmadığı kalmamıştır Albayın. Alayı ile birlikte gitmesi gereken yere ilâç için bir kere olsun vaktinde varamamıştır. Örneğin, askerlerini toplu halde makinelilerin üzerine yürütürdü. Hattâ bir kaç yıl evvel, Güney Böhmen'de yapılan İmparatorluk manevralarında bütün birliği ile kaybolmuş, Mahren'e kadar yürümüş, orada da bir kaç gün oyalanmıştı ki, bu süre içinde manevralar çoktan bitmiş ve erler kışlalarına dönmüştü. Hiç bir ceza almamış, onu demir parmaklıkların ardında görmek istiyenler, sadece kendi parmakları arasından bakmışlardı.

Yüksek rütbeli generalle iyi dost olmasından başka, kendisinden aptallık babında hiç de aşağı kalmayan ve aynı paralelde bulunan, eski Avusturya'nın bir takım ileri gelenleri ve asîlleri ile de ahbaplık ettiğinden, ken-

disine sık sık bir takım nişanlar verilirdi ki, bunun bir tepkisi olarak, asîl aptal kendisini şu gökyüzündeki güneşin varolduğundan bu yana en büyük asker ve bir strateji dehası olarak görür, üstelik buna cânı yürekten inanırdı.

Talimgâhlarda, askerle konuşur ve onlara bıkmadan, usanmadan, daima aynı soruyu sorardı:

— Orduya sokulan silâha, neden erkek - silâhı adı verilmiştir?

Ordudaki lâkabı erkek-budalaydı. Aklın alamıyacağı kadar kindar bir insan olan Albay, subayların rütbelerini indirir, onlara türlü cezalar verir, bütün bunlar yetmezmiş gibi, eğer subaylarından biri evlenmek isterse, kız tarafına adam hakkında aslı astarı olmayan bir takım kötü bilgiler verirdi.

Sol kulağının yarısı yoktu. Gençlik günlerinde, ettiği düellolardan birinde, karşı taraf, kulağın yarısını kesivermişti işte. Kısacası Fredrik Kraous von Zillergut delinin tekiydi.

Teğmen Lukaş, yedek subay okulunda verdiği dersleri bitirdikten sonra Maks'ı gezmeye çıkarıyordu.

— Teğmenim, eğer izin verirseniz, dikkatinizi bir noktaya çekmek istiyorum. Köpekle giderken son derece dikkatli olun da sizden kaçmasın, dedi Şvayk. Eski sahibini özlemesi mümkündür. Onun için serbest bırakırsanız kaçabilir. Ayrıca size Havliçe meydanı yanındaki parka gitmemenizi de tavsiye ederim. Çevrede son derece yabanî bir çoban köpeği var. Azgınlığı dillere destan, ama sadece köpeklere karşı. Her ne zaman yabancı bir köpek görse, hayvanın o çevrede, kendisine ait bir şeyi yiyeceğini sanıp, hayvanların üzerine saldırıyor. Hastal'ın kutsal kaplanından farkı yok.

Maks sevinçle zıplıyor, kesik kesik havlıyor, Teğmenin çevresinde dolaşıp, bacaklarının arasından geçi-

yor, kılıçla oynuyor ve her haliyle sokağa çıkmanın sevincini belli ediyordu.

Sokağa çıktıkları zaman, Teğmen, Na Prikobe'ye doğru yürümeye başladı. Panka sokağının köşesinde bir kadınla buluşacaktı ve yapacağı görevlerin derin düşüncelerine dalmıştı. Gönüllü yedek subay adaylarına neler öğretmesi gerekiyordu ertesi gün? Bir dağın yüksekliğini nasıl ölçeriz? Dağların yüksekliği neden deniz seviyesinden ölçülür? Dağın yamacından tepesine kadar olan yüksekliği nasıl ölçebiliriz ve deniz seviyesi ile aradaki farkı nasıl buluruz? Allah kahretsin! Acaba, savunma Bakanlığı bu dersleri hangi akla hizmetle ders programına almıştı? Düşman eğer 32 yüksekliktevse, bu yüksekliğin nereden alındığı ne farkederdi? Bunu haritadan da öğrenmek mümkün. Degil mi ya?

Bütün bu düşünceleri, Panska sokağına yaklaşırken, sert bir «Dur!» emriyle silip süpürüldü.

Aynı anda, köpek de bağından kurtulmak ve bu sert «dur» emrini veren adamdan tarafa koşmak istemiş ve sevincini belli eden sesler çıkarmaya başlamıştı.

Teğmen Lukaş'ın önünde, Albay Kraus von Zillergut duruyordu. Teğmen selâm aldıktan sonra, Albayı görmemiş olduğunu belirterek özür diledi.

— Teğmen, diye korkunç bir sesle haykırdı Albay. İç hizmete göre, as daima üstünü selâmlamak zorundadır ve bu konuda daha bir değişiklik yapılmadı. İkincisi, subayların çalınmış köpeklerle piyasa ettikleri ne zamandan beri moda oldu? Evet çalınmış köpekle. Zira, başkasına ait olan bir köpek, çalınmış bir köpektir.

— Bu köpek, Albayım... diye söze başladı Teğmen ama, Albay lâfı ağzına tıkadı hemen.

— Bu köpek, bana ait. Bu benim Foks'um.

Maks, yahut Foks, eski efendisini tanımış ve yenisini o anda yüreğinden silip atmıştı. Bağından kurtu-

lup, Albayın kucağına atladı ve öylesine bir sevinç gösterisine başladı ki, böyle bir sevinç ancak, aşkı sevgilisi tarafından karşılık gören bir lise öğrencisinde görülebilirdi.

— Çalınmış köpeklerle dolaşmak, Teğmen, bir subayın şerefine yakışmayacak bir olaydır. Bunu bilmiyor muydunuz? Bir asker, bir köpeği satın almadan evvel bu köpeği satın alabileceğine kesin kanaat getirmelidir, diye yeniden bir gürültü saldı Albay. Bu arada Foks-Maks'ı da okşamaya devam ediyordu. Rahatı ve de eski sahibini bulan hayvan, Teğmene dişlerini göstermeye, hırlamaya ve havlamaya başlamıştı.

— Teğmen, diye devam etti Albay. Çalınmış bir ata binmenin doğru bir şey olduğunu kabul ediyor musunuz? Tagbaltt ve Bohemia gazetelerine verdiğim ilândan bir fino kaybettiğimi okumadınız mı? Demek üstünüzün gazeteye verdiği bir ilânı okumadınız ha?

Albay yumruklarını sıktı.

— Ah bu genç subaylar! Nerede kaldı disiplin? Albay gazeteye bir ilân verecek ve Teğmenler bunu okumayacaklar.

Teğmen, Albayın, tıpkı bir orangutanınkini andıran yanak sakallarına bakıp, «Ah senin o suratına bir kaç şaplak indirsem, kakavan,» diye geçiriyordu içinden.

— Benimle gelin bir dakika, diye emretti, Albay.

Yürürlerken aralarında bir konuşmadır gidiyordu.

— Cephede buna benzer ikinci bir olay başınıza gelmez, Teğmen. Cephe gerisinde çalınmış köpeklerle dolaşmak elbette ki çok tatlı bir şeydir. Evet! Hem de üst'ünün köpeği ile! Bu arada biz cephede yüzlerce subay kaybediyoruz ve gazetelere verdiğimiz ilânlar okunmuyor. Demek ben yüz yıl bir köpek kaybettiğime dair

ilân verebilirdim. İki yüz yıl, üç yüz yıl!

Albay, yüksek sesle hapşırdı. Bu da onun duygulandığına işaretti.

— Yürüyüşünüze devam edebilirsiniz!

Ondan sonra sert bir şekilde dönüp, yürümeye başladı. Bu arada elindeki kamçısıyla, kaputunun gerisini dövüyordu.

Teğmen Lukaş, karşı kaldırıma geçtiği zaman, yeniden sert bir «dur!» emri işitti. Albay, bu arada, kendi halinde, masum bir yedek piyade erini durdurmuştu. Asker, memleketteki anasını düşündüğünden, karşısından gelen Albayı görmemişti.

Albay, piyade erini tek başına, kışlaya sürükledi ceza vermek için. Bu arada gence «Kobay» diye bağırıyordu aralıksız.

«Ne yapayım ben şimdi bu Şvayk'a,» diye düşündü Teğmen, «Ağzını, burnunu darmadağın etmeliyim ki... Ama ne faydası var bunun? O rezili hayatta bırakmak ona ceza vermek sayılmaz.»

Bir kadınla buluşacağı halde, bundan vazgeçip, evin yolunu tuttu.

«Öldürürüm alçağı,» dedi kendi kendine, tranvaya bindiği zaman.

Bu arada, Aslan Asker Şvayk, kışladan gelen bir ordonat eriyle derin bir konuşmaya dalmıştı. Er, Teğmene bir takım kâğıtlar imzalatmak için gelmiş, bekliyordu.

Bu konuşma belki de ebediyete kadar sürüp gidecekti ama, Teğmenin dönmesiyle yarıda kesildi.

Kâğıtları imzalarken son derece kızgın ve kırılmış bir şekilde Şvayk'a baktı ve askeri savdıktan sonra, emirerine, arkasından oturma odasına gelmesi için işaret etti.

Gözlerinden hâlâ, şimşekler çıkıyordu, Teğmenin.

Bir iskemleye oturup, Şvayk'ın yüzüne baktığı zaman, katılama ne zaman başlıyacağını düşünüyordu.

«Evvelâ suratını dağıtırım bir güzel,» diye geçirdi içinden. «Ondan sonra burnunu kırar, kulaklarını keserim. Gerisini de sonra düşünürüz.»

Gözleri, Şvayk'ın yürekten gelen, iyilik dolu, suçsuz, tertemiz bakışlarına takıldı. Beriki ise, fırtınadan evveliki o durgunluğu kırmaya cesaret etmişti.

— Kedinizi kaybettiniz Teğmenim, dedi Şvayk. Bir kutu ayakkabı boyasını yedikten sonra bir de utanmadan ölmek cesaretini gösterdi. Leşini bodruma attım ama, yandaki evin bodrumuna. Böyle güzel bir Ankara kedisini de bir daha kolay kolay ele geçiremezsiniz.

«Bu adama ne yapayım ben,» diye bir düşünce geçti Teğmenin kafasından. «O kadar budala bir görünüşü var ki.»

Şvayk'ın saf gözlerindeki pırıltılar, sanki hiç bir şeyin olmadığını, her şeyin eskisi gibi nizam ve intizam içinde olduklarını söylüyorlardı sanki. Bir şey olmuş olsa bile, olan biten de nizam ve intizam içinde olmuştu muhakkak.

Lukas, oturduğu yerden ayağa fırladı ama, daha evvel düşündüğü gibi, suratına vurmadı, Şvayk'ın. Sadece yumruklarını onun burnunun altında sallamaya başladı ve bağırdı:

— Köpeği çalmışsın, Şvayk.

— Teğmenim. Son zamanlarda böyle bir olaya karıştığımı hatırlamıyorum. Size şunu belirtmek isterim ki, Teğmenim, öğleden sonra Maks ile gezmeye çıktınız. O zaman onu benim çalmama imkân yok. Ama, siz eve köpeksiz dönünce, ben birşeylerin olduğunu anladım. Kader bu. Splane sokağında, Kuneş adında tanıdığım bir saraç vardı ki, bu adam köpek kaybetmeden sokağa çıkamazdı. Hayvanı ya mephanede unu-

tur, ya da yolda birine çaldırırdı. Yavuh birisi köpeği ondan ödünç alır ve geri vermeyi unuturdu.

— Svavk, ulan derbeder rezil, ulan kahrolası budalalar sahi! Tut su düsesice çeneni. Sen ya sonderece marifetli bir düzenbazsın, ya da bir deve, beceriksiz bir öküzsün. Evet, ağzına kadar, verilecek örneklerle dolusun ama, benimle oyun oynamaya kalkma sakın! Nereden buldun bu köpeği bakalım Hayvanın bizim Albaya ait olduğunu ve bugün karşılaştığım zaman, onu geri aldığını biliyor musun? Bunun ne mene bir rezalet olduğunun farkında mısın? Anlat bütün olan bitenleri. Nasıl çaldın o itoğlu iti!

— Köpeği ben çalmadım, Teğmenim.

— Çalınmış olduğunu biliyor muydun?

— Evet, Teğmenim. Biliyordum!

— Ulan Şvayk, ulan Tanrının kutsal anası Meryem. Ulan gök yüzündeki Allah, Allah baba, ulan vururum seni ben be! ulan alçak, pespaye, öküz, hısır, ulan kodoş! Ulan ulen gök yüzündeki Allah Baba. Ulan vurucu seni ben be, sen aptalların kart papazı mısın be!

— Evet Teğmenim.

— Neden çalınmış bir köpek buldun bana? Neden getirdin evime o iti?

— Sizi sevindirmek için Teğmenim.

Şvayk, iyilik dolu, pırıltılı gözleriyle, içini çekerek bir isekmleye çöken komutanına baktı.

— Tanrım, beni böyle cezalandırman için ne yaptım ben sana?

Teğmen eli ayağı kesilmiş, oturduğu yerden, Şvayk'a bir tokat atacak kadar kuvvetinin kalmamış olduğunu düşünyordu. Tokat bir yana, şu anda kendine bir sigara saracak takati kalmamıştı. Sebebini kendi de bilmeden, Şvayk'ı Bohemia ve Tagblatt gazetelerini almaya yolladı. İş işten geçtikten sonra, Albayın yermiş olduğu ilânı okumak gelmişti aklına.

— İşe burda Teğmenim. Albay aman ne güzel yazmış ilânı. Nasıl da eksiksiz tarif etmiş köpeği. Gerçekten insanın içini parça parça ediyor. Üstelik bulana mükâfat da vaad etmiş. Hem de yüz kron. İyi para doğrusu. Genellikle elli krondan fazla vermez köpek sahipleri.

— Git yat, Şvayk. Yoksa sabaha kadar gevezelik edeceksin anlaşılan.

Teğmen de gitti yattı ve rüyasında, Şvayk'ın Avusturya veliahtının atını çalıp, ona verdiğini ve bir merasimde, bölüğünün başında giderken, veliahtın hayvanını tanıdığını gördü.

Ertesi sabah kendini, içkili geçen bir geceden sonra, dayak yemiş gibi hissediyordu. Ruhunda hiç alışık olmadığı bir ağırlık vardı üstelik. Sonra yeniden uykuya dalıp, korkulu rüyasına dua etti, ta ki, kapının vurularak uyandırılmasına kadar. Şvayk saf yüzünü kapıdan sokmuş, Teğmeni ne zaman uyandırması gerektiğini soruyordu.

Teğmen, garip sesler çıkardı evvelâ. Sonra homurdandı:

— Defol, rezil. Ne kepazelik bu be!

Kalkıp kahvaltısını ederken, Şvayk, onu son derece şaşırtan bir teklifte bulunmuştu: «

— Size başka bir köpek bulmamı arzu eder misiniz, Teğmenim?

— Buluyor musun, Şvayk, içimden seni divanı harbe vermek geliyor, dedi içini çekerek. Ama, sen orada da muhakkak beraat edersin. Zira, adamlar hayatlarında senin kadar bir aptala rastlamamışlardır. Git şu aynaya bak bir kere. O rezil suratını görmek miğdeni bulandırmıyor mu? Bugüne kadar gördüğüm en garip bir tabiat garabetisin sen. Gerçeği söyle bakalım. Şvayk. Kendinden hoşlanıyor musun?

— Teğmenim, zerre kadar hoşlanmıyorum ken-

dimden. Hele bu aynada çok çarpık görünüyorum. Cinli Stanek'de bir zamanlar bunun gibi çarpık ve de dalgalı bir ayna vardı ki, insan karşısına geçip de baktığı zaman kusmak geliyordu içinden. Ağzı böyle oluyordu, kafası lâhanadan farksız, göbeğe gelince aynı sisman bir papazın göbeği... Kısacası bir rezalet ki, tarifi mümkün değil. Sonunda Kralın bölge temsilcisi aynada kendini gördü de hemen indirtti yerinden.

Teğmen arkasını döndü. Svayk'la uğraşmaktansa, kahvesi ile boğuşmayı daha akıllıca bir iş olarak kabul etti herhalde.

Kahraman Asker, mutfağa gitti. Biraz sonra, Teğmen mutfaktan gelen bir şarkı işitti:

Grenevil'deki barut kulesinde
Çıkmak üzere savaş
Kılıçların parıltısı ve de kızların dansı...

Sonra mutfaktan gelen şarkı devam etti:

Efendidir her bir asker
Kızların sevgisi bizden beter
Her gün bizim maaşımızdan
Eğlenirler dolu dizgin.

«Her halde sana ihtiyaçları yok bu iş için, rezil,» diye düşündü Teğmen, sonra yere bir tükürük attı.

Şvayk'ın kafası kapının arasından tekrar uzandı.

— Teğmenim. Kışladan birisi hemen gitmeniz gerektiğini söylüyor. Bir ordonat eri geldi.

Sonra inançla ekledi:

—Belki de köpek meselesi içindir.

— Ne için olduğunu işittim, dedi kapıda ordonat eriyle konuşan, Teğmen.

Bunu yavaş bir sesle, Şvayk'tan tarafa ezik bir bakış atarak söylemişti.

Soruşturma değil, daha beter bir şey için çağrılmıştı, kışlaya. Teğmen odadan içeri girdiği zaman, Al-

bay bir koltukta oturuyordu.

— Teğmen, bundan iki yıl evvel, Budejovice'deki doksan birinci alaya nakliniz için müracaat etmistiniz. Budejovice'nin nerede olduğunu biliyor musunuz? Moldau kenarında. Evet Moldau'da. Eğer, yahut başka bir iç göl var nehrin yaptığı. Büyük bir sehir. Benim zevkime göre, hic de fena değil. Yanılmıyorsam, bir de rıhtımı var. Rıhtım nedir bilir misiniz? Rıhtım, suyun kenarına insa edilmis bir duvardır. Evet. ama, bu konumuzun dısında. Orda manevra yapmıstık bir zamanlar.

Albay sustu. Mürekkep hokkasına dikkatle, bakarken, baska bir konuya gecti.

— Köpeğim. sizin evde miğdesini bozmus. Hic bir sey vemek istemiyor. Bakın buraya, hokkanın icinde bir sinek var. Cok garip, kısın bile sinekler hokkanın içine düsüyorlar. Ne intizamsızlık!

»Haydi başla artık kart-torik» diye içinden geçirdi, Teğmen.

Ayağa kalkan, Albay odanın içinde bir-iki volta attı.

— Böyle bir olayın bir daha tekrar etmemesi için, size ne yapmam gerektiğini uzun uzun düsündüm. Ve Sonra sizin, nakil arzunuzu yerine getirmeye karar verdim. Doksan birinci Alay Komutanlığı bize, subaya fazlasıyla ihtivacları olduğunu bildirdi. Zira, subayların hemen hepsi, Sırp cephesinde ölmüşler. Size şerefim üzerine söz veririm ki, üç gün içinde, cepheye giderek birliklerin toplandığı Budejocive'de olacaksınız. Tesekküre lüzum yok. Ordunun subaya ihtiyacı var. Hele sizin gibi...

Ne söyliveceğini kendisi de bilmediği için, saatine bakıp konustu:

— On buçuk olmuş. Alay raporunu bir daha gözden geçirmem lâzım.

Bu tatlı konuşma son bulduğu zaman, Teğmen bir hayli hafiflemiş hissetti kendisini. Eski nesesi nerdeyse yerine gelecekti. Yedeksubay Okuluna gittiği zaman öğrencilerine, en kısa zamanda cepheye hareket edeceğini ve bu yüzden «Nekazanka» meyhanesinde bir veda ziyafeti vereceğini söyledi.

Eve geldiği zaman, büyük bir ciddiyetle Şvayk'a sordu:

— Marş bölüğünün ne olduğunu biliyor musun, Şvayk?

— Teğmenim, bir marş bölüğü, marşbatiyak'tır. Bar marska da bir marşkumpaka demektir. (*)

— Pekâlâ Şvayk, dedi Teğmen kibarca. O halde sana şunu bildireyim ki, sen de benimle birlikte marşbatiyak'a geleceksin. Eğer bu kısalta hoşuna gidiyorsa Ama, şunu daha evvelden söyliyeyim. Cephede, burada yaptığın aptallıklar zincirine son vermek zorundasın. Memnun musun?

— Hem de çok memnunum Teğmenim, diye cevap verdi Kahraman Asker Şvayk. Ne muazzam bir şey olacak her ikimizin de İmparator ve ailesi için vurulup ölmemiz...

(*) Çek askerlerinin cepheye gidecek bölük ve taburlara verdikleri argo tâbir.

CEPHE YOLUNDA

ŞVAYK'IN TRENDEKİ TALİHSİZLİĞİ

Prag - Budejovice ekspresinin ikinci mevki bir kompartımanında üç yolcu vardı: Teğmen Lukaş, onun karşısında oturan, kafası iyice dazlak bir sivil ve koridora açılan kapının yanında, utangaç bir şekilde duran ve Teğmenin yeni hakaret salvolarını bekliyen Kahraman Asker Şvayk. Zira, Teğmen yol boyunca karşısında oturan sivile zerre kadar önem vermeden, ardı arası gelmiyen hakaretler etmişti Şvayk'a ve onu, rezil, alçak, köpoğlu köpek diye adlandırmıştı.

Bütün mesele Şvayk'ın sorumlu olduğu seyahat eşyaları üzerinde kopuyordu.

— Demek bizden bir çanta yürüttüler, dedi Teğmen. Bunu söylemesi kolaydır, bok herif.

—Evet Teğmenim, dedi Şvayk sakin bir sesle. Bizden bir çanta çaldıkları doğru. İstasyonlarda bir sürü serseri kol geziyor. Öyle sanıyorum ki, kafasına sizin çantanızı almayı koyan bu adam, ben bavullarımızı bırakıp, size her şeyin hazır olduğunu tekmil vermeye geldiğim zaman, yokluğumdan istifade ederek aldı götürdü çantayı. Ancak böyle bir anda çalabilirdi. İşte zaten böyle zamanlarda tongaya basar insan. Bundan iki yıl evvel şehrin göbeğinde, kadının birinden, içinde kundaklı bir bebek bulunan çocuk arabasını çalmışlar, bebeği de bizim sokaktaki karakola bırakarak, onu, bir

kapı ağzında bulduklarını söylemişlerdi. Ertesi gün de gazeteler neler yazmamıştı bu zalim ana hakkında.

Ve sonra üstüne basa basa bir açıklama yaptı Şvayk:

— İstasyonlardan her zaman eşya çalınmıştır ve bundan sonra da çalınmaya devam edecektir. Başka türlüsü olamaz!

— Ben neye kanaat getirdim, biliyor musun, diye Teğmen sözünü kesti, Şvayk'ın. Senin sonun çok kötü olacak. Daha karar veremediğim bir nokta var. Sen acaba sadece eşek numarası mı yapıyorsun, yoksa gerçekten bir eşek misin? Ne vardı çantada?

— Önemli hiç bir şey, efendim, diye cevap verdi Şvayk. bu arada, gözlerini bir an olsun dazlak kafalı yolcudan ayırmıyordu ama, Teğmenin karşısında oturan adamın olan bitenlerle en ufak bir ilgisi yokmuş gibi elindeki «Yeni Serbest Basın» gazetesini okuyordu.

— Bütün çantanın içinde, odadaki ayna ile, girişteki elbise asacağı vardı. Yani bizim hiç bir ziyanımız yok. Çünkü, ayna da, askı da ev sahibinin.

Şvayk, Teğmenin delirmiş gibi, kaş göz işaretleri yaptığını görünce, sesini daha da tatlılaştırdı:

— Teğmenim, başlangıçta, çantanın çalınacağını elbette ki, bilemezdim. Ayna ile elbise askısına gelince, bunları savaş dönüşü kendisine vereceğimizi söyledim. Düşman ülkelerde gerek ayna ve gerek askı bakımınmından son derece bir bolluk var. Yani bu konuda ne biz, ne de ev sahibi bir şey kaybetmiş değil. Bir şehri işgal eder etmez...

— Kes sesini artık, Şvayk, dedi Teğmen sert bir sesle. Günlerden bir gün, seni divanı harbe vereceğim. İyice bir düşün taşın bakalım - sen dünyanın en büyük aptalı değil misin? Başka bir aptal bin yıl yaşasa dahi, senin son bir - iki hafta içinde yaptığın budalalıkları

yapıp da seni geçemezdi. Bu herhalde senin de gözünden kaçmamıştır.

— Hayır efendim, benim de gözümden kaçmadı. Bende dediklerine göre, son derece gelişmiş bir dikkatle izleme varmış ama, bu bütün aksilikler olduktan sonra kendini belli edermiş. Benim de şansım, «Dişi Hayvan» meyhanesine devam eden, Nekazanka'lı Nechleba kadar kötü. Her Cumartesi akşamı, artık düzeleceğini ve yeni bir hayata başlıyacağını söyler, ama ertesi gün dostlarına: «Bir de baktım ki, sabah sabah kodeste uyanmışım,» derdi. Her seferinde muhakkak bir şey gelirdi başına. Eve giderken ya birinin tahta parmaklıklarını devirir, ya sıra bekliyen bir arabanın atını çözer, ya da polislerin miğferlerindeki tüylerle piposunu temizlemek isterdi. Son derece şaşırırdı bu yaptıklarına fıkara. Ama, onu asıl deliye çeviren bu şanssızlığın nesilden nesile geçmesiydi. Bir seferinde büyük babası...

— Şvayk ,hikâyelerini dinlemesem de olur!

— Benim anlattıklarım ,gerçeğin ta kendisi, Teğmenim. Bir seferinde büyük babası...

— Şvayk, dedi Teğmen huzursuzca. Sana bir kere daha emrediyorum. Lütfen sus! Budejovice'ye gelince senin hesabını göreceğim. Şu kafana girdi mi Şvayk, içeri attıracağım seni.

— Hayır Teğmenim, anlamadım, diye cevap verdi zayıf bir sesle. Bundan daha evvel hiç bahsetmediniz.

Teğmenin dişleri devamlı olarak gıcırdamaya başlamıştı. Derin derin içini çekip cebinden çıkardığı Bohemia gazetesinde, zafer haberlerini okumaya başladı. Sonra Alman denizaltısı «E: e» nin Akdeniz'deki maceralarını bitirdi, derken gözü, Almanların son bir icadına ilişti. Bu, uçaktan atılan özel bir bombaydı ve birbiri ardına üç defa patlıyordu .Tam bu sırada, Şvayk'ın

sesi kendisini rahatsız etti. Kahraman Asker, karşıda oturan kabak kafalı adamla konuşmaya çabalıyordu.

— Affedersiniz efendim, siz Slavia bankasının temsilcisi bay Purkrabek ,değil misiniz?

Dazlak kafalı adam cevap vermeyince, Şvayk, Teğmene döndü:

— Teğmenim, eskiden bir gazetede okumuştum. Normal insanların kafasında ortalama olarak, altmış ile yetmiş bin arasında saç varmış ve siyah saçlıların saçları daha seyrek ve zayıf olurmuş.

Ve sözünün kesilmesine meydan vermeden devam etti:

— Bir zamanlar Şprik kahvesine gelen bir doktor, saç dökülmesine sebep olan ana unsurun, bebeğin daha beşikteyken geçirdiği ruhî buhranlar ve kızgınlıklar olduğunu söylemişti.

İşte tam bu sırada hiç beklenmedik, korkunç bir olay oldu. Yerinden fırlayan dazlak kafalı yolcu, avazı çıktığı kadar bağırdı, Şvayk'a:

— Çabuk defol burdan, domuz postu!

Hattâ adam, Şvayk'ı ite kaka, kompartımandan dışarı çıkardı ve sonra yerine dönüp kendisini takdim etti ki, bu da Teğmen için gerçek bir sürpriz olmuştu doğrusu.

Ufak bir yanlışlık yapılmıştı aslında. Dazlak kafalı kişi, Slavia bankasının temsilcisi bay Purkrabek değil, sadece Tümgeneral von Şvarburg'un ta kendisiydi ve de tesadüfen bütün garnizonları teftiş etmek, onları şaşırtıp baskın yapmak için sivil olarak seyahat etmekteydi.

Şimdiye kadar gelmiş geçmiş müfettiş generallerin en korkuncu olan zatı muhterem, teftiş ettiği yerlerde herhangi bir düzensizlik görürse, garnizon komu-

tanı ile arasında şöyle bir konuşma geçerdi:

— Tabancanız var mı?

— Evet.

— Çok güzel. Sizin yerinizde olsaydım, onunla yapacağım şey hakkında, bir an olsun tereddüt etmezdim. Çünkü gördüğüme göre burası bir garnizon değil, doğrudan doğruya bir domuz ahırı.

Acı gerçeklerden biri de bu adamın teftişlerinden sonra, muhakkak bir subayın intihar ettiğiydi. Işte o zaman Tümgeneral von Şarvburg memnun olur ve şöyle derdi:

— Böyle olmalı işte. Gerçek asker diye ben buna derim.

Görünüşe bakılırsa, intihar edenler, yapılan teftişten sonra, artık hayatta kalmanın lüzumsuzluğunu iyiden iyiye anlıyorlardı. Adamın hastalıklarından biri de, subayları olmayacak yerlere tâyin etmesiydi. Subayın en ufak bir kusuru görüldü mü, hemen garnizondan alınır ve İmparatorluğun sınırlarına bekçi olarak gönderilirdi. Yahut da adı duyulmamış bir köye tayini çıkardı. Bu arada, Galiçya Köylerine de bir hayli subay postalanmıştı, generalin sayesinde.

— Teğmen, dedi. Askerî okula nerede gittiniz?

— Prag'da.

— Askerî okula gittiğiniz halde, bir subayın, astlarından sorumlu olduğunu bilmiyorsunuz demek. Çok güzel doğrusu. İkincisi, emirerinizle münasebetiniz çok yakın iki dost gibi. Bu da iyi. Üçüncüsü, onun üst bir subaya hakaret etmesine göz yumuyorsunuz. Bu daha da güzel. Bunlardan bir netice çıkarabilirim ben. İsminiz ne Teğmen?

— Lukaş.

— Hangi alayda görevlisiniz.

— Son görevim...

— Teşekkürler. Son göreviniz beni ilgilendirmez. Şimdi nerede görevlisiniz?

— Doksan birinci Piyade Alayına nakledildim, generalim.

— Nakledildiniz demek? Çok doğru bir iş yapmışlar. En kısa zamanda alayla birlikte cepheye gidip oraları biraz yakından incelemek, size fazla bir zarar getirmez sanırım?

— Buna zaten karar verildi generalim .

Şimdi general, son yıllarda subayların üstleri ile aynı ses tonunda konuştuklarını farkettiğini, bazı demokratik toplumlarda bu korkunç tehlikenin yayılma istidadında olduğuna dair konferansa başlamıştı. Ona göre, bir asker devamlı olarak korku içinde yaşamalı, üstlerinden fena halde ürkmeli, zangır zangır titremeliymiş. Subaylara gelince, eratla aralarında en azından on adımlık bir mseafe bırakmalıymışlar. Üstelik kendi başlarına düşmelerine kesinlikle izin verilmemeliymiş. Son yılların bütün felâketleri bu yüzden geliyormuş. Eskiden erler, subaylardan vebadan korkar gibi korkarlarmış ama, günümüzde...

Tümgeneral, ellerini umutsuzca iki yana açtı.

— Şimdiki subayların bir çoğu, askerleri şımartıyor. Bunu söylemek istiyordum sadece.

Bundan sonra, General, tekrar gazetesini açarak, okumaya daldı. Lukaş mum gibi bir suratla dışarı çıktı. Niyeti, Şvayk'la hesaplaşmaktı biraz. Kahraman Asker biraz ilerisinde pencereden dışarı bakıyordu. Öylesine masum ve mutlu bir yüzü vardı ki, bu ancak, karnı iyice doyan bir aylık bebelerin yüzünde görülebilirdi.

Teğmen durdu .Şvayk'a işaret edip boş bir kompartıman gösterdi. Şvayk'tan sonra içeri girip, kapıyı kapattı arkasından.

— Şvayk, dedi olağanüstü garip bir sesle. Nihayet, dünya yüzünde bugüne kadar görülmemiş bir kaç tokat yemenin vakti saati geldi. Neden o dazlak kafalı beye hakaret ettin? Onun Tümgeneral von Şvartzburg olduğundan haberin var mı?

— Teğmen, diyen Şvayk'ın yüzü, eski Roma'da biraz sonra aslanlara yem olacak dini bütün hristiyanlık kurbanlarına dönmüştü. Genellikle bütün hayatım boyunca en ufak bir şekilde insanlara hakaret etmek için, şu veya bu şekilde en ufak bir şey yapmış değilim. Bunun dışında, bir Tümgeneral hakkında da en ufak bir fikrim bile yok. Kendisi gerçekten, Slavia bankasının temsilcisi bay Purkrabektir. Biliyorum, zira devamlı bizim meyhaneye gelirdi. Hattâ bir seferinde uyukladığı zaman, arkadaşlardan birisi sabit kalemle alnına bir yazı bile yazmıştı: «Hepimizin saadeti için bizler bundan böyle evinizin ve çocuklarınızın sigortalarını tenzilâtlı olarak IIIc tabelâsından yapmaya başladığımızı iftiharla bildiririz,» diye... Hepsi çekip gittiler ondan sonra. Sadece ben kaldım meyhanede. Bir de o vardı. Uyanıp da aynada halini görünce, yazıyı benim yazdığımı sandı ve o da tıpkı sizin gibi bana bir - iki tokat atmak istedi.

Şvayk ,«o da,» lâfını öylesine zayıf ve kederli bir sesle söylemişti ki, Teğmenin havaya kalkan eli, kısa bir duraklamadan sonra, tokadı atmadan aşağı inivердi.

Ama, Şvayk, devam etti konuşmasına:

— Ama bu kadar ufak bir yanlış için, o efendinin böyle kızmasına lüzum yoktu. Aslında, «insanda her şeyin kaç adet bulunması,» adındaki makalede yazdığı gibi, kafasında altmış ilâ yetmiş bin saç teli bulunması gerekiyordu. Doğrusunu söylemek gerekirse, ben, hayatımda kafası dazlak bir Tümgeneral olabileceğini dü-

şünmezdim. Dediklerı gibi, açıklı bir hata bu. Kimin olsa başına gelir ve her nedense, karşı taraftaki de bu yanlışa fena halde kızar. Bizim arkadaşlardan terzi Hylv, bundan birkaç yıl evvel, dikiş diktiği Steiermark'dan Prag'a dönerken ,Mariborg üzerinden geçmiş yolu ve orada jambon almış. Trene giderken bizim ahbap, kompartımanda tek Çek olduğunu sanırmış. Derken St. Moritz'e geldikleri zaman, jambonu çıkarıp, kalın kalın dilimler kesmeye başlamış. Tam karşısında oturan yolcu ise, bizim arkadaşın gözlerinin içine bakarmış, yalvaran bakışlarla. İşte o zaman Hyvl yüksek sesle ve Çek'çe şöyle demiş: «Sen de bir parça istiyorsun değil mi, arsız köpek.» O zaman cevap vermiş karşısındaki yolcu: «Eğer verirsen elbette bir parça isterim» Böylece jambonu beraberce yemiş ve Bodejovice'ye vardıkları zaman, canciğer iki arkadaş olmuşlar. Bu beyin ismi Votech Rous'du.

Teğmen Lukaş, Şvayk'ın yüzüne baktıktan sonra dışarı çıktı. Gidip eski yerine oturdu .Bir dakika sonra da, Şvayk yeniden uzattı kafasını.

— Teğmenim, bir kaç dakikaya kadar, Tabor'a geliyoruz. Tren burada beş dakika kalacak. Emrederseniz. gidip yiyecek birşeyler ısmarlıyayım. Eskiden burada çok güzel...

Teğmen yıldırım gibi yerinden kalkarak, koridora fırladı:

— Buraya bak, Şvayk. Sana son bir defa daha ihtar ediyorum. Benim karşıma ne kadar seyrek gelirsen benim için o kadar iyi olur. Hattâ en iyisi seni hiç görmemem. Benim çekeceğim sıkıntı seni kat'iyen üzmesin. Dikkat et de bundan böyle benim karşıma çıkmaktan kaçın. Şimdi defol gözümün önünden rezil köpek seni, deli pezevenk!

— Peki Teğmenim.

Şvayk, sert bir selâm çaktıktan sonra, topuklarının üzerinde ,soldan geri çark ederek ,ayaklarını yere vura vura, bir geçit resmindeymiş gibi, koridorun sonuna kadar yürüyüp, biletçiye ayrılan yere oturdu ve Demiryolları memuruyla bir konuşmaya girdi.

— Affedersiniz, bir sual sorabilir miyim?

Demiryolları memurunun konuşmaya hiç niyeti yoktu. Yorgun ve çaresiz bir şekilde başını salladı.

— Beni ziyarete gelen çok efendi bir dostum vardı, diye kahraman asker söze başladı. Hoffmann adında bir bey. Ona göre trenlerdeki bu imdat çekildiği zaman hiç bir işe yaramazmış. Yani kol çekildiği zaman gerektiği gibi işlemezmiş bu frenler. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse. bugüne kadar böyle şeylerle ben pek fazla ilgilenmezdim ama, bugün imdat frenlerini görünce, sormak istedim. Şayet bir gün bunu kullanmak zorunda kalırsam, acaba ne yapmam lâzım.

Şvayk ayağa kalkarak, Demiryolu memuru ile üzerinde: «Tehlike anında kullanılacaktır,» yazılı frenin yanına gitti.

Memur, bunun nasıl işlediğini anlatmanın bir görevi olduğunu kabul etmişti.

— Arkadaşınız, tehlike anında bunu çekmek gerektiği konusunda doğru söylemiş ama, bunun işlemediğini söylmekte yanılmış. Zira, bu frenlerin tren boyunca, lokomotifle bir ilişkisi vardır. Çalışması lâzımdır!

Böylelikle her ikisi de aynı anda, imdat freninin sapını tuttular. Ama, bunu çekince, trenin nasıl durduğu her ikisi için de bir bilmeceden farksızdı.

Ayrıca her ikisi de kolu kimin çektiğinden kesinlikle emin değildi. Ama tehlike işareti verilmişti bir kere.

Şvayk, yaptığı açıklamayla, bunun kendisi olamı-

yacağını bildirdi .Kolu çekmemişti ve bir sokak çocuğu da değildi.

— Trenin böyle birdenbire durmasına ben de son derece şaşırdım, dedi memura. Çalışıyor ve buna ben de şaştım .Üstelik bu iş beni sizden fazla sinirlendiriyor.

İyi giyimli bir bey, Demiryolları memurunun tarafını tutarak, imdat freni konusunda lâfı açanın asker olduğunu ileri sürdü.

Svayk buna karşılık. ilk sözünden vezgeçmiyerek, kendi namusu ve dürüstlüğü hakkında inad etti. Trenin geç kalması icin hiç bir mazareti yoktu. Üstelik kendisi cepheye giden bir askerdi.

— İstasyon memuru bunu sizin icin açıklar ve meseleyi halleder. Sadece ceza olarak yirmi kron vermeniz gerekecek.

Âni frenden yerlere düsenler, dört ayak üzerinde, emekliye emekliye kompartımanlardan çıkmaya başlamıslardı. Korkudan deliye dönmüs birkadın elinde bavulu olduğu halde kosusup duruyordu. Sonra trenden atlayıp. rayları astıktan sonra, arkasına bakmadan koşarak tarlalara daldı ve gözden kayboldu.

— Doğrusu yirmi krona değermis, dedi Svayk yüzünün seklini değiştirmeden ve büyük bir ciddiyetle. Hattâ bu para ucuz bile. Bir seferinde Kayser, Ziskov'u ziyaret ederken, Franta Şnor adında bir adam, caddenin ortasına diz çökerek, İmparatorun arabasını durdurmuştu. İste o zaman bölgenin komiseri ağlıya ağlıya bay Şnor'a bu işi bir sokak aşağıda yapması gerektiğini, zira oranın Komiser Kraus'a ait olduğunu anlatmıstı. Neyse sonunda bay Şnor'u tevkif edip içeri attılardı.

Svayk etrafına bakınmaya basladığı anda, kalabalığı yara yara, makinist geldi yanlarına.

— Eh artık hareket edebiliriz, dedi Şvayk. Trenin

gecikmesi hiç de hoş bir şey olmaz. Barış zamanında olsaydı bunun pek öyle bir önemi yoktu ama, şimdi savaştayız ve her trenle bir sürü askerî personel seyahat ediyor: Tümgeneraller, Teğmenler ve emirerleri. Böyle bir gecikmenin ardında büyük tehlikeler yatabilir. Napolyon ,Waterloo savaşına beş dakika geç geldiği için, bütün şöhreti bir anda çürük yumurtadan bile beter oldu.

Tam bu sırada, kalabalığı yara yara, Teğmen Lukas gelmisti. Yüzü öylesine beyaz, hali o kadar perişan dı ki, ancak:

— Svayk, diyebildi.

Şvavk, selâm verip, konusmaya basladı:

— Teğmenim, treni durdurduğum icin iftira ediyorlar bana. Demiryolu memuru, bir sürü saçmalıklar anlattı bu imdat frenleri hakkında. İnsan çok dikkat edip bu âletlerin yanına gelmemeli ve de uzak durmalı bunlardan. Yoksa, adamın bası belâva girer ve ilgililer, tıpkı benden istedikleri gibi, yirmi kron isterler adamdan.

Makinist cekip gitmişti. Biraz sonra ,düdük çalarak treni hareket ettirdi.

Sevirciler, kompartımanlardaki yerlerine döndüler. Teğmen Lukas tek bir kelime söylemeden cekti gitti.

Geride sadece, Svavk, biletci ve Demiryolu görevlisi kalmıstı. Biletçi cebinden bir defter çıkararak, olay hakkındaki raporunu yazdı. Demiryolu görevlisi ise Svak'a son derece hiddetli bir şekilde bakıyordu. Kahraman Asker soruverdi birden:

— Çoktan beri mi görevlisiniz demiryollarında?

Demiryolu görevlisi cevap vermeyince, Şvayk, eskiden Mliçek Frants diye, Prag yakınlarındaki Uhruneves kasabasında oturan bir adam tanıdığını, onun da bir kere imdat işaretini çektiğini, fakat son derece

korktuğundan dilinin tutulduğunu ve ancak. on dört gün sonra. Vanek adındaki bir bahçıvan arkadaşını ziyarete gittiğinde, çıkan bir kavga sonucu dilinin açıldığını ve adamcağızın üzerinde bir kırbaç parçaladıklarını anlattı ve ilâve etti:

— 1912 yılının Mayıs ayında olmuştu bu olay.

Demiryolu görevlisi, tuvalet kapısını açıp içeri girdi ve kendini kilitledi.

Şimdi Svayk, biletçiyle yalnız kalmıştı. Adam kendisinden yirmi kron ceza almak için uğraşıyor ve bunu vermediği takdirde, onu Tabor istasyonundaki sefe teslim etmek zorunda olduğunu açıklamaya çalışıyordu.

— Buna bilhassa memnun oldum, dedi Svayk. Okumuş ve bilgili kişilerle konuşmaktan son derece hoşlanırım. Tabor'daki istasyon şefini tanımak benim için gerçekten bulunmaz bir fırsat ve büyük bir zevk olacaktır.

Bunu söyledikten sonra, cebinden çıkardığı piposunu ateşliyerek, ucuz ve sert asker tütününün dumanlarını savurarak anlatmaya başladı:

— Bundan bir kaç yıl evvel, bay Wagner, Zittau istasyonunun şefiydi. Son derece zalim bir kimseydi ve emrinde çalışanlara akla gelmiyecek derecede fena muamele ederdi. Memurlardan birini eline geçirmeye görsün artık. Doğduğuna pişman ederdi insanı alimallah. Hele Jungwirt isminde bir makasçıya kancayı öylesine takmıştı ki, çocukcağız sonunda bu işkencelere dayanamayıp, kendini nehre atarak intihar etti. Bu işi yapmadan evvel de istasyon şefine bir mektup yazarak, geceleri hayaletinin onu korkuttuğunu bildirdi. Üstelik yalan da değildi yazdıkları, zira sözünü tuttu. Aynı gece istasyon şefi telgrafın başında oturuyordu ki, birden zil çaldı ve şef telgrafı almaya başladı:

«Nasılsın bakalım sahtekâr?

Jungwirt»

Tam bir hafta devam etti bu. Şefe gelince, durup dinlenmeden çevredeki bütün istasyonlara şu telgrafı çekiyordu:

«Beni affet Jungwirt.»

Ertesi gece, telgraf gene takırdamaya başladı ve şu mesajı verdi:

«Git kendini köprünün yanındaki semafor'a as.

Jungwirt.»

Ve şef söz dinledi. Daha sonra da bu yüzden Zittau istasyonunun telgrafçısını tevkif ettiler. Görüyorsunuz ya, yerle gök arasında insanın anlıyamadığı bir sürü işler olmada.

Tren Tabor'a gelince, Şvayk inmeden evvel, peşinde biletçi olduğu halde, kompartımana giderek, askerce bir tekmil verdi:

— Teğmenim, beni istasyon şefine götürüyorlar.

Teğmen Lukaş, cevap vermedi. Üzerine tarifsiz bir yorgunluk ve ilgisizlik çökmüştü. Kafasından bir şimşek gibi geçen düşünceyle, herşeye boş vermeye karar vermişti. Ne Şvayk'a aldıracaktı, ne de karşısında oturan dazlak kafalı Tümgenerale. Tren Budejovice'ye gelince inip kışlaya gidecek, geldiğine dair tekmil verecek, ondan sonra herhalde bir birlikle cepheye hareket edecek ve hattâ bile bile ölüme bile atılacaktı. Zira, Şvayk gibi yaratıkların yaşadığı bu dünyada daha fazla ikamet etmemeye karar şermişti.

Tren Budejovice'ye hareket edeli bir hayli olmuştu ama, istasyonda, Şvayk'ın çevresindeki kalabalık eksileceği yerde, artmaya devam ediyordu.

Şvayk, suçsuzluğunu öyle sine ikna edici bir şekilde anlatıyordu ki, kalabalıktan ihtiyar bir kadın dayanamayıp bağırdı:

— Gene bir askeri tutmuşlar.

Kalabalık bununla demek istendiğini iyice anlamıştı, efendiden bir bey istasyon şefine dönerek, bu parayı kendisinin vermeye hazır olduğunu bildirdi. Zira, bu askerin suçsuz olduğuna tüm yüreği ile inanıyordu.

— Bakın şunun yüzüne bir kere, deyip Şvayk'ın masum yüzünü işaret etti. Bu arada kahraman asker de halka dönmüş, teminat veriyordu:

— Ey iyi insanlar, inanın ki, bu işi ben yapmadım.

Tam bu sırada, ortaya çıkan bir jandarma onbaşısı, kalabalığın içinden bir vatandaşı çekerek çıkardı ve önüne katıp yürüdü. Aynı zamanda açıklama da yapıyordu:

— Bu size pahalıya mal olacak. Ben size gösteririm, ne demekmiş bakalım halkı etrafına toplayıp, eğer askerlere bu şekilde davranılırsa, Avusturya savaşı nasıl kazanır diye konuşmasını.

Zavallı vatandaş ise söyliyecek başka bir şey bulamadığından, sadece bir kasap olduğunu ve hiç bir suç işlemediğini iddia ediyordu.

Bu arada, Şvayk'ın suçsuz olduğuna inanan efendi, yirmi Kron para cezasını, istasyon şefine ödedikten sonra, Şvayk'ı üçüncü sınıf bir lokantaya götürdü. Bira ısmarladıktan sonra Şvayk'ın kimlik kâğıtları ile biletinin de Teğmende olduğunu anlayınca, Şvayk'a bilet parası ve diğer ufak tefek masraflar için bir beş kron verdi.

Giderken de, büyük bir inançla şöyle dedi, Şvayk'a:

— İşte böyle sevgili asker. Daha evvel de söylediğim gibi, şayet Ruslara esir düşecek olursan, Zdolbu'nov'lu bira yapıcısı Zeman'a benden selâm söyle. Biraz evvel adresimi ve ismimi almıştın. Herhalde unutmazsın. Kendine iyi bak, dikkat et ve cephede uzun süre kalma.

— Bu bakımdan hiç merak etmeyin, dedi Şvayk.

Ayrıca yabancı yerleri bedavadan öğrenmek hiç de fena bir sey olmasa gerek.

Svavk, efendinin verdiği bes Kronu büvük bir ağız tadıvla icerken, peronda bir takım insanlar, Svavk'ın istasvon sefiyle konusmasını isitmevip, olava uzaktan seyirci kalan ve sadece kalabalığı gören kisiler, biraz evvel, istasvonun resmini ceken bir casusun vakalandığını anlatıyorlardı. Tam bu sırada ihtivar bir bayan, yakalanan casus olmayıp, bir suvari eri tarafından kadınlar helâsında dövülen bir subay olduğunu söylüyordu. Suvari eri kızıvla beraberken, subay da onları gözetlerken suc üstü yakalanmıs ve hakkı olan davağı vemisti.

Bu sırada birasını icmekte olan Svavk, gercek bir icten gelenlikle Teğmeni Lukas'ı düsünüyordu. Fıkara Budeiovice'ye gelip de emirerini trende bulamayınca ne yapacaktı acaba?

Yolcu treni gelmeden evvel, istasvonun üçüncü sınıf lokantası sivil ve askerlerle dolmava basladı. Ama, gelenlerin coğunu askerler teskil ediyorlardı. Bunlar değisik alaylardan, değisik milletlerden, savasın bir oyunu ile Tabor hastahanesinde toplanmıs yaralılardı ki, simdi cephеye yeni yaralar almak belki de kendilerine, üzerinde basit bir tahta haç ve haçın üzerinde rengi atmıs bir asker kasketi bulunan bir mezar teminine gidiyorlardı. Haçın üzerinde silinmeye yüz tutmus bir «Franz» ismi bulunacak ve soluk sapka belki de yıllar yılı, doğu Galiçya'nın sert rüzgârları altında sallanacak, yağmurlarda ıslanacak, güneşlerde kavrulacak ve arada sırada haçın üzerine konan bir karga, geçmiş zamanların o bolluk yıllarını, lezzetli insan etlerini, semiz at ölülerini, böyle bir kasketin altındaki nefis çerezi--insan gözü - iç geçirerek hatırlıyacaktı.

Hastahaneden taburcu edilen ve üzerinde hâlâ kan lekeleri bulunan üniforması ile kader arkadaşı bir as-

ker, gelip, Svayk'ın masasına oturdu. Son derece çekingen, büzülmüs ve kederli bir hali vardı adamın. Masanın üzerine küçük bir paket koyup ,cebinden bir cüzdan çıkararak parasını hesapladı. Sonra, Şvayk'a bakıp macarca sordu:

— Magyarul?

— Hayır, ben Çek'im arkadaş, dedi Şvayk. Bir kadeh ister misin?

— Nem tudom, baratom. (Bilmiyorum dostum.)

— Farketmez arkadasım, diye cevap veren Svavk, dolu bardağını, bu kederli askerin önüne sürdü. Al bir yudum bakalım.

Macar, ne demek istendiğini anlayıp, bir yudum icerek tesekkür etti: «Köszenem szepen.» Ondan sonra da cüzdanının içindekileri bir daha kontrol etti. Sonra derin derin içini çekti. Svayk, adamın bir bardak bira icmek istediğini ama, bunun için yeterli parası olmadığını anlamıstı. Bu yüzden adama, bir bardak bira ısmarladı. adam tekrar teşekkür edip, yüzünün hatlarını değistirerek bir seyler anlatmaya calıstı sonra, kursunla paralanmış elini göstererek uluslararası lisana başvurdu:

— Piff, paff, puff.

Svayk anladığını belli edercesine başını salladığı vakit, beriki sol elini yerden yarım metre yüksekte tutup, üc parmağını göstererek ,üç çocuğu olduğunu belirtmek istiyordu.

— Ninc ham, ninc ham, diy edevam ettikten sonra, onların evde yiyecek bir şeyleri olmadığını açıklamaya girişti.

Sonra gözündeki yasları asker ceketinin koluyla sildiği zaman, kolda görülen bir delikten, adamın vücuduna, Macar Kralı uğruna bir kurşun girdiği belli oluyordu.

Böyle bir dostluktan sonra, Şvayk'ın parasının azaldığına hiç şaşmamak gerekir. Zira, hem kendisine, hem de Macar erine bira ısmarladıkça, Budejovice'ye bilet alma imkânları biraz daha azalıyordu.

Dudejovice'ye gidecek bir tren daha gelip gitti. Şvayk hâlâ masanın başındaki karşısındaki adamın, aralıksız tekrarladığı cümleyi dinliyordu:

— Piff, paff, puff. Harom gyermek, ninc ham (üç çocuk yiyecek yok) eljen (şerefe.)

Sonra kadehini kaldırdı Svayk'ın şerefine.

— İç bakalım. dedi Svavk. iç ve konuş, aynı şeyi siz de yapardınız bizim için böyle durumlarda.

Komşu masadaki asker; Macarların, kendileri, yirmi sekizinci alayla Szeged'e geldikleri zaman, ellerini kaldırarak işaret ettiklerini anlattı.

Gerçekten de böyle olmuştu ama, bu asker sasırmıstı bu ise. Oysa, Cek askerleri içinde pek bilinen bir hareketti bu. Demek ki, Macar askerleri de Macar Kralı icin dövüşmekten yoruldukları zaman aynı şeyi yapıyorlardı.

Bundan sonra, asker de gelip, Svayk'ın masasına oturarak, Szegedin'de Macarların başına gelenleri ve onlardan bazılarını meyhanelerden nasıl dısarı attıklarını anlattı. Aynı zamanda Macarların kavga etmesini bildiklerini de ilâve etmeyi unutmdı. Kavgada. Macarlardan biri onu sırtından bıcaklamış, asker de iyileşmesi için cephe gerisine gönderilmisti ama ,simdi geri dönünce yüzbasısı, neden onun da Macarı bıcaklayıp, alayın şerefini kurtarmadığı için, muhakkak hapse atacaktı.

— Kâğıtların, dedi askerî kontrol yapan görevli, bozuk bir Çek'ceyle Şvayk'a. Rütbesi çavus olanın yanında dört süngülü er vardı. Ben, sen gördüm oturur. Yok gitmek, oturmak, içmek, hep içmek, sen!

— Kâğıtlarım yok, milaçek (sevgilim) dedi Şvayk. Doksan birinci Alaydan Teğmen Lukaş aldı kâğıtlarımı ve ben burada kaldım.

— Ne demek bu «milaçek» diye çavuş yanındaki erlerden yorgun yüzlü, yaşını başını almış bir köylüye sordu. Beriki çoktandır çavuşu ile alay etmek istiyor olmalıydı ki, büyük bir serinkanlılıkla:

— Her askerde kâğıt olmak var. Yok kâğıt, böyle bir bitli var gitmek istasyon komando odası hapis, kuduz köpek gibi.

Şvayk, askerlerin arasında istasyonun komando odasına götürüldü. İçerdeki nöbetçilerin, «milaçek»i tercüme eden, yorgun köylülerden hiç farkı yoktu.

Nöbetçi odasının duvarları litografilerle süslenmişti. Bunlar Millî Savunma Bakanlığı tarafından bütün daireler ve askerlerin geçecekleri yerlere gönderildiği gibi, okullara ve kışlalara da dağıtılıyordu.

Şvayk kapıdan içeri girdiği zaman ilk karşısına çıkan resmin altında bu resim sayesinde Kral ve İmparatorun yirmi birinci alayında takım komutanı Frans Hammel ile, onbaşı Paulard ve Buchmayer'in, askerlerin moralini nasıl yükselttiği yazılıydı. Sağ tarafta ise, altında: «Honver - Husarlarının beşinci alayından takım komutanı Jan Danko bir düşman top mevziini yok ediyor,» yazılı bir resim asılıydı.

Daha aşağıda ise, bir levha vardı: «Kahramanlık konusunda nadir örnekler.»

Bu levhalar, bu kahramanlık örneklerini ve vecizeler, Savunma Bakanlığınca gazetecilerin yardımı ile hazırlanıyor ve, bunları asla okumayan Avusturyalı askerlerin morallerinin takviyesi amacını güdüyordu. Böyle ve buna benzer kahramanlık örnekleri cepheye küçük broşürler halinde yollandığı zaman, askerler

bunlara ya pipo tütünü sararak içiyor ya da zemin ve zamana göre başka ihtiyaçları için kullanıyorlardı.

Çavuş, bir subay bulmak için dışarı çıktığı zaman, Şvayk başka bir levhada şu yazıyı okudu:

İstihkâm eri Josef Tong

«Sıhhiye erleri, ağır yaralıları, hasta arabalarına taşıyorlardı. Arabalar görünmiyen bir yolda saklıydılar. Yaralılarla dolduktan sonra, ilk yardım istasyonlarına hareket ediliyordu. Ruslar, arabaların farkına varınca, bunlara el bombaları atmaya başladılar. Kral ve ve İmparatorluk Üçüncü İstihkâm Taburundan Josef Tong'un atı bir bomba parçasının isabeti ile öldü: «Zavallı güzelim,» dedi er. «İşin bitti senin artık.» Aynı anda da bir bomba parçası ile kendi yaralandı. Öyle olduğu halde, hayvanın ardındaki ufak arabayı çözerek bunu emin bir yere sakladı. Sonra koşum takımlarını almak için ölü atın yanına döndü. Heyhat! Ruslar durmadan ateş ediyorlardı üzerine: «Edin bakalım iblis tohumları, ateş edin, ama benim, koşum takımlarını burada bırakmaya niyetim yok.» İşte bu cümleleri mırıldanırken, bir yandan da koşum takımlarını çözüyordu. Sonunda bu işi başarıp, arabaların yanına döndü. Oysa, geç kaldığı için arabalardaki sıhhiye erleri ona ağıza alınmıyacak küfürler ediyorlardı. «Koşum takımlarını düşmana bırakmak istemedim. Yepyeniydiler. Üstelik elimizde böyle takımlardan da fazla yok,» dedi kahraman asker ve ilk yardım istastonuna gitti. Ancak o zaman yaralı olduğunu söyledi görevlilere. Daha sonra bu kahraman er, komutanı tarafından gümüş kahramanlık madalyası ile mükâfatlandırılmıştır.»

Şvayk, bu yazıyı okuyup bitirdiği zaman, çavuş henüz geri dönmediğinden, nöbetçi odasındaki köylü erlerle konuşmaya başladı:

— Gerçekten çok güzel bir kahramanlık örneği. Bu

şekilde ordumuzda sadece yeni koşum takımları bulunacak. Ama, Prag'da çıkan Praske Uredni Listi gazetesinde daha güzel bir kahramanlık hikâyesi okudum. bir yıllık gönüllülülerden. Dr. Josef Vojen adında birinden bahsediyordu. Galiçya'da Yedinci Sahra Avcı Alayında görevliydi doktor Josef. Süngü hücumuna kalktıkları zaman kafasına bir kurşun isabet ediyor ve ilk yardım istasyonuna götürdükleri vakit, bağırıp çağırıyor onlara, böyle bir çiziği sardırmam diye ve hemen birliğinin başına dönüyor. Fakat, bu sefer, patlıyan bir bomba bacaklarını da alıp götürüyor. Gene geri götürmek istiyorlar ya, bırakan kim? Hemen orada bulduğu bulduğu bir sopayı alıp, düşmana karşı savunmaya başlıyor kendini. Patlıyan bir bomba bu sefer sopayı tutan elini götürünce, hemen öbür eline aktarıyor sopayı. Eğer o anda tepesinde patlıyan bir şarapnel adamın canını hepten almasa, sonunun nasıl olacağını ben de kestiremem doğrusu. Herhalde bu şekilde temizlenip, yok olmasaydı, ona da bir gümüş kahramanlık nişanı verirlerdi sanırım. Hattâ kafası kopup yerde yuvarlanırken bile bağırıyormuş:

Öldürcü bir yara bile seni yere yıksa
Vazife kutsaldır, sakın kaçma...

diye.

— O gazetelerde de amma palavra sıkıyorlar birader, dedi erlerden biri. Ama böyle bir gazeteci sonunda nasıl olsa aklını kaçırır.

Köylü yere bir tükürük attı.

— Bizim Çaslav'da Viyana'dan gelme. Alman bir gazeteci vardı. Astegmen olarak göverliydi birliğimizde ama hangi şartlar altında olursa olsun, bizimle Çekçe konuşmak istemiyordu. Ama, cepheye hareket eden bir bir birliğe eratın hepsinin Çek olduğunu anlayınca, herif başla göz arasında lisanı hemen öğreniverdi.

Bu sırada kapıda beliren çavuş, sert sert, askerlere bakarak homurdandı:

— İnsan üç dakika yanınızdan ayrılmaya görsün. Hemen başlıyorsunuz o zırva dilinizi konuşmaya.

Yeniden dışarı çıkmadan evvel, herhalde gene lokantaya gidiyordu. İçerdeki onbaşıya, Şvayk'ı işaret ederek, bu bitli rezili, asteğmen gelir gelmez hemen karşısına çıkarması için emir verdi.

Çavuş gittikten sonra, onbaşı yaptı açıklamasını:

— Teğmen şu anda, istasyondaki telgrafçı kızla kırıştırmada. Karıya on dört günden beri asılıyor. Her zaman da burnundan soluyor fıkara. İş tutamayıp da buraya geldi mi, «Karı orospunun teki be, benimle yatmak istemiyor,» diye de lâf ediyor .

Bu sefer de kızgınlıktan burnundan soluyordu. Konuşmadan bir dakika sonra içeri girdiği zaman, kapıyı çarparak kapadı ve elindeki kitapları masanın üzerine fırlattı.

— Yapacak hiç bir şey yok arkadaş, dedi onbaşı, Şvayk'a. Yanına girmek zorundasın. Bugüne kadar sürüyle adam geçti elinden. Genç, ihtiyar.

Sonra Şvayk'ı, odaya götürdü. Kâğıtlarla dolu bir masanın ardında oturan genç asteğmen, kendi kendine küfür etmekle meşguldü.

Şvayk'la, onbaşıyı karşısında görünce çok şeyler vaad eden bir şekilde:

— Aha! dedi.

Onbaşı da tekmilini verdi:

— Teğmenim bu adamı istasyonda bulduk, kâğıtları yok.

Asteğmen sanki yıllar evvelinden, bugün ve bu saatte, Şvayk denen adamla karşılaşacağını biliyormuş gibi, büyük bir ciddiyetle kafasını salladı. Aynı anda da, Şvayk'ın yüzüne baktığı zaman, bu kılık ve kıya-

fette, üstelik böyle yüze sahip bir erin üzerinde herhangi bir kâğıdın bulunmasına imkân olmadığına karar verdi. Berikine gelince, sanki buraya başka bir gezegenden gelmişti de, ilk defa gördüğü bu yerlere büyük bir merak ve şaşkınlık içinde bakıyordu. Sanki karşısındakiler ona öylesine anlamıyacağı budalalıklar yapmışlardı ve o bu dünyanın insanlarının davranışlarını asla öğrenemiyecekti.

Teğmen yeniden başını salladı. Sanki bununla, Şvayk'ın soracağı sorulara cevap vermesi gerektiğini anlatmak istiyordu.

Nihayet sordu:

— İstasyonda ne işin vardı bakalım?

— Teğmenim. Doksan birinci alayda görevli Teğmen Lukaş'ın yanında emir-er olan ben, Budejovice'ye gitmek için tren beklemekteydim. Ama, benim imdat işaretini çektiğimi sandıklarından, trenden indirerek ceza kesmek üzere, istasyon şefine götürdüler. Onlara göre ben, Prag'dan kalkıp Budejovice'ye giden ekspresin imdat işaretini çekmişim.

— İnsan deli olur be! diye haykırdı asteğmen. Bana olan biteni açık ve kısa anlat. Durup orda gevezelik etmenin bir âlemi yok.

— Teğmenim, daha trene adımımızzı atar atmaz, Teğmenle benim talihlerimiz tersine döndü. Zira, bizi Kral ve İmparator hazretlerinin Doksan birinci Alayına götürecek trene binmeden bir çanta kaybettik, ondan sonra gerçeği söylemek gerekirse, kafası damdazlak olan bir Tümgeneral...

— Tanrım sen bana yardım et, diye içini çekti Asteğmen.

— Teğmenim, bütün olan biteni anlamamak için, bizzim kunduracı Pertlik'in gibi, beni tüylü bir posttan bit ayıklar gibi çekip çıkardılar. Tıpkı bizim kun-

duracı Pertlik'in dayak atmadan evvel, küçük oğluna, pantalonunu çıkarmasını söylediği gibi.

Teğmen, inlemeye, iç çekmeye devam ederken, Şvayk hâlâ anlatıyordu:

— İşte bu dazlak kafalı Tümgeneral herhangi bir sebepten dolayı benden hoşlanmadığ ıiçin, emireri olduğum Teğmen Lukaş, bana dışarı çıkmam için emir verdi. Koridorda da, size daha evvel anlattığım olay yüzünden beni kabahatli gördüler. Mesele daha hallolmadan, peronda yapayalnız kaldım. Tren, içinde Teğmen Lukaş benim ve onun eşyaları olduğu halde hareket et. ti. Benim kâğıtlarım da, emireri olduğum, Teğmen Lukaş'da kaldığından ben de burada, yetim çocuklar gibi kala kaldım.

Şvayk tüm insanların yüreğini parça parça edecek, acıklı bir bakışla, asteğmenin yüzüne baktı. Beriki, bu karşısında durup olayı anlatan adamın, doğuştan aptal olduğuna kanaat getirdiğinden, onun söylediklerinin yalan olmadığına kesinlikle inanmıştı.

Asteğmen, Şvayk'a Prag'dan gelen ekspresten sonra Budejovice'ye giden trenleri tek tek saydıktan sonra, neden bunlardan birine binip, alayına gitmediğini sordu.

— Teğmenim, diye iyimser bir gülümsemeyle cevap verdi, Şvayk. Oturup burada treni beklerken büyük bir talihsizlik eseri olarak, birbiri ardına bira içmeye başladım.

«Tanrım, böylesine bir öküze daha rastlamadım,» diye içinden geçirdi asteğmen. «Her şeyi itiraf ediyor. Oysa, benim elimden niceleri geçti böylelerinin. Onların hepsi yaptıklarını inkâr ederken, bu karşıma geçmiş; «Birbiri peşine bardak bardak bira içtiğim için, trenleri kaçırdım,» diyor.»

Bütün bunları aklından geçirip, Şvayk'a döndü:

— Sen dejenere olmuş bir adamsın. Dejenereniri ne demek olduğunu biliyor musun?

— Evet Teğmenim. Bizim Bojişte ile Katarina sokağının kavşağında da bir dejenere adam vardı. Babası Polonyalı bir kont, anası ise süt analığı yapan bir kadıncağızdı. İşte bu adam, sokakları, meyhaneleri süpürür ve herkesin kendisine kont diye hitap etmesini isterdi.

Asteğmen, bu konuşmaya şu veya bu şekilde bir son vermek istediğinden, Şvayk'a dönerek, etkileyici bir sesle, kelimelerin üzerine basa basa konuştu:

— Şimdi beni iyi dinle kuş beyinli eşşek. Hemen gişeye gidip. Budejovice'ye bir bilet alacaksın. Eğer seni bir daha karşıma çıkaracak olurlarsa sana kaçak muamelesi yaparım. Anladın mı?

Şvayk kımıldanmadan, eli kasketinin kenarında beklemeye devam edince, Teğmen avazı çıktığı kadar bağırdı:

— Defolup çıksana be! Sana git dediğimi duymadın mı? Onbaşı Palanek, al şu budalayı ve hemen gişeden bir bilet al kendisine.

Bir an sonra, Onbaşı Palanek, tekrar Teğmenin odasına girdi. Yarı açık kapıdan Şvayk'ın, sevimli yüzü görünüyordu.

— Şimdi ne oldu?

Onbaşı, bir sır verir gibi, asteğmenin üzerine eğildi.

— Teğmenim. Zavallının bilet alacak parası yok. Benim de yok üstelik. Üzerinde asker olduğunu belirten bir kâğıt olmadığı için, bedava gitmesine izin vermiyorlar.

Asteğmen, Hazreti Süleyman kararı vermek için pek fazla beklemedi.

— O zaman yayan gitsin. Geç kaldığı için alayında hapsederler üstelik. Kim uğraşır onunla burda.

— İşler yaş senin için arkadaş, dedi Onbaşı Palanek, dışarı çıktığı zaman. Budejovice'ye kadar yürümek zorunda kalacaksın dostum. Bizim orda tayın var. Sana yolluk olsun diye veririz

Şvayk'a kara kahve içirdiler. Tayından başka bir paket de tütün verip, yarım saat sonra yolcu ettiler. Ve böylece bu karanlık gecede, Tabor'dan ayrılarak bir türkü tutturup, alayına gitmek için yola çıktı.

Demk hepsi yalandı inandıklarımın
Jaromer'e gelince işte bunu anladım...

Ve eğer Şvayk, Budejovice yoluna, yani güneye gitseydi, başına neler geleceğini Allah bilirdi. Oysa, Kahraman Askerimiz, almış başını batıya doğru yürüyordu.

Karla kaplı şosede yürürken, askeri kaputuna sarılmış haliyle, Moskova seferinden dönen Napolyonun son muhafızını andırıyordu ama, arada ufacık bir fark vardı. Şvayk şarkı söylüyordu:

Bir yürüyüşe çıkmıştım gene
Bu sonsuz yeşillikte...

Ve bu karlı ormanlar gecesinde, sesi öylesine yankılar yapıyordu ki, çevredeki köylerin bütün köpekleri hep bir ağızdan ulumaya başladılar.

Şvayk, şarkı söylemekten yorulunca, yolun kenarındaki bir taşın üzerine oturarak piposunu yaktı ve iyice dinlendikten sonra, Budejovice seferinin yeni maceralarına doğru yeniden yola koyuldu.

ŞVAYK'IN BUDEJOVİCE SEFERİ

Antik zamanların komutanlarından biri olan Xenofon'un, bütün Anadolu'yu boydan boya taban tepmesonden sonra, haritasız nereye vardığını Allah bilir. Eski Gotlar da uzun yolculuklarına topoğrafik bilgiye sahip olmadan çıkarlardı. İşte bu gibi aralıksız, burnunun doğrusuna yapılan yürüyüşlere, eski Yunanlılar «anabasis» adını vermişlerdir. Yani, bilinmeyen bölgelere postu serip yerleşmek, etrafı çeviren düşmanlar tarafından ilk fırsatta temizlenmek tehlikesini göze almak... Eğer kişinin Xenofon'un ve Azak denizi ile Hazar çevrelerinden gelen bu çapulcu kabilelerinin reisleri kadar iyi bir kafası varsa, o da gerçekten uzun ve zahmetli yolculuklar yapabilir.

Kuzey bölgelerindeki Galya'ya da Sezar'ın askerleri ellerinde hiç bir harita olmadan varmışlardır. Sonra birbirlerine, seyahatlerini daha da değerlendirmek için Roma'ya başka bir yoldan dönmeyi söylemişler ve bunu da başarmışlardır. Belki de «Her yol Roma'ya gider,» lâfı buradan kalmıştır. Kim bilir?

İşte bu şekilde, bizim kahraman askerimiz de, bütün yolların eninde sonunda Budejovice'ye gideceğine inanmıştı ve Budejovice çevresine gideceği yerde, Milevsko bölgesine doğru yol alıyordu.

Evet, bizim dostumuz da bu minval üzerine yol

alıyordu ve dünya yüzündeki hiç bir Milevsko, bir kere Budejovice'ye gitmeye karar vermiş olan Aslan Asker Şvayk'ı kesinlikle yolundan alakoyamazdı.

Böylece, Şvayk, Kvetov bölgesinin batısındaki Milevsko'da arzı endam etti. Buraya kadar yol boyunca bildiği bütün asker şarkılarını söylediği için, şimdi işe yenibaştan başlamak zorunda kalmıştı.

Yolumuza gittiğimiz zaman
Ardımızdan kızlar ağladılar...

İhtiyar bir kadın, hiç sapmadan batıya giden şosede, Şvayk'a Kvetov ile Vraz arasında rastladı ve kiliseden döndüğü için olsa gerek, dini bütün bir hiristiyanın, Tanrı korkusuyla onu selâmlayıp bir konuşmaya yol açtı:

— Merhab asevgili asker, yolculuğun ne tarafa?

— Budejovice'ye gidiyorum anacığım. Alayım orda benim. Sonra da savaşa gideceğim.

Kadıncağız, korkudan aklını kaçırmış gibi bir baktı Şvayk'a:

— İyi ama evlâtcığım, sen ters yola gidiyorsun. Varacağın yere Vraz üzerinden varamazsın ki. Yok ille de yola devam edeceğim dersen o zaman bu yol seni Klotovi'ye götürür.

Şvayk kadına hak verdi:

— Doğru dersin anacığım ama, ben insanın Klatovi'den de Budejovice'ye gidebileceğine inanıyorum. Bir askerin birliğine varması için böyle uzun bir yürüyüş yapması gerçekten güzel bir şey. Ama, böyle de olsa, insanın başına, geç kaldığı için bir sürü belâ gelebilir cabadan.

— Bizim orda da tıpkı senin gibi biri vardı. Pilsen'deki ihtiyat karargâhına gitmek için yola çıktı. Hattâ bu Tonu Maşka bizim akrabamız da olur. Daha doğrusu yeğenimin akrabası. Her neyse, bir hafta sonra

köye gelen jandarmalar onun birliğine gelmediğini bildirdiler. Derken efendim, aradan bir hafta daha geçince, bizimki üzerinde siviller çıkagelmez mi? İzinli olduğunu söyledi. Muhtar soluğu jandarma karakolunda aldı tabiî, o da gördü iznin ne demek olduğunu. Şimdi cepheden yazıyor. Yaralanıp bir bacağını kaybetmiş.

Kadın acıyarak Şvayk'ın yüzüne baktı.

— Sen su çalılıkta bekle biraz evlâtçığım, ben eve gidip sana biraz patates çorbası getireyim ki, için ısınsın biraz. Bizim kulube buradan görülür. Çalılığın sağ tarafında. Vraz kövünden geçemezsin oh yavrum. Jandarmalar çaylak gibi bekliyorlar orada. En iyisi ormandan gecerek Malçin'e gitmen. Oradan da Çizova'nın dışından geçmelisin. Oradaki jandarmalar daha da insafsız. Hiç aman vermiyorlar kaçakları yakalamakta. Horazdovice yakınındaki Sedlec'e kadar ormandan git. Oradaki jandarma iyi çocuktur. Herkesi salıverir köyün içinden. Kağıtların var mı?

— Yok anacığım.

— O zaman oraya gitmekten vazgeç. En iyisi senin Rodomisl'e gitmen. Ama dikkat et vakit akşama yakın olsun. Zira, o, zaman bütün jandarmalar soluğu meyhanede alırlar. Floriyanek'in bir aşağısındaki sokakta, mavi badanalı küçük bir ev vardır. Oraya gidip, ihtiyar Meliçarek'i sor. Kardeşimdir benim. Benim selâmım olduğunu söyle, o sana Budejovice'yenasıl varacağını gösterir.

Şvayk. yaşlı kadını yarım saat bekledi çalıların arasında. Sonra getirdiği çorbayı içti. Gerçekten de içi ısınmıştı. İhtiyar çorbayı soğumasın diye bir yastığa sararak toprak bir çanakla getirmişti. Sonradan Şvayk'ın cebine ekmekle domuz pastırması koyup ,haç çıkardı ve kendisinin de «orada» iki torunu olduğunu söyledi.

Ondan sonra bir kere daha, hangi köylerden geçip,

hangilerinden uzak durması gerektiğini anlattı. Sonra önlüğünün cebinden bir beş kron çıkararak, Şvayk'a rakı alması için verdi. Zira, yol epey sürerdi Radomişl'e kadar. İçkiyi Malçin'den alabilirdi.

Çizova'dan sonra, Şvayk, kadının tarifine uyarak yoluna devam etti Radimişl'e doğru. O arada dünyanın hangi köşesinden sapsa Budojovice'ye varabileceğini sanıyordu.

Malçin'den sonra Şvayk'ın yanında bir yol arkadaşı vardı. Uzun yolculuğu için, rakı alırken, meyhanede rastlamıştı adama .İhtiyar bir mızıkacıydı bu.

Mızıkacı ,Şvayk'ı bir asker kaçağı olarak kabul ettiğinden, ona Horazdovice'ye gelmesini tavsiye etti. Orada evli olan kızının kocası da bir asker kaçağı idi. Malçin'li mızıkacı her halde biraz fazla çekmişti kafayı.

— Kocasını iki aydan beri ahırda saklıyor, dedi Şvayk'ı ikna etmek için. Seni de saklar ve orada savaşın sonuna kadar beraberce kalabilirsiniz. Ayrıca iki kişi olursanız, hem vakit kolay geçer, hem de sıkılmazsınız.

Şvayk, büyük bir nezaketle bu dâveti geri çevirince, adam birden son derece kızarak, sol tarafa saptı ve tarlaların arasına daldı. Ama, gitmeden evvel Şvayk'a bir de tehdit savurmuş ve Çizova'ya varır varmaz, onu jandarmalara ihbar edeceğini söylemişti.

Radomişl'e varan Şvayk, akşama doğru, kendisine tarif edilen Florianek'in bir sokak aşağısında oturan, ihtiyar Meliçarek'i buldu. Vraz'daki kızkardeşinin selâmlarını adama iletmesi, ihtiyarın üzerinde en ufak bir tepki bile yapmadı.

Devamlı olarak, Şvayk'ın kâğıtlarını görmek istiyordu. Eski zaman insanıydı ve ara vermeden, haydutlardan, serserilerden, hırsızlardan ve Pisek çevresinde toplu halde dolaşan ayaklardan bahsediyordu.

— Cepheden kaçıyorlar, hiç biri savaşmak istemiyor, sadece bu çevrelerde dolaşıp hırsızlık ediyorlar, dedikten sonra, Şvayk'ın gözlerinin içine baktı. Hepsinin yüzü de aynı. Sanki tümünüz birden beşe kadar saymaktan âciz insanlarsınız. Evet, elbetteki kimse gerçeği işitmez, acı olduğu için. Şvayk bunun üzerine ayağa kalktı.

— Gördün ya, tuzun kuru bir insan olsaydın, böyle ayağa kalkmaz, oturduğun yerde oturur ve kâğıtlarını gösterirdin. Ama, olmayan şey nasıl gösterilir ki...

— Haydi hoşça kal, baba! dedi Şvayk.

— İyi. Ama aklında olsun, gelecek sefere daha budala birini ara.

Şvayk, gecenin karanlıklarında kaybolduktan bir süre sonra, ihtiyar hâlâ kendi kendine homurdanıp konuşuyordu:

— Söylediğine göre, Budejovice'deki alayına gidiyormus da, Tabor'dan yola çıkmış. Ama aylak, evvelâ Horazdovice'ye, oradan da Pisek'e gidiyor. Bu düpedüz dünya seyahati be!

Şvayk, hemen hemen bütün gece yürüdü, tâ ki Putim yakınlarında, bir tarlada bir saman yığını bulana kadar. Samanların içine girdiği zaman, bir ses duydu yakınında:

— Hangi alaydansın ve ne yana gidiyorsun?

— Doksan birinci. Bdejovice.

— Boş versene be!

— Teğmenim orda.

İnsan, yatanın bir değil, üç kişi olduklarını anlıyordu hemencecik. Gülmeye basladı samanların içindekiler. Gülmeleri biraz kesilir gibi olunca. Şvayk onlara hangi alaydan olduklarını sordu. İkisi otuz besinci alaydandı. Üçüncü ise, Budejovice'deki topçu alayından. İki tanesi, birlikleri cepheye hareket etmeden bir

ay evvel kaçmışlardı. Topçuya gelince, o seferberlikten beri, yakalanmamayı becermişti. Putim'liydi ve bu samanlar da onundu. Gecelerini burada geçirirdi. Bir gün evvel, öbür ikisini ormanda bulmuş ve samanlığa getirmişti.

Her üçü de savaşın bir, en geç iki aya kadar biteceğini umuyorlardı. Onlara göre, Ruslar Budapeste'nin ve Möhren'in yakınlarına çoktan gelmişlerdi. Putim'de herkes emindi bundan. Sabaha doğru, ortalık daha iyice ışımadan topçunun anası kahvaltı getirecekti onlara. Otuz beşinci alaydan olan iki asker, sonra Strakonice'ye doğru yola çıkacaklardı. İçlerinden birinin teyzesi ve bu teyzenin de dağlarda bıçkıhanesi olan bir ahbabı vardı. Orada emniyette olurlardı artık.

— Doksan birinci alaylı, istersen sen de bizimle gelebilirsin diye Şvayk'ı dâvet ettiler. Sıç içine teğmenin.

— O kadar kolay değil, diyen Şvayk, daha da girdi samanların içine.

Sabah uyandığı zaman, üçü de gitmişlerdi. İçlerinden birisi, her halde topçu olanı, ayak ucuna kahvaltı etsin diye bir parça ekmek bırakmıştı.

Şvayk, yoluna ormanların içinden devam etti. Ştekno yakınlarına geldiğinde, ihtiyar bir aylağa rastladı ve eski bir dostuymuş gibi adama biraz içki vererek onu selâmladı.

— Bu yolu tutmasan daha iyi edersin, dedi adam, Şvayk'a. Üzerinde bu üniforma varken er geç başın büyük belâlara girecek. Her tarafta jandarma kaynıyor. Üstelik bu elbiseyle gidip dilenemezsin de. Jandarmalar, eskiden olduğu gibi, bizlerin peşinde değil artık. Sadece sizleri avlamakla yetiniyorlar... sadece sizleri arıyorlar, dedi ihtiyar inanmış tavrıyla.

Şvayk, adama doksan birinci alay hakkında bir şey söylememeye karar verdi. Ne lüzumu vardı yaşlı ada-

mın hayâllerini bozmaya.

Bir süre sonra, pipolarını yakıp, köyün önünden ağır ağır geçerlerken, ihtiyar sordu:

— Sen nereye gidiyorsun bakalım?

— Budejovice'ye.

— Aman Allah, diye bağırdı adam cin görmüş gibi. Daha gözünü kırpmaya vakit bulmadan orada yakalarlar seni be yahu. Fazla yaşamazsın sen arkadaşım. Üzerine sivil elbiseler uydurup, topallamalısın ki, seni sakat sansınlar. Ama, telâslanmana lüzum yok. Şimdi, Strakonice, Volin ve Dub'a gidiyoruz. Eğer orada yatacak yer bulamazsak işte o zaman çok şaşarım bu işe. Strakonice'de hâlâ o budala ve namuslu insanlardan var. Geceleri kapılarını kapamaya lüzum görmüyorlar. Kilitlemiyorlar yani. Kış günleri birbirlerine gevezelik etmeye gittikleri için, yatacak yer kolayca bulunur. Neye ihtiyacın var senin? Çizmelerin var. Kaputun eski mi?

— Evet.

— O zaman sakla onu. Köylerde kullanırlar böyle paltoları. Senin bir pantolla bir cekete ihtiyacın var. Kafamızı sakacak bir yer bulduktan sonra, asker elbiselerini Vodnany'deki eskici yahudi Hermann'a satarız. Her türlü askerî eşyayı alıp köylerde satıyor... Bugün Strakonice'ye gideriz, diye plânını genişletti. Buradan dört saat ötede bir karadağ-koyun ağılı var. Orada tanıdığım bir çoban vardır. Benim gibi ihtiyar bir amca o da. Geceyi orada geçirir, sabah erken Strakonice'ye gideriz barınacak bir yer aramak için.

Ağılda rastladıkları dost yüzlü ihtiyar, büyükbabasının, Fransızlarla olan savaşa ait anlattığı hikâyeleri hâlâ hatırlıyordu. İhtiyar aylaklardan yirmi yaş büyük olduğu için, hem ona hem de Şvayk'a «çocuk,» diye hitap ediyordu.

Patateslerin kaynadığı ocağın yanıan oturmuş

olan ihtiyar açıkladı: «Görüyorsunuz ya çocuklar, benim büyük babam da tıpkı bu asker gibi kaçmıştı birliğinden. Ama, Vodnany'de yakaladılar zavallıyı ve kıçına öyle bir kötek attılar ki, gerisi tüm yara içinde kaldı fıkaranın. Etler fırladı dışarı. Oysa, hiç sıkâvetçi değildi talihinden. Zira, ihtiyar Jares'in büyükbabası Raziceli barai bekçisi Jares'in talihi hiç de o kadar iyi değildi. Pisek'te barut ve kurşunla doldurdular karnını. Pisek kalesinde kurşuna dizilmeden evvel iki sıra askerin arasından koşturmuşlar ve de sırtına tam altıyüz sopa inmiş ki, ölüm bir kurtuluş olmuş zavallı için. Sen ne zaman kaçtın bakalım» diye soran ihtiyar, sulu gözlerini Svayk'a çevirdi.

Svayk, üniformanın bu ihtiyar üzerine etki yapmayıp, onu inandığı şeylerden vazgeçiremiyeceğini anladığından hemen cevap verdi.

— Seferberlikte bizleri toplayıp, kışlaya götürürlerken kaçtım.

— Duvardan mı atladın? diye sordu ihtiyar. Her halde büyükbabasının kışla duvarından atladığı hatırına gelmişti.

— Başka türlü kaçmanın imkânı yok ki, dede.

— Nöbetçi de sana ateş etti elbet.

— Evet, dede.

— Peki şimdi nereye gitmeyi düşünüyorsun?

— Aklını oynatmış diye aylak cevap verdi Svayk'ın yerine. İlle de tutturmuş, Budejovice'ye gideceğim diye. Görüyorsun ya insan genç ve anlayışsız olunca nasıl da başını belâlara sokmaya uğraşıyor. Onu biraz hale yola sokmam gerekecek. Hele evvelâ başımızı sokacak bir yer bulalım, işler sonra kendiliğinden düzelir. Yaza kadar şu veya bu şekilde idare ederiz durumu. Yaz gelince de diğer köylülerin yanında ırgatlık yaparız. Bu yıl, işçiye çok ihtiyaçları olacak diyorlar. Benim

gibi bütün aylakları toplayıp, ziraat işine koşacaklarmış bu yıl. Onun için gidip gönüllü olmak en iyisi. Evet, görünüşe göre, gerçekten adama ihtiyaçları olacak.

— Yani sen savaşın bu yıl biteceğine inanmıyorsun demek, dedi ihtiyar çoban. Hakkın var çocuk. Bundan evvel de uzun süren savaşlar olmuştu. Napolyon'un savaşı, İsveç savaşı, sonra anlattıkları yedi yıl savaşı. İnsanlar da hak ediyorlar bu savaşı ve felâketi doğrusu. Tanrı artık herşeyin bu derece zıvanadan çıkmasına dayanamadı. Ahali artık iğdiş edilmiş hayvanların etini yemez oldu. Hattâ böyle hayvanlara bakmıyorlar bile. Oysa, eskiden sıraya girer ve de yalvarırlardı bana köpoğluları, kendilerine iğdiş hayvan eti satayım diye. Ama, son yıllarda domuzla kuştan başka bir şey yemez oldular. Üstelik de zıkkımlandıklarını tereyağında kızartmaları cabası, Eh elbette ki, Efendimiz onların bu kibirine ve de şımarıklığına kızdı. Bakalım Napolyon zamanındaki gibi ot haşlayıp yesinler de akılları başlarına gelsin. Bizim yeni efendi bile ne bok yiyeceğini şaşırdı. İhtiyar Baron Şvarzenberg, sade bir arabada yapardı yolculuklarını, yeni rezil ise, buram buram leş gibi otomobil kokuyor. Tanrımız elbette onun ağzını benzinle yağlamasını bilir.

Ateşin üzerindeki kaynayan patates suyunun fokurdusundan başka ses duyulmadı bir süre. Sonra ihtiyar, kâhincesine konuştu yeniden.

— O savaşı da kazanamıyacak. Kayserimiz demek istedim. Şaşılacak da bir şey değil bu. Zira, Strakonice'deki öğretmenin dediği gibi, taç giyme merasimi yapmamış. Eğer canı isterse ağzına parmak parmak bal çalsın. Madem ki, bir kere taç giymeye söz verdin ulan moruk, o zaman sözünü tut be!

— Belki bu işi şimdi yapar, dedi aylak.

—İş işten geçti artık evlât. Skoçice'deki komşuların

konuşmalarını işiteceksin işte o zaman. Savaştan sonra hürriyet olacakmış, diyorlar. Artık ne malikhane kalacakmış, ne de Kayser filân. Baronların ve de toprak ağalarının mallarına el konacakmış. Böyle konuştuğu için, jandarmalar Korinek adında bir adamı tutup götürdüler. Çünkü, kalabalık toplamış başına. Evet, artık günümüzde herşeye karar veren sadece jandarmalar.

— Evvelden de öyleydi zaten, diyerek sözü ihtiyar aylak aldı. Ben hatırlarım, Kladno'da jandarma komutanı olan bir bay Rotter vardı. Herif evvelâ polis köpekleri yetiştirmeye başladı. Hani şu kurda benzeyip de herşeyi koklayan cinsinden ve de bütün öğretilenleri yerine getiren. Sırf bu köpekler için küçük bir ev yaptırmıştı ki, hayvanlar burada prensler gibi yaşıyorlardı alimallah. O zaman nerden geldiyse aklına geldi ve köpekleri benim gibi zavallı aylakların üzerinde denemeye karar verdi. Hemen jandarmalara bir emir salıp Kladno bölgesinde ne kadar serseri varsa toplanıp kendisine getirilmelerini buyurdu. Ben de bir seferinde Lany'den geliyordum. Ormanların derinine saklanmıştım ama, ne fayda. Daha gideceğim yere varmadan yaka paşa beni de posta edip, kumandanın karşısına çıkardılar. Ve arkadaşlar, benim bu kumandanla köpeklerden neler çektiğimi tahmin edebilir misiniz? Evvelâ hepsine bir güzel koklattılar beni. Derken efendim sonra bir merdivene çıkarıp, arkamdan da bu canavarlardan birini saldılar. Hayvan beni paçamdan kaptığı gibi yere indirdi, sonra üzerime çıkıp burnumun ucunda dişlerini gösterip hırlamaya başladı. Bana gidip bir yere saklanmamı söylediler. Nereye istersem oraya saklanabilirmişim. Ben de hemen Kaçak vâdisindeki ormanların yoluna vurdum. Aradan daha yarım saat geçmeden iki canavar üzerime atılmaz mı? İçlerinden biri gırtlağımdan tutarken, diğeri de Kladno'ya koştu, kumandana haber vermek için olsa zahir. Az sonra komu-

tan arzı endam etti. yanında bir - iki de jandarma vardı tabiî. Köpeği çağırıp beni kurtardı ve de elime bir beşlik tutuşturup, o bölgede istediğim kadar dilenebileceğimi söyledi. Ama ben bütün bunlara teşekkür edip, kıçıma neftyağı sürülmüş gibi soluğu Beroun çevresinde aldım, bir daha da boy göstermedim Klodno çevresinde. Bütün aylaklar ayaklarını kestiler o çevreden. Neden mi? Çünkü, kumandan aynı muameleye tâbi tutmuş hepsini. Dediklerine göre çok severmiş bu köpekleri. Öyle ki, teftişe çıktığı yerlerde köpek varsa, teftişe boş verir, bütün gün oturup, jandarma subayları ile kafaları çekermiş.

İhtiyar çoban kaynayan patateslerin suyunu süzüp, bir çanağa da yoğurt doldururken, yaşlı aylak da jandarmaların hakkaniyeti üzerine anılarını anlatmaya devam ediyordu.

— Lipnici'de, sarayın dışında oturan bir jandarma çavuşu vardı. Jandarma binasında yatar kalkardı bu adam. Bana gelince, dünyanın en kart budalası olduğum için, hep jandarma karakollarının, ihtiyaçlar yüzünden işlek ve kalabalık yerlerde olduğunu sanırdım. Yani bir meydanda veya buna benzer, görünür bir yerde. Aklı hayâlime gelmezdi böyle bir karakolun bir yan sokakta ve gözden ırak olabileceği. Neyse şehrin bir mahallesini seçtim kendime ve ev ev dolaşıp başladım mı sana bir güzel dilenmeye. Derken gene bir evin merdivenlerini çıkıp, kapıyı çaldım ve başladım malûm teraneye.

— Fakir bir gezginin kusuruna bakmayın... Evet dostlarım, işte o anda dizlerimin bağı çözülüverdi hepten. Jandarma karakoluydu gittiğim yer. Duvarlarda silâhlar. Masanın üzerinde ıstavroz, ve masanın ardındaki duvardan bana tepeden bakan Kayser efendimiz, dolaplarda dosyalar... Daha ben ağzımı açıp da tek ke-

lime söylemeden, yerinden ok gibi fırlayan çaşuv, bunu Allah yarattı demeden, bana öylesine bir tokat aşketti ki, çıktığım merdivenleri uçarak indim ve de Kejzlice'ye kadar soluk bile almadan koştum. İşte böyledir jandarma milletinin adaleti.

Yemeklerini yedikten sonra, sıcak odada bir an evvel uyumak için hepsi bir sıranın üzerine yattı.

Gece iyice ilerleyince, sessizce kalkan Şvayk giyinip dışarı çıktı. Doğudan yükselmeye başlamıştı ay. Şvayk da o tarafa doğru yürümeye başladı. Bu arada kendi kendine hep şunu söylüyordu:

— Budejovice'yi bulamamam düşünülecek iş değil canım.

Şvayk ormanda giderken, sağ tarafında bir şehir görünce hemen kuzeye doğru kıvrılıp yoluna devam etti. Az gitti uz gitti ve derken başka bir şehir göründü uzaktan. Vodnany'ydi burası. Şvayk büyük bir ustalıkla tarlaların arasından geçerek, buradan da sağ salim kurtuldu ve yağan kar sabaha karşı onu Protovin yakınlarında selâmladı.

— İleri marş, dedi Kahraman ve de Cesur Asker Şvayk kendi kendine. Vazifen seni çağırıyor. Sonunda da Allahın lânetlenmiş şehri Budejovice'sine varmam gerek.

Ama adımlarını Protovik'den güneye atacağı yerde, bir talihsizlik eseri kuzeye atmış, Pisek'e doğru yol almaya başlamıştı.

Öğlene doğru, yeniden bir köy belirdi önünde ve Şvayk bayırdan aşağı inerken kendi kendine şöyle dedi:

«Bu iş böyle yürümez arkadaşım. Artık Budejovice'ye nasıl gidileceğini sormanın zamanı geldi.»

Köye girip de, ilk evin kapısındaki yazıyı görünce, hayreti gerçekten bir hayli büyük oldu Şvayk'ın. Zira,

kapıdaki levhada şöyle bir yazı vardı .Putim Komünü.

— Hey ulu Tanrım, diye iç geçirdi Şvayk. Bir saman yığınında gecelediğim Putim'e geri geldim gene.

Ayrıca karşısına bir jandarma çıkınca da şaşırmadı. - Bir örümcek gibi ağından gözlüyordu avını - Evet jandarma beyaz boylalı bir evin yanındaki su deposunun ardından çıkıverdi karşısına. Evin kapısında da bir tavuk asılıydı. (Aslında, resmen Avusturya Kartalı denirdi bu kuşa).

Jandarma, Şvayk'ın yanına varıp sadece şunu sordu:

— Nereye?

— Budejovice'deki alayıma.

— İyi ama, sen Budejovice'den geliyorsun. Budejovic arkanda kaldı senin. Ve böylece soluğu jandarma karakolunda aldı Şvayk

Putim'in jandarma çavuşu, zekâsı ve taktiği ile tanınmış bir kişiydi. Yakaladıklarına, tevkif ettiklerine kesinlikle bağırıp çağırmaz, kötü muamele etmez, sadece onları öyle bir sorguya çekerdi ki, masum kişiler bile sonunda itiraf ederlerdi yapmadıkları şeyleri.

Karakolda bulunan iki jandarma, çavuşlarının aptalca konuşmasına alışmışlardı ve sorgular daima, bütün görevlilerin huzurunda, kahkaha tufanları arasında yapılırdı.

— Câni ve suçlu tipleri genellikle çıkaryol bulabilen kişilerdir. Onun için çok dikkatli davranmak lâzımdır, derdi jandarma çavuşu. Şüpheliler ve suçlulara iyi davranmak, ama onları hiç acımadan bir sorular yağmuruna tutmak gerekir. Ve yağmurdan meydana gelen bu selde boğulurlarsa, o zaman matemlerini tutarız elbette.

— Hoş geldin sefalar getirdin, sevgili asker, dedi çavuş. Buyur otur. Herhalde bu yürüyüşten yorulmuş-

sundur. Eh bize anlat bakalım nerden gelip nerelere gidiyorsun?

Şvayk, Budejovice'deki alayına gittiğini tekrarladı.

— İyi ama sen yanlış yol tutmuşsun, diyen çavuş sertçe baktı. Budejovice, senin arkanda kalıyor ve ben sana bunu ispat edebilirim. Hemen başının üzerinde bir Böhmen haritası asılı. Hele bir bak bakalım, asker! Bizim güneyimizde Protovin bulunuyor. Protovin'in güneyinde ise Hluboka var. Daha da güneye gidecek olursak, ver elini Budejovice. İşte görüyorsun ya, sen Budejovice'ye gitmiyorsun, Budejovice'den geliyorsun.

Çavuş, dostça Şvayk'a baktı. Beriki ise gayet sakin bir açıklamada bulundu:

— Ne olursa olsun, ben Budejovice'ye gidiyordum.

Bu söz, Galile'nin «Hâlâ da dönüyor işte,» demesinden beterdi. Zira, üstad bu ünlü lâfını, bizim Kahraman Askerimiz kadar sakin bir şekilde edememişti.

— Dinle beni asker, diyen çavuş hâlâ dostça davranıyordu Şvayk'a. Ben gerçeği senin ağzından almasını bilirim. Sen de sonunda inkâr etmenin işleri senin için güçleştirdiğini anlıyacaksın.

— Hakkınız var, dedi Şvayk. Her inkâr itirafları güçleştirir. Nasıl ki her itiraf da, inkârı güçleştirirse.

— Gördün mü ya? Bak bunu sen de kabul ediyorsun, asker! Şimdi bana doğru cevap ver. Yola çıktığın zaman demek, senin Budejovice'ye gidiyordun. Dikkat et, «senin» diyorum, zira Putim'in kuzeyinde, henüz haritaların almadığı bir başka Budejovice daha olmalı.

— Tabor'dan geliyorum.

— Ne yapıyordun Tabor'da?

— Budejovice'ye gidecek treni bekliyordum.

— Peki neden trene binip gitmedin?

— Çünkü biletim yoktu.

— Peki neden bedava askerî bilet almadın?

— Çünkü üzerinde kâğıtlarım yoktu.

— İşte sonuca varıyoruz, dedi çavuş, jandarmalara. Olduğundan da daha aptal olmaya başladı. Herşeyi iyice karıştırıyor artık.

Çavuş, sanki kâğıtlar hakkındaki cevabı anlamamış gibi yeniden sordu:

— Demek, Tabor'dan geliyordun. Peki yolculuk ne tarafaydı?

— Budejovice'ye.

Çavuşun, yüzü biraz daha sertleşti, görevliler birbirlerine baktılar soran gözlerle; sonra çavuş yeniden konuştu.

— Bize haritada, Budejovice'ye nasıl gittiğini gösterir misin?

— Geçtiğim bütün yerleri hatırlamıyorum. Bildiğim sadece, Putim'e daha evvel de uğradığım.

Adamlar gerçekten şaşırmaya başlamışlardı.

— Demek, Tabor istasyonundaydın. Üzerinde bir şey var mı? Çıkar hepsini.

Şvayk'ın üstünü iyice aradıktan sonra, ortaya bir pipo ile bir kaç tane kibritten başka bir şey çıkmadı. Çavuş yeniden sordu:

— Söyle bakalım bana. Neden üzerinde bir şey yok. Hiç bir şey yok?

— Çünkü hiç birşeye ihtiyacım yok.

— Aman Allahım, sen yardım et bana, diye inledi. jandarma çavuşu. Korkunç bir şey seninle cebelleşmek. Daha evvel buradan geçtiğini söyledin. Peki ne yaptın burada?

— Putim'den geçerek, Budejovice'ye gidiyordum.

— Gördün mü bak, kendi kendinle çelişmeye düşüyorsun. Budejovice'ye gittiğini söyledin. Bu sefer biz sana bunun aksiin ispat edince, sen de Budejovice'den geldiğini söylüyorsun.

— Bir daire çizmiş olmalıyım.

Jandarma çavuşu yeniden bakıştı emrindekilerle.

— Güzel bir daire. Bana öyle geliyor ki, siz bu çevrelerde dolanıyorsunuz. Tabor istasyonunda çok kaldınız mı?

— Son tren Budejovice'ye hareket edene kadar.

— Peki o vakte kadar ne yaptın?

— Askerlerle konuştum.

Bu sefer çavuş, çok mânalı bir şekilde baktı askerlerine.

— Peki örneğin onlarla ne konuştunuz? Neler sordun onlara?

— Hangi alaydan olduklarını, nereye gittiklerini sordum.

— Mükemmel. Onlara, örneğin, alayda kaç kişi olduklarını, nerede mevzilendiklerini de sordun mu?

— Hayır. Böyle bir şey sormadım. Zira, ezbere söyliyebilirdim hangi alaydan olduklarını.

— Demek ordumuzun teşkilâtı hakkında iyi bilgi sahibisin.

— Elbette.

Jandarma çavuşu, son kozunu oynamadan evvel, erlere mânalı bir daha baktı.

— Rusça bilir misin?

— Hayır.

Çavuş, onbaşıya işaret etti. Beraberce yan odaya girdiler. Çavuş orda nihaî zaferinden bahsederken, bir yandan da ellerini oğuşturuyordu.

— İşittin değil mi? Rusça bilmiyormuş. Herifin burnunun yedi derisi var be! Her şeyi itiraf etti de en önemlisine yan çizdi. Yarın onu Pisek'in bölge şefine teslim ederiz. Ben her zaman suçlu kişilerin çıkaryol bulan kimseler olduğunu söylerim. Onu nasıl suallere boğdum gördün değil mi? Kim inanabilirdi ona. Öylesine aptal bir görünüşü var ki. Ama, insan asıl bu gibi kimselere karşı dikkatli olmalı, değil mi ya? İçeri kapayıver de ben raporu hazırlıyayım.

Aynı gün akşama doğru, çavuş büyük bir dikkatle raporunu yazdı ve her cümlede «casusluktan sanık,» yazmayı da unutmadı.

Jandarma çavuşu Flanderka bir süre oturup, raporunu yazarken, durum gittikçe ayan beyan oluyordu. Sonunda yazısını şöyle bitirdi: «Görevim dolayısıyla düşman subayını, yukarda yazılı tarihte, Pisek jandarma karakoluna teslim edeceğimi bildiririm.» Yazısını okudu, gülümsedi. Ellerin oğuşturdu ve onbaşıyı çağırdı:

— Düşman subayına yiyecek bir şey verdiniz mi?

— Çavuşum, sizin verdiğiniz emre göre, ancak saat on ikiden evvel sorguya çekilenlere yemek veriyoruz.

— Bu bir istisna, dedi çavuş büyük bir ciddiyetle. Düşman kurmayından yüksek rütbeli bir subay. Sen de kabul edersin ki, Ruslar buraya, casusluk etsin diye herhangi bir onbaşı yollıyacak değiller. «Maçor Kedi» meyhanesine bir haber yolla yemek getirsinler. Eğer yemekleri bittiyse, hemen yenisini hazırlasınlar. Sonra romlu çay pişirip buraya acele yollasınlar. Kimin için olduğunu söyleme. Aslında hiç kimseye burada kimin bulunduğundan bahsetmiyeceksin. Anlaşıldı mı? Askeri bir sır bu. Ne yapıyor?

— Biraz tütün rica etti. Sanki kendi evindeymiş gibi memnun bir hali var. «Ne kadar sıcak ve güzel burası,» dedi. «Ayrıca, sobanız da tütmüyor. Eğer tütecek

olursa o zaman bacayı temizlemek lâzım gelir. Sadece bunu öğleden evvel yapın ve dikkat edin, güneş bacanın üzerine gelmesin.»

— Gerçekten bilgili adam, dedi jandarma çavuşu, hayranlık dolu bir sesle. Olan bitenler onu ilgilendirmiyormuş gibi davranıyor. Üstelik kurşuna dizileceğini bildirdi halde. Böyle bir insanı, düşman bile olsa takdir edip, saymamız gerekir. Belki bizler onun gibi serinkanlı hareket edemeyiz. Ama, o oturmuş, serinkanlılıkla: «Ne güzel ve sıcak bir yeriniz var. Üstelik sobanız da tütmüyor,» diyebiliyor. İşte buna karakter derler onbaşı! İnsanın çelik gibi sinirleri olması gerekir. İşte kendi kendini inkâr etme, önem vermeme ve sadece vazifesini yapma aşkı. Eğer bu duygular Avusturya'da da olsa... Neyse bundan bahsetmiyelim simdi. Bizde de böyle ateşli kahramanlar var. Norodni Politika gazetesinde, Topçu Teğmeni Berger'in hikâyesini okudun mu? Bir cam ağacına çıkıp, oradan düşmanı gözetlemiş. Yani gözleme kulesi yapmış çıktığı ağacı. Geri çekilirlerken de esir olmamak için inememiş ağaçtan ve düşmanın geri püskürtülmesini orada beklemiş. Az da sürmemiş düşmanı püskürtmek. Tam on dört gün geçmiş aradan. Ve açlıktan ölmemek için ağacın bütün tepesini kemirmiş. Yani kozalak ve çam dalları ile devam ettirmiş hayatını. Bizimkiler geldiği zaman, o kadar halsizmiş ki, ağaçtan inememiş ve düserek ölmüş. Altın kahramanlık madalyası vermişler ona.

Ve jandarma çavusu ilâve etti:

— İşte buna dayanmak denir, kahramanlık denir... Evet gene konusmaya daldık. Haydi git ona yemek ısmarla ve bu süre içinde buraya, bana yolla.

Onbası, Svayk'ı, çavusun odasına götürdü. Karakol kumandanı, dostca gülümsedi Svayk'a, oturması için yer gösterdi ve ancak sonra, hayatta kimsesi olup

olmadığını sordu.

— Hayır.

Jandarma karakol komutanı, böyle bir durumun çok iyi olduğuna karar verdi. Demek ki talihsizin ardından gözyaşı dökecek kimse yoktu. Aynı zamanda, gözlerini ayırmadan, Svayk'ın iyi ve insan yüzüne bakıyordu. Birden büyük bir içten gelenlik ve sevgiyle, Şvayk'ın omuzunu okşayıp, babacan bir tavırla sordu:

— Böhmen'den memnun musun?

— Böhmen'in gezdiğim her tarafından memnunum. Her yerde gerçekten çok iyi insanlara rastladım.

Jandarma cavuşu tasdik edercesine başını salladı.

— Bura halkı gerçekten iyi ve dosttur. Ara sıra olan bir kavga veya hırsızlığı öyle pek ciddiye almamak lâzım. On beş yıldan beri buradayım ve hesabını yaptığım zaman burada yılda 3 - 4 cinayet işlendiğini gördüm.

— Yani tam becerilmemiş cinayet demek istiyorsunuz.

— Hayır, hiç öyle bir şey demek istemiyorum. Son on beş yılda sadece on bir cinayet işlendi. Bunlardan beş tanesi soygun cinayeti idi. Altı tanesi ise öyle pek bahsedilmeyecek, âdi cinayet işte.

Susan çavuş, yeniden sordu metodunu tatbike başladı.

— Peki ne yapacaktın, Budejovice'de?

— Doksan birinci alayda göreve başlıyacaktım.

Svayk'a hemen nöbetçi odasına gitmesi için emir verdi çavuş. Zira, raporuna ilâve edeceği bazı şeyleri unutmadan yazması gerekiyordu. Pisek'e gidecek yazıya hemen ekledi:

«Çek dilini son derece iyi bildiğinden, Budejovice'deki doksan birinci piyade alayına girmeye çalışacağını da itiraf etmiştir.»

Karakol kumandanı, son derece memnun bir şekilde ellerini oğuşturdu ve böylesine kesin deliller topladığı için, kendi metodlarına, kendi hayran oldu. Sonra, kendisinden evvelki karakol komutanı Bürger'i hatırladı. Adam yakalanan şüphelileri ne sorguya çeker, ne de onlarla konuşur, sadece gayet kısa bir şekilde: «Çavuş tarafından aylak aylak dolaştığı ve dilediği için tutuklanmıştır, gereğinin yapılması,» diye yazar ve postalardı tutukluyu. Yok bir de soruşturulma mı yapılacaktı ha?

Raporunu gözden geçirirken, gülümsiyerek, çekmecesinden, Prag'dan yollanmış ve «Çok Gizli!» yazan bir emri yeni başta okudu:

«Bütün jandarma karakolları kendi bölgelerinden gelip geçen kişileri sıkı bir kontrola tâbi tutmak zorundadırlar. Doğu Galiçya'da birliklerimizin çekilmesi, bazı Rus birliklerinin, Karpatları aşarak memleketimize kaymalarına sebep olmuştur ki, cephe bu sebeplerden dolayı imparatorluğun batı tarafında yeniden kurulmuştur. İşte cephenin bu derece hareketli ve karışık olması, bazı Rus casuslarının memleketimizin daha içlerine kadar sokulmasına sebep olmuştur. Her şeyden evvel Şlaysen, Mahren ve Böhmen'den kalabalık sayıda Rus casusları çevreye dağılmıştır. Bunların içinde, son derece iyi talim terbiye görmüş, Rusyalı Çekler vardır, ki, bu adamlar anadilleri olan Çekçeyi son derece iyi konuştuklarından, asıl büyük tehlike bu gibi kişilerden gelmektedir. Bu adamlar hiç şüphe yok ki, Çek halkı arasında zararlı propaganda yapmaktadırlar. Bu sebeplerden ötürü bütün jandarma karakolları, ve bilhassa askerî garnizonlara, istasyonlara, askerî merkeze yakın olanları son derece dikkatli olup, şüpheli sahısları hemen tutuklayarak sorguya çekmek zorundadırlar. Bu sorgular yapıldıktan sonra, şüphelilerin, daha üst ma-

kamlara teslimi gerekir.»

Karakol Komutanı Flanderka yeniden gülüp, bu «gizli» emri, üzerine «gizli işlemler,» yazılı çantasındaki kâğıtların arasına koydu.

Gerek İçişleri, gerek Millî Savunma Bakanlığından buna benzer bir sürü emirler gelirdi, jandarma karakollarına.

Jandarma ana karargâhının görevlileri buna benzer emirleri, dur durak bilmeden çoğaltıp dağıtırlardı.

Emirlerinde genellikle şunlar yazılıydı:

Çevre halkının ruhî durumlarının ve morallerinin incelenmesi.

Çevre halkıyla konuşularak, cepheden duydukları olaylar ve haberler hakkında ne düşündükleri ve üzerlerindeki etkilerin öğrenilmesi.

Çevre halkının toplanan savaş yardımları ve borçları hakkındaki düşünceleri.

Askere alınanların ve sırada olanların ruhî durumlarının incelenmesi.

Çevre aydınlarının ve iş adamlarının bu konulardaki fikirleri.

Çevre halkının hangi partilere kayıtlı olduklarının ve bu değişik partilerin ne derece kuvvetli olduklarının ortaya çıkarılması.

Çevre halkının parti ileri gelenleri ve liderleri ile ilişkilerinin ne derece olduğu.

Karakol bölgesine gelen, gazete, dergi ve broşürlerin kontrol edilmesi.

Şüpheli kişilerin kimlerle dostluk ettikleri, ihanetlerini nasıl belirttikleri öğrenilmelidir.

Çevre halkında, paralı casusların ve muhbirlerin temin edilmesi.

Muhbirlerin ve paralı casusların, jandarmalar ta-

rafından eğitilmesi.

Her gün buna benzer, emirler, talimatlar, tavsiyeler gelirdi karakollara .Jandarma komutanının bunların yanında daha cevap bile vermeye vakit bulamadığı yığınla mektup vardı. Ve o çevresindeki sadakati Ia dosyasında toplamıştı.

Millî Savunma Bakanlığı, vatana sadakat ve bağlılığı şöyle sınıflandırmıştı:

— Ia, Ib, Ic — IIa, IIb, IIc, — IIIa, IIIb. IIIc — IVa. IVb, IVc. Roma rakkamları ile yazılan bu dört guruptaki «a» vatana ihanet ve idam, «b» hapis, «c» takip ve göz hapsi anlamına geliyordu.

Jandarma karakol kumandanının masasının üzerinde her türlü basılmış emre rastlamak mümkündü. Evet. hükûmet her vatandas hakkında bilgi sahibi olmak istivordu. Neler düsünüyordu her vatandas?

Karakol komutanı her gün artan bu kâğıtlar karşısında, defalarca çaresizlik icinde ellerini oğusturmustu. Defalarca nasıl da bakmıstı o cok iyi tanıdığı, pulsuz resmî zarflara. Yüreciği nasıl da carpardı bu kâğıtlara baktıkca. Hele aksam yattığında bütün rahatı. huzuru kacar ve Avurturya İmparatorluğunun nihai zaferini göremeden ya öleceğini. ya da aklını kacıracağını düşünürdü sık sık. Ve jandarma genel karargâhı her gün kendisine yeni mektup sal-

$$\frac{7245}{721alf}$$

voları gönderirdi. Neden soru formülü nr. ——— a

$$\frac{88992}{822\text{-}nfo}$$

cevap verilmemişti ve neden ——— emri tatbik edil-

$$\frac{123456}{1922bir}$$

miyordu ki, bunun sonuçları ——— V vesaire ile cevaplandırılabilirdi.

Onun başını asıl derde sokan, paralı casusla çevre halkından muhbirler temin etmekti. Çevredeki halk çok dik kafalı olduğ1u için, böyle bir kimse temin edemiyen karakol komutanı en sonunda kurtuluş çaresini, bölgenin çobanı olan «Pepik Hopp» da bulmuştu. Bu yaratık böyle çağırıldığını işitir işitmez, zıplardı olduğu yerde. Tabiatın ve insanların teptiği bu sakat adamcağız, yılda bir kaç altına ve boğaz tokluğuna, komün'ün hayvanlarına bakardı.

Çavuş onu çağırtıp karşısına aldı.

— Pepik, sen ihtiyar Prochazka'nın kim olduğunu biliyor musun?

— Meee.

— Melemeyi bırak şimdi. Unutma ki, Majeste Kralımızı bu isimle çağırıyorlar. Kayserin kim olduğunu biliyor musun?

— Kayser, Kayserdir.

— Aferin. Doğru cevap verdin Pepik. Simdi beni dinle. Yemeğini almak için evden eve giderken, eğer birisinin Kayserimize, rezil, dümbük, kodoş gibi lâflar ettiğini isitirsen, gelip hemen bana haber vereceksin. O zaman sana bir kadeh snaps var. Eğer gene dolasırken birinin savası kazanamıyacağımızı söylediğini duyarsan, gene bana geleceksin, o zaman sana gene bir kadeh vereceğim. Yok eğer benden bir sey saklıyacak olursan, o zaman isler değişir, seni kolundan tuttuğum gibi doğru, Pisek'e yollarım, Pepik. Hadi hopp!

Pepik zıpladıktan sonra, kumandan adama iki kadah icki verip, merkeze bir yazı yarazark, paralı bir muhbir tuttuğunu bildirdi.

Ertesi gün, karakola gelen kilisenin papazı, son derece gizli bir sekilde, köyün dısında Pepik'i gördüğünü ve kendisine söyle dediğini acıkladı: «Sayın efendimiz, jandarma kumandanı dün bana, Kayserimizin

bir dümbük olduğunu ve savası kazanmamıza imkân olmadığını söyledi, meee hopp!»

Papazla uzun süren bir konuşmadan ve açıklamadan sonra, kumandan Flanderka, hemen köyün çobanını tevkif ettirdi ve adamcağız, Prag'daki Hradçani zindanında, bozguncu konuşma yapmak, imparatora hakaret etmek, halkı isyana teşvik etmek ve daha bir sürü suçlardan on iki yıl kürek cezasına mahkûm oldu.

Pepik Hopp, mahkemede de aynı şekilde davrandı ve sorulan her soruya keçi gibi meleyerek cevap verdi. Mahkemenin sonunda ise, kararı dinledikten sonra «meee hopp» deyip, bir de havaya sıçrayınca, kendisine fena halde kızan ,mahkeme disiplin kurulu çobanı üç gün katıksiz hücre hapsine mahkûm etti.

O günden sonra bir daha muhbir filân aramadı. Merkeze yazdığı raporlarda, sadece uydurma bir isim vermekle yetindi ki, bu da onun gelirinin elli kron artmasına sebep olmuştu. Muhbir parasını da son meteliğine kadar «Maçor Kedi» meyhanesinde içerdi. Ancak, onuncu bardaktan sonra vicdanı burkulur, biranın tadı buruklaşır ve komşu masalardan daima aynı lâfı duyardı.

— Jandarma kumandanının keyfi yok nedense bugün. Bir şeye mi canı sıkıldı acaba?

Oysa, adam kalkıp evine gittikten sonra içlerinden birisi muhakkak şöyle derdi:

— Gene dönüna sıçmıştır muhakkak. Zira, çok az konuşurdu kumandan.

Ve kumandan evine döndükten sonra, genellikle bir soru formülleri doldururdu «Halkın ruhî durumu, Ia» sınıfından.

Uzun ve uykusuz geceler geçirmeye başlamıştı. Devamlı olarak bir teftişin ve araştırmanın yapılmasını bekliyordu. Geceleri sık sık, rüyasında yağlı bir ilmik gö-

rüyor ve darağacının altında Savunma Bakanı son bir defa daha soruyordu ona:

— Çavuş! 1789678 / 23792 sayılı sirkülerin cevabını ne yaptınız?

Ama şimdi! Tıpkı avcıların birbirine dedikleri gibi: «İyi avlanmış» lâfı geliyordu kulaklarına dört bir yandan. Hele bölge şefi de gelip sırtını okşayıp:

— Seni tebrik ederim, çavuşum, dese bile hiç şaşmıyacaktı.

Ayrıca, hayalinde daha da renkli resimler çizmeye başlamıştı. Çabucak terfi ediyor, daha önemli bir karakolun başına getiriliyordu. Bu suçlu avlamakta ve tanımaktaki mahareti başarı kapıları açıyordu ona.

Onbaşıyı çağırıp sordu:

— Yemeği getirdiniz mi?

— Tütsülenmiş et ile, ekşi lâhana ve patates yedi. Çorba yoktu. Bitmiş. Sonra çay içti ve daha istedi.

— Elbette ister. Verilsin. Çayını içtikten sonra buraya getirin onu, dedi babacan bir tavırla.

— Eh, nasılsın bakalım. Lezzeti iyi miydi yiyip içtiklerinin? diye sordu çavuş, yarım saat sonra, onbaşı, Şvayk'ı odaya getirdiği zaman.

— Pek fena sayılmaz ama, lâhananın biraz daha bol olması gerekirdi. Sadece bunu söyliyeceğim kimse yoktu. Hazırlıksız olduğunuzu biliyorum. Tütsülü et, gerçekten iyi tütsülenmişti. Herhalde evde yapılmış olmalı. Romlu çay da gerçekten nefisti.

Kumandan, Şvayk'a dikkatle bakıp sordu :

— Rusya'da çok çay içildiği doğru mu? Rom var mı orada da?

— Rom, dünyanın her tarafında vardır, çavuşum.

«Kaçamak cevap vermeye kalkışma'lan,» diye ge-

çirdi içinden çavuş. «Biraz evvel daha serbest cevap veriyordun.»

— Rusya'da güzel kızlar var mı?

— Güzel kızlar, dünyanın her tarafında vardır, çavuşum.

«Evet, evet düzenbaz seni,» diye yeniden düşündü çavuş. «Bütün bunlardan şu veya bu şekilde kurtulmak istiyorsun değil mi?»

Ve jandarma kumandanı, ağır topçu ateşine başladı.

— Doksan birinci alayda ne yapmayı düşünüyordun?

— Beraberce cepheye gidecektim.

Zevkten biten çavuş, bir imada bulundu:

— Çok güzel. Rusya'ya gitmenin de en kolay yolu bu zaten.

«Çok güzel imada bulundum,» diye düşündü ve sözlerinin etkisini anlamak için Şvayk'ın yüzüne baktı.

Oysa karşısındakinin gözlerinde sonsuz bir rahatlıktan başka bir şey görünmüyordu.

«Göz bile kırpmıyor herif,» diye düşündü hayranlıkla. «Bu onların askerî yetişmeleri. Eğer onun yerinde ben olsaydım ve biri benimle böyle konuşsaydı, çoktan dizlerimin bağı çözülürdü...»

— Yarın sizi Piseh'e göndereceğiz, dedi ilgisizce. Daha evvel orada bulundun mu?

— 1910 daki imparatorluk manevralarında.

Bu cevap, kumandanın daha fazla sırıtmasına ve halinden daha memnun olmasına yol açtı. Artık, kendi icadı soru sorma tekniğinin ne kadar olumlu olduğunu iyice anlıyordu.

— Bütün manevra orada mıydın?

— Elbette. Hem de piyade olarak.

Şvayk, yeniden, karşısında sevinçten yerinde duramayan karakol kumandanına baktı. Adamın artık ra-

hat oturmasına imkân kalmamıştı. Onbaşıyı çağırarak, Şvayk'ı dışarı çıkarttıktan sonra, yazdığı rapora yeniden saldırıp, ilâveler yaptı:

«Planı, aşağıda belirtilmiştir: Doksan birinci Piyade Alayına kaçak olarak girdikten sonra, cepheye gitmek için gönüllü olarak müracaat edecek ve oradan ilk fırsatta Rusyaya geçmeye çalışacaktı. Zir, kendisi için başka çıkar yol yoktu ve hükûmetimizin aldığı sıkı tedbirlerden kaçmanın zorluğunu kavramıştı. Görevini eksiksiz olarak doksan birinci alayda yapabilirdi zira. Uzun soruşturmalardan sonra Pisek çevresinde bulunduğunu ve 1910 imparatorluk manevralarına katıldığını - piyade olarak - itiraf etmiştir. Buradan da kendi branşında son derece usta olduğu anlaşılmaktadır. Şunu da belirtmek isterim ki, alınan bu müsbet neticeler benim sorgu sistemim sayesinde mümkün olmuştur.»

Onbaşı göründü kapıda:

— Çavuşum, helâya gitmek istiyor.

— Süngü tak! diye emir verdi ama, caydı bundan. Hayır en iyisi götür onu.

— Demek helâya gitmek istiyorsun, dedi Şvayk'a dostça. Bunun arkasında başka bir şey olmasın?

— Sadece biraz boşalıp hafiflemek istedim.

— Sakın başka bir şey olmasın arkasında? diyen çavuş, tabancasını çekti. Ben de geliyorum.

— Çok nefis bir topludur, dedi helâ yolunda Şvayk'a. Yedi kurşun atar ve hiç teklemez.

Bahçeye çıkmadan evvel, çavuş, onbaşıyı çağırarak, gizlice talimat verdi:

— Süngünü tak ve kenefin arkasında bekle. İçeri girdikten sonra bakarsın herif kaçmak için bok çukurunu kazıp kaçar.

Helâ, bahçenin ortasında şaşkınca duran küçük bir tahta kulübeydi. Önü yakınlardaki bir gübre yığının-

dan sizan gübre suları ile göl gibi olmuştu.

Eski bir emektardı helâ kulübesi. Nesillerin işini görmesine şahit olmuştu. Şimdi ise, içeri Şvayk çömelmiş, bir eliyle de kapıya bağlı bir ipi tutmuştu. Onbaşı ise arkadaki bir budak deliğinden, kaçmaması için Kahraman Askerin kıçını gözetliyordu elindeki süngü takılmış silâhıyla.

Çavuşa gelince, bir dağ kartalı gibi, gözlerini kapıya dikmiş, elinde yedipatlar tabancası, Şvayk, kaçmak için dışarı fırladığı zaman, onu hangi ayağından vuracağına karar vermeye uğraşıyordu.

Oysa, kapı yavaşça açıldı ve yüzünde memnun bir ifade ile Şvayk çıktı dışarıya.

— İçerde fazla kalıp, sizleri bekletmedim değil mi?

— Yok hayır, kat'iyen. Bekletmek ne demek? Vazifemiz, dedi çavuş ve bu arada gene düşündü.

«Ne kadar iyi ve kibar bir insan. Kendisini neyin beklediğini de biliyor. Hayran olmamak elde değil be yahu!. Nasıl da terbiyeli hareket ediyor. Acaba bizimkilerden biri bu durumda aynı şekilde hareket edebilir mi?»

Jandarma karakol komutanı, nöbetçi odasında, er Rampas'ın boş yatağına, Şvak'ın yanına oturdu. Bahsi geçen er, ertesi sabaha kadar görevliydi ve çevredeki köyleri dolaşması gerekiyordu ama, kendisi şu anda, Protovik'deki «Kara At» meyhanesinde oturmuş bir - iki kundura tamircisi ile altmışaltı oynuyor ve bu arada da sakin bir şekilde, savaşı Avusturyanın kayıtsız ve şartsız kazanmak zorunda olduğunu anlatıyordu.

Çavuş piposunu yaktıktan sonra, Şvayk'a da tütün ikram etti. Onbaşı, sobaya kömür atınca, içerisi gerçekten şu soğuk dünyanın üzerinde, soğuktan, dertlerden ırak sevimli bir yer olup çıkmıştı ve burada insan memnuniyetle bir süre, tatlı tatlı gevezelik edebilirdi.

Öysa, hepsi susuyordu. Çavuşun aklını bir düşünce kemiriyordu ve bunu söylemeden rahat etmesinin mümkünü olmadığından, onbaşıya dönerek konuştu:

— Benim fikrimi sorarsan, ben casusların asılması fikrine taraftar değilim. Bir insan ki, vatanına yararlı olmak için kellesini koltuğuna alıp görevine koşar, o insan daha asîl bir şekilde idam edilmelidir. Barut ve kurşunla. Senin fikrin ne bu konuda onbaşım?

— Elbette ki, kurşuna dizilmeli. Asılmak olur muymuş? Farzedelim ki, bizi görevlendirdiler ve şöyle dediler: Rusların makineli bölüğünde kaç makinelisi var öğreneceksiniz. Elbette ki o zaman biz de giyinip yola çıkacaktık. Bu yüzden insanı, cinsî sapık bir katil gibi asmak hiç doğru değil.

Heyecanlanan çavuş ayağa kalkıp açıklamada bulundu:

— Bence, kurşuna dizildikten sonra da askerî bir törenle gömmeli.

— Hiç lüzum yok, dedi Şvayk. Eğer iyi yetişmişse, şu veya bu şekilde kaçacak bir yol bulur.

— Böyle bir şey olmayacağından emin olabilirsiniz, dedi karakol kumandanı. Sanki dünyada hiç kimse, onun tatbik ettiği metotlardan kurtulacak kadar kaypak olamazmış gibi. Bunu siz de farkedeceksiniz... Evet, siz de farkedeceksiniz bunu, diye dost bir sesle tekrar etti. Aynı zamanda da gülümsüyordu. Bizim buradan kimsecikler bir yerlere kaçamaz. Öyle değil mi, onbaşım?

Onbaşı, kafasını sallıyarak, bunu tasdik ettikten sonra, böyle fikri olan kimselerin, daha düşüncelerinin başında yanıldıklarını, hele sakin bir yüz takınmanın hiç bir faydası olmadığını, bu sakinlik ne kadar fazla olursa, şüphelerin de o kadar fazla olacağını açıkladı.

— Sen benim yanımda yaptın eğitimini onbaşım,

dedi çavuk büyük bir gururla. Sükûnet, corpus delicidir, dediği zaman kendi teorisini yıktığının farkında bile değildi. Sonra onbaşıya döndü:

— Akşama ne yemek yiyeceğiz?

— Meyhaneye gitmiyor musun?

Bu soru, jandarma karakol kumandanının karşısına hemen çözümlenmesi gereken yeni bir sual çıkarmıştı.

Mahkûm, ya onun buradaki yokluğundan istifade edip, kaçacak olursa ne yapardı? Onbaşı itimada lâyık, dürüst bir insandı ama, bugüne kadar, iki aylak onun elinden kolayca kurtulup kaçmıştı. Aslında ise, işin doğrusu, onbaşı bu iki serseriyi kar fırtınasında ta Pisek'e kadar götürmeyi göze alamadığından, daha doğrusu bu lüzumsuz yorgunluğa katlanmak istemediğinden, adamları Razice yakınındaki tarlalarda azad etmişti. Bu arada, âdet yerini bulsun diye de, havaya iki el ateş etmişti tabiî.

— Yemek alması için bizim ihtiyar hatunu yollarız meyhaneye, ayrıca birayı da o getirir. Kumandan bu zor meseleyi de bir çırpıda halletmiş oldu. Biraz bacakları oynasın bakalım.

Onların işini gören ihtiyar Pejzlerka, gerçekten bir hayli oynattı o gece bacaklarını.

Yemekten sonra, karakol ile meyhane arasındaki yolda, kadının iri, ağır çizmelerinin bıraktığı izler, kumandanın meyhanedeki yokluğunu nasıl çıkardığına en büyük delildi.

Ve ihtiyar kadın meyhaneye son gidişinde, karakol kumandanının bir şişe erik rakısı istediğini söyleyince, meyhaneci merakını yenememişti artık.

— Kim mi var? diye cevap verdi ihtiyar Pejzlerka, sadece yakalanan bir sanık. Oraya son gittiğimde her ikisi de adamın boynuna sarılmışlardı. Kumandan da

bir yandan herifin başını okşayıp: «Benim sevgili, eşsiz Rus'um, benim öz casusum,» diyordu.

Vakit gece yarısını bir hayli geçtikten sonra, onbaşı elbiselerini bile çıkarmaya fırsat bulamadan, yatağının üzerine devrilip kalmış ve gök gürültüsünü neredeyse bastıracak bir horultuyla uyumaya başlamıştı.

Çavuşa gelince, bir elinde, dibinde azıcık rakı kalmış şişe, öbü eli Şvayk'ın boynunda, güneş yanığı yüzünden yaşlar akıyor, bunlar sakalına akmış erik rakısına karışıyor, adam ağlamaklı sesiyle peltek peltek konuşuyordu:

— Söyle bana, Rusyada bu kadar güzel erik rakısı olmadığını söyle. Söyle de rahat uyuyayım bu gece. Erkek gibi itiraf et şunu.

— Hayır, böylesi yok bizde.

Kumandan, Şvayk'ın üzerine eğildi.

— İtiraf etmen beni son derece memnun etti, dostum. İşte bir soruşturma böyle yapılmalı .Eğer insan suçluysa, itiraf etmemekle eline ne geçer, değil mi ya?

Ayağa kalktı, elinde boş şişe olduğu halde iki yana yalpalıyarak odasına giderken mırıldandı:

— Eğer yanlış bir yol s-s-s-esç-me-memiş olsaydım, her şey çok başka olurdu.

Elbiseleri ile yatağa girmeden evvel, yazı masasından, kaleme aldığı raporu çıkararak, bir ilâve daha yapmak istedi:

«Şunu da ilâve etmek zorundayım ki, 56. maddeye göre Rus erik rakısı...»

Kâğıda mürekkep damlattı, bunu yaladı sonra dudaklarında budalaca bir gülümseme yatağına devrilerek, leş gibi uyumaya başladı.

Sabaha karşı, karşı yatakta yatan, onbaşı horlamalarına bir de burnundan çıkardığı garip sesleri karıştı-

rınca, Şvayk uyandı. Kalkti, gidip onbaşıyı biraz tartakladı ve sonra gidip yeniden yattı. Tam bu sırada horozlar konsere başladılar ve güneş doğar doğmaz da ihtiyar kadın geldi. O fıkara da gece geç vakit yatmıştı ve şimdi ateş yakmak zorundaydı. Kapıyı ardına kadar açık, odadaki gaz lâmbasını da tüter görünce, bir paniğe kapılıp, derin uykulara dalmış olanları büyük bir gürültüyle uyandırdı. Sonra kızgın bir şekilde, onbaşıya bakarak söylendi:

— Bir rezil gibi, elbisenle yatmaya utanmadın mı hiç?

Şvayk da kadına, herifin hiç olmazsa, ortada bir hanım varken, herifin pantalon düğmelerini kapaması gerektiğini hatırlattı.

Sonunda kadın, onbaşıya sert bir emir vererek, gidip çavuşu uyandırmasını söyledi. Görünüşe bakılırsa burada kimseye fazla uyumak için hak tanınmıyordu.

Onbaşı, çavuşu uyandırmaya giderken, kadın azarlar gibi konuştu Şvayk'la: «Doğrusu pek güzel kimselerle akadaşlık ediyorsun. Biri öbüründen beter sarhoş. Sonunda geberecekler içki içmekten. Bana ettiğim hizmetlerden dolayı üç yıllık maaş borçları var. Ne zaman hatırlatacak olsam, çavuş hemen! «Kes sesini ulan avrat, yoksa seni hemen içeri tıkarım. Oğlunun kaçak avlandığını bildiğim gibi, üstelik de odun hırsızı olduğundan haberim var,» diye bağırıyor. İşte bu yüzden, dördüncü yıl da bedava hizmet etmek zorunda kaldım.»

Derin derin içini çeken kadın, yeniden devam etti homurtusuna:

— Herşeyden evvel, karakol kumandanına çok dikkat etmen lâzım. Kaypak bir herif olduğu gibi, birinci sınıf bir sahtekârdır da. İşi gücü adam yakalamak. Eline böyle bir fırsat geçti mi, hiç gözünün yaşına bakmaz kimsenin.

Çavusu uyandırmak bir hayli güç olmuştu. Kendisini uzun bir süre sabah olduğuna inandıramadılar.

Sonunda gözlerini açtı, ovaladı ve yarım yamalak bir gece evvelsini hatırlamaya başladı. Kafasından birden bire, hiç de hoş olmayan bir düşünce geçti. Bir hayli ürktü ve çekingence, onbaşıdan tarafa bakıp sordu:

— Kaçtı mı elimizden?

— Hayır. Hem neden kaçsın? Son derece namuslu bir adam.

Onbaşı odanın içinde aşağı yukarı dolaşmaya başladı. Masanın yanına giderek, gazetenin kenarından bir parça kopardı, düşünceli bir şekilde pencereden dışarı baktı ve kâğıt parçasını parmakları arasında yuvarlıyarak ufak bir top yaptı. Her halinden birşeyler söylemek istediği belli oluyordu.

Çavuş, şüpheli gözlerle onbaşıya baktı. Acaba adamı kendisinden mi bahsetmek istiyor ve buna cesaret edemiyordu. Sonunda konuştu:

— Sana vardım edeyim, onbaşım. Dün akşam gene rezillikler yaptım değil mi?

Onbaşı, dargın, hayâl kırıklığına uğramış, hattâ kızgın bir şekilde çavuşa baktı:

— Eğer ne rezillikler edip, onunla nasıl konuştuğunu bir bilseydin şaşar da kalırdın.

Bunu söyledikten sonra, çavuştan tarafa eğilerek, kulağına fısıldamaya başladı:

— Evvelâ Çeklerle Rusların aynı Slav kanını taşıdığından bahsettin. Gelecek hafta Nikolay Nikolayeviç'in, Presov'a geleceğini, bundan böyle bir daha sorguya çekilecek olursa, abuk sabuk konuşması ve vakit kazanması gerektiğini tavsiye ettin. Kazaklar gelip kendisini kurtarana kadar, hiç bir itirafta bulunmamalıymış. Avusturya'nın bu savaşı asla kazanamıyacağını, yakında herşeyin tepetaklak olacağını, savaştan sonra ihtilâl çıkaca-

ğını, köylülerin ellerinde yabalar, tırpanlar, kazma ve küreklerle Viyanaya yürüyeceklerini, Kayser Franz Josef'in illetli, hastalıklı bir moruk olduğunu, yakında geberip, ecdadının yanına nakli mekân edeceğini, Kayser Vilhelm'in de dört başı mamur bir hayvanoğlu hayvan olduğunu, ona yattığı kodese sigara alsın diye para yollıyacağını ve daha buna benzer bir araba lâf söyledin...

Onbaşı, çavuştan bir kaç adım geri çekildi.

— Bütün bunları hatırlamama sebep, başlangıçta az sarhoş olmamdan ileri geliyor. Daha sonra ben de iyice kafayı çektiğimden hiç bir şey hatırlamıyorum.

— Benim hatırladığıma göre de, sen bizim Ruslara nazaran çok zayıf olduğumuzu söyleyip, ihtiyar avrat Pejzlerka'nın yüzüne: «Yasasın Rusya,» diye bağırdın.

Onbaşı sinirli bir şekilde odada dolaşmaya başladı.

— Sonra bir hayvan gibi böğürüp, kendini yatağa attın ve horlamaya başladın.

Onbaşı, pencerenin önünde durup, parmakları ile pervazda trampet çalarken, açıkladı:

— Sen de ne söylediğini bilmiyordun. Abuk sabuk konustun. Hattâ gayet iyi hatırlıyorum, şöyle dedin ihtiyar kadına: «Biliyor musun anacık, her Kayser ve Kral sadece kendi cebini düsündüğü için savaş çıkar. Hattâ, Sönbrunn'un içine sıçmasın diye, keneften çıkmasından korkulan bizim ihtiyar Procaska bile böyle düşünüyor.»

— Bunu da mı söyledim?

— Evet çavusum, kusmak için bahçeye çıkmadan evvel bunu da söyledin ve sonra da «Parmağını gırtlağıma soksana ulan derbeder sürtük.» diye de bağırdın.

— Sen de benden asağı kalmadın ama, zırvalamakta. Nasıl kalkar da, Nikolay Nikolayeviç'in yakında Çek Kralı olacağını söylersin?

— Böyle bir şey hatırlamıyorum ben, dedi onbaşı.

— Nasıl hatırlıyacaktın ki? Dut gibi olmuştun be!

Civciv götüne dönmüştü gözlerin. Dışarı çıkmak istediğin zaman, kapıya gideceğin yerde, şöminenin bacasından çıkmaya çalıştın.

Sonra, her ikisi de sustular. Tâ ki, karakol kumandanı bu uzun sessizliği bozana kadar.

— Ben sana, her zaman, alkolün nasıl zararlı bir şey olduğunu söyler dururum. Hiç dayanamadığın halde, içiyorsun. Düşün bir kere. Mahpusumuz ya kaçsaydı? Ne halt edecektik o zaman? Aman Allah, nasıl da başım dönüyor.

— Olanların farkında değil misin, hâlâ bir şey anlamıyor musun onbaşı, diye devam etti, kumandan. Onun gece kaçmaması, ne kadar iyi yetişmiş, kaliteli bir casus olduğunu ispata yeter de artar bile. Yeniden sorguya çekildiği zaman, kapının sabaha kadar açık olduğunu, bizlerin sarhoş olup sızdığını, eğer kendisini suçlu hissetse yüz bin defa, kaçmak fırsatı olduğunu söyliyecek. Allahtan ki, böyle bir insana inanmazlar. Biz de orada kutsal görevimiz üzerine and içer ve söylediklerinin hep yalan olduğunu söyleriz ki, boynuna yağlı ilmeği geçirsinler onun.

Sessizlik... Bir süre sonra yeniden başladı kumandan konuşmaya.

— Kadını çağırıver.

— Buraya bak karı, dedi ihtiyar Peizlerka'ya kumandan. Sonra sert sert yüzüne baktı, git evvelâ bir yerden bir kutsal haç bul, sonra buraya gel.

Kadının soran bakışlarına, çavuş bağırarak cevap verdi:

— Haydi sallanma da dediğimi yap.

Çavuş çekmeceden, üzerinde görevde kullanılması bildirilen, iki mum çıkarıp, masanın üzerine dikti. Pejzlerka, haçla odaya geldiği zaman, çavuş, haçı iki mumun arasına yerleştirerek, mumları yaktı.

— Otur kadın.

Çöker gibi sedire oturan kadın, şaşkın şaşkın, mumlara, haça ve çavuşa bakmaya başladı. Korku sarmıştı zavallıyı. Önlüğünün üzerinde duran elleri hazan yaprakları gibi titremeye başlamıştı. Dizleri de eşlik ediyordu bu titremeye.

Odanın içinde volta atan, kumandan birden kadının karşısında dikildi durdu.

— Dün akşam çok büyük bir hâdiseye şahit oldun. Belki de sen o zavallı kıt aklınla fazla bir şey anlamadın, olan bitenden. Ama, o asker var ya, asker casus işte. Anladın mı anacık?

— Hay İsanın Anası Meryem, dedi kadın. Hay İsanın Anası Skoçice'li kutsal bakire Meryem.

— Sakin ol, kadın. Onun ağzından lâf almak için biraz konuşmamız gerekti. Nasıl komik konuştuğumuzu işittin değil mi?

— Evet. Affedersiniz ama, işttim, dedi Pejzlerka, boğulur gibi.

— Bütün bunları söylememizin sebebi, onun ağzından lâf almak içindi. Eh bunun için de evvelâ onun bize itimat etmesi gerekir, değil mi? Bunu başardık da. Her şeyi aldık ağzından. Yani iyice kapana kısıldı.

Çavuş, bir an mumları düzeltmek için sustu ve ondan sonra, ihtiyar kadının gözlerine bakarak sert bir sesle konuşmaya devam etti:

— Sen de yanımızdaydın, kadınım. Bütün olaya şahit oldun. Bütün bu olan bitenler son derece gizli bir vazifedir. Hiç kimseye bundan bahsetmiyeceksin. Hattâ ölüm döşeğinde bile ağzını açıp tek lâf etmiyeceksin. Yoksa, kilisenin mezarlığına gömülemezsin.

— Ey, İsa, Meryem, Yusuf! diye inledi ihtiyar kadın. Ne demeye o kırılası ayağımı bu uğursuz yere attım.

— Kendine gel, kadın. Kalk ayağa ve haça yaklaş.

Sağ elinin iki parmağını kaldır. Yemin edeceksin. Söylediklerimi tekrarla.

Pejzlerka, sendeliyerek masaya yaklaştı ve yüksek sesle şikâyette bulundu:

— Ah, Skoçice'li kutsal bakire Meryem, ne diye attım kırılası ayağımı bu uğursuz yere?

Çarmıhtan, İsanın buruk yüzü kadına bakıyor, mumlar is salıyor ve bütün bu manzara kadına, olanlar dünyanın dışındaymış gibi büyük bir korku veriyordu. Kendisini bu havaya öylesine kaptırmıştı ki, dizlerinin bağı çözüldü, elleri titremeye başladı.

İki parmağını havaya kaldırdı ve çavuş, yemini büyük bir ciddiyetle söylemeye başladı:

— Herşeye kaadir olan Allahın adına yemin ederim ki, burada gördüğüm ve işittiğim şeyleri hiç kimseye anlatmıyacak, ölüm döşeğimde bile sır vermiyeceğim. Hattâ tutuklansam bile kimse ağzımdan lâf alamıyacak. Allah bana yardım etsin.

— Haydi bakalım, şimdi haçı da öp, kadın. Artık hacı geri götürebilirsin. Nereden aldıysan, onlara bir soruşturma için istediğimi söylersin.

Kadın, ayaklarının ucuna basa basa, dışarı çıktı. İkide bir jandarma karakolunun pencerelerine bakıyor ve sanki biraz evvel olanların hayatında geçirdiği en korkunç bir olay olduğuna inandırıyordu kendini.

Bu arada, çavuş bir aksam evvel üzerine mürekkep döküp, sanki recelmiş gibi yaladığı, yazıları karışmış raporunu yeni baştan yazıyordu.

Bütün işini bitirdikten sonra, sormayı akıl etmediği bir nokta aklına geldiğinden, Şvayk'ı yeni baştan içeri çağırttı.

— Resim çekmesini bilir misin?

— Evet.

— Makinen neden yanında değil?

— Makinem olmadığı için, oldu cevap.

— Eğer olsaydı resim çekecek miydin?

— Eğer, eğer olmasaydı, diye cevap verdi Svayk ve sual dolu yüzünü çavuşa çevirdi. Şu anda çavusun başı yeniden öylesine ağrımaya başlamıştı ki, ancak şunu sorabildi:

— Bir demiryolu istasyonunun resmini çekmek zor mudur?

— Bir cok şeylerden daha kolaydır, dedi Svayk. Her şeyden evvel kımıldamaz ve olduğu yerde durur. Ayrıca, ona biraz daha neşeli ol veya gülümse demeğe lüzum yoktur.

Karakol kumandanı artık raporunu tamamlıyabilirdi.

«2172 numaralı rapora ilâvedir...»

Sonra heyecanla yazmaya başladı:

«Sorusturmam esnasında diğer bir cok seylerin yanında fotoğraf çektiğini ve bilhassa, demiroylu istasyonlarını tercih ettiğini itiraf etmistir. Üzerinde makine yoktu, ama, bunu herhalde gizli bir yere saklamıştır, şüpheleri üzerine daha fazla çekmemek için. Ayrıca, yanında makinesi olsa, resim çekeceğini de eklemiştir itirafına.»

Bir gece evvelinin sarhoşluğundan hâlâ ayılamamış olan çavus, bu fotoğraf konusunda iyiden iyiye saçmalamaya baslamıstı. Yazısına devam etti:

«Gerçek olan su ki, itirafından anlasılacağı üzere, demiryolu istasyonlarının ve stratejik noktaların resimlerini cekmek istivordu ki, bunlar onun için cok faydalı birer belge olacaktı. Ama, evvelce de söylediğim gibi, bunu yapmamasının sebebi, saklamış olduğu fotoğraf makinesinin yanında olmamasından ileri gelmektedir. Ve aramada üzerinde fotoğraf makinesi çıkmadığı için, kendisi bu fotoğrafın onda olmadığına ve bir makineye

sahip olmadığına son derece sevinmiştir.»

— Eh bu kadarı artık yeter, diyen çavuş, imzasını attı raporun altına.

Eserinden o derece memnundu ki, raporunu baştan sona kadar, onbaşıya okudu.

— Bu işte son derece başarı gösterdim. İşte insan bir raporu böyle yazmalı. İçinde her şey bulunacak. Aslında soruşturma küçücük bir şeydir dostum. Önemli olan raporu yazmaktır. Bunu öyle yazacaksın ki, başımızda olanlar şaşkınlıktan küçük dillerini yutacaklar. Bizim tutukluyu getir de onunla işimizi tamamlıyalım artık.

— Şimdi onbaşı seni Pisek'e götürecek, dedi çavuş, Svayk'a. Orada bölge kumandanlığına teslim edileceksin. Yazılı kanunlara göre, aslında sana kelepçe takılması lâzım. Ama, ben senin namuslu bir adam olduğuna kanaat getirdiğim için, böyle bir şeye lüzum görmüyorum. Ayrıca yolda kacmaya yeltenmiyeceğine de eminim.

Svayk'ın insan bakışları ve masum yüzü, çavuşu iyice duygulandırmıştı.

— Benim de basıma üzüntü açma sakın. Haydi onbaşı götür onu. Kâğıtlar burada.

— Elveda, dedi Svayk, yumuşak bir sesle. Bütün yaptıklarınıza teşekkür ederim. Elime geçen ilk fırsatta sana yazacağım gibi, günün birinde yolum buralara düşerse, ziyaretine de geleceğim.

Svavk, onbaşı ile yolda yürürken karşılarına her çıkan kisiler, sanki eski dostlarıymış da beraberce kiliseye gidiyorlarmış gibi, dostca gevezelik ediyordu onlarla.

— Doğrusunu söylemek gerekirse, ben Budeiovice yolunun bu kadar güç engellerle dolu olabileceğini hiç tahmin etmezdim. Bu da bana, Kobylise'li kasap Caura'nın başına gelen bir olayı hatırlattı. Bir gece, Palak âbi-

desi karşısına çıkınca, sabaha kadar dolanıyor etrafında. Meğer duvar sanırmış âbideyi. Hem de sonu gelmeyen bir duvar. Son derece şaşırmış bu duruma. Sabaha karşı da artık dayanamıyacağını anlayınca, avaz avaz polisi çağırmaya başlamış. Koşarak gelen polislere de, Kobylise'ye nasıl geleceğini, zira beş saatten beri bitmek tükenmez bir duvarı, dibinden yürüdüğünü söylemiş. Derdest, karakola götürmüşler tabii bizim kasabı. Orada da ne var, ne yoksa kırıp dökmüş.

Onbaşı, tek kelimeyle bile cevap vermedi. Kendi düşünceleri vardı kafasında.

«Ne düşünüyor acaba? Yoksa gene meşhur Budejovice masallarına mı başlayacak?»

Bir barajın yanına geldikleri vakit, Şvayk ilgiyle burada, kaçak balık avlanıp avlanmadığın sordu.

— Sadece kaçak balık avlanır burada, dedi onbaşı. Bundan evvelki, jandarma çavuşunu göle atmak istediler. Bekçi adamların kıçına çifteyle ateş ediyor ama hiç bir faydası olmuyor bunun. Zira, hepsinin pantolları altında teneke bir levha var.

Onbaşı bu arada insanların attıkları ileri adımlardan da bahsetti. Nasıl da yeni usuller buluyorlardı birbirlerini aldatmak, kazıklamak için .Ayrıca, dünya savaşı hakkında da yeni bir teorisi vardı. Savaş gerçekten son derece yararlıydı insanlar için. Evet ölenler sadece namuslu kişiler değildi. Onların yanında dünya bir sürü kötü ve ahlâksız kişilerden de temizleniyordu.

— Dünya yüzünde birbirinin nasırına basan çok fazla insan var, dedi düsünceli bir şekilde. İnsanlar son zamanlarda fazla aşırı gittiler davranışlarında.

Bir meyhaneye yaklaşmışlardı.

— Bugün de rüzgâr fena esiyor. Bir kadeh atmak hiç de fena olmaz. Ama, sakın kimseye, seni Pisek'e götürdüğümü söyleme. Devlet sırrı bu.

Bu arada, onbaşının kafasından, şüpheli kişilere nasıl davranılması gerektiği hakkında verilen emirler geçiyordu.

— Senin kim olduğunu hiç kimse bilmemeli, diye yeniden başladı onbaşı. Zaten, bu kimseyi de ilgilendirmez. Boş yere panik yaratmıyalım.

— Savaş zamanı panik çok tehlikelidir, diyerek devam etti sözlerine. İnsan bir kelime söylemiye görsün. Çığ gibi hemen bütün bölgeye yayılır bu... Anlıyor musun?

— Evet. Panik yaratmıyacağım, dedi Şvayk.

Meraklı meyhaneci kendileri ile konuşmaya başlayınca, Şvayk üzerine basa basa konuştu:

— Kardeşim, bir saata kadar Pisek'e varabileceğimizi söylüyor.

— Kardeşin izinli mi? dedi meraklı meyhaneci. Buna da onbaşı cevap verdi:

— İznim bitti bugün.

— İyi becerdik, dedi Şvayk'a, meyhaneci gittikten sonra. Panik yaratmıyalım. Savaş zamanı iyi değildir panik yaratmak.

Onbaşı, meyhaneye girmeden evvel, bir kadeh içkinin hiç bir zararı olmadığını söylemişti ama, doğrusu fazla iyimserdi bu lâfı ederken. İpin ucunu iyice kaçırmış ve on iki kadeh içtikten sonra, bölge kumandanının saat üçe kadar yemek sofrasından kalkmadığını iddia etmeye başlamıştı. Yani saat dörde kadar vakitleri vardı. Hattâ altıda bile gitseler olurdu. Üstelik fena da kar yağıyordu dışarda. Altıdan geç kalırlarsa kış olduğu için, karanlıkta gitmek zorunda kalacaklardı, ama hiç bir şey farketmezdi bu. Üstelik Pisek bir yere de kaçmıyordu.

— Sıcakta olduğumuza dua edelim, dedi onbaşı. Şimdi cephede sipere girmiş olanlar bu rezil havada kimbilir ne kadar üşüyordur. Bizimse keyfimiz gıcır.

Meyhanedeki soba iyice kızınca, onbaşı, iç sıcaklığı, dış sıcaklığa eşit kılmak için, değişik tatlı ve sert içki içmenin lâzım geldiğini ileri sürdü.

Meyhanecinin bu ıssız yerde sadece sekiz çeşit içkisi vardı. Canı sıkıldığı için, delice esen rüzgârların sesini dinliyerek içki içmişti o da.

Bir süre sonra, onbaşı, meyhaneciye kendine ayak uydurmasını ihtar etti. Fazla ağır içiyordu. Olmazdı böyle şey. Oysa, tamamen haksızlıktı bu. Zira, adamcağızın ayakta duracak hali kalmamıştı artık. İkide bir iskambil oynamak istediğini söylüyor, sonra da, bir akşam evvel doğu tarafından top sesleri işittiğinden bahsediyordu. Onbaşı, hıçkırarak, nasihat etti:

— Sakın paniğe kapılma. İşte bu sebepten talimat verdiler bize.

Bunu dedikten sonra bir süre, bu talimatların ne olduğunu açıklayıp bir takım sırlardan bahsetti ama, meyhanecinin, söylenenlerden tek kelime anlıyacak hali kalmamıştı.

Onbaşı, Şvayk'la birlikte, Pisek'e gitmeye karar verdiği zaman, hava iyice kararmıştı. Kar fırtınasından insan burnunun ucunu göremiyordu, ama onbaşı sadece bir lâf ediyordu kör değneğini beller gibi:

— Burnumuzun gösterdiği yöne yürüyeceğiz. İşte o kadar!

Ayni cümleyi üçüncü defa söyledikten sonra, sesi şoseden değil de biraz aşağılardan gelmeye başladı. Bir bayırdan aşağı kaymıştı. Silâhına dayana dayana yola çıktığı zaman, Şvayk adamın kendi kendine gülüp, «kızak bayırı,» dediğini işitti. Bir an sonra ses gene kesildi. Bir başka bayırdan yeniden kaymıştı aşağıya. Bu arada rüzgârı bile bastıran sesi duyuldu:

— Düşüyorum, Panik!

Onbaşı, hamarat bir karınca olmuştu artık. Her dü-

şüşten sonra, tırmana tırmana çıkıyordu yolun üzerine.

Beşinci kızak sefasından sonra, yeniden Şvayk'ın yanına geldiği zaman, şaşkınca:

— Yahu ben seni gayet kolay kaybedebilirim, be! dedi.

— Bunun için hiç üzülme onbaşım. En iyisi bağlanalım. O zaman kaybetmeyiz birbirimizi. Yanında kelepçe var mı?

— Her jandarmanın yanında kelepçe vardır, diyen onbaşı, Şvayk'ın çevresinde bir tur attıktan sonra ilâve etti: Günlük ekmeğimiz bu bizim.

Şvayk, cesaret verdi onbaşıya:

— Öyleyse bir deneyip, takalım kollarımıza kelepçeyi.

Onbaşı büyük bir ustalıkla, kelepçenin bir ucunu, Şvayk'ın sol eline, diğerini de kendi bileğine geçirdi. Siyamlı ikizlerden farkları kalmamıştı artık. Birbirlerinden ayrılmadan şosede yalpalayıp, sendeliyerek yürümeye başladılar. Genellikle onbaşı çekiyordu, Şvayk'ı, Bir yerden aşağı düştüğü zamansa, peşinden Şvayk'ı da sürüklüyordu. Aradan zaman geçip de, kelepçe bileklerini kesmeye başlayınca, bunları çıkarmaya karar verdi. Uzun çabalardan sonra, kelepçeleri çıkarmayı başaramadı ve içini çekerek:

— Artık ebediyete kadar birbirimize bağlandık, dedi.

— Âmin, diyen Şvayk, büyük bir cesaretle devam etti yoluna. Onbaşı nedense büyük umutsuzluğa kapılmıştı. Uzun ve yorucu bir yolculuktan sonra, jandarma karakoluna geldikleri zaman, onbaşı merdivenin başında Şvayk'a dönerek umutsuzca:

— İşte şimdi korkunç bir iş oldu, dedi. Birbirimizden ayrılamıyoruz.

Gerçekten de korkunç olmuştu işler. Hallerini gören

karakol çavuşu, karargâh komutanı Yüzbaşı König'e haber yolladı.

Kumandanın ilk cümlesi:

— Hohlayın ağzınızı, oldu.

— Şimdi anlıyorum durumu, dedi, keskin koku alma duygusunu kullanıp. Rom, anasonlu rakı, şeytan likörü, zencefil rakısı, erik rakısı, çilek likörü, vanilya likörü.

— Çavuş, dedi yardımcısına. İşte karşında, bir jandarmanın nasıl olmamasına güzel bir örnek var. Bu şekilde davranan birini divana harbe vermek gerekir. Bir suçluya kendini bağlamak, körkütük sarhoş olmak, buraya hayvan gibi yerlerde sürünerek gelmek. Çıkar şunların kelepçelerini!

— Nedir mesele, diye sordu, serbest sol eliyle selâma duran onbaşıya.

— Yüzbaşım rapor var.

— Mahkemede biz de senin hakkında rapor sahibi olacağız. Çavuş, at şunları içeri. Yarın sorguya gönderirsin. Gelen raporu da okuduktan sonra, vaktin olursa bana yolla.

Pisek Jandarma Kumandanı Yüzbaşı König son derece titiz, kırtasiyeci, kurallardan çıkmayan bir adamdı.

Emri altında olan jandarma karakollarında genellikle hiç bir aksama olmaz, onun imzasını taşıyan bütün emirler en kısa zamanda yerine getirilirdi.

Savaş başladıktan sonra, jandarma karakollarının üzerinde de karanlık bulutlar toplanmaya başlamıştı.

Durum gerçekten de gergindi. Kırtasiyeciliğin gökleri gürlüyor ve şimşekleri, karakol çavuşlarının, onbaşıların ve eratın tepesine iniyordu. Yapılan en ufak bir budalalık hemen bir teftişe ve disiplin cezası alınmasına sebep olmaktaydı.

— Eğer savaşı kazanmak istiyorsak, diye nutuk çekerdi yüzbaşı, emrindeki görevlilere, her «a» bir «a», her

«b» bir «b» olmalı ve hiç bir yerde «i» nin üzerindeki nokta unutulmamalı.

Bir ihanetin ortasındaymış gibi hissediyordu kendini. Peşin verilmiş hükümlerine göre, jandarma kuvvetlerindeki her görevli, muhakkak bir günaha gitmiş, suç işlemiş veya rüşvet almıştı. Vicdanı temiz değildi hiç birinin.

Üst makamlardan da kendisi devamlı bir bombardımana tutulmaktaydı. Millî Savunma Bakanına göre, bütün Pisek bölgesi, düşman tarafına geçmişti.

Bu yüzden çevrede bir teftiş yapmıştı ve sonuç hiç de iç açıcı değildi. Bölgenin bütün kadınları, seferberlik ilân edildiği zaman, askerlik şubelerine erkeklerinin peşine takılarak gelmişti. Ve yüzbaşı, bu erkeklerin, karılarına, Kayser için ölmemeye söz verdiklerini gayet iyi biliyordu.

İntilâlin bulutları, sarı-siyah bayraklı ülkenin ufuklarında toplanmaya başlamıştı. Sırbistanda ve Karpatlarda, taburlar, düşman tarafına geçiyordu. Yirmi sekizinci ve on birinci alaylar da tam kadrolarıyla karşı tarafa iltica etmişlerdi. Bu bahsedilen son iki alayın askerleri ise Pisek bölgesi ve çevresinden toplanan kişilerdi. Bu ihtilâl başlangıcının ağır havasında, Vodnanyden gelen askerlerin elinde, siyah kurdeleyle bağlanmış karanfiller vardı ve Pragdan, cepheye giden trenler Pisek'te durduğu zaman, hayvan vagonlarına tıkılmış askerlere, çukulata ve sigara atan hanımlara, bu askerler, atılanları iade ediyorlardı.

Hele, Pisek istasyonunda, giden askerlere, «Yaşasın, devirin, mahvedin Sırpları,» diye bağıran bir kaç rezil, suratlarına öyle bir şaplak yemişlerdi ki, sekiz gün insan yüzüne çıkamamışlardı.

Kısacası karışıktı durum. Yüzbaşıya göre, bütün halk vatan hainiydi, ruhî durumları berbattı.

— Siz jandarma değil, köylünün tekisiniz, diyordu adamlarına. Yüzde bin daha dikkatli olmanız gerekirken, tam tersine gevşeyip duruyorsunuz. Laçka olmuş sığırlardan farkınız yok.

Bu zoolojik benzetmeyi yaptıktan sonra da ekliyordu:

— Hepinizin keyfi gıcır evinizde. Her biriniz, «bana ne, savaşı düşünen kendi kıçını kendi yalasın.» diye düşünüyor.

Ondan sonra, bir nutuktur başlıyordu. Jandarma ne yapmalı, nasıl hareket etmeli, görevi nedir filân diye. Bunun ardından tehditler, en sonra da küfürler geliyordu.

Yüzbaşıya göre, emri altında bulunan bütün jandarmalar, bir işe yaramaz rezilden, bencil kişilerden, sahtekârlardan ve içki ile biradan başka hiç bir şeyi anlamaz insanlardı. Maaşları da çok az olduğundan, rüşvet alıyorlar ve böylece, yavaştan batırıyorlardı asîl Avusturya İmparatorluğunu. Tek emniyet ettiği kimse, kumandanlıktaki çavuşuydu ki, çavuş her meyhaneye gidişte şöyle derdi çevredekilere:

— Bugün bizim sallabaş inekten gene bir aferin aldım.

Yüzbaşı, Putim'deki karakol kumandanı çavuşun yolladığı raporu okurken, kendi çavuşu Matejka karşısında duruyor ve içinden, «Yüzbaşı kıçını silsin bütün bu raporlarla,» diye düşünüyordu. Öyle ya, Otava meyhanesinde şu anda onu bekliyorlardı «altmışaltı» ya oturmak için.

— Sana biraz evvel, dünyadaki en büyük aptalın Protivin karakolundaki çavuşun olduğunu söylemiştim ama, bu rapordan sonra büyük mükâfatı Putim karakolunun çavuşu kazandı. Bu sarhoş onbaşı reziline, köpek

gibi bağlanarak buraya gönderilmiş askerin casus olmasına imkân ve ihtimal yok. Olsa olsa bir kaçaktır. Herif raporunu öylesine yazmış ki, ufacik çocuğa göstersen, onun bunu yazarken sarhoş olduğuna kalıbını basabilir.

— Çabuk getirin şu askeri, diye emir verdi. Ben hayatımda böylesine aptal insanlar görmedim be! Şüpheliyi de üstelik o onbaşı olacak ayyaş köpekle yolluyor buraya. Bu herifler daha iyi tanımadılar beni. Ne biçim bir belâ olacağımın hâlâ farkında değiller. Benim korkumdan günde üç kere donlarına sıçmadıkça, anlaşılan bu hergelelerin adam olacakları yok.

Bundan sonra, yüzbaşı, jandarmaların nasıl rapor yazmaları hakkında da bir diskur çekti ve karakol çavuşlarının işleri gerektiğinden fazla karıştırdıklarını ilâve

Yüksek makamlar çevrede dolaşanların casus olabileceklerini söylemişti ya, söylemez olaydı keşke. Zira, bundan sonra bütün çavuşlar, gros hesabı casus imaline başlamışlardı. Savaş biraz daha uzayacak olsa, memleketin koca bir tımarhaneden farkı kalmıyacaktı. Hemen emir verdi ve Putim'e telgraf çekilerek, çavuşun ertesi sabah Pisek'e gelmesini bildirdi. Bu «olağan üstü olay»ı, herifin kafasından nasıl çıkaracağını biliyordu.

Yüzbaşının, Şvayk'a ilk suali şu oldu:

— Hangi alaydan kaçtın?

— Hiç bir alaydan.

Yüzbaşı, Şvayk'ın yüzündeki sakinliği ve dürüstlüğü görünce başka bir suali sormaktan kendini alamadı:

— Üniformanı nereden buldun?

— Askere alınan herkese bir üniforma verilir, dedi Şvayk, gülümseyerek. Ben doksan birinci alaya aitim ve oradan da kaçmadım. Tam tersi.

«Tam tersi» ni öyle üzerine basarak söylemişti ki, yüzbaşının yüzü âciz bir hal aldı.

— Tam tersi demekle neyi kasdediyorsun?

— Son derece basit. Ben alayıma gitmek için yoldayım. Bütün yaptığım, sadece alayımın nerede olduğunu aramak .Yoksa bir yerden kaçmış filân değilim. Hayatta en fazla arzu ettiğim şey, bir an evvel alayıma varabilmek. Başka bir şey istediğim yok. Hele böyle alayımdan uzakta olmam ve ondan gittikçe uzaklaşmam sinirlerimi nasıl bozuyor bilemezsiniz. Dur duraksız, onların bana nasıl ihtiyaçlarını olduğunu düşünüyorum. Putim'deki jandarma karakol komutanı bana, Budejovice'nin güneyde olduğunu gösterdiği halde, tuttu beni gene de kuzeye gönderdi.

Jandarma yüzbaşısı, sanki şöyle söylemek istemiş gibi elini havada dolaştırdı:

«O rezil, insanı kuzeye göndermekten başka haltlar da karıştırıyor.»

— Yani siz alayınızı bulamadığınız için, dolaşarak onu arıyordunuz öyle mi?

Şvayk, adama durumunu açıkladı ve Tabor'dan sonra nerelerden geçtiğini sırası ile saydı: Milevsko - Kvetov - Vraz - Malçin - Cizova - Sedlec - Horazdovice - Radomişl - Putim - Stenko - Strakonice - Volin - Dub - Vodnany - Protivin ve tekrar Putim.

Bu arada Şvayk, tabiatanayla yaptığı çetin savaşı anlatıyor ve karşısına çıkan hiç bir engelin ona gözdağı vermediğini söylüyordu. Tek gayesi alayını bulup, görevine bir an evvel başlamaktı. O ateşli bir şekilde hikâyesini anlatırken, yüzbaşı da mihakinî bir şekilde, elindeki kurşun kalemle bir kâğıt parçası üzerine, Kahraman Asker Şvayk'ın dolandığı dairenin resmini yapıyordu.

Yüzbaşı, büyük bir dikkatle, Şvayk'ın samimî itiraflarını dinleyip, onun nasıl bir an evvel alayına varmak istediğine kanaat getirdikten sonra:

— Gerçekten tam Herkül'e yaraşır bir yolculuk

yapmışsın, dedi.

— Oysa işim daha evvel kolayca halledilebilirdi. Hep o Allahın belâsı delikteki çavuş yüzünden. Bana ne adımı sordu, ne de alayımı. Bütün bunlara rağmen, her söylediğimi son derece önemli bir şey olarak kabul etti. Halbuki beni Budeiovice'ye yollayıp, benim aranan Svayk mı, yoksa şüpheli bir kişi mi olduğumu kolayca öğrenebilirdi. Hiç olmazsa bu dertler başıma gelmez, iki günden beri alayımda olur ve askerliğin bana yüklediği görevleri yerine getirirdim.

— Peki, Putim'de iken, olanların neden bir hatâya dayandığını açıklamadın ona?

— Bunun ne kadar faydasız bir şey olduğunu anladığım için konuşmadım. Zira, Vinohardi'deki meyhanede ondan bahsettikleri zaman: «İnsanın sağır ve dilsiz olduğu anlar vardır,» diye bahsediyorlardı.

Yüzbaşının fazlasıyla düşünmeye zerre kadar ihtiyacı yoktu. Zira, alayına varmak için böylesine bir dairevi yürüyerek çizen bir kimse, her şeyden evvel gelmiş geçmiş budalaların en büyüğü olmalıydı. İşte bu sebepten, masanın başına geçerek, makine ile birkaç satır yazdı ve bunu yazarken de her türlü kurallara dikkat etmeyi ihmal etmedi.

«Krallık ve İmparatorluk Doksan Birinci Alay Komutanlığına

Budeiovice.

«Sizlere teslim edilen Josef Svayk yukarda bahsedilen alaydan olduğunu iddia etmektedir ve kendisi Pisek bölgesine dahil Putim karakolu çevresinde dolaşırken kaçak olmasından şüphe edilerek yakalanmıştır. Bahsi geçen kişi, yukarda yazılı alayına gitmekte olduğunu iddia etmektedir. Bahsi geçen kişinin yapılı bir vücudu, normal bir yüzü, düz bir burnu ve mavi gözleri vardır. Belirli başka bir izi bulunmamaktadır. Ek olarak

tutuklunun masrafları da yollanmaktadır ki, bunların Savunma Bakanlığı tarafından ödenmesi gerekir. Tutuklu yakalandığı zaman, üzerinde bulunan orduya ait malzeme ile birlikte teslim edilmektedir.»

Pisek'ten Budejovice'ye yapılan tren yolculuğu, Švayk'a çok kısa geldi. Kendisine muhafızlık eden, yeni askere alınan tecrübesiz bir jandarma olduğu için, karşısındakinin her an kaçacağı korkusundan ,gözlerini bir an olsun emanetinin üzerinden ayırmıyordu. Bütün yol boyunca tek bir suale cevap vermekle uğraştı durdu: «Eğer kendisi belirli bir yere gitmek zorunda kalacak olursa, emanetini ne yapacaktı?»

Bunun cevabını da buldu sonunda. Švayk da onunla birlikte gelecekti malûm yere.

Budejovice'ye geldikleri vakit, Maria kışlasına gidinceye kadar bütün yol boyu gözlerini bir an olsun başka tarafa saptırmadığı gibi, her köşe başına veya yol kavşağına geldikleri vakit de, Švayk'a, jandarmalara kaç adet dolu fişek verildiğinden bahsediyordu. Buna mukabil Švayk'ın verdiği cevap da aynı oluyordu: Hiç bir jandarma, açık ve kalabalık bir yerde yanından kaçan tutukluya, başka birini vurmak korkusu ile ateş etmeye cesaret edemezdi.

Bu şekilde konuşa konuşa, sonunda kışlaya vardılar.

Teğmen Lukas, kışla görevine başlıyalı iki gün olmuştu. Švayk, kâğıtları ile birlikte karşısına getirildiği zaman, adamcağızın aklında nen ufak kötü bir düşünce bile geçmiyordu.

— Teğmenim, işte ben gene geldim, diyen Švayk bir de selâm çaktı.

Bütün bu süre içinde, aynı odada görevli olan subay görevlisi Kotetka, olanları daha sonra şu şekilde anlatmıştı. Teğmen Lukas, Švayk odaya girer girmez, evvelâ yerinden fırlamış, başını iki elinin arasına alarak, sırt-

üstü Kotetka'nın kolları arasına yuvarlanmıştı. Bu arada Svayk hâlâ selâmını bozmamıştı. Teğmeni güç belâ ayırttıktan sonra beriki yeniden: «İşte ben gene geldim teğmenim.» diye tekrar etmiş, Lukaş da, yüzü kireç gibi bembeyaz, titreyen parmakları ile, kendisine uzatılan kâğıtları güçlükle alabilmişti. İmzaladıktan sonra da herkese dışarı çıkması için emir vermiş, jandarmaya herşeyin yolunda olduğunu bildirmiş, sonra da kapıyı kapamıştı.

Ve böylece sona ermişti Svayk'ın Budejovice seferi. Tartışma götürmez bir gerçek varsa, o da, eğer Svayk serbest bırakılmış olsaydı, er geç sonunda alayına iltihak edecekti. Hattâ hükûmet kuvvetleri onun varmaması için ayağına çelme bile taksalar hiç bir faydası olmıyacaktı bunun. Zira, Svayk bir kere karar vermişti askerlik görevinin icabettirdiklerini yapmaya.

Svayk ve Teğmen Lukaş, birbirlerine bakıştılar.

Teğmenin gözlerinde, korkunç birtakım parıltılar vardı. Şaşkınlıkla korku karışmıştı birbirine. Oysa, Svayk her zamanki gibi, masum ve iiylik dolu gözleriyle karşısındakinin yüzüne bakıyordu. Sanki teğmenin karşısında dağil de, uzun bir süreden beri kaybettiği ve artık bulmaktan ümidini kestiği sevgilisinin karşısındaydı.

İçerde bir kilise sessizliği hüküm sürüyordu. Dışardaki koridordan işitilen, sadece içerde bir aşağı bir yukarı yürüyen ayak sesleriydi. Görevine düşkün bir yıllık gönüllü ve de sesinden nezle olmak üzere olduğu belli olan bir yedek subay, dersini ezberliyor ve kendi kendine konuşuyordu: «İmparatorluk ailesinden kışlaları ziyarete gelecek kişiler nasıl karşılanacaktır.» Ve devam ediyordu gönüllü subay: «Yüksek kişiler, kışlaya yaklaştıkları zaman, hazır olan bütün toplar sırayla ateşlenecektir. Komutan at üzerinde ve başta olmak üzere, kılıç

omuzda at sürerek gelenleri karşılar.»

— Kessene ulan sesini, diye teğmen koridordaki gönüllüye bağırdı. Bas git, cehennem ol burdan. Eğer atesin varsa git yat be adam!

Aynı anda, bir yıllık gönüllünün burnunu çekerek uzaklaştığı ve sesinin koridorun dip tarafından geldiği duyuldu: «Kışla kumandanı selâma durduğu zaman, toplar yeniden ateş edeceklerdir. Ve bu yüksek rütbeli kişi, atından veya arabasından inene kadar üç defa tekrar edilecektir.»

Teğmen ve Svayk, yeniden baktılar birbirlerine. Sonunda Lukas keskin ve acı bir istihzayla konustu:

— Budejovice'ye hoş geldin, sefalar getirdin sevgili Svayk. Tevekkeli dememişler asılacak kişi boğulmaz diye. Tevkif emrin çoktan dağıtıldı ve yarın sabah, alay mahkemesi karşısına çıkacaksın sorguya cekilmek için. Senin yüzünden kendi kendime kızıp, sinirlerimi bozmak nivetinde değilim artık. Senin yüzünden basıma gerektiğinden fazla belâ gelmiş olduğu icin, artık sabrım bitip tükenmiş durumda. Senin gibi bir budala ile birlikte yasadığımı düşündüğüm zaman...

Yeniden odanın içinde dolaşmaya basladı.

— Havır... Korkunç bir şey bu. Şimdi gercekten hayret ediyorum, nasıl oldu da seni vurmadım diye. O zaman ne yaparlardı bana? Hiç bir şey. Sadece senden kurtulmuş olacaktım. Anladın mı?

Teğmen Lukaş, ellerini oğuşturmaya basladı.

— Senin icin de artık, «âmin» denildi, Svayk.

Tekrar masasının basına oturup, bir kâğıda bazı sevler yazdıktan sonra, nöbetçiyi çağırarak, bu kâğıtla birlikte, Svayk'ı başçavuşa teslim etmesini söyledi.

Svavk'ı bahçeden geçirirlerken, tuhaf bir sevinç duyan teğmen, baktığı pencereden, çavuşun üzerinde sarı - siyah yazılarla «Alay Tevkifhanesi yazılı kapıyı,

Svavk'a nasıl açtığını gördü. Kapı, Svayk'ın üzerine kapatıldıktan bir dakika sonra, çavuş yalnız başına dışarı çıktı.

Maria kışlasının açlık kulesinde, Svayk'ı, saman bir şilte üzerinde yatan, tombul bir gönüllü büyük bir icten gelenlikle karşıladı. İki günden beri burada olduğu için, adamcağızın bir hayli canı sıkılmıştı. Svayk'ın sorusuna, burada bulunmasının sebebinin öyle pek mühim bir sey olmadığını acıkladı. Bir gece yolda, sarhoşken, yalnışlıkla bir topcu teğmenine üç-bes tokat atmıştı. Adam bir sıranın üzerine oturmustu. Gönüllü ise onun yüzüne gözüne değil, sadece şapkasına atmıstı tokatları. Topcu teğmenin oturduğu yerde, bir orospuyu beklediği gün gibi asikârdı. Gönüllü ise, onu arkadan görünce, yakın dostu Materna Frantişek'e benzetmisti sadece.

— Gerçekten de son derece benziyordu, diye acıkladı, gönüllü. Arkasından yavasca sokuldum ve «Merhaba Frans.» devip saplakları indiriverdim kafasına. O budala ise durup dinlemeden düdüğüne asılıp, inzibatları çağırıverdi.

Gönüllü biraz daha açıkladı:

— Hani kavga sırasında bir kac tokat atmıs olmam mümkün. Ama, bunun bir şeyi değistireceğini sanmıyorum. Bir yanlışlık yapmıstım iste. Kendisi de. «Merhaba Frans» dediğimi kabul ediyor. Onun ismi ise Anton. Böyle olunca, yanlıs olduğu meydana çıkmıyor mu? Basıma gelse gelse tek belâ, hastahaneden çıktığım için gelebilir. Hele hastahane defteri de ortaya çıkacak olursa...

— Aslında ben askere alındığım vakit, diye anlatmasına devam etti, bir oda kiralayıp romatizma olmak için elimden gelen her şeyi yaptım. Üc sefer körkütük sarhoş olduktan sonra, şehrin dışındaki bir hendeğe, yağmur yağarken, çizmelerimi de çıkararak uzandım. Hiç bir faydası olmadı. Ondan sonra tam bir hafta, kı-

şın ortasında, gece yarısı Maleş nehrine girdim. Tesiri tam ters oldu. Öylesine çelik gibi olmuştum ki, arkadaşım, bizim evin bahçesinde tam bir gece, sabaha kadar karda yattım ve sabah beni uyandırdıkları zaman, ayaklarım, sanki terlik varmış gibi sıcaktı. Hiç olmazsa boğazımı ağrıtabilseydim değil mi? Hayır! Onu bile beceremedim. Bütün çabalarıma rağmen, belsoğukluğu bile olamadım vallahi. Her gün Port Artür'deki umumhanelere gidiyordum. Oradaki karılar sayesinde bir sürü arkadaşım yumurtalık iltihabına tutulmustu. Adamın ameliyat olması gerekir böyle durumlarda. Oysa, ben bütün denemelerime rağmen bir türlü kapamıyordum hastalığı. Sanssızlık işte. Hem de dini bütün bir hıristiyana yakışmıyacak bir talihsizlik bu. Bir seferinde Rosen meyhanesinde, Hlubokalı bir sakatla arkadaslık ettim. Herif bana bir gün kendisini ziyarete gitmemi söyledi. Ertesi gün bacaklarım, fil bacağı gibi şişecekmiş İğne ile sırınga evindeymiş. Neyse evine gittim ve Hluboka'dan güç gelebildim evime. Adam beni kandırmamıstı. Nihayet adele romatizmasına tutulabildim. Hemen hastahaneye yattım. Ama, iyi oldum kısa bir süre sonra. Sonunda talih bana bir kerecik olsun güldü. Bir akrabam olan Zizkovlu doktor Masak, Budejovice'ye nakledildi. Onun sayesindedir ki, hastahanede kalabildim bugüne kadar. Hattâ işi mahkemeye kadar çıkaracaktım ama bir serseriliktir ettim işte. Kabahat hep o kahrolası «hasta defteri» nin. Fikir başlangıçta hiç de fena değildi. Kocaman bir defter satın aldım, kapağına bir sayfa yapıstırıp, üzerine «Doksan Birinci Alay Hasta Defteri» diye yazdım. Her sey çok müntazamdı. İçine bir sürü uydurma isim doldurdum. Bunların yanında, hastalıkların isimleri, vücut hararetleri filân yazılıydı. Her gün, doktorların ziyaretinden sonra, defteri koltuğumun altına sıkıştırdığım gibi, tutuyordum şehrin yo-

lunu. Kapıdaki nöbetcileri de yola koymustum. Yanlarına gidip defteri gösterince, adamlar bir de selâma duruyorlardı. Ondan sonra vergi dairesinde çalısan bir dostuma gidip, orada üzerimi değistiriyordum. Sonra, ver elini meyhane tabii. Oradaki arkadaslarla baslıyorduk vatana ihanet konusunda konusmalara. Derken aradan bir süre gecince, sivil giyinmeye de bos verip, askerî kıyafetle gitmeye basladım meyhanelere. Yatağıma ancak sabaha karsı girebiliyordum. Dönüste bir devriye tarafından durdurulacak olsam, hemen defteri gösteriyordum ve kimse baska bir sey sormuyordu bana. Kısla kapısına gelince de dayıyordum defteri nizamiye nöbetçisine ve su veya bu sekilde yatağımın yolunu buluyordum. Bu zamana kadar cesaret ve sımarıklığım da artmıstı arkadasım. Evet hic kimsenin bana bir sey yapamıyacağını sanıyordum. Tâ ki, o gece sıranın üzerinde oturan aksilikle toslasana kadar. Ancak o zaman, hiç bir ağacın gökyüzüne değecek kadar büyümediğini anlayabildim. Kibir, daima düsüsden evvel gelir. Talih ve cam avnı kolaylıkla kırılır. İkaros bir zamanlar kendi kanatlarını yakmıştı. İnsanlar bir dev olmak isterler ama, aslında karıncadan iri değillerdir. İnsan hiç bir şeye güvenmemeli ve her şeye fazla dikkat etmeli. Zira, sunu bilmek gerekir ki, her aşırı davranış muhakkak bir kötülük, bir aksilikle biter. Her cümbüşten, her fuhuş gecesinden sonra, ahlâk kuralları ve düsünceleri boza pişirir ensende. Tabiatın değismez bir kuralıdır bu, arkadaşım. Düşünüyorum da elime bir fırsat geçmisti ve bana savasa gidemez diye rapor vereceklerdi. O zaman prensler gibi yaşıyacaktım cephe gerisinde. Oysa, kaderim çelme taktı ayağıma. Daha doğrusu dikkatsizliğim.

Gönüllü asker, nutkunu ve hikâyesine şöyle bitirdi:

— Kartaca da tahrib edildi. Ninive'de taş taş üstünde bırakmadılar. Ama, serinkanlılığını asla kaybetme dostum. Benim cepheye gittiğim zaman tek bir kurşun sıkacağım hiç kimsenin aklı ıve hayaline gelmemeli. Alayda sorguya çekilmek! Yedek subay okulundan sepetlenmek! Yaşasın Krallık ve İmparatorluk geri zekâsı. Okulda aylaklık edip imtihanlarda çuvallıyacak mıyım? Öğrenci, aday, asteğmen, teğmen. Hepsinin içine sıçarım be! Bir de sınıfta kalmış numarasını deneyelim. Askerî felç. Tüfek sağ mı, yoksa sol omuzda mı taşınır? Bir onbaşının omuzunda kaç yıldız vardır? Peki ya yedekler! Aman Allahım! Yahu bizim içecek tütünümüz kalmamış be arkadasım. Sana tavana tükürmesini öğretmemi ister misin? Bak böyle yapacaksın. Aynı zamanda içinden olmasını istediğin bir sey tut. Eğer biradan fazla koslanmazsan, sana şu testideki suyu tavsive ederim. Karnın aç olup da iyi yemek istersen beni dinle ve asllerin evinde tıkın. Avrıca canın sıkılıyorsa. siir yazmak hiç de fena bir şey değildir. Ben daha şimdiden bir destan yazdım:

Ne demek istiyorsun, ne diyorsun
Burada ordunun göbeğinde
Nöbetçi uyusun mu istiyorsun
İnan olmaz böyle şey
Zira yakında görünce düşmanı
Kaçamaz o zaman cici bey.
Arkadan gösterip büyük başarı
Kurar peşpeşe barikatları
Nereye gitse ,ne yapsa hep
Aynı şarkıyla kıpırdar dudakları
«Ah vatan, canım vatan
Yıkamaz seni hiç bir yel
Kayserde varken bu el.»

— Görüyorsun ya arkadaşım, diye devam etti tombul gönüllü. Sevgili krallığımızın halkı hâlâ eski tas, eski hamam sadakat babında. Bu bakımdan hiç bir şeyi kaybetmiş değil. İçecek sigarası bile olmadan, sorguya çekilmesini bekliyen bir mahpus bile böyle şartlar altında vatanseverliğin en güzel örneklerini veriyor. Şiirlerinde destekliyor dört bir yandan saldırıya uğramış ana vatanı. Evet hürriyetini kısıtladı ama, sen ona boş ver. Ağzından bu sevgili vatan için ne bulunmaz vecizeler dökülüyor: **Morituri te salutant Caesar.** Ölüme gidenler seni selâmlıyor Kayser! Ama, başçavuş rezilin teki. Ey vatan, sana hizmet edenler nasıl da tek tek toplanmış bulunmaz kişiler. Dün o çavuş reziline, sigara alması için beş kron verdim. Dolandırıcı deyyus geri gelip, burada sigara içmenin yasak olduğunu, eğer sigara getirirse türlü çeşit belâ geleecğini söyledi. Aldığı parayı da, maaşını verdikleri zaman iade edecekmiş. Evet arkadaşım. Bundan böyle hiç bir şeye inanmıyorum artık. En dürüst bilinen şeyleri bile tersyüz etti bu adamlar. Ayrıca, dürzü gün boyu da şarkı söylüyor **«Wo man singt, da lass dich ruhing nieder, böse Menschen haben keine lieder,»** diye.

— Alçak, rezil, dümbük, sokak çocuğu, serseri, kodoş, hain!

Ancak bütün bunlardan sonra, gönüllü, Şvayk'a ne yaptığını ve neden buraya geldiğini sorabildi.

— Ne? Alayı mı arıyordun? Çok güzel bir gezinti yapmışsın doğrusu. Tabor, Milevsko, Kvetov, Vraz, Malçin, Cizova, Sedlec, Horazdovice, Radomişl, Putim, Stenko, Strakonice, Volin, Dub, Vodnany, Putim, Pisek, Budepovice. Çok dikenli bir yol gerçekten. Yarın demek seni de sorguya çekecekler. Eh hiç merak etme. İdam kütüğünde de seninle karşılaşacağız demektir arkadaşım. Sevgili Albayımız Şröder'e yeni bir eğlence çıktı

demek. Alay işlerinin ona nasıl etki yaptığını tahmin edemezsin. Kuduz buldog gibi dolaşır bahçede. Sonunda dili bir karış dışarı sarkar. Peki ya konuşması? Deve gibi salyaları akar ağzından. Çenesini bir açtı mı, kapamak bilmez. Sonu gelmez konuşmasının. İnsan koca Maria kışlasının yıkılıp çökeceğini zanneder. Kendisini bu kadar iyi tanımama sebep, daha evvel bir kere bu sorgularda bulunmamdan ileri geliyor. Askere alındığım zaman, uzun çizmeler giydim ayağıma, kafama da bir silindir şapka geçirdim. Terzi üniformamı yetiştirememişti. Eh ne yapacaksın? Ben de bu kıyafette katıldım geçit resmine ve de sol tarafta yürüdüm. Üzerime geldi atıyla. Asıl garip olan, nasıl oldu da atına çiğnetmedi beni. «Şeytan götüresi,» diye öyle bir gümbürdedi ki, sesi muhakkak, Böhmen ormanlarından duyulmuştur. «Sivil olarak ne işiniz var burada?» diye sordu. Ben de kendisine sivil olmayıp gönüllü olduğumu ve manevralara iştirak ettiğimi söyledim .Halini görecektin adamın. Yarım saat kekeleyip zırvaladı. Ancak, ondan sonra, kendisine silindir şapkamla selâma durduğumu farketti. Ondan sonra hemen gidip sorguya çekilmem gerektiğini haykırıp, atını dört nala kaldırarak, bir yerlere gitti. Artık orasını Allah bilir. Derken yeniden geri geldi. Bağırdı, çağırdı, göğsünü yumrukladı ve bana, hemen oradan ayrılıp tevkifhaneye gitmemi emretti. Mahkemeden sonra bana on dört gün kışla hapsi verdi, ambardan çıkardığı bitli elbiseler giydirdi üzerime ve beni rütbemi geri almakla tehdit etti.

«Bir yıllık gönüllüler,» diye zırvaladı, «askerlik mesleğinin şerefli kişileridir. Başarı yolu daima açıktır onlara. Her zaman altın sayfalar yazdılar tarihimize. Örneğin gönüllü Wohltat'ı alalım. İmtihandan sonra onbaşı olan bu genç adam, hemen cepheye gitmek için müracaat eti. Daha cepheye geldiğinin ilk günü on beş

esir aldı ve bunları teslim etmeye götürürken, tepesinde patlayan bir bomba ile şehit düştü. Aradan beş dakika geçmeden, teğmenliğe terfi emri gelmişti. Neden sizin de böyle parlak bir istikbaliniz olmasın? Evet, şan, şöhret, her şey sizin için, Böyle bir kahramanlıktan sonra, adınızın alayın altın defterine yazılması da cabası.»

Gönüllü bir tükürük attı yere.

— Görüyorsun ya arkadaşım, analar neler doğuruyor. Ben hepsine boş veririm bu kahramanlık dümenlerinin. «Bir yıllık gönüllü, siz bir korkaksınız.» Ne kadar güzel geliyor kulağa değil mi? «Sen bir korkaksın» denmiyor da «Siz» diye hitap ediliyorsun. Ölümden sonra madalya alacakmışsın. Boş versene sen ona. Ölü gömücülerin yaldızlı veya yıldızlı olması hiç ırgalamaz beni. Aslına bakarsan bir öküzün çok mutlu olması gerekir. Hiç olmazsa, hayvanı mezbahaya götürüp işini bitiriyorlar. Bunun için de ne talime çıkıyor, ne de atış dersi alıyor.

Bir yıllık, tombul gönüllü, öbür tarafına yaslanarak, konuşmasına devam etti:

— Bütün bunların bir gün havaya uçacağından emin olabilirsin. İlelebet sürmez bu. Bir domuzu şöhretle pompalıyacak olursan, sonunda patlıyacaktır. Eğer cepheye gidecek olursam, hayvan vagonunun üzerine şöyle yazacağım:

Kafa, kol, bacakla gübreliyoruz vagonumuzu aman
Sekiz beygir ve tam kırk sekiz adam.

Kapı açıldı, çavuş çeyrek tayın ve taze su getirdi mahpuslara.

Yattığı yerden kımıldanmaya bile lüzum görmeyen, gönüllü, çavuştan tarafa bakıp konuştu:

— Senin zavallı mahpusları ziyaret etmen ne kadar iç açıcı, ey doksan birinci alayın meleği Agnes.

Selâm sana iyilikler meleği. Yüreğimiz şükranla doldu. Sırf bizim dertlerimizi azaltmak için, o sepetin altında iki büklüm olmuş bize yiyecek ve içecek getiriyorsun. Bu karanlık hapishanemizde sen gerçekten bulunmaz bir yaratıksın.

— Mahkemeye çıkınca daha az alay edersin her halde, diye homurdandı çavuş.

— Kasılma ulan kaşalot! En iyisı bize, on gönüllüyü içeri tıktığın zaman nasıl hareket edeceğini anlat. Öküz boyunduruğa bakar gibi ne bakıyorsun be! Gidi seni Maria kışlasının anahtar bekçisi! İçeri yirmi tane tıkıp, on tane salıvereceksin anladın mı yırtık çarık. Ey bakirenin oğlu İsa! Ben bir Savunma Bakanı olacaktım ki, o zaman anlardın sen dünyanın kaç bucak olduğunu. Sen, Pisagor teoremini bilir misin? Bana boşlukta bir nokta göster, senle beraber bütün dünyayı oynatayım yerinden. Anladın mı kenef müdürü?

Çavuş gözlerini devirdi, homurdandı ve aceleyle dışarı çıktı.

— Gardiyanlar tarafından yakalanmış mahkûmlar için bir yardımsever derneği kurmak lâzım, dedi gönüllü. Gelen ekmeği eşitçe bölerken. Cezaevi kurallarına göre, kışlada hapis yatan kimselerin asker tayını alması lâzımdır. 16. maddeye göre. Oysa burada tatbik edilen ilkel kanunlar: Tutuklunun hakkını en evvel kim yiyecek.

Şvayk'la gönüllü, ranzanın üzerine oturarak, asker tayınını kemirmeye başladılar.

Gönüllü bir yandan yerken, bir yandan da görüşlerini açıklıyordu:

— Savaşın, insanları nasıl değiştirdiğinin en iyi örneğini hapishane bekçilerinde görebilirsin. Bizim gardiyan, askere alınmadan evvel herhalde bir takım fikirleri, idealleri olan, tombul, yumuşak, hassas genç

bir adamdı. Hattâ o zayıfları koruyan, talihsizlere yardım eden, kız yüzünden kilisenin tertip ettiği bir dansta kavga bile eden bir insandır. Herkesin ondan son derece hoşlandığından emin olabilirsin. Ama şimdi... Aman Allahım, onun nasıl da ağzının ortasına bir şaplak indirmek, kafasını duvara çarpmak ya da bok çukuruna sokmak istiyorum bilemezsin. Hattâ bu bile askerlikte insanın kafasının nasıl değiştiğine güzel bir örnek.

Sonra şarkı söylemeye başladı:

Kız dediğin korkmaz şeytandan bile
Sevdiceği topçuysa hele.

Sevgili dostum, diye devam etti gönüllü:

— Eğer bütün duruma, Monarşinin açısından bakacak olursak, sonucun Monarşi için de tıpkı Puşkin'in dayısının sonucu gibi olduğunu görürüz. Ayyaş olan Puşkin'in dayısının yapacak hiç bir işi kalmamıştı. Tek beyit söylenebilir onun hakkında:

Otur içini çek, sessiz düşün tek başına
Gelip iblis seni alana dek
Hiç bakmadan gözlerinin yaşına.

Yeniden anahtar sesleri duyuldu ve çavuş, koridorda küçük bir idare lâmbasını yaktı.

— Ah ışık deliyor karanlıkları, diye gönüllü bağırdı, aydınlık giriyor zorla ordunun içine. İyi geceler sayın bay tutuklu bekçisi. Tüm astsubay rezillerine selâmlarımı söyle. İyi rüyalar gör. Örneğin sigara alman için benim sana verip de, senin, nâmı hesabıma ve de sıhhatime içtiğin beş kronu geri verdiğini gör düşünde. Tatlı uyu emi kara kancaloz!

İçerdekiler, çavuşun ertesi günkü mahkeme hakkında bir şeyler homurdandığını duydular azbuçuk.

— Yeniden yalnız kaldık işte. Yatmadan evvelki son anlarımızı, bir açıklama ve incelemeyle değerlendi-

receğim. Burada sana belirtmek istediğim şey, subayların ve assubayların her geçen gün zoolojik taraflarının nasıl arttığıdır. Topraktan yeni canlılar toparlamak ve bu askerî duyguları pek yüksek olan çerezleri, topların açık ağzına yeniden ikram etmek için kişinin okuması gereken bir kitap vardır ki, bu eserin adı: «Toprağın iyi kullanılması için gerekli kaynaklar» dır. Koci'de basılan bu kitabın her sayfasında, domuz, inek, eşek, katır gibi kelimelere rastlanır Son zamanlarda, askerî çevrelerde, askerlere verilen yeni bir takım isimler kulağımıza takılmakta. Örneğin on birinci bölükte onbaşı Althof, dağ keçisi deyimini kullanmaktadır. Bergrayhenştayn'lı Almanca öğretmeni kıdemli onbaşı Müller ise askerlere boklu Çek hayvanları demekte. Çavuş Sondernummer'in ise kullandığı kelimeler biraz çeşitli. Öküz tersi, Yorkşayr domuzu gibi. Ayrıca, yeni gelenlerin hepsini tabakhaneye yollayıp, tabaklattıracağını da söylüyor. Bu kadar bilgili konuşmasına bakılacak olursa, insan kendisinin hayvan terbiye eden bir aileden geldiğini sanıyor. Demek istediğim, rütbesi olan her şahıs, değişik deyimlerle askerlere vatan sevgisi aşılamak için yarışa girmiş durumda. Kimisi homurdanıyor, kimisi, sanki bir ceylânı kurban edecek, yahut da bir misyoner budu kızartacak Afrikalı yamyamlar gibi erlerin çevresinde hoplayıp sıçramada. Tabiî bu söylenenlerin Almanlarla bir ilgisi yok. Zira, çavuş Sondernummer, «domuz sürüsü» dediği zaman, bunun başına hemen bir «Çek» lâfı ilâve etmeyi unutmuyor. Yani Almanlar söylenenden nem kapmasınlar diye. Ayrıca on birinci bölüğün bütün assubayları da, oburluğundan yağa batırılmış bir mantarı yutup da bunu boğazından çıkaramıyan köpekler gibi mahzun bakışlarla dolaşıyorlar. Bir seferinde, kıdemli onbaşı Müller ile onbaşı Althof'un, öncü birliklerinin

yetişmesi için nasıl bir eğitimin gerektiği konusundaki konuşmalarını işitmiştim. Konuşmada ikide bir kulağıma «bir-iki şamar» lâfı çalınıyordu. O zaman bir kavgaya karıştıklarını ve Alman askerî fiyakasının nihayet bozulduğunu sandım ama, yanılmışım. Meğer bahsedilen ,bizim askerlere atılacak tokatlarmış.

— İşte böyle bir Çek domuzu, diye Müller arkadaşına açıklamada bulundu. Otuzuncu defadan sonra, «çömel» emrini anlamayıp, çömelmeyi öğrenmez ve de kilise direği gibi durmaya devam ederse, onun burnuna bir yumruk indirmek yetmez. Bir de Allay yarattı demeden midesine gömeceksin yumruğunu. Ondan sonra, şapkasını kafasına geçirip, «geriye dön,» emri vereceksin. Herif döndü mü de, basacaksın tekmeyi kıçına. O zaman herifin nasıl düzeldiğini ve subay görevlisi Dauerling'in nasıl güldüğünü görürsün.

— Bak sana şimdi Dauerling hakkında bir şey anlatacağım ,arkadaşım, dedi gönüllü. On birinci bölükteki adamlar, Meksika sınırında unutulmuş kulübedeki bir büyükannenin, Meksikalı bir haydut hakkında masallar anlatması gibi, bahsederlerdi bu Dauerling'den. Herifin insan yemek gibi bir ünü vardı. Tıpkı Avustralya'nın daha keşfedilmemiş bölgelerindeki yamyamların, ellerine geçirdikleri düşman kabilelerin üyelerini kemali afiyetle gövdeye indirmeleri gibi. Hayat yolu da son derece ilgi çekici. Doğumundan birkaç zaman sonra, süt anası düşüyor kucağında çocuk olduğu halde ve küçük Konrad Dauerling kafasını çarpıyor yere. Bugün bile kellesinde izine rastlanır. Tıpkı bir gök taşının kuzey kutbuna düşmesi gibi. Bu beyin sarsıl masından kurtulsal bile, ondan artık bir kişilik sahibi olmasını kimse beklemiyordu. Sadece albay olan babası kesmemişti umudunu. Bilâkis onun askerlik alanında büyük başarılara erişeceğini umuyordu. Or-

ta tahsilliin nilk dört yılını evinde özel hocalarla tamamlamaya çalıştı. Öyle ki, hocalardan bir tanesi kısa zaman sonra erken bunama hastalığın yakalandı. Bir başkası, düştüğü umutsuzluktan kurtulşu çaresini Viyana'daki St. Stefan kulesinden atlamakta buldu. Sonunda Hainburg Askerî Okuluna girdi. Daha evvel yapılan tahsil burada göz önüne alınmazdı zira, bu gibi tahsiller bir Avusturya subayı için hiçbir zaman yeterli değildir. Önemli olan iyi askercilik oynamaktır. İlim ve bilgi ruhu geliştirir ama, insanın sürü içinde buna ihtiyacı yoktur. Subaylar ne kadar yapılı olursa, o kadar iyidir. Dauerling bu konuda bile istenen başarıyı göstermekten âcizdi. Okulda bile, Dauerling'in minik kafasına gelen felâketin izleri görünüyordu. Delilikleri ve sınırsız aptallığı öylesine belliydi ki, okulun bütün öğretmenleri onu, «bizim küçük budalamız,» diye çağırıyorlardı. Aptallığı öylesine sonsuzdu ki, herkes on, on beş yıl içinde onun Yüksek Askerî Akademisine veya Savunma Bakanlığına gireceğini ümit etmeye başlamıştı. Savaş çıkıp da, bütün öğrencilere subay görevlisi rütbesi verilince, bizim Dauerling de aynı rütbeyi alıp doksan birinci alaya atandı.

Gönüllü derin bir nefes aldıktan sonra devam etti:

Savunma Bakanlığı «Talim ve Terbiye» adındaki bir kitap çıkarmıştı. Dauerling bu kitaptan, askerleri korkutmak gerektiğini öğrendi. Ve bu korkuyu temin etmek için de talimlerde kaba kuvvetin gösteri yapması gerekiyordu. Onun rezilliğini dinlemek istemeyen askerler, manga manga revire başvurdularsa da, hiç biri başarı gösteremedi bunda. Hasta olarak doktora başvuranların hepsine, «Keskin» cezası verildi. Ha, sen «keskin» cezasının ne olduğunu bilmezsin elbet. Anlatayım. Bu cezayı üç gün alan er, sabahtan akşama kadar talimgâhta anasını ağlattıktan sonra, akşamleyin de

hücreye atılıyordu. Böylece Dauerling'in bölüğünde tek bir tane hasta kalmadı. Yani lâfın kısası ,Dauerling'in bölüğündeki hastaların yeri cezaevi. Talim meydanında da alışık olunmayan kışla dili konuşur sevgili budala ve söze daima «domuz» la başlayıp, «domuzdölü», ile bitirir. Son derece de acık fikirlidir ha! Hemen sorar askere: «Söyle bakalım bengal fili, ağzına üç şaplak mı istiyorsun, yoksa «keskin» mi? Eğer birisi «keskin» cezasını isteyecek olursa, ağzının ortasına gene de yer tokatları. Hemen de sebebini açıklar Dauerling: «Ulan çakal, o nazik dudaklarının zedelenmesinden ödün bokuna karışıyor. Peki ağır topçu ateşe başlayınca ne halt edeceksin?»

Bir seferinde askerlerden birinin gözünü patlattığı zaman şöyle demiş: «Vay anasını. Ulan bütün bunlara, paturdılara sebep ne be? Zaten cephede geberip gidecek değil mi?» Aynı günlerde de Felt Maresal Konrad von Hötzendorf verdiği bir beyanatta: «Bütün erler ne olursa olsun ölecekler,» diye açıklama yapıyor.

Dauerling'in en sevdiği işlerden biri de. Çek askerlerini toplayıp onlara Avusturya'nın askerî kuralları hakkında konferans verip, tevkiften idam edilene kadar başlarına neler gelebileceğini açıklamak. Ben kışın başlangıcında hastahaneye yatmadan evvel, on birinci bölükle aynı zamanda talime çıkıyordum. O zaman gördüm. Askerlere istirahat verilir verilmez, Dauerling hemen başlıyordu konferansa.

— Gayet iyi biliyorum, diye başladı söze, hepiniz gerçek dümbüklersiniz ve sizin kafanızda nasırlaşmış aptallığın oradan çıkarılması lâzım. Sizde bu Çek'lik varken daracağına bile gidemezsiniz ulan. Bizim en yüksek komutanımız da Alman. Ne dediğimi işittiniz mi'lan? Cehennemin rezilleri. Yüzükoyun yatın yere.

Herkes boyluboyunca yere yatınca, Dauerling hem

aralarında dolaşıyor, hem de konuşuyordu.

— «Yüzükoyun» dedik mi, «yüzükoyun» olacak. Hattâ bokta boğulsanız bile bu böyle biline. Böyle yüzükoyun yatmak eski Roma'da da vardı ve orada erkekleri on yedi yaşından altmışa kadar askere alıp, otuz yıl talim ettirirlerdi. Hiç biri de sizler gibi kışla aylağı değildi Romalıların. O zamanlarda da ordu dili ve emir verme şekilleri mevcuttu. Romalı askerler Etrüskçe konuşacak olsalar, elbette ki, Romalı subayların şaşkınlıktan dilleri kıçına kaçardı. Umarım ki, sizler de sorulanlara Almanca cevap verir ve de o kendinize has rezilliği dil diye kullanmazsınız. Ne de güzel yatıyorsunuz bokun içinde. Farzedelim ki, şimdi içinizden birisi, yeteri kadar yattığını düşünüp ayağa kalkmak istedi. Ona ne yaparım biliyor musunuz? Tuttuğum gibi ağzını yırtarım hergelenin. Hem de bir kulağından, öbür kulağına kadar. Neden mi? Çünkü ben emir vermeden kalkmak, hattâ kalkmayı düşünmek, nizamlara aykırı bir davranıştır. Askerlikte böyle hergeliliğe yer yok! Bu başkaldırma, isyan etmek demektir ulan. İç hizmete aykırıdır bu yaptığınız dümbükler. Bir askerin görevine karşıdır, canı isteyince yerden kalkmayı düşünmek. İşte böyle bir rezili sadece yağlı bir ilmek bekler. Çünkü o, arkadaşlarına kötü bir örnek olduğu için, ibreti âlem hakkı için asılmak zorundadır.

Gönüllü sustu ve «Kışlalardaki Durumun Tasviri» adlı bir konuyu düzenledikten sonra yeniden başladı konuşmasına:

— Yüzbaşı Adamiçka adında miskin herifin biri vardı. İdarede masa başında otururken öyle dalar gider, aptal gibi etrafına bakınır ve sanki: «Ey sinekler hadi gelip beni yeyin,» demek isterdi. Bölük soruşturması yapılırken onun öyle oturup neler düşündüğünü Tanrı-

dan başka kimsenin bilmesine imkân yok. Bir gün, on birinci bölükten bir asker gelerek, Yüzbaşı Adamiçkaya şikâyette bulunup, subay görevlisi Dauerling'in, bir gece evvel sokakta kendisine «Çek domuzu» dediğini söyledi. Sivil hayatta mücellit olan bu adam, şuurlu, millî bir işçiydi.

— Durumu bir incelemek lâzım, dedi Yüzbaşı Adamiçka gayet sakin bir sesle. Zaten her zaman son derece sakin konuşurdu. Size o lâfı söylediği akşam, bakalım siz kışladan çıkmak için izinli miydiniz? Şimdi soldan geri dön marş!

Aradan bir süre geçtikten sonra, yüzbaşı askeri geri çağırdı:

— Durumu inceledim. O gece saat ona kadar dışarda kalmaya izinli olduğun için sana ceza vermiyorum. Hadi bakalım, soldan geri dön marş!

— Bizim bu Yüzbaşı Adamiçka'nın bu derece hak koruması biraz fazla olduğundan, kendisini hemen cepheye yollayıp, yerine Binbaşı Wenzel diye birini getirdiler. Şeytanın tekiydi bu herif milliyet konusunda. Bu yüzden de Dauerling rezilini iyice serseme cevirdi. Binbaşının karısı Çek olduğu için kendisi bu milliyetçi çatışmalardan fazlasıyla çekiniyordu. Yıllarca evvel, Kuttenberg'de yüzbaşı olarak görevli iken, bir sarhoşluk esnasında, oteldeki garsona «Çek rezili» demesi adamcağızın başına olmadık dertler açmıştı. Şuna dikkatini çekmek isterim ki, arkadaşım, Binbaşı Wenzel, dışarda Çekce konuştuğu gibi, evinde de Çekçe konuşur ve oğullarına da bu lisanı öğretip onları Çek okullarına gönderirdi. İşte garsona küfretmesi, olayın hemen gazetelere geçmesine sebep oldu ve bir senatör mecliste Wenzel hakkında bir soruşturma açtı. O zamanlar millet meclisinde askerlik konusunda bir çok

tartışmalar yapılmaktaydı. Yani Kuttenberg'deki sarhoş bir subayın meselesi mecliste görüşülmeye başlanmıştı.

Binbaşı daha sonraları bu haberin, bir yıllık gönüllü yedek subaylardan Zirko adında biri tarafından verildiğini öğrendi. Ayrıca, gazeteye makaleyi de bu genç yazmıştı. Aralarındaki düşmanlık eskiydi. Birlikte bir toplulukta içerlerken, Zirko tabiatın güzelliklerinden bahsetmiş, bulutların şahaneliğinden, güneşin ışık oyunlarından dem vurup ve sözlerini, böylesine yüksek bir tabiata karşı bir binbaşı ne ola ki? O da herhangi bir öğrenci kadar solda sıfırdır, diye bitirmişti. İşte düşmanlığın temel taşı buydu. Tümü birden sarhoş olduklarından, Wenzel oracıkta herifi bir köpek gibi dövmek istemişti ya, araya girenler engel olmuştu buna. Ama, sonraları adamcağıza öylesine eziyet etmişti ki, Zirko'nun söylediği bir atasözü olup çıktı ortaya.

«Yükselen tabiata karşı Binbaşı Wenzel nedir ki » Bütün Kuttenberg biliyordu bunu.

«Bu rezili intihara kadar sürükliyeceğim,» diyordu Wenzel, ama bunda başarılı olamadı. Çünkü Zirko, tekrar sivil hayata dönmüş ve felsefe tahsiline devama başlamıştı.

— İşte binbaşının genç subaylara düşmanlığı bu tarihten sonra başlar .Hattâ bir teğmen bile onun zulmünden kendini garantiye almış değildir. Artık öğrencilerle subay görevlilerinin halini sen düşün.

— «Tahtakurusu gibi ezeceğim onları,» derdi sık sık. Eğer bir askerin ufak hatâsından dolayı subay görevlisi, binbaşıya şikâyette bulunmak gafletinde bulunursa, vah olurdu fıkaraya. Zira, Binbaşı Wenzel, büyük olayların adamıydı. Cephane nöbetinde uyuyan bir askere ceza verirdi. Yahut bundan daha kötü suç

işlemiş olana. Örneğin, askerlerden biri kışlanın duvarına tırmanıp, orada uyurken, topçu veya öncü devriyeleri tarafından yakalanacak olursa, kıyamet koptu demekti. Zira, bu hergele, alayı tümüyle rezil etti demekti. Bir seferinde uyuyan bir askere ceza verilmesi için şöyle söylediğini işittim: «Tanrı aşkına,» diye bağırıyordu Binbaşı Wenzel kışla koridorunda. «Herifi devriyeler üçüncü defaır yakaladılar. Hemen içeri atın bu rezil hayvanı. Defolup gitmeli alaydan. Yollayın bir yerlere de gübre kürüyüp, pislik taşısın. Aslında bokla bile boğuşamaz ya neyse. Asker değil, çöpçü olur olsa olsa. Kendisine ilk olarak öbür gün yemek vereceksiniz. Şiltesini alın ve battaniye de vermeyin ki, aklı başına gelsin lâğım faresinin.»

— Şimdi düşün bir kere arkadaşım. Dauerling denen zıpır daha buraya geldiği ilk gün binbaşıya giderek, pazar günü yanında bir hanım arkadaşı olduğu halde, arabayla meydandan geçerken bir askerin kendisine selâm vermediğini söyleyip, eri şikâyet ediyor. Astsubayların dediğiin göre, o gün de alayda kıyamet günü mahkemesi kurulmak üzereymiş .Bölük yazıcısı, elinde kâğıtlarla koşarken, binbaşının, Dauerling'e şöyle bağırdığını işitmiş:

«Aman Allahım bu ne be! Gelecekte böyle şeylerin olmasını yasak ediyorum. Tabur soruşturmasının ne demek olduğunun farkında mısınız? Bu soruşturma bulvar komedisi değildir aslanım! Asker, sen meydandan geçerken nasıl görecekti seni? Onlara üslerine selâm vermeleri gerektiğini öğreten sen değil misin? Ama, bu demek değildir ki, asker olduğu yerde sudan çıkmış bir balık gibi kıvranıp, çevrede bir subay var mı diye araştırma yapacak. Asker de sana, seni görmediğini söylemiş. Ayrıca kaldırımda bana selâma durmuştu. Yüzü bana dönüktü. Anlıyor musun? Ben, yani

Binbaşı Wenzel'i selâmlıyordu er ve arkasından geçen bir arabanın içindeki seni görmesine imkân yoktu. Lütfen gelecekte böyle ufak şeyler için beni rahatsız etmeyin...»

— O günden sonra da Dauerling bir hayli değişti. Gönüllü esnedi:

— Mahkemenin karşısına çıkmadan uykumuzu alsak iyi olur. Yalnız sana alay hakkında biraz bilgi vereyim. Albay Şröder'in Wenzel'e tahammülü yok. Aslında herif acaip bir adam. Bir yıllık gönüllü okulunu idare eden Yüzbaşı Sagner'e göre, albay gerçek bir asker tipi ve hayatta cepheye gitmek kadar hiç bir şeyden korkmuyor. Yüzbaşı ise hamarat, vazifesini bilen ve yedek subaylardan, tıpkı albay gibi nefret eden bir kimse. Onlara, «sivil kokarcalar» diyor. Bir yıllık gönüllülere, yaban hayvanlarıymış gibi bakıyor. Yani ona göre bu gönüllüler mecburen askerî makineler haline sokulmak zorundalar. Sonra da omuzlarına bir yıldız dikip cepheye yollanacaklar. Zira, onlar, neslin devamını koruyan, asîl muvazzaf subayların yerine, ölmeleri gereken kişilerdir.

— Yani sürü tümüyle çürüyüp kokusmaya başlamış. Saskın kalabalığın alkı başına gelmedi daha. Gözleri dört açık kendilerini parça parça doğratmak için cepheye gidiyorlar ama, bir kurşun yedikleri zaman sadece, fısıltı halinde «ah anacığım» dan başka lâf edemiyorlar. Hayır arkadaşım. Kahraman diye bir şey yok. Sadece kurbanlık koyunlarla, genelkurmaydaki kasaplar var. Sonunda da bütün hoş taraflar onlar için de yok olacak ya neyse. Sebze çorbası gibi bir hal. Yaşasın ordu! Ve de iyi geceler.

Gönüllü susup, battaniyeyi başına çekti ve biraz sonra, yatakta sağa sola dönüp kıvranmaya başladı.

— Uyuyor musun arkadaş?

— Hayır, dedi Şvayk öbür yataktan. Düşünüyorum.

— Ne düşünüyorsun, arkadaşım?

— Vavra sokağında oturan Mliçko adındaki bir marangoza verilen, büyük kahramanlık nişanını düşünüyorum. Savaşın başlangıcında, alayında, ayağı ilk kopan oydu. Herife bir takma bacak verdiler ve o madalyasını parlatıp, koskoca alayda ilk bacağı kopanın kendisi olduğunu iftiharla söyledi durdu. Sakatlıkta birinci gelmişti yani. Apollo meyhanesine gelmişti bir sefer. Bir takım kasaplarla kavgaya tutuştu. Sonunda herifler takma bacağını çıkarıp kafasına onunla vurdular. Ama, bacağı asıl çıkaran bunun sahte olduğunu bilmediği için, korkudan düşüp bayıldı. Neyse, karakolda bacağı yerine taktılar ama, herifin de madalyadan sıtkı sıyrılmıştı bir kere. Rehine vermeye kalktı ya hemen tevkif ettiler ve de mahkemeye verildi. Zira, savaş sakatları için özel bir şeref mahkemesi vardır. İşte bu mahkeme, karar vererek bizim Mliçko'yu mahkûm etti ve madalyası ile bacağını geriye aldı...

— Nasıl yani?

— Basbayağı. Bir gün gelen komisyon, kendisine o takma bacağı taşımaya lâyık olmadığını söyledi ve bacağı alıp gittiler.

— Gerçekten komik şeyler oluyor, diye devam etti Şvayk. Savaşta ölen birinin ailesine birden bu madalyalardan birini gönderip, bunun görünecek bir yere asılmasını bildiriyorlar. Oğlu savaşta ölen bir adam tanırım, Vyşehrad'da oturuyor. Böyle bir madalya aldığı zaman, hükûmetin kendisi ile alay ettiğini sanıp, madalyayı kenefe astı. Oysa, aynı kenefi, arkadaşı olan bir polis de kullanıyordu. Polis gidip arkadaşını, vatana ihanet suçundan ihbar etti ve zavallıyı alıp götürdüler.

— Bundan da anlaşıldığına göre, dedi gönüllü, mutluluk son derece kolay kırılıyor. Gönüllülerin kitabı diye bir kitap çıktı Viyana'da. öyle bir şiir var içinde:

Öyle genç öldü ki bir gönüllü
Kralı ve vatanı uğruna
Ondan örnek almalı diğerleri
Düşmana karşı bu hareketi
Ve cesedi kondu top arabasına
Göğsüne iğneliydi madalyası da
Dualar yükseldi gökyüzüne kat kat
Son savaşından sonra etsin diye rahat.

Kısa bir duraklamadan sonra, gönüllü yeniden konuşmaya başladı:

— Bana kalırsa savaş heyecanımız soğumaya başlıyor dostum. Onun için bir teklifim var. Gecenin bu karanlığında ve cezaevinin sessizliği içinde topçu eri Jaburek'in şarkısını söyliyelim. Savaş gücünü arttırır bu. Ama, öylesine bağıralım ki, bütün kışla işitsin bunu. Onun için ikinci teklifim gidip kapının yanında durmamız.

Bir an sonra hücreden öylesine bir gürültü yükseldi ki, koridordaki camlar, zangır zangır titremeye başladılar:

Topunun yanında duruyordu
Dolduruyordu mermileri ardı ardına
Ve duruyordu topunun yanında
Doldurup mermileri ardı ardına
Kanatlı bir kurşun geldi
Ve alıp götürdü iki elini
Ama ayrılmadı topunun başından

Merini sürdü mermilerin ardından
Ve dolduruyordu topunun yanında
Doldurup mermileri ardı ardına...

Bahçeden ayak sesleri ve bağırtılar işitildi.

— Çavuş geliyor, dedi gönüllü. Yanında da Teğmen Pelikan var. Bugün nöbet onda. Çek Burjuvalar Birliğinden tanırım onu .Sivil hayatta bir şirketin hesap uzmanıdır. Sigara alabiliriz ondan. Sadece biraz daha bağıralım.

Yeniden çınladı etraf: «Ve duruyordu topunun yanında...»

Kapı açıldı ve çavuş yanında bir subay bulunmasının verdiği sinirlilikle sertçe konuştu:

— Hayvanat bahçesi değil burası.

— Affedersiniz, diye cevap verdi gönüllü. Burası ünlü konser salonu Rudolfinum'un bir şubesi ve şimdi cezalıların şerefine bir konser veriliyor. Programın ilk parçası, savaş senfonisi biraz evvel bitti.

— Kesin artık bunu, dedi teğmen, zoraki sert bir sesle. Ben sizlerin saat dokuzda yatıp, gürültü etmemeniz gerektiğini bildiğinizi sanıyordum. Konseriniz tâ meydandan işitiliyor.

— Teğmenim, konsere iyi hazırlanmış değiliz. Eğer kötü ve bozuk çıkan sesler varsa kusurumuzu bağışlayın...

Çavuş lâfa karıştı:

— Her akşam böyle yapıyor efendim. Her gün böyle kabaca, cahilce hareket ediyor.

— Affedersiniz, teğmenim, dedi gönüllü. Sizinle özel olarak konuşmak istiyorum. Gardiyana emredin dışarda beklesin.

İsteği yerine gelince, gönüllü dostça gülümsedi.

— Çabuk sigaralarını elden gel, Franz!

— Ne o? Teğmen olduğun halde er sigarası mı içi-

yorsun be? Ama, gene de teşekkür ederim. Kibrit de lütfen.

— Asker sigarası da olsa, dedi gönüllü, subay gittikten sonra. İhtiyaç ânında insanın neşesini yerine getiriyor. İç arkadaşım, iç. Yarın mahkeme bizi bekliyor.

Gönüllü yatıp uyumadan evvel, sesini ayarlamaya lüzum görmeden bir makam daha tutturdu:

Tanırım dağlar bayırlar ovalar
Onlardı ah onlardı benim dostlar
Ama olamaz artık hiçbirinin yardımı
Çünkü veremezler bana sevdiğim kadını

Gönüllü, Albay Şröder'i tarif ederken onun bir hayvan olduğunu söylemişti ama, bunda haksızlık etmişti doğrusu. Zira, albay eğer bir gece evvel otelde arkadaşları ile iyi vakit geçirdiyse, ertesi gün hak, hukuk konusunda pek kötü olmadığını ispat ederdi ama, ya bir gece evvelinden memnun değilse?

Gönüllü oturmuş kışla ve personeli hakkında eleştirmelerde bulunurken, albay da otelde başka subaylarla birlikte oturmuş, Sırbistan'dan gelen ve ayağı yaralı olan Teğmen Kraçman'ı dinliyordu (bir inek boynuzlamıştı teğmenin ayağını). Teğmen yapılan hücumu nasıl izlediğini anlatıyordu.

— Siperlerden fırladılar. İki kilometre uzunluğundaki cephede, dikenli tellerin altından, üstünden sürünerek geçip ilerliyorlar düşmana doğru. Kemerlerine el bombaları sokulu, gaz maskeleri yüzlerinde, tüfekler omuzda ateşe hazır, süngülemeye hazır. Kurşunlar ıslık çalıyor. Siperden fırlayan bir asker yığılıyor olduğu yere, bir ikincisi daha düşüyor, üçüncü bir adım ötede şehit olmuş. Ama, askerler ilerliyorlar. Hurra sesleri

altında, duman ve toz bulutları arasında ilerliyorlar. Düşman her taraftan ateş etmede. Boy çukurlarından, bomba çukurlarından, her yerden. Makinelileri doğrultuyor üzerimize. Yeniden düşüyor askerler. Bir gurup, düşman makinelisini susturmak istiyor, ama onlar da yuvarlanıyorlar. Oysa, arkadaşları yaklaşmıştır artık. Hurra! Bir subay vuruluyor. Artık piyade tüfeklerinin sesi duyulmuyor. Korkunç bir şeye hazırlık var. Birden başlıyor düşman makienlisi ateş kusmaya: ratatatata. Yeniden yere yuvarlanan askerler... Afedersiniz ama daha fazla anlatamıyacağım. Sarhoş oldum.

Ayağı rahatsız subay, tembelce yaslandı koltuğuna, albay anlayışlı bir şekilde başını sallayıp, tam karşısında oturan ve ortada fol yok, yumurta yokken, sanki kavga çıkarmak istermiş gibi yumruğunu masaya indiren Yüzbaşı Spiro'ya bakmaya başladı. Ne söylemek istediğini, ne anlatmaya çabaladığını anlamak gerçekten de zordu.

— İyi düşünün bakalım. Avusturyalı mızraklı suvarileri silâh altına aldık, Avusturyalı öncüler, Bosnalı avcı taburları, Avusturya avcı birlikleri, Avusturyalı piyadeler, Macar piyadeleri, İmparatorluk Tirol dağcı birlikleri, Bosnalı piyadeler, Macar baskın piyadeleri, Macar husarları, hücum husarları, mızraklı birlikler, topçular, istihkâmlar, mühendisler, sıhhiye erleri, bahriyeliler. Anlıyor musunuz? Ve Belçika. Birinci ve ikinci ordular cephede, üçüncü ise cephe gerisinde.

Yüzbaşı Spiro bir daha indirdi yumruğunu masaya.

— İhtiyatlar sulhta da görev yapmışlardır memlekette.

Yanında oturan genç bir subay, askerî bilgisini, albaya ispat etmek istediğinden komşusuna bağıra bağıra anlatıyordu:

— Cepheye veremlileri yollamak en iyisi. Onlara iyi gelir bu. Ayrıca sağlam insanlar öleceği yerde, hiç olmazsa hastalıklılar feda olur vatan uğruna.

Albay gülümsedi, sonra yüzü karardı birden ve Binbaşı Wenzel'e döndü:

— Hayret ediyorum, neden Teğmen Lukaş bizden kaçıyor? Geldiğinden beri bir kere olsun bizimle beraber olmadı.

— Şiir yazıyor, dedi Yüzbaşı Sagner, tehdit eder gibi. Tiyatroda tanıdığı, Mühendis Şrayber'in karısına âşık olmuş.

Albay, sıkıntılı bir yüzle önüne baktı:

— Her halde mâni söylemesini bilir.

— Daha Harp Okulundayken o mânileriyle hepimizi neşelendirirdi, dedi Sagner. Ayrıca, çok güzel de hikâye anlatır. Yani, bir zevktir onu dinlemek. Neden bizden kaçıyor anlamıyorum.

Albay canı sıkkın başını salladı.

— Artık şimdiki zamanlarda askerlerin arasında o eski dostluk bağı kalmadı. Eskiden bütün subaylar mahfelde bir eğlence tertip etmek için yırtınırlardı. Hatırlarım bir Teğmen Dankl vardı. Bir seferinde anadan doğma soyunmuş, kıçına da bir ringa balığı sokup, deniz kızı taklidi yapmıştı. Sonra Şlaysner diye başka bir teğmen vardı ki, kulaklarını oynatır, at gibi kişner, kedi gibi miyavlar, eşekarısı gibi vızıldardı. Ona rica ettiğimiz zaman üç kız getirmişti mahfele. Köpek numarası yaptırmıştı kızlara. Masanın üzerine çıkıp soyundurdu hepsini. Elinde de küçük bir sopası vardı. Bununla idare ediyordu numarayı. Sonra divanın üzerinde neler yapmadı onlarla. Bir seferinde de içi sıcak su dolu banyo getirdiydi. Hepimiz sırayla banyoya girdik kızlarla ve hepimiz resim çektirdik.

Bu hâtıra, albayın yüzünü bir gülücükle aydınlattı.

— Sonra ne iddialara girmiştik banyoda. Dilini şaplatıp, sandalyesinde sallandı ileri geri. Ya şimdi? Hiç bir şey yok neşelenecek. Mâniler söyliyen şarkıcı bile kaçıyor bizden. Hattâ yeni subayların içki içmek babında bile bilgileri yok. Saat daha on iki olmadığı halde, hale bakın. Hepsi dut olmuş gibi oturuyorlar masanın başında. Beş tanesi de sarhoş ayrıca. Bir zamanlar iki gün devamlı içerdik ve içtikçe ayılırdık. Ara vermeden bira, şarap, likör indirirdik midelerimize. Yok canım zamanımızda askerlik ruhu filân kalmamış artık. Sebebini de şeytan bilir bunun. Ne bir komik hikâye var, ne başka bir şey. Dinle bak, masanın ucunda nasıl konuşuyorlar Amerika hakkında.

— Amerika bu savaşa karışmıyacak. Amerikalılarla İngilizlerin arası pek o kadar iyi değildir. Ayrıca, Amerika savaşa da hazır değil.

Albay derin derin içini çekti.

— Yedek subay gevezelikleri bunlar. Hangi şeytan yolladı ve de boynumuza doladı bu herifleri. Daha dün bunların çoğu bir dükkânda ya iç donu, ya da tarçın, zencefil satıyordu. Kimisi de okul kürsüsünden çocuklara aç kalan kurtların neden köylere saldırdığını anlatıyordu. Bugün ise, muvazzaf subaylarla aşık atmaya kalkıyor hergeleler. Herşeye de burunlarını sokmaktan geri kalmıyorlar. Buna karşılık, Lukaş gibi muvazzaf subaylarımız var, onlar da bizden kaçıyor.

O akşam, keyifsiz döndü evine Albay Şröder. Hele sabahleyin uyanıp, yatakta okuduğu gazetelerden, Avusturya kuvvetlerinin geri püskürtülüp, eski mevzilerine çekildiklerini okuyunca, büsbütün neşesi kaçtı. Pek güzel günler değildi bu Avusturya için. Peşpeşine kırılıyordu çömlekler.

İşte albay böyle keyifsiz olarak, saat dokuzda alay mahkemesinin yolunu tuttu. Gönüllü askerin bugüne, kıyamet günü demesinin haklı bir sebebi vardı belki de.

Şvayk'la gönüllü, bahçede durmuşlar, albayın gelmesini bekliyorlardı.

Bunun dışında astsubaylar, nöbetçi subaylar, alay irtibat subayları, karargâh yazıcıları, suçlular ve adaletin baltasının inmesini bekliyen tüm ahali hazır ve nâzırdılar - bekliyorlardı.

Nihayet suratı asık albay, peşinde Gönüllü Yedek Subay Okulundan Yüzbaşı Sagner olduğu halde göründü. Sinirli bir şekilde, kamçısı ile çizmelerinin konçlarına vuruyordu.

Raporu okuduktan sonra ,gönüllü ile Şvayk'ın etrafında dolaşmaya başladı. O dolaştıkça, bizim dostlarımız da onun döndüğü tarafa dönüyorlardı. Nerede ise boyunları kopacaktı fıkaraların. Bir hayli devam etti bu, üstü, başla izleyip selâma durmak.

Nihayet tekmil veren bir yıllık gönüllünün önünde durdu.

— Bir yıllık gönüllü...

— Biliyorum. Gönüllüler arasında bir çürük yumurta. Sivil hayatta ne yapardınız? Klâsik filoloji okuyorsunuz demek. Yani ayyaş bir aydınsınız.

Sonra yüzbaşıya döndü:

— Yüzbaşı, bir yıllık gönüllü okulundaki bütün öğrencileri çağırın buraya.

— Evet, her şey meydanda, diye devam etti gönüllüyle konuşmasına. Klâsik filoloji okuyan pek sayın kişi. Sanki bizim başka işimiz yok da seninle pisleneceğiz oyle mi? Dön arkanı! Tahmin etmiştim zaten. Kaputun çizgileri muntazam değil. Karıdan yahut kerhaneden geliyor sanki. Ben sana gösterirım dostum.

Aziz dostum benim!

Gönüllüler, bahçeye girdiler.

— Dikdörtgen şeklinde toplanın, dedi albay.

Albayın ve tutuklunun çevresinde toplandılar.

— Bu herifi görüyor musunuz? diey bağıran albay, gönüllüyü gösterdi. Işte bu adam sizin şerefinizi ayaklar altına aldı. Oysa, sizler ayrısız gayrısız örnek bir subay topluluğu olmak zorundasınız. Sizler ki, askerleri cephede zaferden zafere koşturacak kişilersiniz. Peki bu cümbüş budalası, askerleri için ne yaptı? Meyhaneden meyhaneye teftiş! Demek ki bu adam, ilerde askere tahsis edilen bütün romu, kendi başına içecek. Kabahatlarınızı mazur gösterecek bir sözünüz var mı? Suratına bakın şunun! Elbette söyliyecek hiç bir sözü yok ve de olamaz. Sivil hayatta da klâsik filoloji okuyormuş. Gerçekten klâsik bir vak'a!

Albay son cümleyi sert bir sesle söyleyip, yere tükürdü.

— Klâsik bir filolog, gidip gece yarıları sokak ortasında, subayların şapkalarına şaplak atıyor. Ulan herif dua et ki, devriyedekilerin sadece bir tanesi topçuydu.

Bu son kelimelerde, bütün Budejovice doksan birinci piyade alayının topçulara olan nefreti gizliydi. Yazıktı doğrusu gece vakti bir piyade devriyesinin eline geçecek topçu askerine. Yahut da tam tersi. Bu düşmanlık yıllardan beri süregelirdi. Bu nefretin bir kan dâvasından, bir intikam hırsından en ufak bir farkı yoktu. Nesilden nesile geçen bu düşmanlığa ait hikâyeler anlatılır, piyadelerin, topçuları nasıl Moldau nehrine attıkları, yahut topçuların Port Artur meyhanesinde piyadelere ne mene bir sopa ziyafeti çektikleri söylenirdi. Güney Çekoslovakya'nın başşehrinde hep onların kavgalarından bahsedilirdi sadece.

— Bu hareket sadece sert bir şekilde cezalanmıyacak, aynı zamanda bu herif ahlâksızlık ettiğinden dolayı okuldan da tardedilecektir. Bu çeşit aydınlardan ordumuzda var yeteri kadar. Alay yazıcısı!

Yazıcı çavuş elindeki kâğıtlarla ileri çıktı.

Mutlak bir sessizlik vardı çevrede. Tıpkı mahkeme salonunda, bir katilin hükmü okunacakti sanki: «Mahkeme, aşağıdaki kararı vermiştir.»

Ve buna benzer bir şekilde, albay cezayı söyledi:

— Gönüllü Marek, yirmi bir gün hapse mahkûm edilmiştir. Bundan sonra da mutfakta patates soyacaktır.

Albay, gönüllülere dönerek dağılmalarını bildirdi. Gönüllüler hemen dörderle kol sıra teşkil edip yürüyüşe geçtiler. Albay, yüzbaşıya dönerek yürüyüşü beğenmediğini, öğleden sonra talime çıkmalarını emretti gönüllülerin.

— Cezayı tam vereceksin ki, işe yarasın yüzbaşı. Bir şey daha var. Unutmuştum. Gönüllülere beş gün dışarı çıkma yasağı olduğunu bildirin. Arkadaşlarını öyle çabucak unutmasınlar.

Malek reziline gelince, Şvayk'ın yanında duruyor, her halinden pek memnun olduğu belli oluyordu. Daha iyisi olamazdı onun için. Herhalde mutfakta patates soyup, balık ayıklamak ve et doğramak, düşman bombaları altında kelleyi koltuğa almaktan çok daha iyiydi. Hiç olmazsa iç donu ile:

— Süngü tak! emrini ne verecek, ne de duyacaktı.

Albay, yüzbaşı Sagner'i gönderdikten sonra, Şvayk'ın önünde durarak onu iyice incelemeye başladı. Şvayk, gülümseyen yüzü, duruşu, iyimser gözleriyle öylesine suçsuz, öylesine kendinden emin bir şekilde duruyordu ki, şaşmamak elden gelmiyordu. Gözleri sanki şu suali soruyordu:

«Affedersiniz, yoksa bir kabahat mi yaptım?»

Albay bunu anlamıştı. Alay yazıcısına bağırdı:

— Aptal!

O zaman, albay bu iyimser yüzdeki dudakları kımıldandığını gördü. Şvayk, çavuşun yerine cevap vermişti:

— Evet albayım, aptal.

Albay, emir subayına işaret ederek yan tarafa çekildi ve Svayk'ın kâğıtlarını gözden geçirdi.

— Aha! dedi sonunda. Bu bizim Teğmen Lukaş'ın Tabor'da kaybettiğini bildirdiği emireri demek. Bence subaylar, kendi emirerlerini kendileri terbiye edip yetiştirmek zorundadır. Madem ki, böyle süzme bir budalayı emireri olarak almış, varsın onunla kendi uğrassın. Kâfi derecede boş vakti var bu iş için. Üstelik hiç bir yere gitmiyor, bizlerden kaçıyor. Görüyorsunuz ya, emirerini terbiye etmek için yeteri kadar vakti var.

Albay, Şvayk'ın karşısına geçip, bir süre onun iyimser yüzüne baktıktan sonra konuştu:

— Buraya bak dubala dümbeleği. Sana üç gün hapis cezası veriyorum. Cezan bittikten sonra gider Teğmen Lukaş'a tekmil verirsin.

Böylece Şvayk, bir kere daha alay hapishanesinde, gönüllü arkadaşı ile buluştu. Bu arada, Albay Şröder, kendisine bir haber vermek için Teğmen Lukaş'ı çağırdığı zaman, onun da hayli sevinmesi gerekiyordu.

— Teğmenim, Alaya geldiğinizden bir hafta sonra, emirerinizi Tabor'da keybettiğinizi bildirip, yeni bir emireri istemiştiniz. Şimdi eskisi buraya geldiğine göre...

— Albayım... dedi Lukaş yalvarırcasına.

— Karar verdim, diye devam etti albay. Kendisi üç gün hapis yattıktan sonra tekrar yanınıza gelecek.

Teğmen Lukaş, alay karargâhından bitkin bir şekilde dışarı çıktı.

Şvayk, üç gün hapis cezasını Malek'le birlikte geçirip son derece eğlendi. Her gece kafa kafaya verip milliyetçilik gösterileri yapıyorlardı.

Her akşam hücreden: «Tanrım sen bizi koru,» ve «Ey kahramanlar kahramanı Prens Eugene» lâfları ile bütün asker şarkıları duyuluyordu. Cezaevi bekçisi geldiği zaman da onun türküsü söyleniyordu:

Bizim moruk bekçimiz
Ölmiyecektir asla
Çünkü şeytan götürecek onu
Cehennemdeki adasına.
Arabasına attığı gibi gidecek
Sopa yeyip yerlere düşecek
Ey cehennem şeytanları
Nerde bulursunuz böyle bir yakacağı.

Gönüllü, ayrıca hücrenin duvarına, gardiyanın resmini yapıp altına da şu şiiri yazdı:

Prag'a gittim bir gün sucuk almaya
Rastladım yolda bir süzme budalaya
İblis filân değildi bekçinin tâ kendisi
Öyle bir kaçtım ki, kaçırdı keçileri.

Onlar, Sevilde nasıl Endülüslü bir boğayı, kırmızı bir pelerinle kızdırdılarsa, hapishane gardiyanını kızdırırlarken, öbür tarafta Teğmen Lukaş büyük bir huzursuzluk içinde, Şvayk'ın gelip kendisine işe başladığının tekmilini vermesini bekliyordu.

ŞVAYK'IN KİRALY - HİDA MACERALARI

Doksan birinci piyade alayı, Bruck yakınlarındaki Kraly - Hida'ya nakledildi.

Şvayk'ın üç günlük cezasının bitimine ve serbest kalmasına tam üç saat varken, gönüllü ile birlikte karargâha götürüldü ve oradan askerlerin refakatinde istasyona sevkedildi.

Gönüllü, Şvayk'a açıkladı:

— Uzun bir süreden beri Macaristan'a yollanacağımız biliniyordu zaten. Cepheye gidecek birlikler orada düzenlenecek, askerlere atış dersleri verilecek, keskin nişancı olmaları için talim yaptırılacak, Macarlarla boğuşulup hazırlıklar tamam olduktan sonra Karpatlara gönderileceğiz. Buradaki garnizona da Macarla gelecek ve böylece ırk karışımı sağlanacak. İleri sürülen bir teoriye göre, ırkın dejenere olmasını önliyecek en iyi çare, başka milletlerden kızların ırzına geçmekmiş. Bu işi İsveçlilerle, İspanyollar otuz yıl savaşlarında, Fransızlar ise, Napolyonun zamanında başarı ile tatbik ettiler. Şimdi ise Macarlar aynı şeyi Budejovice çevresinde yapmayı düşünüyorlar ama, buna pek ırza geçme hareketi demek doğru olmaz. Son derece basit bir değiş - tokuş bu. Çek askerleri Macar kızlarının koynuna girecekler, zavallı Çek kızları da bir Macar husa-

rını ortak edecekler sıcacık yataklarına. Bir kaç yüzyıl sonra da Antropologlar, neden Malşe kıyılarındaki insanların, elmacık kemikleri çıkık Asya tipi kişiler olduğunu merak edecekler.

— Her iki taraf için de çok ilgi çekici bir çiftleşme usulü, diye belirtti Şvayk. Prag'da Kristian adında bir garson tanırım, herif zencidir. Babası Habeş Kralıymış ve Prag'daki Ştaviniç adasında çadır kuran bir sirkte teşhir edermiş kendini. Lada adındaki kadın dergisine, ormanlar, çayırlar çiçekler ve kuşlar hakkında şiirler yazan bir kadın öğretmen bu adama âşık oluyor. Beraberce bir otele gidip, kutsal kitapta yazılı olan zina günahını işliyorlar. Ama, kadın beyaz bir bebek doğurunca son derece şaşırıyor. Derken efendim, aradan iki hafta geçince, başlıyor bebek hafiften kahverengi olmaya. Gittikçe koyulaşıyor.Aradan bir ay geçince bu sefer kararmaya başlıyor çocuk ve altı aylık olduğu zaman babası Habeş Kralı gibi simsiyah oluyor. O zaman kadın, çocuğu hemen bir deri hastalıkları kliniğine götürüyor bu rengi sildirmek için ama, orada kendisine bunun has ve de su katılmamış zenci derisi olduğunu, bu yüzden hiç bir şey yapamıyacaklarını söylüyorlar. O zaman aklını hafif kaçıran kadın gazetelere yazılar yazarak, zenciliğe karşı kullanılacak ilâç ve fikir sormaya başlıyor. Tabii kadını hemen tımarhaneye atıyorlar. Bebek ise bir bakımevinin yolunu tutuyor ve bakıcılara büyük bir eğlence oluyor orada kaldığı sürece. Büyüyünce de garson olup, gece kahvelerinde dansedip para kazanıyor. Ama, onun çocukları tam bir Çek melezi olacaklar. Yani onun kadar siyah olmıyacaklar demek istedim. Bizim «Kupa» meyhanesine gelen bir doktor vardı. O anlatmıştı. İşler o kadar basit değilmiş meğer. Böyle bir karışım, yeni bir karışım çıkarırmış ortaya ki, bunları beyazlardan ayırt etmenin

imkânı yokmuş aslında. Ama. arada bir bunlardan simsiyah bir çocuğun doğduğu da bir gerçekmiş. Düşün bir kere. Beyaz bir kadınla evleniyorsun. Yaratık süt beyazı ve sonra sana simsiyah bir çocuk doğuruyor. Hani kadın sensiz bir varyeteye gidip orada güreşen bir zenciye baksa bile, ben eminim ki. senin kafan biraz karışır ve bir ve bir hayli de bozulur.

— Senin bu zenci Kristian'ı, dedi gölnüllü, bir de askerî kabımdan incelemek lâzım. Farzeledim ki, onu da askere çağırıyorlar ve kendisi Praglı olduğu için yirmi sekizinci alaya atanıyor. Biliyorsun bu alayı Rusya'ya gönderdiler. Şimdi düşün bakalım, bu zenciyi esir alan Rusların şaşkınlığı ne mene olur. Rus gazeteleri hemen Avusturyalıların olmayan müstemlekelerinden asker topladığını ve zenci itiyatları silâh altına aldığını yazacak.

Şvayk adamın sözünü kesti:

— Dediklerine göre, Avusturya'nın da müstemlekeleri varmiş kuzeyde. Frans Josef ülkesi adı...

— Böyle şeylerden bahsetmeyin delikanlılar, dedi muhafızlardan biri. Bu zamanlarda Kayser Frans Josef ülkesinden bahsetmek tehlikeli bir şey. Bu ismi hiç ağzınıza almayın. Yapacağınız en iyi şey...

— Haritaya bakmaktır, diye atıldı gönüllü. Bakalım sayın ve haşmetli imparatorumuzun Frans Josef adında bir ülkesi gerçekten var mı? Yoksa, yapılan istatistiklere göre buz kırıcı ile ihraç edilenler sadece buzlardan mı ibaret. Bu işi de zaten Praglı bir buz firması yapıyormuş. Bu buz sanayii, yabancılar tarafından da son derece takdir edilmekte. Evet, gerçekten kârlı, fakat tehlikeli bir firma. En büyük tehlike, buzların Kayser Josef ülkesinden kutup yolu ile sevkedilmesinde. Düşünebiliyor musun bunu?

Muhafız asker anlaşılmaz bir şeyler homurdandı,

kafileye baskanlık eden onbaşı yaklastı bu sefer gönüllünün yanına ve söylediklerini dinledi bir süre. Beriki son derece büyük bir ciddiyetle konusuyordu:

— Avusturya'nın bu tek müstemlekesi, Avrupa'nın bütün buz ihtiyacını karşılar ki, bunun da millî iktisadımızda son derece büyük bir önemi vardır. Müstemlekeiclik cok ağır ilerliyor Buna sebeb, müstemlekecilerin. müstemlekeci olmak istememeleri, bir kısmının da soğuktan donmuş olmaları. Ticaret ve Dısisleri Bakanlıkları buranın ikliminde bir ayarlama yapmak istiyorlar ama. insanın buna da fazla bel bağlamaması lâzım. Bakanlık büyük buz dağından istifade etmek istiyor. Eğer oraya bir kaç büyük otel yaparlarsa, turistleri çekmeleri mümkün. Tabii aynı zamanda oraya çıkacak yollar yapmak lâzım.. Sonra yollara ve buz tepeleri arasına turistik isaretler konmalı. Bütün güçlüğü zaten Eskimolar çıkarıyorlarmış. Mahallî idarenin yaptığı bütün işleri baltalayan onlar...

— Reziller bir türlü Almanca öğrenmek istemiyorlar, diye ekledi gönüllü. Onbaşı kulaklarını açmış dinliyordu.

Sivil hayatta ırgat olan onbaşı, budala olduğu kadar da cahilin tekiydi. Anlamadığı şeyleri yutarcasına öğrenmek ister ve çavuş olmaktan başka bir şey düşünmezdi.

— Millî Eğitim Bakanlığının masrafları cok büyük onbaşım. Bütün bunlara rağmen oraya kurbanlar vermek pahasına bir de okul yaptırdı ama, beş ustabası donarak öldüler...

— Sadece duvarcılar kurtuldu, dedi Şvayk. Pipolarından nefes çekerek ellerini ısıtıyorlarmış.

— Hepsi kurtulmadı. İçlerinden iki tanesi pipolarını doldurmayı unuttukları için sönen pipoları donmalarına sebep oldu. O zaman buza gömdüler vazife kur-

banlarını. Ama ne de olsa okul tamamlanmıştı. Malzeme olarak da buz tuğlası ile demir betonu kullanılmıştı ki, ikisi çok iyi tutar birbirlerini. Ama, gene işin bokunu çıkaran Eskimolar oldu. Herifler, donup buza sıkışan ticaret gemisini paralıyarak elde ettikleri tahtaları okulun icinde yakmaya başladılar. Öyle sıcak oldu ki, okulun üzerine kurulduğu buzlar erimeye başladı ve ertesi gün açılacak olan okul, içinde müdürü, memleketin temsilcileri olduğu halde, eriyen buzların arasından denize düştü. Son duyulan, gırtlağına kadar suya gömülen memleket temsilcisinin sözü oldu: «İngilterenin belâsını Allah versin,» demiş adamcağız. Şimdi Eskimoları yola getirmek için askerî kuvvetler yollanacak oraya. Onları yola getirmek bir hayli güç olacak elbette. En fazla zararı da ehlileşmiş buz ayıları görecekler.

—Bu iş gayet kolay hallederler a canım, dedi onbaşı. Bir sürü yeni savaş icadı var. Örneğin gaz zehirlenmesi için maskelerimiz var. İnsan bu maskeyi kafasına geçirince hemen zehirlenirmiş - astsubaylar böyle anlattılar bize okuldayken.

— Sizi korkutmak için böyle söylemisler, dedi Svayk. Aslında askerin hiç bir şeyden korkmaması lâzım. Hattâ hücum ânında kubura bile düşse, yalanıp temizlendikten sonra saldırmaya devam edeceksin. Zehirli gaza gelince, askerlerin hepsi kışlalardan alışık buna. Zira, o kadar çok taze tayın ve fasulya ile nohut veriyorlar ki. Ama, şimdi Ruslar, astsubaylara karşı yeni bir âlet icad etmişler...

— Özel bir cereyan verme makinesi, diye ekledi gönüllü. Yakadaki yıldızlara bağlanıp cereyan veriliyor. Yıldızlar da bakalitten olduğu için, infilâk ediyormuş astsubaylar. Büyük felâketler dolaşıyor başımızda.

Onbaşı sivil hayatında ineklerle öküzlerle bir hayli uğraşmıştı ama, sonunda kendisi ile alay edildiğinin far-

kına varıp, bizimkilerin yanından uzaklaştı ve birliğin yanında yürümeye başladı.

İstasyona yaklaştıkça, alaylarına vedaya gelen Budejovice'liler göze batıyordu. Resmî bir veda töreni tertip edilmemesine rağmen, çevre gene de kalabalıktı.

Svayk hemen toplanan kalabalıkla ilgilenmeye başladı. Her seferinde olduğu gibi, bu sefer de tutuklu askerler evvelden, savaşacak olanlar da sondan geliyorlardı. Daha sonra bu cepheye giden askerler, hayvan vagonlarına yerleştirilir, suçlular ise, hemen kurmay heyetinin arkasına bağlanmış bir özel vagona sokulurlardı ki, bu vagonda oturacak yerden daha bol bir şey yoktu.

Artık kendini tutamıyan Svayk, Çekce «hurra» anlamına gelen «na zdar» lâfını haykırıyor, bir yandan da şapkasını sallıyordu. Bu halkın üzerinde öylesine bir etki yapmıştı ki, hep bir ağızdan «na zdar» diye bağırmaya başladılar. Sonra halk dalgalanıp, «geliyorlar» diye bağırarak, istasyondan tarafa koşmaya başladı.

Fena halde şaşıran onbaşı, Şvayk'a susması için bağırdı ama, iş işten geçmişti artık. Jandarmalar kendilerine yol açmaya çalışırken, halk avazı çıktığı kadar «na zdar» diye bağırıp, şapkalarını, kasketlerini, berelerini sallıyordu.

Gerçek bir gösteriydi bu. İstasyonun üzerindeki otelde, pencereye üşüşen kadınlar mendil sallıyor ve Almanca «heil» diye bağırıyordu. Bu sefer «na zdar» lâfına «heil» de karışmaya başlamıştı. Heyecanlanan halk arada bir «Sırpları alaşağı edin» diye bağırıp birbirine çelme takıyordu, askerlere ne yapacaklarını göstermek için.

Bir elektrik şeraresi gibi: «Geliyorlar» lâfı sıçrıyordu oradan oraya. Ve geldiler: Şvayk, süngülülerin arasında, gülümsiyerek halka el sallarken, gönüllü büyük bir ciddiyetle halkı selâmlıyordu.

Böylece istasyona ve orada ayrılan askerî trenin yanına vardılar. Askerlerin gelmesini bekliyen keskin nişancılar birliğinin bandosunun şefi yapılan gösteriden öylesine şaşırmışlı ki, bizimkileri görünce hemen bandoya işaret verdi ve ortalığı: «Tanrım sen merhametini bizden esirgeme,» ilâhisinin sesleri, kapladı. Neyse son dakikada yetişen Yedinci Suvari Tümeninin baş rahibi ortalığı nizama soktu.

Son derece basitti, Peder Lacina'nın hikâyesi. Bütün subay mahfellerinin korkusu olan bu dipsiz anbar, bir gece evvel Budejovice'ye gelmiş ve Budejovice'den ayrılacak subayların şerefine verilen ziyafete katılmıştı. On kişinin yiyeceğini gövdeye indirdikten sonra, subay mutfağına dalmış ve artıkları çıkarmaları için ahçıları tavlamıştı. Burada bir yaban hayvanı gibi koca bir tencere yemek salçasını patates köftesiyle mideye indirdikten sonra, kemiklerin üzerinde kalan etleri sıyırmış, bu işi bitirdikten sonra ancak bir av köpeğinde bulunan o hassas burnuyla mutfaktaki rom şişesinin yerini bulmuş, onu da içtikten sonra, ziyafet sofrasına geri dönerek, yeniden kadeh kadeh içkileri yuvarlamaya başlamıştı. Bu gibi olayların son derece tecrübe sahibi olan muhterem pederin yemek masraflarını tümen subayları ekleştirerek öderlerdi. Ertesi sabah da kimse kendisine bir şey söylemediği halde, hareket edecek olan alayı nizama intizama sokmak aklına gelmiş ve soluğu istasyonda almıştı. Gelişini gören subaylar öylesine korkmuşlardı ki tümü birden istasyon şefinin odasına doluşarak kapıyı kilitlemişlerdi.

İstasyona tam zamanında gelmiş ve orkestra şefinin elindeki değneği hemen çekip almıştı.

— Durun. Daha değil. Ben işareti vereceğim. Şimdi «rahat!.» Birazdan geliyorum.

Sonra istasyona gitmiş ve muhafızları durdurmuştu:

— Duuur!

— Nereye gidiyorsunuz? diye sertçe sordu muhterem peder, onbaşıya. Oysa, berikinin hiç bir şeyden haberi yoktu.

Onun yerine cevap veren Şvayk oldu:

— Bruck'a gidiyoruz. Eğer muhterem pederin canı çekiyorsa, muhterem peder de bizle gelebilir.

— Ben de gelmeyi düşünüyordum zaten diyen, peder Lacina, muhafızlarına döndü:

— Gelemiyeceğimi kim söylemiş hele? İleeri marş!

Tutuklular vagonuna geldikleri zaman muhterem peder hemen sıralardan birine uzandı. İyi yürekli Şvayk ise paltosunu çıkarıp dürerek, papazın başının altına yerleştirdi. Bu arada onbaşıya dönen gönüllü, ders verircesine konuştu:

— Işte, bir rahibe gördüğünüz gibi muamele edilecektir.

Rahatça uzanan Peder Lacina konuşmaya başladı:

— Efendiler, mantar yahnisinde ne kadar çok mantar olursa, lezzeti de o kadar güzel olur. Ama, mantarların evvelâ soğanla kızartılması şart. Ben Prokamorice'de bir biracı tanırım. yapığı biraya bile soğan koyardı. Çünkü, soğan insanın hararetini arttırır. Kızarmış soğan kan çıbanına bile iyi gelir efendiler...

— Yeteri kadar da soğan kokuyorsunuz zaten, dedi gönüllü, onbaşının şaşkın bakışlarına aldırış etmeden...

— Evet, dedi Şvayk ,herşeyde ne kadar çok soğan olursa, o kadar iyi olur.

Bu arada, Peder Lacina yattığı yerden, yarı uykudaymış gibi konuşup duruyordu:

— Her şey baharata bağlıdır efendiler. Hangi baharat hangi ölçülerde kullanılacak. Kara ve kırmızı biber aşırı derecede olmamalı...

Lâfı uzattıkça, konuşması da ağırlaşıyordu.

— Fazla karanfil, limon, baharat, Hindistan cevizi...

Sonunda konuşacak takati kalmadığından uyudu. Arada sırada horlamasına ara vererek, burnundan, istim koyveriyor gibi sesler çıkarıyordu.

Onbaşı aptalca, adamın haline bakarken, muhafızlar, oturdukları yerde, sessiz sedasız gülmekle meşguldüler.

Bir süre sonra, Şvayk:

— Epey uyanmaz artık, dedi. Herif dut gibi olmuş.

— Hiç bir şey farkettirmez, diye Şvayk devam etti, kendisine susması için deli gibi işaretler çakan onbaşıya aldırış etmeden. Yapılacak hiç bir şey yok. Kanunun tarif ettiği gibi kafayı çekmiş işte. Üstelik rütbesi de yüzbaşı. İrili ufaklı bütün askerî rahiplerin eline böyle çatlayıncaya kadar yemek yemek fırsatı muhakkak geçer. Ben Rahip Katz'ın yanında hizmet ettiğim için bilirim, ama benim rahibin yaptığı rezaletleri göz önüne alacak olursak, bunlardan hiç biri onunla aşık atamazlar. Herifin burnu kadehten çıkmazdı alimallah. Beraberce kutsal kâseden içtik. Allah bilir ya Hazreti İsa efendimizi de içerdik eğer rehine verebilseydik. Ama, kimse metelik bile vermedi.

Şvayk, papazın yanına gidip, adamı duvardan tarafa çevirdikten sonra, bilgiç bir sesle:

— Bruck'a kadar uyur artık, dedi.

Sonra dönüp yerine oturdu. Olanlara hayli şaşırmış olan onbaşı:

— Bari gidip haber vereyim, dedi.

Buna, gönüllü cevap verdi hemen:

— Fevkalâde bir şey olur. Sen bir kere muhafız komutanısın. Nasıl bırakırsın bizi? Ayrıca yazılı talimatlara göre, yanındakilerden de hiç birini gönderemezsin. Eğer yerine geçecek bir vekilin varsa o başka iş.

Gördün ya durum pek öyle iç açıcı değil. Çetin ceviz derler böylesine. Silâh atıp, birini buraya çağırmak da olacak işlerden değil. Yani yapacak hiç bir şey yok. Öbür taraftan gene yazılı kurallara göre, tutuklular vagonunda, tutuklu ve görevlilerden başka hiç kimsenin bulunmıyacağı açıklanmıştır. İlgili olmayanların buraya girmesi kesinlikle yasaktır. Ayrıca, tren hareket ettikten sonra bir hal çaresi olarak rahibi trenden atmana imkân yok, çünkü bir sürü şahit var burada. Yani gırtlağa kadar boka batmış durumdasın onbaşı.

İyice afallıyan onbaşı, rahibi trene sokanın kendisi olmadığını iddia etti. Adam rütbesine güvenerek girmişti içeri.

— Burada tek sorumlu ve yüksek rütbeli sensin, dedi gönüllü, kelimelerin üstüne basa basa. Şvayk da arkadaşının sözlerini tamamlamaktan geri kalmadı:

— Hattâ, imparator bile buraya girmek istese, senin onu kapı dışarı etmen gerekir. Bu tıpkı, nöbetçi bir ere, teftiş yapan subayın, git bana sigara al demesine karşılık, nöbetçinin, ne marka diye sormasına benzer. İşte o zaman nöbetçi zaten ayvayı yemiş demektir.

Onbaşı birden, rahibi dâvet edenin Şvayk olduğunu hatırlayıp, bunu hemen belirtti, ama Şvayk cevabını yapıştırdı:

— Ben böyle bir şey söyliyebilirim, onbaşı. Çünkü, ben bir aptalım. Ama, senden böyle bir şey beklemezler.

— Uzun süreden beri mi askersin? diye sordu gönüllü.

— Üç yıldan beri. Yakında takım çavuşluğuna terfi edeceğim.

— O hayali sil bir kere aklından. Bana kalırsa senin rütbeni bile geri alacaklar.

Şvayk lâfa karıştı:

— Bir insanın er veya astsubay olması fazla bir şey

farkettirmez ama, rütbesi alınmış bir asker soluğu ateş hatında alır.

Baş rahip kımıldandı.

— Korkacak hiç bir şey yok, dedi Şvayk. Her şey mükemmel. Şimdi muhakkak bir ziyafetin rüyasını görüyordur. Benim korktuğum, belki donuna sıçar. Bizim rahip Katz sarhoş olduğu zaman, büyük küçük demez koyverirdi altına. Hele bir seferinde...

Ve Şvayk, rahip Otto Katz ile olan maceralarını anlatmaya başladı. Öylesine tatlı ve teferruatlı anlatıyordu ki, hiç kimse trenin hareket ettiğinin farkına bile varmadı.

Şvayk'ın hikâyesi, sonunda arkadaki vagonlardan gelen gürültüyle kesildi. On ikinci bölükte bulunan Almanlar şarkıya başlamışlardı:

Giderken, giderken giderken
Evime doğru giderken ben.

Başka bir vagondan, başka bir şarkı yükseldi aynı anda.

Ah sevdiğim kız
Kaldı gerilerde
Holaryo, holaryo, holo!

Bu öylesine korkunç bir feryattı ki, askerler, arkadaşlarını açık kapıdan içeri çekmek zorunda kaldılar.

Gönüllü, onbaşıyla konuşmaya başladı:

— Beni asıl şaşırtan, teftiş subayının hâlâ gelmemiş olması. Aslında biz istasyona gelir gelmez, hemen ilgili subaya hakkımızda tekmil vermen lâzımdı. Oysa, sen sarhoş bir papazın peşine takılıp buraya geldin.

İyiden iyiye kederlenen onbaşı, hiç bir şey söylemiyor, sadece pencerenin yanından gerilere doğru giden telefon direklerine bakıyordu.

Ama, gönüllü bir türlü susmak bilmiyor, zehirlerini saçıyordu etrafa:

— Düşünüyorum da, madem ki, biz gidip subaya tekmil vermedik, gelecek istasyonda herhalde o buraya gelip halimize bakacak .Asker kanım kaynamaya başlıyor. Çünkü biz tıpkı...

— Çingene gibiyiz, diye Şvayk lâfı tamamladı, yahut da seyyar serseri. Çünkü, gün ışığından korkarmış gibi, gidip tekmil veremedik subaya.

— Bütün bunlardan başka, 21 Kasım 1879'da çıkan ve trenlerle nakledilen tutuklulardan bahseden kanuna da riayet edilmedi. Orada şöyle der: Madde 1: Tutuklu vagonunda demir parmaklıklar olması lâzımdır. Oysa, bizim oturduğumuz yere bakın. Evvelâ buranın nizam ve intizama sokulması lâzımdı. Madde 2: 21 Kasım 1897'de çıkan kanuna göre, tutuklu vagonunda bir tuvalet bulunması gerekir. Eğer vagonda tuvalet yoksa, tutukluların ve görevlilerin gerek küçük, gerek büyük ihtiyaçlarını karşılayacak bir kova olması lâzımdır. Oysa, burada ne kova var, ne helâ. Doğrudan doğruya bir kompartımana kapatılmışız. Bütün dünyayla ilgimiz kesilmiş.

— İşinizi pencereden görebilirsiniz, dedi onbaşı.

— İyi ama, tutuklu bir kimsenin pencereye yaklaşması yasaktır. Bilmiyor musun bunu? diye sordu Şvayk.

Gönüllü devam ediyordu konuşmaya:

— Ayrıca burada içecek suyun da bulunması lâzım. Yoksa, söylenip temin edilecek. Oysa, sen bunu da söylememişsin. Bundan başka, hangi istasyonda yemek verileceğini biliyor musun? Bilmiyorsun demek. Zaten ben bunu sorup öğrenmediğini de tahmin etmiştim...

Şvayk yeniden girdi konuşmaya:

— Görüyorsun ya onbaşım. Mahkûmları nakletmek hiç de öyle kolay bir iş değil. Bize bakılması lâzım. Biz

alelâde asker değiliz ki, kendi kendimize bakalım. Her bakımdan bizlere yardım etmeniz gerek. Eğer kanunda bu maddeler yazılıysa, bunların teker teker yerine getirilmesi icabeder. Her şey evvelden hazırlanmalı. Tutuklu bir asker kundak bebesi gibidir. Bir serseri tanırdım, hep kendine bakılmasını isterdi. Fazla sıcaktan hoşlanmaz, üşümek işine hiç gelmezdi. Daima çevresindekiler bakardı ona.

Bir süre sustu. Sonra iyimser gözleriyle onbaşıya bakıp gülümsedi:

— Saat on bir olduğu zaman bana haber verir misin?

Onbaşı, şüpheli bir bakışla Şvayk'ı süzdü.

— Anlaşılıyor ki, bana neden on birde haber vermenin gerektiğini sormak istiyorsun onbaşım. Sebebini hemen açıklıyayım. Çünkü saat on birden sonra ben artık buraya değil, hayvan furgonuna aitim. Zira, ben üç gün hapse mahkûm oldum. İçeri girdiğim zaman, saat tam on birdi. O halde bugün saat tam on birde serbest olmam gerekiyor. Saat on birden sonra burada işim yok artık. Hiç bir asker gerektiğinden fazla hapis edilmemelidir. Zira, bildiğin gibi orduda, nizam, intizam diye bir şey var. Öyle değil mi onbaşım?

Onbaşının kendini bu darbeden kurtarması pek o kadar kolay olmadı. Sonra kendisine bu konuda hiç bir kâğıt verilmediğini söyledi.

Bu sefer sözü gönüllü aldı ele:

— Ey sevgili onbaşı. Senin o kâğıt dediğin nesne, tıpış tıpış yürüyüp. tutukluları götüren kafile komutanına gelip selâm çakmaz ve de cebine kendiliğinden girmez. Eğer dağ Hazreti Muhammedin ayağına gelmezse, o zaman kafile komutanı kâğıtları almaya gider. İşte gene başın belâya girdi. Hürriyetine kavuşmak üzere olan bir kimseyi, senin içerde tutmaya zerre kadar hakkın

yok. Bu böyle biline. Öbür taraftan kesinlikle, tutuklu vagonunu terkedemezsin, bu da ayrıca böyle biline. Yani bu korkunç durumdan kendini nasıl kurtarıp temize çıkacaksın ben de bilmiyorum. Vakit geçtikçe de işler daha fazla sarpa sarıyor. Saat da onbuçuk olmuş baksana.

Gönüllü, saatini cebine koydu:

— Bütün bu işleri yarım saat zarfında nasıl halledeceksin çok merak ediyorum.

— Yarım saat sonra artık benim yerim, hayvan vagonunda, diye tekrar etti Şvayk ve hülyalı gözlerle, iyiden iyiye kaçırmak üzere olan onbaşıya gülümsiyerek baktı.

— Eğer fazla bir itirazın yoksa, yani demek istiyorum ki, burası hayvan vagonundan daha rahat. Onun için yani... şey...

Adamcağızın sözü, uykusunda haykıran papaz tarafından kesildi:

— Daha salça verin!

— Uyu, uyu, dedi Şvayk ve adamın başının altındaki kaputu düzeltti. Haydi devam et ziyafeti görmeye.

Gönüllü sesini ayarlayıp, bir ninni tutturdu:

Uyu yavrum kollarım seni hasretle sarsın
Ümit dolu yolların ardında hep sen varsın
Tanrı seni koruyor, uyu yavrum uyu ki büyü.

Şaşkın onbaşı artık hiç bir şeyi umursamıyor, tutuklu vagonunun bütün işlerini nasıl çözümliyeceğini düşünmeden, dalgın dalgın pencereden dışarısını seyrediyordu.

Kompartımanın bir köşesinde «cız» oynayan askerler birbirlerinin gerisine tokat atıyorlardı. Onbaşı o tarafa baktığı zaman, kendisinden tarafa bir havan topu gibi çevrilmiş bir piyade kıçı gördü ve içini çekerek ba-

şını başka tarafa döndürdü.

Gönüllü bir süre düşündükten sonra, canından bezmiş onbaşıya dönerek sordu:

— Hayvanlar Âlemi dergisini biliyor musun?

— O mecmuayı, dedi, konunun başka bir yana döndüğünü anlayan onbaşı, bizim köydeki meyhanenin sahibi alırdı. Keçileri çok severdi ve dergide türlü çeşit keçi resimleri vardı. Yazar, fikir sorardı dergiye.

— Sevgili dostum, dedi gönüllü. Şimdi sana anlatacağım hikâye, hayatta hiç kimsenin hatasız olmadığını gösterecek. Eminim ki, oradaki efendiler de «cız» oyununa son verip kulak kabartırlar. Çünkü, gayet çekici bir hikâye anlatıp bir takım ilmî deyimler kullanacağım ki, hiç biriniz anlatıp cigbilKmfhy drıt mfh mfhp ğım ki, hiç biriniz anlamıyacaksınız. Ama, bu hikâyeyi anlatmamın sebebi şimdiki durumumuzu ve savaşı biraz olsun unutmamız içindir.

Bu ilgi çekici gazetenin başına nasıl geçtiğim uzun zaman benim için de son derece büyük bir merak konusu olmustur ama, zamanla bunun sebebini öğrendim. Çok sevgili arkadaşım Hajek yıllardan beri bu dergiyi büyük bir başarı ile idare ederdi. Bu arada gazetenin sahibi Bay Fuchs'un kızına deli gibi âşık olduğundan, patron kendisini kolundan tutuğu gibi dış kapıya kadar götürmüş ve ona, kendisi için başka bir yazı işleri müdürü bulmasını söylemişti.

Görüyorsunuz ya, o zamanlarda görev anlayışı günümüzden bambaskaydı.

Patrona, arkadaşım Hajek tarafından tanıştırıldığım vakit, bana karşı son derece nazik davranan patron hayvanlar hakkında bir bilgim olup olmadığını sordu. Ben de kendisine hayvanları çok sevdiğimi, onlara hürmet ettiğimi, hattâ onları insanlardan daha üstün tutup, korumak taraftarı olduğumu açıkladım. Onların

arzularını yerine getirmek bir görevdi ve hayvanların en büyük arzusu da vakti saati gelince kellelerini hiç acı çekmeden kasabın eline teslim etmek arzusuydu.

Örneğin kefal veya levrek balığı, canlı canlı, karnının ahçı kadın tarafından yarılmasından hiç hoşlanmıyordu.

Ayrıca bir horozun kafasını bükerek öldürmek de, hayvanları koruma cemiyeti tarafından hiç hoş görülmeyen bir olaydır. Yani tüylü hayvanların ancak ehil ellere teslim edilmesi gerekir.

İşte tam bu sırada patron bana, kuşlardan, kedilerden, köpeklerden, tavşanlardan, arılardan anlayıp anlamadığımı sordu. Hayvanlar âleminden haberim var mıydı? Yabancı dergilerden resimler makaslayıp yazılar çevirebilir miydim? Ansiklopediye bakabilir miydim? Kendisi ile birlikte hayvanların Katolik dininin ayrı ayrı bayramlarında ne gibi roller oynadığı hakkında makaleler kaleme alabilir miydik? Ayrıca, polis köpekleri hakkında hikâyeler yazacak, spor sahasında hayvanları anlatacak yani hayvanlar âlemine tam bir gazeteci olarak girecektim.

Kendisine Hayvanlar Âlemi dergisini idare edebileceğim gibi, bu şekilde makaleler de yazabileceğimi açıkladım. Hattâ gazetenin kalitesini ve satışını da yükseltebilirdim. Yeni makaleler ilâve edecektim dergiye. Örneğin «Hayvanların komik tarafları,» «Hayvana karşı hayvan.» Bu konuda ne yalan söyliyeyim siyaset alanı gelmişti aklıma. Yani okuyucuları öylesine şaşırtacaktım ki. hayvanlardan vakit bulup da kafasını kaldıramıyacaktı. «Hayvanın Günlüğünden» adındaki bir yazı serisi, derginin havasını değiştirecekti. «Evcil hayvanlar konusunda faydalı bilgiler» ve «Öküzlerde değişik hareketler» de yazı programına giriyordu.

Burada tekrar sözümü kesti ve eğer söylediklerim-

den yarısını yapacak olursam bana Berlin'deki kuş sergisinden çok nadide bir kaç cüce kuş hediye edeceğini söyledi. Hayvanlar birincilik kazandığı gibi, sahibine de altın madalya verilmişti.

Ona elimden gelen her şeyi yapacağıma söz verdim. Gazetenin gidişatını değiştirip, yeni bir yol tutturacaktım. Evet, sonunda kendi yazdığım makaleler benim bilgimi bile geçmeye başladılar.

Okuyucuların daha fazla ilgisini çekmek için, yeni yeni hayvanlar icad etmeye başlamıştım .

İnsanların uzun bir süreden beri yeterli bilgi sahibi oldukları, atlardan, eşeklerden, katırlardan, ineklerden, öküzlerden, domuzlardan ,kısaca bilinen hayvanlardan uzaklaştım. Bu mahlûkat, Hayvanlar Âlemi okuyucuları tarafından gerektiği kadar tanınıyorlardı.

Önemli olan okuyucunun ilgisini çekmek, merakını arttırmaktı. Bu yüzden yeni keşifler yapmaya karar verdim ve ilk olarak güdük gagalı bir balina keşfettim. Yeni balinamın büyüklüğü bir mavuna iriliğindeydi ve karnında, içinde nane ruhu bulunan bir torbası vardı. Ayrıca, balinamda bulunan özel bir kanaldan, hayvan ava çıktığı zaman zehirli bir madde yayılıyor ve bu madde balıkları bayıltıyordu. Balina da bu şekilde hiç zorluk çekmeden karnını doyuruvordu tabiî. Bu maddeye İngiliz ilim adamlarının verdiği isim... Vallahi geçmiş gün, şimdi unuttum, ama bir çeşit balina asidiydi. Bu konu bazı okuyucaların ilgisini çekmiş ve bana gelen mektuplarda okuyucular bu asidi imâl eden bir firmanın olup olmadığını sormaya başlamışlardı.

Sunu da belirtmek isterim ki. Hayvanlar Âlemi dergisinin okuyucuları gerçekten fazla meraklı kisilerdi.

Gagalı balinadan sonra, kısa aralıklarla yeni hayvanlar icad etmeye başladım. Bunların arasında. hırsız yaban deniz atı, kanguru sınıfından bir memeli hayvan,

ideal koyun, yenilebilir su mandası ve fare familyasından olan bir mürekkep balığı vardı.

Her gün yeni bir hayvan çıkarıyordum ortaya. Doğrusunu söylemek lâzım gelirse, bu başarılarıma kendim bile şaşmaya başlamıştım artık. Benim yarattığım hayvan türleri ünlü Brehm Ansiklopedisinde bile yoktu. Çok merak ediyorum. Brehm ve onu izleyen kişiler, benim İslanda'da bulduğum, «kederli yarasa» mı, Kilimancaro'nun tepesinde yetiştiğini bildiğim ev kedisini ki, buna «yabanî yaban kedisi» adını vermiştim ,duysalardı ne yaparlardı.

Bu zamana kadar acaba tabiat âlimlerinin «Mühendis Kahn piresi» nden haberleri var mıydı? Ben bu kör pireyi, yeraltında yaşıyan tarih önce bir kör köstebeğin üzerinde bulmuştum. Ayrıca bu yeraltı piresi, kör yeraltı köstebeği ile de çiftleşip döl sahibi oluyordu.

Keşfettiğim kör pire yüzünden, dinî bir gazete olan Çeh ile, serbest düşünceyi tutan Ças arasında bir tartışma başladı. Çeh gazetesi: «Ey Ulu Tanrı sen nelere kaadirsin,» derken, öbürleri bunun tam tersini iddia etmekteydiler. Ama, olanlar bana olmuş bu tartışmalardan sonra yeni hayvanları keşfedememeye başlamıştım. Bu kısırlığım, derginin okuyucularını huzursuzlandırmaya başlamıştı.

Bunun başlıca sebeplerinden biri de, arıların çiftleşmesi ve üremesi hakkında verdiğim haberlerdi. Arı neslinin tükendiğini bildirdiğim bir yazı yüzünden, Bay Pazurek adındaki bir yetiştiriciye felç gelmişti. Ben ise arıların arasında veba salgınının baş gösterdiğini yazıyordum. İyice kızan okuyucular tehdit mektupları göndermeye, gazeteyi almaktan vazgeçeceklerini bildirmeye başladılar.

O zaman kuşları elime aldım ve onlar hakkında yazılara başladım. Bugün bile Çiftçiler dergisi yazı işleri

müdürü olan, aynı zamanda da Muhafazakâr Partiden Mebus Bay Josef M. Kadlçak ile olan yazılı tartışmalarımı hatırlarım.

«Kır Hayatı» adındaki bir İngiliz dergisinden, meşe palamutuna konmuş bir kuş resmi kesmiştim .Buna bir isim vermek gerekiyordu. «Meşe palamut kuşu» dedim. Nitekim, böğürtlen üzerinde bir kuş görseydim, buna da «Böğürtlen sakası» demekten çekinmezdim.

Ne mi oldu? Bay Kadlçak bana bir kart yazarak, bahsi geçen kuşun bir «meşe palamut kuşu» olmayıp, bildiğimiz iskete olduğunu, bunun her dilde aynı ismi taşıdığını bildirdi.

Kendisine hemen bir cevap yazarak teorimi açıkladım, ayrıca bir hayli küfür sıralayıp, Brehm Ansiklopedisinden çıkardığım ilmî tâbirleri de yazdım.

Mebus efendi, yazı yazdığı gazete yoluyla bir cevap verdi bana.

Patron Fushs her zamanki gibi kahvede oturmuş tasra gazetelerini okuyordu. O sırada ben de kahveye gitmistim. Adamcağız benim kuşumdan bahseden makalevi görmüstü, yanına çağırdı ve yazıyı gösterdi. Bu arada keder dolu gözlerle bana bakıyordu. Nedense son zamanlarda bu keder eksik olmuyordu gözlerinden.

Yazıyı yüksek sesle okudum:

«Sayın yazı işleri,

Sunu belirtmek isterim ki. derginizde çıkan bazı hayvanlara verilen isimler Cek dilinin serefine ve ahengine uymamaktadır. Buna örnek olarak sunu belirtmek isterim ki. herkes tarafından bilinen isketeye sizin yazı işleri müdürünüz. «mese palamut kusu» adını vermiştir.

— İskete. dedi derginin sahibi saskınca.

Ben. sakin. okumaya devam ettim:

«Kendisine bunu hatırlattığım yazı işleri müdürü bana verdiği cevapta, benim burnunun dağlanması gere-

ken cahil bir inek olduğumdan bahsediyor. Aslında ilim adamlarına bu şekilde cevap verilmemesi gerekir. Ben ikimizin arasında hangimizin daha büyük bir inek olduğunu merak ediyorum. Evet, belki de fikrimi açık bir karta değil, mektuba yazarak bildirmeliydim. İşlerim çok olduğu için bu tarafı gerektiği gibi düşünemedim. Ama, bana verilen cevaptan sonra artık kavgaya girişmenin zamanı gelmiştir.

Yazı işleri müdürünüz, benim kuşlardan haberi olmayan yarı cahil bir inek olduğumu söyliyerek büyük bir yanlışlığa düşüyor. Ben yıllarca ornitoloji tahsil etmiş bir adamım. Kuşların yaşayışını sadece kitaplardan değil, aynı zamanda tabiattan da inceledim. Gerçek olan şudur ki, yazı işleri müdürünüzün, gördüğü kuşlar sadece Prag meyhanelerindeki kafes kuşlarından başka bir şey değildir.

«Yazı işleri müdürünüz sadece bana değil, bir çok okuyucusuna birden inek demiştir.

«Aslında bu zırdeli kimseyle bir polemiğe girmek değil, isin aslını ortaya çıkarmaktır amacım. Onun için bir daha tekrar ediyorum. Yapılan tecrübelerde kuslara yeni isimler uydurmak doğru bir şey değildir. Zira, herkesin bildiği bir «iskete» daima bir «iskete» dir.»

Kimsenin sözümü kesmesine meydan vermeden, okumaya devam ettim:

«Fikrimce bu isin ehli olmayan cahil kisilerin, kuşlar konusuna burunlarını sokması büyük bir terbiyesizlik, küstahlıktır. Bugüne kadar bildiğimiz isketevi hangi ilim adamı «mese palamut kuşu» diye adlandırmıstır. «Kuslarımız» adlı eserin 148 inci sayfasında bu kusun lâtince ismi: ganulus glaudaris B. A. da yazılıdır ki, bu da düpedüz. «iskete» demektir iste!

«Yazı islerini idare eden kisi sunu kabul etmeli ki, ben kuşlar hakkında kendisinden fazla bilgi sahibiyim.

İsketeye Doktor Bayer «mucifraga carycatects B» adını verir ki, burada bahsedilen «B» harfi sizin yazarınızın iddia ettiği gibi «bok böceği» kelimesinin başlangıç harfi değildir. Çek kuşseverleri, bahsi geçen kuşun bir iskete olup, «meşe palamutu kuşu» olmadığını bilirler. Ama, yazarınız her şeyi kendi teorisine uydurmak hevesinde. Bu da bir kişilik noksanlığını ortaya koyuyor.

«Aynı zamanda yazar işini o kadar hafiften almaktadır ki, bir de utanmadan Brehmsin Ansiklopedisinin 452. sayfasında «iskete» kuşunun timsah familyasından geldiğini iddia etmektedir. Bütün bunlar yetmezmiş gibi bana da saksağan diyor.»

— Çok korkunç bir şey, diyen gazete sahibi başını elleri arasına aldı. Getir şu makaleyi de devamını okuyayım.

Son derece korkmuştum. Zira, sesi duyulmıyacak kadar kısık çıkmaya başlamıştı.

«Kolibrin adı verilen Türk Saksağanı, dilimize çevrilecek olursa gene de kolibrindir. Nasıl ki bir serçe her zaman serçeyse.»

Bay Fuchs gazeteyi fırlatıp, bilârdo masasının altına girdi ve son kelimeleri okudu:

— Turkus, kolibri.

— Bu iskete filân değil, diye bağırdı masanın altından. Bal gibi leş kargası. Dikkat edin efendiler! Isırırım ben!

Sonunda masanın altından çıkardılar. Üç gün sonra menenjitten öldü fıkara.

Son sözleri de şu oldu:

— Bence önemli olan kişinin çıkarı değil, toplumun menfaatidir. Yalvarırım seçim günü cezamı verin. Çünkü o da ahlâk bakımından... ve son nefesini verdi.

Gönüllü susup, sihir dolu gözlerini onbaşıya çevirdi:

— Bütün bununla, her insanın başının dara girebi-

leceğini ve herkesin yanlış yapabileceğini anlatmak istemiştim.

Onbaşı bütün bunlardan, sadece kendisinin bir yanlış yaptığını anlamıştı. İşte bu yüzden, yeniden başını çevirip, gözlerinin önünden geçen manzarayı seyretti.

Anlatılan hikâye, Şvayk'ın son derece ilgisini çekmişti ama, diğer askerler aptal aptal birbirlerinin yüzüne bakıyorlardı.

Şvayk, başladı konuşmaya:

— Dünyada hiç bir şeyi saklamanın imkânı yoktur. Zamanı gelince her şey ortaya çıkar. İşte hepiniz işittiniz ki, rezil bir iskete, meşe palamut kuşu olamazmış. Halkı bu şekilde aldatmak son erece ilgi çekici bir şeydir. Yeni hayvan keşfetmek gercekten çok zor bir şey, hele bunu yazılı bir şekilde halkın karşısına çıkarmak daha da zor. Bundan bir kaç yıl evvel Prag'da Mestek denilen bir adam, bir deniz kızı bulmuş bunu Havlicek meydanında kurduğu bir çadırda teşhir ediyordu. Çadırdaki bir açıklıktan alaca karanlıkta bir divana uzanmış. Zişkovlu bir kadın görünüyordu. Hatun divana uzanmış kımıldamıyordu işte. Bacaklarını yeşil tülbentlere sarmışlardı. Yani bu balığın kıcını temsil ediyordu. Sacları da yeşile boyalıydı kadının. Ellerinde yeşil eldiven olduğu gibi, yeşil kartondan yapılmış yüzgeçler de tutturulmuştu vücuduna. Sırtında ise iple bağlı yeleye benzer bir şey vardı. On altı yaşından küçüklere yasaktı ama. on altı yaşını geçmiş herkes bilet alıp içri girebiliyordu. Hele deniz kızının koca kıçına yazılı «hoş geldiniz» yazısı hayli eğlendiriyordu seyircileri. Memelerine gelince kayda değer bir şey söylenemez. Sadece boş çuval gibi göbeğine kadar sarkmıştı işte. Saat yedi olunca Mestek dükkânı kapıyor ve «Deniz kızı artık eve gidebilirsin,» diyordu. Kadın da üstünü değişip çıkıyordu sokağa. Saat on sularında, Tabor sokağında ise, deniz kızı önüne ge-

İen erkeğe: «Şekerim, beraber aşk yapalım mı?» diye teklifte bulunuyordu. Vesikası olmadığı için, başka birkaç torba memeliyle birlikte Draşner tarafından tevkif edildi. Bu da bizim Mestek'in işine son verdi.

Tam bu sırada, büyük bir gürültüyle, sıradan yere düşen papaz, uykusuna döşemenin üzerinde devam etti. Etrafına budalaca bakan onbaşı ayağa kalkarak papazı tek başına yüklenip yeniden sıraya yatırdı. Bu arada kimse yardım etmemişti onbaşıya. Otoritesini kaybettiği belli oluyordu artık. Kırılmış gibi erlere dönerek, «bana yardım edebilirdiniz,» dediyse de, hiç biri kılını bile kıpırdatmadı.

— Yattığı yerde horlamasına devam edecekti. Bırakacaktın onu, dedi Şvayk. Ben, benim papaza öyle yapardım. Bir seferinde kenefte bıraktım. Başka bir sefer misafirliğe gittiği evin dolabında uyudu. Nerede uyumadığını Allah bilir daha doğrusu.

Birden karar vermiş gibi, sert bir sesle konuştu onbaş. Sanki herkese, burada patronun kendisi olduğunu göstermek istiyordu.

— Kes sesini de zırvalama artık. Bütün emirlerinin burnu kafdağında. Ulan hepiniz tahta kurusunuz be!.

— Elbette. Ve sen de bir Tanrısın onbaşı, dedi Şvayk, filozofça. Sanki dünya barışını kurtarmak için, bir tartışmaya girmekten çekiniyordu. Ayrıca sen insanlara ıztırap veren bir ağırlıktan başka bir şey değilsin.

— Ey Ulu Tanrım, diye gönüllü başladı dua etmeye. İki elini kenetleyip göğsünün üzerine yerleştirmişti. Sen bizim yüreklerimizi sınırsız sevgiyle doldur ki. karşımıza çıkan astsubayları nefretle seyretmiyelim. Sen, bizim bu tekerlekli cezaevindeki karşılaşmamızı takdis et!

Onbaşı pancar gibi olmuştu kızgınlıktan.

— Bu şekilde konuşmanı yasak ederim.

— Hiç bir şey edemezsin, dedi gönüllü. Tabiat anamız yaşayan her mahlûkata aynı akıl ve zekâyı vermemiştir. Sen şimdiye kadar, insan aptallığı diye bir şey işitmedin mi? Meselâ herhangi bir hayvan olarak doğman ve insan adı ile onbaşı ünvanını taşıman daha iyi olmaz mıydı? Sen dünyada bulunmaz ve en nadide mahlûk sanıyorsun kendini ama, son derece yanılıyorsun bu konuda. Senin üzerindeki işaretleri çıkarsalar, olup olacağın bütün siperlerde hesabı sorulmadan tepelenen sıfırlardan hiç bir farkın kalmaz. Ayrıca sana başka işaretler takıp çavuş yapsalar bile bu yüzden kişiliğin yükselmiş sayılmaz. Tam tersine, ruhun daha da daralıp büzülür ve bir işe yaramaz hale gelir. Hele bilgini savaş meydanında da ortaya koyup kendini rezil edecek olursan, kaybına koca Avrupa'da üzülecek tek kişi bile bulamazsın.

— Hapsederim ben seni!

— Evet seninle münakaşa ettiğim için beni hapsedebilirsin. O zaman yalan söylemen gerekecek ki, sende bu zekâ ve anlayış varken bunu da yapmana imkân yok. Zira, ben sana söylediklerimden tek kelime bile anlamadığından eminim. Şimdi sana, ben kalkıp paronyak desem, bu kelimeyi sen gelecek istasyonda unutacaksın. Hattâ pencerenin önünden geçen telefon direklerinden ikisi arasındaki zaman sana bu lâfı unutturacaktır. Çünkü, senin beyninin suyu çekilmiş. Dahası var. Ben şu âna kadar neden bahsettim, sen bunu bile hatırlamaktan âcizsin. Kime sorarsan sor bakalım, senin kafana bilgine veya ruhuna bir hakarette bulundum mu?

— Ben böyle bir şeyi farkına varmadım, dedi Şvayk. Sana kimse ne hakaret etti, ne de seni küçük düşürücü bir lâf söyledi. İnsan bir şeyi ters anladı mı herşey aksi olur işte. Bir akşam, «Tünel» meyhanesinde bir adamla orangutanlar hakkında konuşuyordum. Yanımızda bir

de gemici vardı. O bizlere, orangutan maymunlarının çoğu zaman sakallı bir vatandaştan ayırd edilmediğini söyledi. Zira, orangutanların çenesindeki kıllar, «tıpkı,» dedi ve ilâve etti: «Tıpkı şu yan masada oturan efendinin sakalına benzer.» Hepimiz o tarafa bakınca, yerinden kalkan adam bizim masaya gelerek, gemicinin suratına, Allah yarattı demeyip, bir tokat aşketti. Gemici ise eline geçirdiği bira şişesini adamın kafasına çalınca orangutana benzeyen bey boylu boyunca uzanıverdi yere. Biz bu arada, gemiciye hemen veda ettik. Çünkü, kımıldanmadan yatan adamı görünce, oradan yok olmanın en akıllıca iş olduğunu anlamıştık. Neyse biz adamı canlandırdık. Keşke bu işi yapmasaydık. Zira, herif kendine gelir gelmez, hemen polisi çağırtıp, bu işle hiç bir ilgisi olmayan bizleri şikâyet etti ve böylece karakolun yolunu tuttuk. Orada kendisine orangutan dediğimizi ve başka bir şey demediğimizi söyleyip durdu. Biz ona orangutan olmadığını söyledik, o olduğunu iddia etti. Çünkü, biz söylerken duymuştu. O zaman ben, komisere bizim ne demek istediğimizi ona açıklamasını rica ettim. Komiser de elinden geldiği kadar ona açıklamaya çalıştı ama, beriki bir türlü anlamak istemiyordu. Sonunda kafası kızan komiser. adamı ayılması için içeri attı. Bize gelince, biz yeniden meyhaneye dönmek istedik ama, olmadı. Komiser bizi de tıktı çünkü içeriye. İşte gö.rüyorsun ya onbaşı, ufacık bir yanlışlıktan insanın başına neler gelebiliyor. Yani demek istediğim insana ceza veren kelimeler olduğu gibi, ceza vermiyen kelimeler de bulunur. Meselâ biz sana şimdi fare desek, sen bize kızar mısın?

Onbaşı dikeldi. Homurdandı. Bir şeyler söylemek istedi ama, karar veremedi bir türlü. Homurtuları, papazın burnundan salıverdiği istim seslerine karışıyordu.

— Onbaşı, dedi gönüllü. Orada oturmuş, yüksek

dağları ve kokulu ormanları seyrederken bana Danton'u hatırlatıyorsun. Aynı şair yüzü Aynı iyi yürekli, büyük ruhlu iyilik yapmayı her zaman kabul etmiş adam. Yalvarırım sakın bozma oturuşunu. Zira, bu sana son derece yakışıyor. Eminim ki, şu anda ruhun bu manzaranın enginlerinde dolaşıyor ve sen şimdi, baharın gelip de o çiçekler dokulu halısını bu kirli lekelerin üzerine örterek, etrafa yeni bir güzellik getirmesini düşünüyorsun...

— Ve bu çiçekli halı bir tepeciği kucaklıyor, diye Şvayk ilâve etti. Ve onbaşı kaleminin ucunu tükürükle ıslattıktan sonra, bir kütüğün üzerine oturarak, «Küçük Okuyucu» adındaki çocuk dergisine bir manzume kaleme alıyor.

Hele gönüllü, onbaşının kafasının heykelini bir sanat galerisinde gördüğünü söyleyince, adamcağız büsbütün aptala dönmüştü .

— Afedersin onbaşı. Sen hiç heykeltraş Şturska'ya modellik ettin mi?

Onbaşı, kederli gözlerle gönüllüye bakıp cevap verdi:

— Hayır.

Gönüllü sustu ve sıranın üzerine uzandı.

Şvayk, diğer muhafızlarla iskambil oynuyordu. Onbaşı bir süre Şvayk'ın elini seyrettikten sonra, fikrini söyleyip, Şvayk'ın yanlışını çıkardı.

— Meyhanelerde, başkasının kâğıtlarını dikizleyen kişilere mahsus tabelâlar vardır. Hatırlıyorum birinde şöyle yazıyordu: «Sen, kâğıtları dikizleyen! Dikkatli ol yoksa pişman ederim seni.»

Askerî tren bir istasyona girdi. Burada, teftiş subayı vagonları teftiş edecekti. Tren durdu.

Gönüllü, mânalı mânalı onbaşıya baktı:

— Burada da bir fasıl var şimdi. Gelip vagonları kontrol edecekler.

Teftiş subayı vagona girdi.

Yedek subay Doktor Mrez, kurmay heyeti tarafından, bu trene kumandan tayin edilmişti ve görevi iyiden iyiye serseme çevirmişti adamcağızı. Her seferinde bir vagonu eksik sayıyordu. Ayrıca, son istasyonda teker teker vagonlarda saydığı askerlerin toplamı, Budejovice'de kendisine verilen asker sayısını tutmuyordu. Oysa, Doktor Mrez sivil hayatta bir matematikçiydi ve bir lisede öğretmenlik yapıyordu. Aksilikler sadece askerle de bitmiyordu üstelik. Tren hareket etmeden kendisine fazla olarak verildiğini tahmin ettiği iki sahra mutfağı yok olduğu gibi, beygirlerin de sayısı artmıştı. Sırtından soğuk terler boşanıyordu. garibin. Ayrıca, beraber olduğu iki subay görevlisini kaybetmiş, birinci vagonda olması gereken yazı makinesini bir türlü bulamamıştı. Bütün bu aksilikler öylesine başın ıağırtmıştı ki, daha şimdiden üç aspirin yutmuş ve ekşi bir suratla, gönülsüz bir şekilde treni kontrole başlamıştı.

Tutuklu vagonuna girdiği zaman, yardımcıları ile etrafına bakındı. Onbaşı kendisine iki tutukluyu götürdüğünü, emrinde şu kadar er olduğunu bildirdi. Subay elindeki kâğıtlara bakarak sayımı bitirdikten sonra, eliyle papazı gösterip, sert bir şekilde sordu:

— Kim bu?

Yüzükoyun uyuyan papazın gerisi, atışa hazır bir top gibi, subayın üzerine çevriliydi.

— Teğmenim, diye kekeledi onbaşı. Bu adam... yani demek istiyorum ki...

— Ne demek bu? Kısa anlat çabuk!

Bu sefer onbaşının yerine, Şvayk konuştu:

— Teğmenim, burada uyur gördüğünüz efendi, sadece kafayı biraz fazla çekmiş bir askerî papazdır. Kendisi peşimize takılıp bu vagona girdi. Rütbece bizden üstün olduğu için kendisini kaldırıp atamadık. Zira, o zaman bir suç işlemiş olacaktık. Kendileri herhalde, subay

vagonu ile tutuklu vagonunu karıştırdı.

İçini çeken, Doktor Mrez, elindeki kâğıtları bir daha gözden geçirdi. Listede, Bruck'a gidecek bir papazın adı yazılı değildi. Gözlerini kırpıştırdı. Bir istasyon evvel yaptığı sayımda bir kaç at fazla çıkmıştı. Burada ise, gökten zembille inmiş gibi bir baş papaz, sereserpe uzanmış tutuklu vagonunun ortasında uyuyordu.

Doktor Mrez yapacak hiç bir şeyi olmadığı için, onbaşıya, karın üstü yatan adamı çevirmesini söyledi. Ancak bu şekilde onu teşhis edebilecekti.

Onbaşı büyük zahmetlerden sonra, uyuyan adam sırtüstü çevirmeyi başardı. Bu arada uyanan rahip, karşısında subayı görünce konuştu:

— Merhaba, Fredy. Nasılsın? Akşam yemeği hazır oldu mu?

Sonra gözlerini kapatıp, yeniden duvar tarafına döndü.

Doktor Mrez, bütün subayların korkusu olan oburu, bir gece evvelki ziyafetten hatırlamıştı. İçini çekerek onbaşıya döndü.

— Bu iş için cezalanacaksın onbaşı.

Teftiş subayı tam vagondan çıkacakken. Şvayk adama engel oldu.

— Teğmenim, ben buraya ait değilim artık. Kodeste saat on buçuğa kadar kalmam gerekiyordu. Bugün cezam bitiyor. Üç günden beri hapis edildim. Fakat, şu anda hayvan vagonlarında yolculuk eden diğer erlerin yanında olmam lâzım. Saat on biri bir hayli geçtiği için, sizden rica ediyorum teğmenim, beni bu zındandan kurtarın ve hayvan vagonuna yollayın. Yahut Teğmen Lukaş'a teslim edin beni.

— Adın ne? diye soran Doktor Mrez, bir kere daha kâğıtlara baktı.

— Şvayk, Josef, teğmenim.

— Yaa, demek o meşhur Şvayk sensin ha? Doğru. Saat on buçukta serbest olman lâzım. Ama, Teğmen Lukaş bana, seni Bruck'tan evvel salıvermemem için rica etti. Böylesi daha eminmiş. Hiç olmazsa yeni bir rezalete meydan vermez diyor, Lukaş.

Teftiş subayı gittikten sonra, onbaşı daha fazla çenesini tutamayıp, Şvayk'a döndü:

— Gördün ya, Şvayk, üst makamlara şikâyetin de bir boka yaramadı. Eğer isteseydim ikinizin ensesinde boza pişirtirdim ya, neyse.

— Onbaşı, diye söze başladı, gönüllü. Böyle durduk yerde etrafa «bok» kelimesini atmak doğrusu çok güzel bir tartışma usulü. Zeki bir insanın kızdığı vakit, bu sözü hiç kullanmaması gerekir. Sonra ensemizde boza pişirtmek konusundaki o saçma tehdidin neydi? Madem elinden böyle bir şey geliyordu, fırsat çıkmışken neden yapmadın? O zaman senin ne biçim bir insan olduğunu da hakkıyla anlamış olurduk.

— Artık yeter, diye bağırdı onbaşı. Her ikinizi de kodese tıktıracağım.

— Peki bu işi neden yapacaksın dostum? Gönüllü büyük bir dostlukla sormuştu bu suali.

— Orası beni alâkadar eder.

Gönüllü gülümsedi:

— Seni ve bizi alâkadar eder dostum. Biraz evvel doktor senin cezalandırılacağını söyledi. Sen de bunun kızgınlığı ile bize çatıyorsun ama. eline hiç bir şey geçirmez bu senin .

Onbaşı artık son kuvvetini kullanıyor, yüzüne, elinden geldiği kadar korkunç bir ifade vermeye uğraşıyordu.

— Gerçek rezillersiniz ikiniz de, diye bağırdı.

Bu sefer sözü Şvayk aldı:

— Bak sana bir şey söyliyeyim onbaşı. Ben her şey-

den önce eski bir askerim ve askerliğimi bu savaş çıkmadan evvel yaptığım için, böyle kuru gürültülere, bağırıp çağırmalara pek pabuç bırakmam. Bundan yıllarca evvel talim ederken bizim alayda Şrayter diye bir herif vardı. Boğaz tokluğuna çalışırdı bu rezil. Uzun bir süre önce çavuş olarak evinin yolunu tutabilirdi ama, o orduda kaldı. Daima biz erlere bulaşır, gömlek yakasındaki kir gibi bizden ayrılmazdı. Yaptıklarımız ya onun kuralларına, ya da iç hizmete aykırıydı. Yani eziyet ederdi bize aralıksız. «Siz asker değil, bok toplayıcısınız, ahır ırgatları,» derdi bize. Günlerden bir gün artık bu hakaretlere dayanamayıp, yüzbaşının karşısına çıktım. «Ne istiyorsun?» diye sordu. «Yüzbaşım,» dedim ,«Çavuş Şrayter hakkında bir sürü şikâyetim var. Bizler bok toplayıcı, ahır ırgatları değil, haşmetli İmparatorumuzun askerleriyiz. Biz İmparatora hizmet ediyoruz, yoksa bok toplamıyoruz,» dedim.. «Bak sen hele şu rezile,» dedi yüzbaşı, «defol karşımdan!»

O zaman kendisine, tabur komutanına çıkmak istediğimi söyledim.

Yarbaya bizlerin bok toplayıcısı olmadığımızı açıkladığım zaman adam beni iki gün içeri attı ama, ben o zaman, alay komutanına çıkmak istediğimi bildirdim. Albay beni dinledikten sonra, benim süzme bir aptal olduğumu ve hemen cehennem olup gitmemi emredince, kendisine, tugay komutanına çıkmak istediğimi arzettim. İşte o zaman korkudan etekleri tutuştu ve bizim çavuşu çağırarak, bütün subayların önünde benden özür dilemesini bildirdi. Derken çavuş bahçede beni yakaladı ve bana artık küfür etmiyeceğine, ama beni er-geç içeri atacağına söz verdi. O günden sonra son derece dikkatli hareket ettim ama, hiç bir faydası olmadı bunun. Bir gün ambarda nöbet tutuyordum. Her nöbet tutan duvara ya kadınların cinsel organlarının resmini çizer, ya

da ufak bir şiir yazardı. O sırada benim aklıma bir şiir gelmediği için, duvara: «Çavuş Şrayter rezilin biridir,» diye yazdım. Hemen gidip beni şikâyet etti. Zira, iz süren köpek gibi peşimdeydi. Bu arada talihsizlik ya, benim yazımın altında da bir şiir vardı:

Savaşa filân gitmeyiz biz
Savaşın içine sıçarız biz.

1912 yılındaydı bu ve biz Konsül Procazka yüzünden Sırbistana yürümek üzereydik. Beni hemen divanı harbe verdiler. Divanı harp üyeleri en azından duvardaki yazıların on beş defa fotoğrafını çektiler. Yazımı incelemek için de ben on defa: «Savaşa gitmeyiz biz - savaşın içine sıçarız biz» ile, «Çavuş Şrayter rezilin biridir,» yazısını yazdım. Sonunda bir yazı uzmanı getirdiler. O da bana su cümleyi yazdırdı: «1897 yılının 29 temmuzunda Kralove Dvur, Elbe nehrinin kıyısında ilk defa Elbe'nin sert dalgalarına şahit oldu.» Ama, bu kâfi gelmemişti. «Sıçarız,» kelimesinde tahlil yapmak için «s»li ve «ç» li bazı kelimeler yazmam emredildi. Sonra o söyledi, ben yazdım: Sırp, sıçan, çisele, ispermeçet, gibi. Mahkemenin yazı uzmanı iyiden iyiye afallamıştı. Hep önünde duran süngülü askere bakıyordu. Sonunda bu malzemenin daha iyi incelenmesi için Viyanaya gönderilmesi gerektiğini söyledi. Ben de arka arkaya şu cümleyi vazacaktım: «Güneşin şuaları son derece sakin bir şekilde etrafa saçılıyor ve şiddetli bir sıcak çıkıyor.» Nihayet altı hafta sonra gelen raporda, «sıçmak» kelimesi olan şiiri benim yazmadığım anlaşıldı. Ama, öbür yazıyı ben yazmıştım. Bunu da işin başında kabul etmiştim zaten. Altı hafta süren bekleyişten sonra, altı hafta hapse mahkûm edildim. Zira, nöbette yazı yazarken nöbet tutmama imkân yokmuş.

Onbası memnun:

— Gördün ya, Şvayk. Yaptığın rezillik için başının

belâsını bulmuşsun. Ben divanı harpte olsaydım, sana en azından altı yıl verirdim, altı hafta değil.

Bu sefer gönüllü gülümsedi ve sözü aldı.

— O kadar mağrur olma sultanım. Sen kendi sonunu düşünsen daha iyi edersin. Biraz evvel teftiş subayı, senin cezalandırılacağını söyledi. Sen aslında onu düşünüp, bir onbaşının sonu ne olacak diye meraklansan daha iyi edersin. Dünya yüzünde senin önemin ne ola ki. Düşün bir kere, bize en yakın yıldızın uzaklığı, bu trenin güneşe olan uzaklığından iki yüz yetmiş beş bin defa daha uzak. Eğer sen fezada olmuş olaydın öylesine küçük, öylesine önemsiz bir şey olacaktın ki, en hassas astronomi âleti bile bulamıyacaktı seni. Yani evrende senin önemsizliğinii tarif edecek söz yok. Altı ay içinde minicik bir yay, bir yıl içinde ise ufacık bir elips çizecektin ki, lâfı bile edilmezdi bunun. İki paralel hattın uzunluğu hiç bir zaman ölçülemez.

Bu arada Şvayk karıştı lâfa:

— O zaman onbaşının çok memnun olması lâzım. Baksana kimse kendisini ölçemiyormuş. Öyleyse mahkemesi için üzülmesine, sinirlenmesine hiç lüzum yok. Ayrıca, sinirlenmek insanın sıhhatini bozar ki, savaş zamanında sıhhate dikkat etmek gerekir.. İnsan ceset olmayı ancak cepheye gittikten sonra düşünebilir.

Bir an susan Şvayk, onbaşıya gülümsiyerek bakıp devam etti:

— Eğer tutuklanacak olursan onbası başına bir sürü tatsız şey gelecek. Bundan emin olabilirsin. İşte o zaman sakın kafanı kaybedeyim deme. Onlar seni aldatmak için bir sürü lâf edecekler, kelime oyunu yapacaklardır. Sen, sen ol, sakın lâfını değiştirme ve de Nuh de sakın peygamber lâfını ağzına alma... Savaşın başında, Prag'daki polis müdürivetinde benimle birlikte hapsedilmiş bir kömürcü vardı. Frantişek Şkvor adında biri-

siydi ve vatana ihanet suçundan atılmıştı içeri. Şimdiye dek belki idam bile etmişlerdir. Sorgusu esnasında, ifadesinde bir değişiklik yapıp yapmıyacağı sorulduğu vakit, hep aynı cevabı veriyordu: «Sen, sen ol, çünkü sen en iyisinin sen olduğunu ve senin nerede olduğunu sen bilirsin.» Ondan sonra iki gün içeri attılar adamı, katıksız olarak: hem de karanlık hücreye. Çıkınca gene aynı şeyi söyledi. Belki darağacının altında da aynı tekerlemeyi yapmıştır.

— Şimdi sürüyle insan asıp, sürüyle adamı kurşuna diziyorlar, dedi kart oynayan muhafızlardan biri. Daha geçenlerde bir emir okudular bize. Er Kudrna'ın Motol talimgâhında idam edileceğine dair. Karısıyla vedalaşırken yüzbaşı kılıcı ile kadının kucağındaki çocuğu ikiye biçince, aklını yitiren asker, subayın üzerine saldırmış. Suçu bu. Ayrıca, şimdi siyasileri de tevkif ediyorlar her yerde. Mahrek'de bir yazı işleri müdürünü kurşuna dizdiler. Bizim yüzbaşıya bakılırsa sırada daha bir sürü gazeteci varmış.

— Her şeyin bir haddi hududu vardır, dedi gönüllü.

— Bak bunda haklısın işte, diye tasdik etti onbaşı. Bu gibi gazeteciler aslında cezaya hak kazanmak için kasınıyorlar canım. Heriflerin işi gücü halkı galeyana getirmek. Bundan iki yıl evvel daha yeni onbaşı olmuştum. Emrimde bir gazeteci vardı. Bana her zaman, ordu bozguncusu derdi de başka bir şey demezdi. Talime çıktığımız zaman bana döner: «Lütfen benim insan değerime hürmet edin,» derdi. O zaman kışla bahçesindeki su birikintilerine yüzükoyun yatırırdım keratayı. İkindi üzeri teftiste üstünün başının temiz olması gerekiyordu elbette. Talimden sonra uflaya puflaya elbiselerini temizlerdi ya, ertesi gün gene uzatırdım rezili camurların içine. O zaman yanına gider, «söyle bakalım bay yazar,» derdim, «ordu bozguncusu mu daha önemli, yoksa senin

insan değerin mi?» Böyle bir aydın kişiydi işte.

Onbaşı, zafer kazanmış bir kumandan gibi, gönüllüye baktıktan sonra devam etti:

— Askerliğinden bir yıl kaybetti, aydınlığı yüzünden. Gazeteye yazı yazmıştı çünkü, askerlere yapılan baskı ve eziyet üzerine. Ama, ona eziyet etmek pek öyle önemli bir şey değildi. Okumuş kişi olduğundan, daha tüfeğin ne olduğundan habersizdi. On kere göstersen bile nafile. Herife kafanı sağa çevir dersin, ağır aksak sola çevirir, puhu kuşu gibi bakardı adamın yüzüne. Hele tüfek tutma meselesi bir âlemdi doğrusu. Neresinden tutacağını bilemezdi tüfeği. Kabzadan mı, kundaktan mı, kayıştan mı? Sen ona tüfeğin nasıl tutulacağını gösterirsin, o sana öküz boyunduruğua bakar gibi bakar. Silâhını hangi omuzunda taşıyacağından bile bîhaberdi. Şebek maymunu gibi selâm alır yürümesini bile beceremezdi. Gerçekten iyi matraktı rezilin yürümesini görmek. Hangi ayakla başlıyacağı vız gelirdi ona. İşine geldiği taraftan döner başlardı yürümeye. Dur dersin ki, herif altı adım sonra ancak intikal etmiş. Hele yürüyüşlerde tövbekâr olmuş orospu eskisi kilisede raks ediyor sanırdın vallahi.

Onbaşı yere bir tükürük attı.

— İsteyerek ona paslı bir tüfek verdik, tmizlemesini iyi öğrensin diye. Erkek köpek dişiye nasıl sürtünürse, öyle siliyordu tüfeği ama ne fayda. Herif iki okka pas ilâcı alsa silâhın iflâh edeceği yok. Sildikçe daha paslanıyor. Teftişte silâhı, elden ele dolaştı. Herkes merak ediyordu nasıl böyle paslanır diye. Yüzbaşı her zaman ona asker olamiyacağını, er tayınını haram yere yediği için, gidip kendisini asmasını salık verirdi. O ise gözlüklerinin ardında gözlerini kırpıştırır, dururdu. İzinsiz veya hapis cezası olmadığı zamanlar gerçek bayramdı onun için. O zaman oturur gazetelere, askerlere yapılan zulüm hakkında makaleler yazardı. Sonunda bavullarını aradı-

lar. Ey ahali, silme kitap doluydu bavullar. Hep barıştan, insanlar arasındaki dostluktan bahseden kitaplar. Tabii hemen derdest olup cezaevini boyladı. Bir süre rahat ettik. Bu sefer karşımıza cürük olarak çıktı. Eh aydın kisi için fena bir son. Halbuki çevresinin efendisi olabilirdi rezil. İdali uğruna subay olma fırsatını kaybetti. Yoksa, asteğmen olabilirdi yani.

Onbaşı içini çekti.

— Kaputunu bile dürmesini bilmezdi fıkara. Düğmelerini parlatmak için, Prag'dan ilâçlar getirtirdi ya, nafile. Amma velâkin iş konuşmaya gelince, karşısındakini iki seksen yere yatırırdı alimallah. Yazıcı olduğu zaman bile felsefe yapmadan edemezdi. Bir seferinde onu gene çamura yatırdığım zaman, «Eh,» dedim, «sen her zaman insandan, insanın kıymetinden bahsedersin. Aslımız çamur olduğuna göre, burası tam sana göre bir yer.»

Onbaşı sözünü bitirince, kendi kendinden memnun bir sekilde, gönüllünün bir şey söylemesini beklediyse de, Şvayk diğerlerinden evvel davrandı.

— İşte sırf bu çeşit işkenceler yüzünden, otuz beşinci alaydan Koniçek adında bir er, bir kaç yıl evvel hem kendini, hem onbaşısını bıçaklıyarak öldürdü. Kurir gazetesi yazmıştı olayı. Onbaşının vücudunda on ikisi öldürücü olmak üzere otuz bıçak yarası varmış. Ondan sonra asker, ölünün üzerine oturmuş ve o şekilde bıçaklamıştı kendini. Buna benzer bir olay da bir kaç yıl evvel Dalmaçya'da olmuş; askerler bir onbaşının gırtlağını kesmişlerdi. Bugün bile bu işi kimin yaptığını ortaya çıkaramadılar. Kapalı kutu gibi. Bilinen tek şey, onbaşının Drabovnalı olduğu. Adı da Fiala imiş. Ayrıca, başka bir vak'a daha bilirim ki, o da bir onbaşıyla ilgilidir. Yetmiş beşinci alaydan...

Şvayk'ın sözü, rahibin uyuduğu sıradan gelen kor-

kunç bir iniltiyle kesildi.

Muhterem peder bütün güzelliği ve azizliği ile uyanmıştı.

Rahip efendi biraz geğirdi, az buçuk yellendi, sonra ağzını yırtarcasına sesli bir şekilde esnedi, hafif kaşındı ve doğrulup oturdu. Sonunda büyük bir şaşkınlıkla sordu:

— Allah sizinle beraber olsun, Neredeyim ben?

Papazın uyandığını anlıyan onbaşı, son derece tatlı bir sesle cevap verdi:

— Şu anda tutuklu vagonundasınız, muhterem peder.

Pederin yüzünden hafif bir şaşkınlık dalgası geçti. Bir an ses etmeden oturup kendini düşünmeye zorladı. Nafile! Dün geceki ziyafet, sabahın erken saatleri ve uyandığı bu vagon arasında meçhûller okyanusu dalgalanıyordu. Üstelik vagonun pencerelerinde de demir parmaklıklar vardı.

Sonunda, hâlâ önünde saygıyla duran onbaşıya sordu:

— Peki, hangi emre dayanarak buradayım...

— Hiç bir emir yok muhterem peder.

Ayağa kalkan baş rahip sıralar arasında dolasmaya, bir sevler homurdanmaya başladı ama, kimse anlamadı söylediklerini.

Yerine oturup sordu:

— Peki nereye gidiyoruz?

— Bruck'a efendim.

— Peki neden Bruck'a gidiyoruz?

— Cünkü bütün doksan birinci alay oraya nakledildi muhterem peder.

Rahip yeniden kendini zorlayıp düsünmeye basladı. Ne olmustu kendisine? Nasıl gelmisti bu vagona? Bruck'a gitmelerine ne sebep vardı? Bu muhafızları neden ver-

mişlerdi yanına?

Uykudan yeni uyandığı için, etrafını ancak seçmeye başlamıştı. Bu arada gönüllü gözüne çarptığı için ondan tarafa dönerek sordu:

— Siz aydın bir kişiye benziyorsunuz. Benden hiç bir şeyi saklamadan, olduğu gibi buraya nasıl geldiğimi bana anlatır mısınız?

— Elbette dedi gönüllü, dost bir sesle. Bu sabah tren kalkmadan evvel, bize takılıp buraya geldiniz. Biraz keyifliydiniz ayrıca.

Onbaşı sert sert gönüllüye baktı.

— Evet, bizimle vagona girip, buraya uzandınız. Sonra Şvayk kaputunu sizin başınızın altına yerleştirdi. Son istasyonda yapılan teftişte, subay, trene ait olan subaylar listesine adınızı yazdı. Yani resmen bulundunuz. Bu yüzden de bizim onbaşı sorguya çekilecek.

— Öyle mi, dedi rahip içini çekerek. Öyleyse gelecek istasyonda ben bari subaylar vagonuna geçeyim. Yemek servisi başladı mı acaba? Haberiniz var mı?

— İlk istasyon Viyana muhterem peder, dedi onbaşı.

— Demek kaputunuzu başımın altına koyan sizdiniz, dedi rahip, Şvayk'a dönerek. Size candan teşekkürü bir borç bilirim.

— Teşekküre hiç lüzum yok muhterem pederim. Ben sadece her askerin yapması gereken bir şeyi yaptım. Yani bir asker, üstünün, başının altında bir şey olmadığını gördü müydü, hemen ona bir başlık uyduracak. Her ast, üstüne devamlı olarak saygı göstermek zorundadır. Şartlar ne olursa olsun bu değişmez bir kuraldır. Üstelik benim askerî rahipler hakkında bir hayli de tecrübem var. Askeri Rahip Otto Katz'ın emrerivdim bir vakitler. Rahiplerin tümü, iyi yürekli ve neşeli kişilerdir.

Rahip, kendisini böylesine pohpohlayan birinin karşısında birden demokrat olmak lüzumunu hissettiğinden, cebinden bir sigara çıkararak, Şvayk'a uzattı:

— Al bakalım .

Sonra onbaşıya döndü:

— Demek benim yüzümden sana ceza verecekler, öyle mi? Hiç merak edip üzülme. Bu işi hallederim ben. Başına hiç bir şey gelmiyecek üzülme.

— Sana gelince, dedi Şvayk'a, seni yanıma alacağım. Bir prens gibi yaşıyacaksın benimle beraberken.

Kendisini birden olduğundan fazla büyük görüp, herkese bir iyilik etmek sevdasına kapıldı muhterem peder. Gönüllüye çukulata alacak, muhafızlara rom temin edecek ve onbaşıyı, yedinci suvari tümeninin fotoğraf atölyesine tayin ettirecekti. Evet, hepsine yardım edecek ve bu verdiği sözleri asla unutmayacaktı.

Ondan sonra her birine ayrı ayrı sigara verdi - Şvayk hariç - ve onların cezalı oldukları halde, sigara içmelerine izin verdiğini bildirdi. Böylelikle, artık kendilerini normal askerler gibi hissedebilirlerdi.

— Bana inanmanızı istiyorum .İtimat edin bana. Bir sürü tanıdıklarım var benim. Her şeyden evvel bence itimada lâyık kişilersiniz ve Tanrı her zaman sizinle beraber olacaktır. Evet bir günah işlemiş olabilirsiniz, ama cezanızı çekin ve buna tahammül gösterin. Zira, Tanrının verdiği her şeye biz fâniler boyun eğmek zorundayızdır.

Sonra Şvayk'a döndü:

— Sen neden cezalandırıldın bakalım?

— Allah zaten cezamı vermiş benim ,muhterem pederim. İstemiyerek alayıma geç iltihak ettim.

— Her yerde hazır ve nâzır olan Tanrı aynı zamanda affetmesini bilir. Kimi cezalandıracağını bildiğinden, kolayca gösterir kuvvet ve de kudretini. Peki, siz neden

hapsedildiniz gönüllü arkadaş?

— Mernametli olan Tanrımızın bana romatizmayı göndermemekte ısrar etmesi yüzünden. Verilen cezadan sonra mutfak kısmına yollandım.

— Allahın yaptığı her şey iyi ve de yerindedir, dedi rahip büyük bir ciddiyetle. Çünkü, bu arada mutfak lâfını işitmıştı. İnsan orada bile kendisine bir istikbal temin edebilir. Bana kalırsa mutfaklara zekî ve hassas kişiler atanmalıdır. Mesele sadece yemek hazırlamak değil, bu hazırlanan yemekleri ve de mutfağı ilgilendiren başka şeyleri bir aşkla yapabilmektir. Örneğin herhangi bir salçayı ele alalım. Zekî bir insan, soğan salçasını hazırlarken, soğanları evvelâ tereyağında hafif kavurduktan sonra, buna her türlü baharatla birlikte, biraz Hindistan cevizi, biraz zencefil, biraz ararot katmasını bilir. Oysa, kötü bir ahçı, soğanları iç yağında kızartır. Zekî olmayan bir kimse, kendisine herhangi bir mesleği seçip bunda başarı gösterebilir ama, iş yemek hazırlamaya gelince, bir insanın zekî olup olmadığı kolaylıkla ortaya çıkar. Dün akşam, Budejovice'deki garnizon mahfelinde verilen ziyafette, Maderia usulü böbrek de vardı. Bu yemeği hazırlayan kişinin ,Allah tüm günahlarını affetsin, son derece bilgili ve aklı başında bir kimseymiş. Nitekim sonradan, garnizon mutfağında bu yemeği hazırlayanın Skuteçli bir öğretmen olduğunu öğrendim. Ben aynı böbrek yahnisini, altmış dördüncü piyade alayında da yemiştim. Orada salçaya tarçın ilâve edilmişti. Oysa, bildiğimiz meyhanelerde, sadece karabiber koyarlar salçaya. Peki kimdi bu tarçını koyan? Sivil hayatta görevi neydi? Herhangi bir çiftlikte ırgat mıydı?

Bir ara susan, rahip, sözü dönüp dolaştırıp İncile çevirdi ve o zamanlarda yapılan yemeklerden bahsetti. Hıristiyanlığın ilk yıllarında, kilise âyinlerinden veya önemli dinî törenlerden sonra verilen ziyafetlerde, ye-

mek konusuna nasıl önem verildiğini açıkladı. Ondan sonra, çevresindekilere bir şarkı söylemelerini rica etti ve Şvayk hiç kimseye fırsat vermeden, makamını tutturuverdi:

Bir kız gider Hodoninde kıvrak ve yaman
Bir fıçı şarapla papaz düşmüş ardına, aman aman.

Oysa, muhterem peder kızmadı.

— Keşke biraz rom olsaydı. O zaman bir fıçı şaraba hiç ihtiyaç olmazdı, dedi gülümsiyerek. Sonra bahsi geçen kıza da boşverebiliriz. Zira, hatun, sonunda bize bir günah işletecektir.

Onbaşı, dikkatle elini kaputunun cebine sokarak yassı bir şişe çıkardı.

— Muhterem peder, dedi sıkılarak .Eğer sizce bir mahzuru yoksa bu şişeyi...

— Neden mahzuru olacakmış? Ben sadece bu güzel seyahatimizin şerefine içmek istiyorum evlâdım.

Onbaşı, yarım şişe içkinin ne büyük bir hız ve kolaylıkla ,rahip efendinin gırtlak yolu ile midesine aktığını görünce:

— Ey ulu, ey merhametli İsa, diye mırıldandı kendi kendine.

Rahip. yassı şişeden okkalı bir yudum daha aldıktan sonra, şişeyi Şvayk'a uzatarak emretti:

— Boşalt bakalım. 1

— Savaş, savaştır, diyen Şvayk, gülümsiyerek boş şişeyi onbaşıya uzattı. Onbaşının gözlerinde ise, ancak delilerde müşahede edilen bir takım pırıltılar belirmişti.

Rahip, yeniden Şvayk'a döndü:

— Şu mutfağa kadar gidip bana yemek getirsen iyi olur. Baş Rahip Lacina için olduğunu söyle. Bilhassa iki porsiyon olmasına dikkat et. Sonra bir şişe şarap almayı sakın unutma. Ayrıca, bir çanak temin et ve içini

romla doldurt ki, neşemizi bulalım.

Rahip ceplerini karıştırdı ve onbaşıya:

— Üzerimde bozuk para yok. Bana lütfen bir gulden borç ver, dedi. İşte böyle. Tamam. Adın ne senin?

— Şvayk.

— Al bakalım şu guldeni Şvayk. Onbaşı, bana bir gulden daha ver bakalım. Bak Şvayk, bu ikinci guldeni, işi becerdiğin zaman alacaksın. Ayrıca bana sigara da temin etmeyi unutma. Eğer çukulata varsa, iki porsiyon da ondan al. Sonra konserve iste. Tütsülenmiş dil veya kaz ciğeri olabilir. Eğer İsviçre gravyeri varsa, dikkat et kenar tarafından vermesinler. Macar salamına gelince, sakın dip tarafından alma. Ortalardan kestir. Anladın mı?

Baş rahip bunları söyledikten sonra, tekrar sıranın üzerine uzandı. Bir dakika sonra, yeniden dalmıştı uykunun derinliklerine.

— Herhalde bu sokakta bulduğunuz çocuk sizi ziyadesiyle memnun etmiştir, dedi gönüllü, onbaşıya. Bu arada rahip tatlı tatlı horlamaktaydı. Ona rastlamak senin için bir talih eseri.

— Üstelik çok da alçak gönüllü ,dedi Şvayk. Baksana içkiyi şişeden içiyor.

Onbaşı bir süre kendi kendisi ile mücadele etti ama sonunda bütün kontrolunu kaybedip sert bir sesle:

— Herifin içi geçmiş be! dedi.

Şvayk araya giriverdi yeniden:

— Hele şu bozuk para meselesi gerçekten pek hoş. Bana Dejviceli Mliçko adında bir duvarcıyı hatırlatıyor. Onun da hiç bir zaman bozuk parası bulunmazdı üzerinde. Sonunda gırtlağına kadar borca girdi ki, öyle bildiğin gibi değil. Adamı sonunda hiç gözünün yaşına bakmadan dolandırıcı diye içeri atıverdiler. Yani işin aslına bakacak olursan, herif bütün paraları daha evvelden ye-

diği için, yanında bozuk para kalmamış.

Bu sefer lâfa, muhafızlardan biri karışmıştı:

— Yetmiş beşinci alayda bir yüzbaşı, alayın bütün parasını yedikten sonra, ordudan atılmıştı ama, bugün gene aynı alayda yüzbaşı. Ayrıca, bir çavuş tanırım, üniformaların kol ve paça kıvrımındaki kumaşları çalardı. Yirmi top kumaş yürüttü bu şekilde. Herife ne mi oldu diyorsunuz? Ha haha! Başçavuş oldu be! Geçen gün de Sırbistan'da, bir askerî, konservesini bir defada yedi diye kurşuna dizmişler. Oysa, tam üç günde yemesi gerekirmiş fıkaranın.

— Bunlar bizi ilgilendirmez ama, zavallı fakir bir onbaşının iki guldenini bahşiş diye almak...

— Al şu bir guldenini geri, dedi Şvayk ve parayı adama uzattı. Senin sırtından zengin olmak istemem. Eğer ikinci guldeni de verecek olursa açlıktan ölmemen için sana geri vereceğimden emin olabilirsin. Üstelik senin, senden bir üstün borç istediği için memnun olman gerekirdi. Memnun ne demek, iftihar etmeliydin be! Son derece bencil bir adammışsın dostum. Mesele bir kaç gulden kaybında değil. Çok merak ediyorum, acaba sen üstlerin ve de vatanın için hayatını feda edebilir misin diye. Hani adam düşman hatlarında yaralanmış da sen, o bombaların altında, onu geriye çekmeye uğraşıyorsun. Olacak iş değil ya, senin ne yapacağını çok merak ederdim.

— Beni bilmem ama, sen herhalde altına sıçardın ulan keçi, diye onbaşı kendini savundu.

— Hücum sırasında donuna sıçan aradığından da fazla, dedi muhafızlardan biri. Geçenlerde, Budejovice'de yaralı bir arkadaş anlatmıştı, hücuma kalktıkları zaman ard arda tam üç defa altına pislemiş. Birincisi siperlerden çıkıp hücuma geçtikleri zaman, ikincisi düşman tel örgülerine varıp, telleri kestiklerinde. Üçüncüsü

ise, Ruslar «urraa» diye nara atarak üstlerine saldırdığında. Sonra arkalarına bakmadan siperlerine kaçmışlar ve de görmüşler ki, içlerinde temiz dona sahip tek kişi yok. Hattâ geç kalıp tel örgülere takılan ve bu arada, kafası bir şarapnelle uçmuş askerlerden biri son dakikada bile sıçacak fırsatı bulmuş ki, pislikler hep paçalarından akıyormuş aşağıya.

— Evet, kavgalarda sık sık karnı ağrır insanın. Bana geçenlerde, Prag'da tebdilhavalı erlerden biri, «Manzara» meyhanesinde bir hikâye anlattı. Herif süngü hücumuna kalktığı vakit, tam karşısına bir Rus eri dikilmiş ki, adamın boyu hilâfsız iki metre. İnsan değil canım, bir dağ yavrusu ki, tarifi mümkün değil. Bizim ahbap, yüzüne bir bakmış Rusun. Rezilin burnunun altında yemyeşil bir sümük damlası sallanır durur. Bizim fıkara bu sümüğü görünce, başlamış mı midesi bulanmaya. Soluğu ilk yardımda almış. Eh kusmasına bakanlar, hazretin kolera illetine tutulduğunu sanarak onu hemen Pest'deki kolera hastahanesine postalamışlar. İşte bizim ahbap asıl koleraya orada tutulmuş.

— Peki bu adam piyade eri miymiş, yoksa onbaşı mı?

— Onbaşı, dedi Şvayk kılını kıpırdatmadan.

— Aynı şey herhangi bir gönüllünün de başına gelebilirdi, dedi onbaşı yılışıkça. Ondan sonra bir fatih gibi, gönüllünün yüzüne baktı. Sanki aslında şöyle demek istemişti:

«Aldın mı ağzının payını, belledim mi kör dayını!»

Oysa, gönüllü hiç ses etmeden, sıranın üzerine uzandı.

Viyanaya yaklaşıyordu tren. Uyumayanlar pencereden şehrin çevresindeki tel örgülere ve siperlere baktılar. Bu, onlara tarif edemedikleri bir cesaret vermişti.

Hayvan vagonlarındaki Almanlar nara atarak şarkı

söylemeye başlamışlardı: «Eve giderken, eve giderken, eve giderken biz...«

Oysa, şehrin tel örgülerle çevrili olması hiç de iç açacak bir manzara değildi aslında.

— Her şey yolunda, dedi Şvayk, çevredeki siperleri ve telleri gördükten sonra. Hazırlıkları eksiksiz tamamlamışlar. Yalnız Viyanalılar mesireye gitmek isterlerse tellere takılıp pantollarını yırtacaklar. İnsanın burada son derece dikkatli olması gerekiyor.

— Viyana her bakımdan son derece önemli bir şehirdir aslında, diye Şvayk devam etti. Düşünün bir kere, Şönbrun'daki hayvanat bahçesinde ne kadar yabanî hayvan var. Yıllarca evvel buraya geldiğim zaman en hoşum giden maymunları seyretmekti. Ama, kraliyet sarayından bir kişi geçecek olursa, kimseyi bırakmazlardı kordondan. Hattâ bir seferinde. yanımda, onuncu bölgeden bir terzi vardı da, adam maymunları göreceğim diye inad ettiğinden, içeri attılardı fıkarayı.

— Saraya da gittin mi? diye onbaşı sordu.

— Çok güzel bir yer. Ben kendim gitmedim ama, giden bir dostum anlattı bana. En fiyakalısı nöbetçiler. Heriflerin boyu iki metreden aşağı değil. Emekliye ayrıldıktan sonra da bir tütüncü dükkânı verilirmiş onlara. Ayrıca içerisi prenseslerle cıvıl cıvıl.

Bir istasyondan geçerken, Avusturya millî marşını işittiler. Askerî bando yanlışlıkla gelmişti buraya. Ancak uzun bir süre sonra girdikleri peronda, tam anlamı ile karşılandılar.

Oysa, bu karşılaşma töreni savaşın başlangıcında olduğu gibi, budalaca yeşilliklerle donatılmış, aptal yüzlü, ellerinde yüzlerinden de daha mânasız çiçekler bulunan kızlar tarafından yapılan sersemlik örneği bir karşılama değildi. Bu arada ne ateşli bi rhanımefendi aptalca bir nutuk verdi. ne de vatan, millet, imparator hakkın-

da karşılıklı budalalık yarışına girildi.

Hayır. Viyanadaki karşılama töreninde, sadece Kızılhaçtan üç temsilci hanım ile başka bir derneğin iki üyesi ve bir de kilise temsilcisinin yanında, ordu adına gelen bir subay vardı.

Yorgunluk akıyordu her birinin yüzünden. Gece - gündüz demeden devamlı olarak geliyordu askerî trenler. Her saat başında içi yaralı dolu vagonlar peronlara giriyor, esir vagonları hat değiştiriyor ve bir ana - baba günüdür gidiyordu. Viyana istasyonunda aralıksız. Ve bu trenlerin her gelişinde, değişik derneklerin üyelerinin bulunması gerekiyordu karşılayıcı olarak. Yani nutuk yerine karşılıklı esneniyordu.

Budejovice alayını karşılamaya gelenlerin yüzünde de aynı yorgun ifade vardı.

Hayvan vagonlarına yüklü askerlere gelince, tümü birden darağacına gidercesine şaşkın ve kederliydiler.

Kızılhaç üyesi hanımlar askerlere küçük kesekâğıtlarında bisküvi dağıttılar.

Kesekâğıtlarında şöyle yazılar vardı: «Zafer ve intikam,» «Allah İngilterenin belâsını versin,» «Avusturyanında bir ana vatanı vardır. Ve Avusturyalı vatanını sevdiği için, canını dişine takarak onun için savaşır.»

Bergrayhştaynlı Almanlar, yüzlerindeki o şaşkın ve kederli ifade kaybolmadan birbiri arkasına atıştırıyorlardı dağıtılan bisküvileri.

Sonra gelen bir emirle, askerlerin bölükler halinde, istasyonun arkasındaki mutfağa gitmeleri bildirildi.

Aynı yerde bir de subay mutfağı vardı. Şvayk, baş rahibin yemeğini almak için gitti oraya. Gönüllü ise, yemek almaya giden muhafızların geri gelmesini bekliyordu.

Şvayk kendisine verilen emri lâyıkiyle yerine getirdikten sonra, vagona geri dönerken, peronda büyük bir

sıkıntı içinde, bir aşağı, bir yukarı volta atan, Teğmen Lukaş'ı gördü. Adamcağızın durumu gerçekten de kötüydü. Teğmen Krişner ile aynı emirerini paylaşmak zorunda kalmıştı. Oysa, emireri, sadece efendisinin emirlerini yerine getiriyor, Lukaş'a gelince ona pek aldırmıyordu.

— Bütün bunları nereye götürüyorsun, Şvayk? diye sordu talihsiz Lukaş, eski emirerinin yere dizdiği bir sürü yiyecek ve içeceği görünce.

Bir an şaşıran Şvayk, hemen kendini toparladı. İyimser bir şekilde gülümseyip, parıldayan gözleri ile teğmene baktı.

— Hepsi sizin için teğmenim. Vagonunuzun nerede olduğunu bilmediğim gibi, tren komutanının sizi görmeme kızıp kızmıyacağını da bilmiyordum. Aslına bakarsanız domuzun teki. Evet, evet, hem de ne mene bir domuz!

Teğmen soran gözlerle Şvayk'a baktı. Beriki ise aynı iyimserlikle devam ediyordu konuşmasına:

— Dediğim gibi gerçek bir domuz teğmenim. Treni teftiş ettiği zaman kendisine hemen tekmil vererek saatin on bir olduğunu ve üç günlük cezamı bitirdiğimi, bundan böyle ya hayvan vagonuna, ya sizin yanınıza gönderilmem gerektiğini bildirdim. Oysa, o bana, yeni bir rezalete meydan vermememem için oturduğum yerde oturmamı emretti. Hem de son derece terbiyesiz bir dille.

Şvayk son derece masum bir tavır takındı:

— Sanki şimdiye kadar sizin hesabınıza bir rezalet çıkarmışım gibi .

Teğmen Lukaş içini çekti.

— Bir rezalet, diye devam etti Şvayk. Ben asla bir rezalet çıkarmadım. Olanlar sadece bir aksilik. Tanrının bir cezasıydı. Benim dostum Vaniçek de otuz yedinci cezasını çekerken böyle derdi. Neyse lâfı uzatmıyalım. Ben, bilerek ve isteyerek hiç bir zaman sizi güç duruma düşürecek bir şey yapmadım. Her zaman iyilik etmek için ça-

lıştım, ama, talihsizliğim yüzünden sadece başınıza dert açılmasına sebep oldum.

— Ağlama Şvayk, dedi teğmen yumuşak bir sesle. Senin yanıma gelmen için her şeyi yapacağım. Üzme tatlı canını.

BİRİNCİ CİLDİN SONU

Yaşar Kemal

İnce Memed

dünya basınında
(Fransız Basınından)
Anne Philipe (Liberation)

«Büyük bir yazar, büyük bir kitap. Yaşar Kemal ve İnce Memed... Demek ki herkese hitap eden bir eseri de yazmak mümkünmüş. Hem çok okumuşlara, hem az okumuşlara söyleyen bir eseri... Bir eser ki hem epope, hem de kişisel niteliğe sahip, bir eser ki yüreği ve aklı birleştirmiş. Yürek ve akıl sanat eserlerinde birlikte bulunmalı. Yazık ki dünyamızda bu çok az yapılabiliyor. Bu eserdeki romancının hüneri, kişileri yaratma, bir manzarayı çizme ustalığı, bir gün doğuşu, bir koku, bir şefkat gösterişi.. Bütün bunlarda Yaşar Kemal'in kabiliyeti eşsizdir.

Türkiye'den büyük bir şair tanıyorduk Nâzım Hikmet. Şimdi de Türkiye'nin büyük bir romancısı var, Yaşar Kemal.»

(İngiliz Basınından) **(Sunday Telegraph)**

«Yaşar Kemal Büyük Rus yazarlarına has bir özellik gösteriyor. İşlediği konunun en ince yerine kadar inmesi onun eserini hayattan daha canlı bir hale getiriyor.»

(Eveving News and Times)

«Büyük bir başarı. Yazarı başka hiç bir eser vermese bile bu romanı onun dünyaca ün kazanmasına yeter.»

İnce Memedin 6. baskısı Ararat Yayınevinin ilk kitabıdır.
7. Baskısının Fiatı **10 Lira**

Nadir Nadi

İki Sovyet Rusya

Sovyetler Birliği üzerine Türkiye'de bugüne dek çok yazı yazılmış ve söz edilmiştir. Ama bunların çoğu belli dönemlere özgü enstantaneler olmaktan ileri gidememiştir. Türk basınının usta kalemi, değerli düşünürümüz Nadir Nadi bu komşu ülkeyi otuz yıl ara ile iki defa ziyaret ederek 1917 Ekiminde başlayan ihtilâlin hangi aşamalardan geçtiğini ve hangi düzeye ulaştığını gözlemek ve Sovyetler Birliği'nin gelişmesini mukayeseli olarak tespit etmek imkânını bulmuştur.

Nadir Nadi'nin ilk ziyareti İkinci Dünya Savaşı'ndan önce Sovyetler Birliği'nin olağanüstü kalkınma hamleleri içinde bulunduğu 1935 yılına rastlamaktadır. İkinci ziyaret ise Sovyetler Birliği'nin kendisini dünyaya tam mânasıyla büyük bir devlet olarak kabul ettirdiği 1965 yılında yapılmıştır. Türk okurları, iki Sovyetler Birliği'ni Nadir Nadi'nin usta kaleminden okuyarak yirminci yüzyılın en büyük devrimini yapan kuzey komşumuz hakkında en objektif ve en tatmin edici bilgilere sahip olacaklardır.

5 Lira

Dünya mizah edebiyatında sarsılmaz bir yeri olan Çek yazarı Jaraslav Haşek (1877-1923) bu ününü, dev romanı Kahraman Asker Şvayk ile kazanmıştır.

Eser, Birinci Dünya Savaşında yıkılmak üzere olan bir imparatorluğun halkını, onların davranışlarını ince, zaman zaman ise sert ve alaycı bir dille anlatmaktadır.

Kitap, aynı zamanda Birinci Dünya Savaşına katılan yazarın görüşlerini açıklamakta, yazar zaman zaman Şvayk'ın kişiliğine bürünmektedir.

Haşek, bu dev romanını tamamlamadan hayata gözlerini yumduğu için eserin ne şekilde son bulacağını bilmiyoruz, ancak ön sözden anlaşılacağına göre yazar, Kahramanını, Dünya Savaşının cehenneminden kurtarıp vatanına geri yollamaktadır.

Haşek'in bundan başka kısa hikayeleri, senaryo ve film çalışmaları da vardır.

Ararat Yayınevi bütün dünya dillerine çevrilen eseri tam olarak okuyucularına sunmakla iftihar eder.

20 Lira

MATBAA 70 — Tel. 26 60 05